Un proiect Hyperliteratur

DE MOTIVE STUPIDE CA SÀ TE APUCI DE CITIT

ADENIUM

Un proiect Hyperliteratur

DE MOTIVE STUPIDE CA SÀ TE APUCI DE CITIT

ADENIUM

Andrei Ruse şi Ioana Vighi

(coordonatori)

69 de motive stupide ca să te apuci de citit

ADENIUM

2015

Un proiect

Hyperliteratura.ro

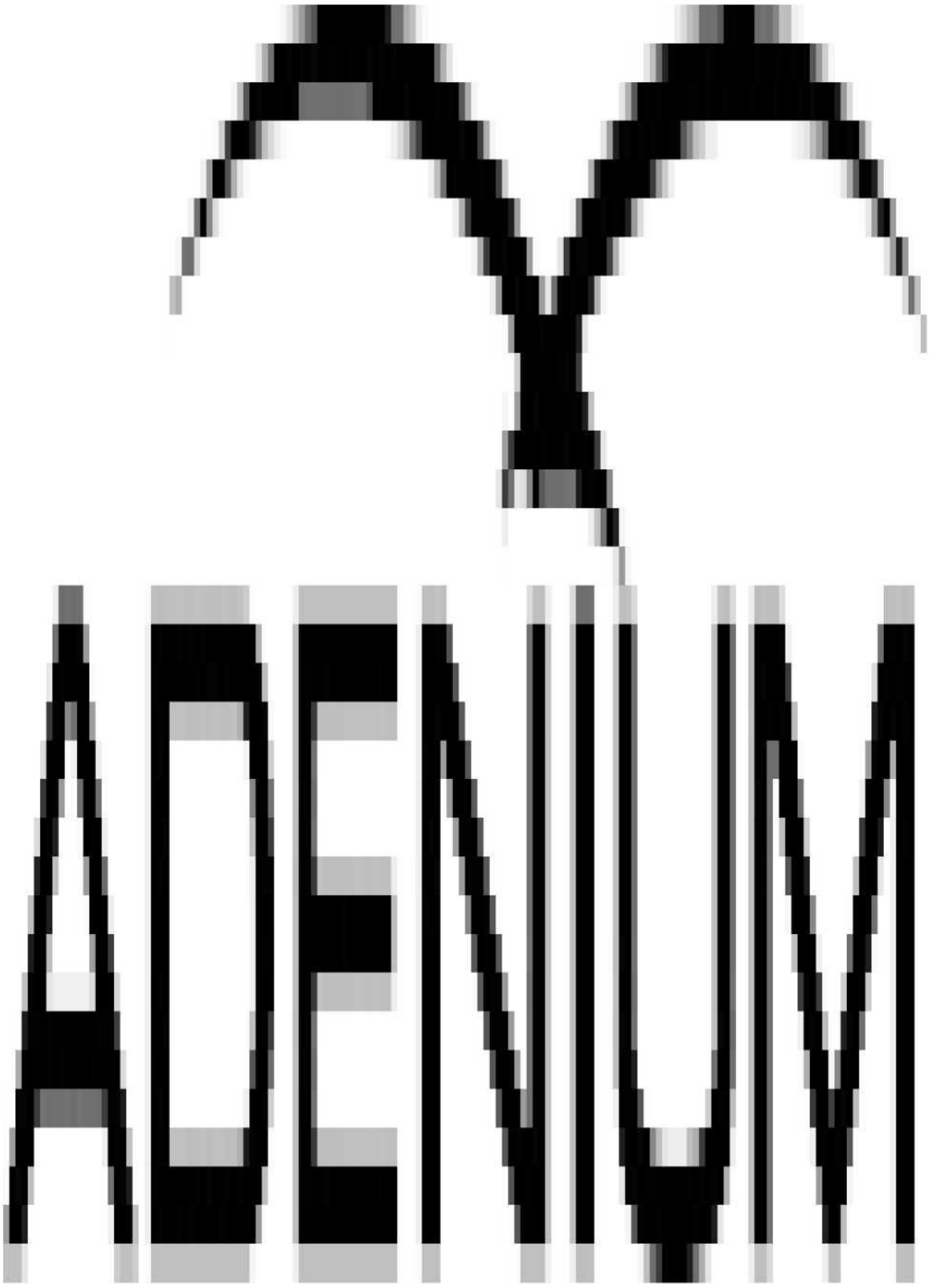
ADENIUM

© 2015 by Editura ADENIUM

Acest volum este coordonat de Andrei Ruse şi Ioana Vighi.

www.Hyperliteratura.ro

facebook.com/Hyperliteratura

Editura Adenium

Aleea Copou nr. 3, 700460, Iaşi,

tel. 0232 277 998, fax 0232 277 988,

e-mail office@adenium.ro

www.adenium.ro

Redactor: Adina Scutelnicu

Copertă: George Cotoban

Tehnoredactor: Cornelia Păduraru

Foto copertă: Evgeny Atamanenko/Shutterstock, Inc.

ISBN ePUB: 978-606-742-102-6

ISBN PDF: 978-606-742-101-9

ISBN Print: 978-606-742-093-7

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este
destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a
fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul,
reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la
dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea
permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării
informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau
comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără
permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a
legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepseşte penal
şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

elefan

t

Deci

Ca orice poveste de succes, toată treaba asta a început de la câţiva hateri – hateri ai cititului, mai exact. Câţiva împătimiţi ai mottoului „mănânc, deci gândesc”, în combinaţie cu argumente de genul „cartea e scumpă, nene”, „cititul mă doare la ochi” ne-au lăsat tot soiul de comentarii injurioase când, pe Hyperliteratura, am avut două mici campanii, una care instiga la citit, în general (pornind de disclaimerul revistei noastre: „Pentru o viaţă sănătoasă, consumaţi minimum două cărţi pe lună”), şi una care recomanda cumpărarea autorilor noştri români, mai ales tineri. Sigur, au fost mii de like-uri şi share-uri, multe reacţii de încurajare, dar ne-am trezit şi cu ceva trimiteri la origine sau, oricum, în zonă, cu jigniri şi un mare zid ghimpos de anticultură.

Am replicat atunci cu o serie de articole în care îi luam la mişto pe aceşti propagandişti ai creierului neted, despre responsabilitatea cititorilor, despre arta cu cojones, care nu trebuie să fie nici moralistă, nici frumoasă ca un mileu, despre faptul că nu banii sunt problema pieţei de carte (căci, fir-ar mama ei de carte, n-o iei de la anticariat cu „dăcât” doi lei, în schimb, dai pe un bilet la un film de duzină cel puţin 10 şi nu ratezi o şaorma cu de toate tot pe la scorul ăsta), despre ce înseamnă de fapt cititul ca un act normal, nicidecum intelectual şi, bonus, mai lăsaţi elitismele deoparte, există titluri pentru fiecare.

Astea, urmate de recomandările noastre zilnice şi ce mai scriam în general, urmate de sutele de răspunsuri pe care le-am dat atât online, cât şi offline cititorilor care ne întrebau efectiv ce să cumpere sau de unde să pornească o bibliotecă, s-au ciocnit fericit cu un material propus de Ioana (Ioana Vighi este redactor-şef al revistei): „10 motive stupide ca să te apuci de citit”. Pornind de la ideea că o carte chiar nu este necesară, nu are o utilitate exactă şi că poţi muri la fel de prost cum te-ai născut, stai totuşi să vezi câteva ghiduşii şi avantaje ale cititului, pe

lângă depresiile existenţiale şi durerile de cap aferente, dacă încep rotiţele să-ţi pornească subit şi nu sunt unse.

Articolul a fost un hit (aşa numim noi materialele care sar de câteva zeci de mii de afişări unice bune şi devin aproape virale) şi, cum spuneam, s-au ciocnit cu tot ceea ce făceam până atunci foarte bine, aşa că am extins cele 10 motive la 69 şi am pus-o de-o carte, de primul nostru proiect editorial pe care Editura Adenium s-a repezit (dintr-o inconştienţă livrescă, probabil) s-o publice. Şi cum noi suntem genul de oameni care nu mai cred de mult în coincidenţe, iar multe lucruri se întâmplă pentru că pur şi simplu aşa trebuie să se întâmple, i-am dat curs onorantei invitaţii.

De ce fix 69 e simplu. Am căutat un titlu catchy, care să vândă. Nu suntem ipocriţi, recunoaştem de la bun început că vrem să vindem această carte în mii şi mii de exemplare. Pentru că vrem să ne luăm o rulotă cu care să mergem în Vamă, să stăm într-un hamac cu o bere şi cu o carte bună, după şedinţa de redacţie de dimineaţă. A, şi bine, pentru că ştim cât de utilă e această carte – chiar necesară, aş exagera. Şi cât de haioasă. Şi complexă. Şi mai ales ştim câtă pasiune am pus în tot proiectul nostru şi în toate materialele pe care le-am adunat în aceste pagini, articole, editoriale, anchete & so on la care am muncit din 2012 până în 2015. But fuck all this crap, vrem rulota aia!

***

O carte celebră despre cum să te laşi de fumat începea cu un pasaj în care se spunea că nouă din 10 care au citit-o chiar au abandonat nicotina definitiv şi irevocabil. Una despre cum să începi o dietă sănătoasă promitea că nu doar vei slăbi, dar energia ta va fi la cote inimaginabile. Această carte nu este despre cum să te laşi de ceva, ci despre cum să te apuci de un viciu. Da, viciu, pentru că evadarea din realitate, cultura generală îmbogăţită, o viaţă trăită într-o mie de alte vieţi pot fi pentru

societatea noastră semianalfabetă considerate droguri.

Această carte promite că va pune pe gânduri un necititor (căci toţi avem astfel de prieteni, nu?) şi unul din 10 va intra într-o librărie să-şi cumpere o carte. Această carte promite unui cititor înrăit, pe de altă parte, că se va amuza şi va găsi aici nenumăraţi prieteni cu care va avea 69 de discuţii şi dezbateri şi călătorii mişto de tot. Una peste alta, cititor sau necititor, această carte îţi va da o poftă de citit şi mai mare. Şi, la încheierea ei, vei avea cel puţin un titlu nou în wishlist, alţii poate chiar o listă.

Iar toate acestea nu te vor ajuta cu absolut nimic.

„Nu trebuie să arzi cărţi ca să distrugi o cultură.

Ajunge să faci ca lumea să nu le mai citească.”

Ray Bradbury

1. Mic îndrumar de distrugere a lumii

de Andrei Ruse

Dacă vrei să distrugi lumea, nu ai nevoie de arme super-sofisticate, de tehnologii uber-avansate şi secrete, de mari planuri diabolico-masonico-reptiliene; e, de fapt, mult mai simplu: trebuie doar să-i convingi pe oameni să nu mai gândească. Şi, dacă te uiţi puţin atent în jur, vei observa că nu e deloc complicat, mai ales că nu eşti singur în tot jocul ăsta, ale cărui baze funcţionează excepţional.

Dar începe cu un grup mic, ca experiment, până îţi formezi mâna. Convinge-ţi mai întâi prietenii să nu citească. De aici începe totul, crede-mă. Nimic, nici măcar Coelho, autorul coafezelor de cartier, nici măcar cărţi de colorat cu glumiţe în rime pe lângă, nici romane d-alea siropoase sau erotico-penibile â la 50 Shades pentru femei nesatisfăcute şi duduiţe care convieţuiesc de obicei cu pisici. Nimic, pentru că, oricât de slabă ar fi o carte, ea poate stârni pofta tâmpitului şi pentru altele şi altele, iar de la Dan Brown la Vonnegut, oricât de greu ţi-ar părea, traseul poate fi foarte-foarte mic, dar mai ales ireversibil!

Cărţile sunt plictisitoare! Te dor ochii şi capul de la ele şi există şi riscul să ajungi să arăţi ca un tocilar. Doar sunt atâtea distracţii pe lângă cărţi, atâtea!

Uite, stai cu prietenii tăi la televizor. Mergi cu ei la filme americane de duzină cu happy-end. Nu uita să le dai toate consumabilele, floricele, seminţe, fast-food la greu, cico-uri, alcool cât cuprinde, droguri (mai ales legale!) – senzaţii tari, să fie frumos, să ne simtem bine.

Mergi cu ei în cluburi. Dacă se poate, în fiecare noapte. Dar nu

merge în cluburi unde se pune rock sau hip-hop, să nu-l surprindă pe prost vreo revelaţie precoce. Dacă se întâmplă totuşi, din greşeală, râzi. Adună-ţi cât mai mulţi tovarăşi imediat şi râdeţi continuu de orice idee care ar părea interesantă – căci râsul, în toată afacerea cu distrugerea lumii, e arma letală. Nu gloanţele, nu forţa fizică, nu lăcomia fără margini şi nesimţirea, nu indolenţa şi nepăsarea, nu. Râsul!

Râsul şi distracţia la max, frate. Să se facă praf, muci, zdrenţe, să se prăjească până râd dacă le arăţi un deget (şi-ăla să fie al lor), să cadă în cap şi să se amuze de asta, povestind cu entuziasm şi altora marile lor realizări.

Ţoalele sunt foarte importante! Urmăreşte tot ce ţine de fashion, baby, şi fii cu un pas înainte. Provoacă-i să se îmbrace cât mai penibil, chiar dacă iniţial vei arăta ca un clovn. Râzi! Dă-ţi părul pe faţă, fă-ţi dred-uri la floci, bagă-ţi barba în ureche, nu contează cât de absurd şi penibil pare la început. Râzi, pentru că vei genera o modă. Iar ăsta e abia începutul.

După ce vezi că nu prea mai ai cu cine discuta, că le ies mai mult vocale decât cuvinte pe gură, iar propoziţiile lor sunt la fel de inteligente cu ce zice Hagi într- un interviu la TV, ei, acum e timpul să te apuci de o profesie meseriaşă.

Spune-le că poţi comunica cu dumnezeu (tu, cu D mare, da?) şi că stă în puterea ta să le ierţi păcatele sau să le pui pile la viaţa de apoi. Bonus, tu stabileşti ce păcate, dacă eşti tare şi-ţi creezi propriul tău cult, dar aici e de muncă şi nu merită. Nu reinventa roţi, keep it calm & keep în simple, sunt deja alţii pe felie cu care poţi împărţi ciolanul, tot Audi cu geamuri fumurii o să ai.

Sau. Apucă-te de filme proaste. Două camere şi câţiva puşti netalentaţi, va fi un hit, uită-te doar în box-office. Să fie nişte sânge şi nişte sex şi gata.

Sau. Muzică. „Ce rău e c-ai plecat/ Eu tot nu te-am uitat./ Te aştept să vii/ În creierii-mi pustii.” Nu exagera cu cine ştie ce cuvinte complicate, rezumă-te la rău/tău; bine/tine şi tot aşa. Nu uita să îţi pui nişte dansatoare cărora să li se vadă un sfârc sau o bucă, că doar despre asta e iubirea.

Sau. la-ţi o echipă de fotbal, plăteşte nişte băieţi să bată mingea şi, alături de ceilalţi cu echipe de fotbal cu băieţi care bat mingea, faceţi bani la pariuri.

Sau. Intră la avansaţi. Intră în politică. Joacă-te ani de-a rândul de-a puterea, schimbă partide, ideologii, căcaturi, fă banul să meargă. Dă-le la temelie, la educaţie, la identitate, la sănătate. Fă-ţi cu prietenii tăi cinci partide, care par diferite, şi proştii or să aleagă între ele pe rând, până faceţi altele. Tot aia. Lasă-i să se chinuie. Lasă-i să protesteze. Lasă-i să creadă din când în când că pot schimba ceva, adică mai lasă de la tine, nu fi calic, oricum eşti deja în clubul care trebuie.

Dacă vrei să te distrezi copios, pune-le taxe mai mari pe plăceri. Sau interzice-le. Motive găseşti tu. Dar nu uita să râzi. Râzi fără oprire, intră în crize de râs până simţi că aproape te sufoci.

Level 4? Deschide o televiziune. Şi dă-le prin toate căile posibile imagini despre cum e bine şi corect. Ce vrei tu să fie bine şi corect, desigur. Oricât de absurde ar fi, repetiţia mesajelor va duce la imprimarea lor perfectă pe netezimea circumvoluţiunilor tocate ale audienţei.

Retează artiştii care încep să aibă notorietate şi au mesaje de schimbare a sistemului sau mesaje pacifiste. Convinge publicul că-s pedofili, drogaţi ordinari sau mai ştiu eu ce rahaţi în ploaie. Investeşte şi inventează critici care să le spună oamenilor ce au vrut să spună de fapt artiştii. Creează experţi şi specialişti. Iar dacă vezi că se deviază de la Marele Tău Plan, râzi!

Râzi, omule, râzi! Totul va fi bine! Eşti un învingător deja! Te poţi apuca să scrii, ca o mare vedetă, o carte biografică sau una d-aia în paşi, despre ce şi cum ai făcut nimic. Un titlu care să creeze ceva isterie, să-i facă să se certe între ei. Habar n-am pe ce, orice poate fi motiv de ceartă, de la culoarea pielii la cilindrii motorului. Inventează un om cu şase degete şi îl vor urî, vei crea poate vrajba secolului. Căci în mintea lor tot ce e diferit nu trebuie să existe.

Dar nu uita de unde am început, prietene: convinge-i să nu citească!

2.Cum se violează cu o carte clasică

de Ioana Vighi

Acum câteva săptămâni călătorisem cu trenul spre Timişoara. Sau Arca lui Noe, cum îmi place mie să-i zic. Vreo opt ore. Sevrată, pentru că nu aveam tutun, ca orice om slab şi dependent pe care nu-l sperie avertizările catastrofiste de pe pachetele de ţigări. Dincolo de asta, ochiul meu bine antrenat de mizantropă îmi transmite semnale. Sunt oameni în jur, mulţi oameni. Şi pentru că mizantropia- mi e direct proporţională cu numărul oamenilor care-mi populează existenţa, fac şi eu un gest de-o gratuită stupiditate şi... îmi scot o carte. Nu pentru că vreau să sfidez sfinţenia muşamalei rupte a scaunelor, ci pentru că, şi anume, vreau să nam de-a face. Şi de asta întotdeauna am o carte la mine. Să scap.

Îl luasem după mine pe Zola.

Nu ştiu de ce aveam impresia asta, dar un loc cu foarte mulţi oameni atât de actuali, prezenţi, plini de un entuziasm tâmp şi prost îmbrăcaţi se pupă extraordinar de bine cu literatura clasică. Îmi plac contrastele enorm. Aşa că am început să citesc Paradisul femeilor, pe care doream s-o citesc de tot atâta timp de cât mă îndeletniceam cu contemporanii.

Cumva, delicateţea şi forţa lui Zola zvântau mediul ăsta noiesc. Ceva mai
' > > >
dihotomic şi mai viu nu vezi foarte des. Un mediu cu femei îmbrăcate în paltoane din muşama neagră ce tronau pe hol cu genul ăla de privire care-ţi spune că sunt capabile să urască nediscriminat. Femei cu unghii întotdeauna, dar întotdeauna date cu lac sidefat, ca un blazon al bunului gust într-ale fashionului,

cercei de aur imenşi, care să arate că ele nu sunt atât de kitschoase pe cât ne înşală ochiul la prima vedere şi că ştiu să aprecieze metalele scumpe, cu capul drept, care nu se mişcă niciodată, fiindcă doar ochii te scanează de jos în sus, detectându-ţi inevitabilele defecte după care te pot clasa, având în minte standardul inoculat de animalul-totem, televizorul, în rândul femeilor adevărate sau ţărăncilor.

M-am uitat la cartea din mâna mea. Cartea le viola. Am văzut. Era ca şi cum le învinuiam, prihăneam ceva încremenit şi iubit tacit de toţi cei de acolo, un fel de confort lumesc călduţ. Ca şi cum aş fi tranşat un univers perfect valabil în două, iar cartea mea se iţea trufaşă, ca un Moise venit de peste veacuri să mai despartă o dată Marea Roşie. Nu era cazul. Nu în tren, niciunde în vreun spaţiu public, probabil.

Apoi mai erau şi bărbaţii gârboviţi de alcool, cu păr puţin şi uns, cu nasul cât un borcan de murături, care nu reuşesc să-şi ţină ochii deschişi şi gura închisă, suduind şi cârâind ca nişte ciori bolnave de gripă aviară, şi care îmi zvârleau priviri furişe. Îmi reproşau gestul. Copii care, din instinctul anarhic al pubertăţii, lovesc cu pumnul în uşa automată doar pentru că nu se închide atât de automat pe cât vor ei.

Brusc, mă loveşte o ruşine. Gestul nu a fost potrivit, evident, nu a fost deloc potrivit între atâtea plase de rafie, atâta criză economică, când oamenii mor de foame, cineva să sfideze sfinţenia acestor nevoi de bază nesatisfăcute arborând o carte. Ceva atât de inutil şi nepractic, o sminteală burghezească băşită care nu-ţi aduce nimic în viaţă. Nu? Dar Zola îmi zice: „Nu-i băga în seamă, e ca un viol. Aşa a fost dintotdeauna. Măcar pe vremea mea aveau un respect tacit faţă de artă. Acum doar îi mutilează”.

Violul lui Zola era rafinat. În lumea lui, până şi răul total avea o candoare elegantă, în timp ce, în microlumea mea din tren, simpla afişare a unei cărţi era o erezie. O erezie judecată de priviri lasciv-bovine în care mocnea instinctul de a urî orice-i în afara sferei de înţelegere. Apoi, te păleşte dezamăgirea şi sfiiciunea celui care vede vulgaritatea, dar nu e sigur cum s-o

numească. Poate „firesc”, poate „normalitate”. Şi, cumva ruşinat, cu acea carte în mâini care seamănă cu un organ în văzul tuturor; privirile te desfac până în cele din urmă molecule. Ca să te urască împăcaţi, vor să fie siguri că nu te înţeleg.

Te-ar pune pe rug, dacă nu crezi în Dumnezeu. Pentru că e mai simplu aşa. Oamenii pentru care nu există nuanţe, pentru că orice nuanţă e mâna lui Băsescu. Oameni pentru care umanul e de neiertat. Şi aşa arăta o carte în spaţiul lor. Un obiect ostil, o insurecţie bolnavă şi mută, a cărei necesitate este desfiinţată de grohăiturile unor masculi extrem de virili şi virulenţi. Cu cămăşi apretate, mulate, albe, cu ochelari de soare şi nevoi nespecificate de confirmare din partea sexului slab, râgâie simbolic, de vreme ce scârbavnicul mădular nu şi-l pot arbora în public. Că dacă s-ar putea şi nu ar fi asaltaţi de miliţie în secunda doi, ar face-o nestingheriţi. Aşa că, în locul mătărângii erectile, râgâie. E tot o erecţie manifestă, nu? Îşi mişcă necontenit capetele după femei, după pi*** cât mai devastator de ostentative, cât mai năucitor de false şi producătoare de erecţii la fel de inautentice ca tonele de machiaj ce le atârnă. Apoi, mă uit la ei şi-mi dau seama că sexualitatea bărbaţilor îmbrăcaţi în cămăşi mulate, albe, daţi cu gel, care râgâie să atragă femei, nu are nicio legătură cu sexul. Are legătură cu canibalismul, cu spectacolul sacrificiilor săvârşite de mayaşi, cu umilirea celui mai slab, cu satisfacerea hybrisului.

Îmi vine să bufnesc într-un râs isteric, de bolnavă mintal, dar mă opintesc cu nasu-n foile BPT-ului cu neruşinarea omului care se crede peste instinctul de a grohăi în public. Cumva, subit, starea de spirit mi se schimbă. E un spectacol prea mişto să nu-l savurez. Când termin cartea, mă păleşte ideea că mă aflu într- un azil pe roţi, un azil de nefericiţi fericiţi, cu fericiri mărunte şi simpatice, cu frumuseţea lor grotescă şi mucilaginoasă, pe care, paradoxal, chiar realizez c-o iubesc. Pentru că nici măcar nu ştie să fie falsă.

3. În RATB cu Iliada

de Ilinca Damian

A avea o carte în RATB e un gest atât de straniu, încât, la prezenţa ei în mâna cuiva, cei din jur se comportă deodată diferit. Odată, un grup de muncitori gălăgioşi s-au aşezat în apropierea mea în spatele autobuzului şi au început să discute agitat despre întâmplările de peste zi şi să glumească. Unul dintre ei a găsit locul liber de lângă mine şi, odată aşezat, a deschis o carte (un roman de aventuri, dacă îmi amintesc bine), iar colegii lui s-au liniştit ca la o comandă numai de ei ştiută. Cei din apropierea lui au început să citească peste umărul lui, ceilalţi au glumit încet şi intimidat la gestul colegilor cititori, parcă invidioşi. Zâmbind, cei trei-patru cititori care împărţeau acelaşi roman cu coperta zdrelită au lecturat pe toată durata drumului.

De câteva ori, grupuri gălăgioase mi-au permis să citesc, scăzând puţin tonul din proprie iniţiativă, când au văzut cartea din mâinile mele. Transportul în comun se manifestă de cele mai multe ori ca o microsocietate valabilă strict în intervalul de timp dedicat drumului de la punctul A la punctul B şi uneori îmi place.

Astfel, mă găseam zilele trecute undeva, în spatele autobuzului 105, cu Iliada lui Homer într-o mână şi agenda personală în altă mână, reluând pasaje pe care le însemnasem pe carte şi notând trimiterile pe agendă. După ce primeşte confirmarea că locul este liber, pe care am oferit-o fără măcar să ridic ochii, lângă mine se aşază un domn la vreo 50 de ani. Îl simt că vrea să socializeze, dar îl ignor, pentru că aşa sunt eu, sociabilă.

— Felicitări pentru ediţia aceasta! îmi zice subit.

— Mulţumesc, îi răspund, în timp ce închid pentru o secundă

cartea pentru a-i arăta coperta, ţinând degetul semn unde citeam. E o ediţie nouă, de la Humanitas, tradusă în hexametri.

Nici nu mă uit spre el, ci revin instant la pagină şi la căutat semnele mele.

Mai stă omul câteva minute, timp în care simt şi mai puternic tensiunea lui şi nevoia de a vorbi, nu atât cu mine, cât despre carte, şi deodată îl aud:

— „Cântă, Zeiţă, mânia ce-aprinse pe-Ahil Peleianul…”

De data asta zâmbesc şi mă uit la el, pentru că ştiu că nu voi scăpa. Are o faţă binevoitoare şi o mustaţă neagră, cu câteva fire albe rătăcite. O să-l numesc în continuare „Domnul Mustaţă”, pentru că sunt un geniu al numelor.

Nu mai ţin minte ce i-am zis, oricum orice cuvânt ar fi fost un pretext pentru ca el să înceapă să vorbească. Domnul Mustaţă şi-a început micul monolog spunându-mi, cu caracter de sfat, că îi pare rău că atunci când a citit Iliada a făcut-o de nevoie şi că nu a avut timp să o citească de plăcere. De multe ori citim de nevoie şi pierdem plăcerea lecturii, uităm să o mai apreciem doar pe ea, pentru ea. Mi-a mai spus apoi că mult mai bine se citeşte o operă în limba în care a fost concepută şi că ar fi dorit să-l întrebe pe domnul Sluşanschi cum a ajustat textul şi expresiile încât să îşi păstreze şi sensul, şi ritmul în limba română.

Vorbea cu mare încântare despre lectură şi literatură, însă ochii i s-au întristat când a zis că nimic din acestea nu are o aplicaţie practică şi nu se poate trăi din plăcerea lecturii. I-am simţit greutăţile şi renunţările la vise, durerea lipsei de timp pentru savurarea unei cărţi, posibilităţile materiale limitate. Mi-a mai spus despre darwinismul social şi cum intelectualii sunt de cele mai multe ori nevoiţi să se adapteze unui sistem politic ca să supravieţuiască (vorbind despre Sadoveanu), apoi s-a oprit văzând pe expresia feţei mele că nu am simţit comunismul pe pielea mea. Există cărţi frumos scrise şi există cărţi care mişcă ceva în noi, care ne rămân în conştiinţă. După Sadoveanu nu rămâi cu nimic, nu înveţi nimic, de exemplu.

A insistat mult pe cât de important este să mă opresc şi să îmi fac timp să citesc de plăcere.

Am renunţat la carte şi la agendă, le-am înghesuit în geantă şi l-am ascultat. Avea nevoie. Spre final, a mai apreciat o dată calitatea cărţii mele şi m-a întrebat cât a costat, pentru că îşi imagina că e scumpă. I-am zis că nu e atât de scumpă pe cât ar crede, mai ales că nu e o carte atât de accesibilă, o ediţie bună nu se găseşte pe toate drumurile şi i-am zis într-o doară că „parcă vreo 60 de lei a costat. sau puţin peste, nu mai ştiu”, la care s-a uitat la mine şi am înţeles că pentru el acei 60 de lei înseamnă mult.

M-am simtit puţin jenată de indiferenta mea fată de acest preţ şi i-am zis că multe dintre cărţile clasice ajung la preţul acesta, mai mult ca să mă apăr, şi că o carte e o investiţie, propoziţie la care a râs cu tristeţe şi ironie. Este o investiţie într-o lume corectă, dar aceasta nu e o lume corectă, am simţit plutind în aer ca un fum, nespus de nimeni, dar stiut de amândoi.

Am coborât amândoi în aceeaşi staţie şi am mers în direcţii opuse, eu alergând spre o trecere de pietoni, el cărând cu greu două sacose.

4. De ce e necesar pentru început să citeşti orice carte

de Carla Francesca Schoppel

Cred cu tărie că există un timp al cărţilor, la fel cum cred că este necesar să citeşti pentru început orice. Abia apoi poţi admite că îţi cunoşti genul de literatură pe care o vrei parcursă, potrivit cine ştie cărei stări sau preocupări, pur şi simplu.

Nu cred în plăceri vinovate în materie de cărţi. Să fac asta ar fi ca şi cum mi-aş afişa, din ipocrizie, numai gusturile elitiste, ascunzându-le în acelaşi timp pe acelea care m-ar pune într-o lumină proastă. Cred că este o atitudine defectuoasă, fiind aproape cu neputinţă să fi citit numai cărţi valoroase. Afişând imaginea de culegători de cărţi pricepuţi nu facem decât să fim complici celorlalţi, care au citit în taină aceleaşi volume, impropriu numite ruşinoase.

În generală şi în liceu citeam cam tot ce îmi pica în mână. Îmi întindeam lecturile obligatorii până la rafturi care mă cucereau cu acelaşi unic motiv: faptul că erau pline de cărţi ce promiteau tacit aventuri în lumea interioară, implicit o schimbare în inima eroului real, care eram eu. În felul acesta mi-am format gusturile, reuşind câteva biblioteci mai târziu să ghicesc o carte bună după ce răsfoiam câteva file. Nu îmi păsa de cărţile „grele” sau de cele „de duzină”. Încercam să citesc orice. Discutam îndată cu ceilalţi despre lecturile descoperite. Ne ofeream citate şi gânduri secrete şi recomandări, trăind o viaţă a cărţii împreună.

Am descoperit în ultimul an că a face apel la autori ca Paler, Osho şi Coelho reprezintă o condamnare la superficialitate. Oamenii se elimină unii din vieţile celorlalţi în baza unor astfel de lecturi rostite fără ruşine. Ei bine, cel mai corect ar fi ca o astfel

de critică să vină din partea cunoscătorilor, căci cum altfel poţi pune la îndoială calitatea unei cărţi, dacă nu citind-o? Dacă astfel de critici au citit volumele, şi-au semnat deja aceeaşi acuzaţie, numindu-se simplu cititori neselectivi. Aşadar, dacă le-au citit, de ce îi condamnă pe ceilalţi, câtă vreme ei înşişi au căzut în labirintul unor astfel de cărţi, însoţindu-se cu personajele sau ideile făurite de autor?

Deranjant este că mulţi dintre aceia care condamnă astfel de gusturi sunt cei alături de care recitam în parcuri paragrafele despre care anunţam la început. Împreună cu ei mă regăseam pe drumul cărţii, cu pasiunea îndrăgostitului sau cu însingurarea celui care se crede ales să salveze lumea prin cuvânt. Am devorat alături de ei volum după volum, inclusiv cărţile celor trei menţionaţi. Comparam interpretările pe bancheta autobuzului care ne ducea la şcoală sau direct de la pupitru, în timpul orelor de curs. În acele timpuri, cei mai mulţi tineri de vârsta mea se lăudau că nu au citit vreo carte vreodată, funcţionând la orele de limba română în baza rezumatelor făcute în pauze de pasionaţi.

Dar eu îmi cinstesc lecturile. Pot spune de ce nu mi-a plăcut o carte, dar nu pot să nu apăr o carte care i-a plăcut celei care eram cândva. Am învăţat de la fiecare text care mi s-a înfăţişat înaintea ochilor, considerându-mă mereu stăpân peste întinderea de cuvinte care construieşte acest imperiu al meu. Dincolo de gusturile acceptate, lumea mea este construită întâi în interior, abia apoi în jurul celorlalţi proprietari de lecturi. Departe de complexe de inferioritate sau de plăceri academice, îmi păstrez cărţile ca pe vechi cunoscuţi a căror trăsătură comună este o stare sau un trecut, pur şi simplu.

Prin forţa unui destin vag, am luat de mână numeroase volume, prin biblioteci care sunt expuse tuturor. Am trăit experienţe de necuprins. Astfel, dincolo de titlurile dictate de autorităţi ca profesorii şi părinţii, avem de parcurs un destin propriu în lumea lecturii.

5. Cum am ajuns să citesc cărţi bune datorită lui Coelho

de Tibi Oprea

Coelho mi-a salvat viaţa. Nu vă grăbiţi să scuipaţi, această afirmaţie e doar o consecinţă a reflecţiei mele privind un fenomen pe care oamenii de ştiinţă îl numesc „Efectul fluturelui”. Trebuie acum să merg înapoi de la uragan şi până la bătaia din aripi a fluturelui de acum câţiva ani.

Nu a sărit Coelho în apă să mă salveze de la înec şi nu mi-a donat vreun rinichi. A fost de ajuns să scrie. A scris săracu' vreo câteva cărţi până să ajungă la mine volumul Al cincilea munte. Era o toamnă rece, ţin minte. Primisem cartea de la diriga mea din generală, care totodată mi-era şi profesoară de muzică, de religie şi de engleză – printre altele, bibliotecara şcolii şi coordonatoare a tot felul de activităţi extraşcolare.

A fost o carte pe care am devorat-o şi din care eram încântat că reţinusem, pe lângă altele, că „nu poţi distruge înainte să înveţi să reconstruieşti”. În realitate, descifrasem toate „regulile” deloc profunde ambalate în jocuri de cuvinte iscusite şi de asta mi-era dragă. Aşa că am început să citesc tot ce găseam la bibliotecă de Coelho.

Nu a durat mult să trec prin toate cărţile lui, pe care le găseam pe ultimul culoar la stânga, partea dreaptă, al doilea raft de jos în sus. Apoi mi-am plimbat degetele şi puţin mai spre stânga şi am descoperit cotorul cărţii Doamnă în roşu pe fundal cenuşiu, de Miguel Delibes, despre care nu mai ţin minte decât că era despre o doamnă, în roşu probabil, soţie şi mamă, dispărută din această lume, de unde şi tonul cenuşiu, bănuiesc. Apoi, că tot eram la

secţiunea aia, Gabriel García Márquez, cu ale lui Douăsprezece povestiri călătoare, Ochi de câine albastru, Cronica unei morţi anunţate şi altele. Şi-apoi am scăpat ca vaca-n lucerna... am trecut la Mizerabilii, prima carte la care am plâns. Apoi Stendhal,

Goethe, Jules Verne, Nora Roberts şi nu m-am mai oprit.

Acum îl mai citesc pe Coelho de dragul vremurilor apuse, dar mă lasă rece panseurile lui. Nu îl subapreciez. Din contră. Lăsând la o parte faptul că mi-a declanşat pasiunea pentru lectură, Coelho e un autor chiar bun. E bun pentru acel adolescent de 14 ani care (încă) nu îndrăgeşte atât de mult lectura, e bun şi pentru gospodinele care vor şi altfel de telenovele. Fiecare autor poate fi bun în anumite segmente, iar segmentul lui Coelho este exact ăsta, literatura teenage (exceptând poate, pentru minţile mai conservatoare, romanul 11 minute) şi cea pentru coafeze şi casnice obosite.

Coelho este un bun povestaş, însă, din punct de vedere cugetătoriu, transmite lucruri mărunte. E ca un copywriter. Are o fişă a postului care îl îndeamnă să observe comportamentele umane şi să le încadreze în scrierile sale, învăluite, bineînţeles, în replici şi comparaţii memorabile. Caută concepte aplicabile în viaţa de zi cu zi şi scrie despre lucruri pe care să le înţeleagă toată lumea. Şi, deh, câteodată mai şi purcede spre repetarea aceloraşi fragmente de text în mai multe dintre cărţile lui, căci alea au fost succesul cel mai mare pe piaţă. Ca o reclamă care a prins la public şi este repetată la TV iar şi iar.

Daniel Defoe considera că la începutul unei societăţi noi trebuie să existe cărţi. Şi i-a oferit personajului său cel mai cunoscut, Robinson Crusoe, în afară de cele necesare supravieţuirii, cărţi, pentru noul început, pentru noua societate. Pentru noile începuturi avem nevoie de cărţi, pentru că, deschizând o carte, deschizi un drum. Chiar dacă acea carte este un fiasco, literar vorbind.

Până acum ceva timp credeam cu tărie că suntem produsul mediului în care trăim. Şi aveam dreptate să cred asta, dar nu întru totul. Suntem şi produsul a ceea ce citim şi trăim în cărţi. Îmi place să spun că mai întâi am învăţat să citesc şi să scriu, apoi să vorbesc. Nu ştiu dacă am învăţat bine, dar ştiu că încă învăţ, toată viaţa o să învăţ. Toată viaţa o să citesc.

6. Nicu, nebunul cartierului, şi Amos Oz

de Bogdan Munteanu

Nicu e dementul cartierului. Toţi ne ferim de el. Vorbeşte singur şi râde ca prostul. Când are chef de distracţie, se ia de copii, îi sperie, buuuu, ghidi-ghidi, haaaa, te-am prins, puii mei. Plâng copiii şi se-ascund după fuste. Se ia şi de femei, iuuui, mami, bună mami, puii mei, zice. Îşi face vânt înspre ele, îşi freacă palmele şi râde. Îl trosnesc mămicuţele cu ce-apucă, marş de-aici, tâmpitul dracului, că-l chem pe bărbatu-mio, aşa-i zic. Nicu râde şi mai tare şi dă să le pişte de fund. E nebun Nicu, nebun de legat. Se-nvârte toată ziulica în jurul bodegii din cartier şi-ndrugă verzi şi uscate. Porcării, cine naiba stă să-l asculte? Toţi ne ferim de el.

Într-o zi, Nicu m-a prins la-nghesuială. Bună ziua, domnu', a spus. Şi-a scos şapca roasă de pe cap, şi-a tras un scaun şi s-a aşezat. La masa mea. Nu-l văzusem când se apropiase, atâtea aveam pe cap. L-am înjurat în gând. Minute bune, Nicu n-a zis nimic. Îl priveam cu coada ochiului. Se uita la trecători. Când şi când mârâia. S-a plictisit repede. Ce faci, domnu'? Hopa, mă chestiona. Nasol, en garde! Uite, pe la terasă. Da? Hehe, domnu', ghici ce-am eu aici? Unde aici? S-a aplecat şi a ridicat o plasă cât toate zilele de sub scaun. Venise cu ea. Nici asta nu observasem. A trântit plasa pe masă. Câteva picături de cafea au sărit pe mine. M-am enervat şi l-am înjurat iarăşi în gând.

Zi, domnu', repede! Nu ştiu, de unde să ştiu? Hehe. Caută, domnu'! Ceee?! Mă punea să-i scormonesc printre lucruri. Ce să fi făcut? Să mă fi pus de-a curmezişul? Nu ştii niciodată cu ăştia, cu nebunii. Mi-am vârât mâna în pungă. Haidi, bre! Cărţi?! Nicu târa cărţi după el. Nicu citea. Amos Oz, Amos Oz, de cinci ori Amos Oz. Rime despre viaţă şi moarte, Muntele Sfatului Rău,

Scene de viaţă campestră, Poveste despre dragoste şi întuneric, Cum să lecuieşti un fanatic.

Zbang! Chapeau, nebunule! M-am apucat să răsfoiesc cărţuliile lui Oz. Nicu a râs. Apoi a-nceput să turuie. Că a făcut rost de un milion jumate, puii lui, că a trecut pe la o librărie, că Oz e cel mai tare scriitor, că s-a născut la Ierusalim, că îl cheamă de fapt Klausner, nu Oz, că maică-sa s-a sinucis când avea el 15 ani, depresie, puii lui, că a luptat în '67 în războiul de şase zile pe frontul din Sinai, apoi în '73, în războiul de la Yom Kippur, puii lui de mai multe ori. Nebunul înşiră titluri după titluri, de la debutul lui Amos Oz, din '65, Acolo unde urlă şacalii, până în prezent. Şi să vezi, domnu', ce chestie, din '86 tipul locuieşte la Arad, hăhă, da' nu Aradu' nostru, ăla al lor, din deşert, îi făcea bine lui fi-su, bolnav de astm, puii mei.

WikiNicu turuie înainte despre cel mai tare scriitor. A ajuns la premii şi distincţii. Vrei o cafea, Nicule? Nu, mersi, i-am dat şi noi ceva, Premiul Ovidius, în 2004. Puii mei, gata cu Oz, hai mai bine să-ţi spun o poveste, domnu', mi s-a- ntâmplat demuuult, pe când eram puştan. N-a aşteptat să încuviinţez; pe la vreo 17 ani m-am îndrăgostit de o bibliotecară, domnu', Ada o chema, avea cam de două ori vârsta mea, domnu', iar eu eram tare confuz şi disperat. Mergeam la bibliotecă şi-mprumutam cărţi doar ca s-o văd, domnu'. Şi Nicu a dat-o-nainte. Mi-a povestit cum s-a ascuns într-o seară după un copac şi-a aşteptat-o pe Ada. Până a ieşit de la poştă, că lucra şi-acolo, domnu'. Cum a ieşit din ascunzătoare, temându-se să nu o sperie, sunt eu, Nicu, îmi permiţi să te conduc câţiva paşi, a- ntrebat-o, de când stai aici, a spus ea, de vreo jumătate de oră, a zis el. De ce mai aşteptat? Aşa, pur şi simplu.

Femeia nu i-a spus nici da, nici ba, aşa că şi-a luat inima-n dinţi şi-a urmat-o pe drumul spre bibliotecă. A vorbit numai tâmpenii. Ea l-a ascultat şi i-a arătat o curte din care într-o zi a sărit un câine şi-a muşcat-o de picior. Şi-au ajuns. Şi l-a invitat înăuntru şi l-a aşezat lângă ea, la birou. El şi-a plecat ochii şi i-a văzut genunchii dezveliţi. Şi-a roşit şi s-a-nfierbântat. Vrei o cafea, l-a întrebat ea, n- nu, mulţumesc, s-a bâlbâit el, nu e nevoie, ă, adică da. I-a promis că o va conduce spre casă şi când va termina

programul la bibliotecă. Să nu meargă singură pe întuneric. Ada şi-a pus palma caldă pe mâna lui lipită de birou, nu-i nevoie, Nicu, stau la cinci minute de aici. Iar pe el l-au scuturat fiorii. Şi aşa şi pe dincolo... Când şi-a terminat povestea, Nicu şi-a vârât cărţile-n plasă şi a plecat fără să-şi ia la revedere. Avea lacrimi în ochi. Sau poate că mi s-a părut.

La puţin timp după întâlnire am citit Scene de viaţă campestră. Vrăjitorul Amos Oz. Povestirea „Străini”. Un tânăr de 17 ani. O bibliotecară, Ada, trecută de 30 de ani. Tânărul s-a ascuns, a ieşit, a întrebat, a condus-o. Au stat o vreme în bibliotecă. Nicu nu ratase decât un singur amănunt. Pe tânăr îl chema Kovi. Dar l-am iertat, doar e nebunul cartierului.

7.Domnul Pepe. Sau cum un prof de română te poate face să iubeşti cărţile atât de mult, că ajungi să le scrii

de Andrei Ruse

L-am denumit Pepe pentru că semăna al naibii de bine cu celebrul trubadur latino care din vânzător de cafea în piaţă devenise idol, peste noapte, pe MTV. Se întâmpla prin anul 2000 faza. Eram a IX-a, boboc, şi abia îmi învăţam colegii (pe care nu aveam să-i înghit foarte bine în cei patru ani infernali din viaţa mea). Îmi plăcea de o tipă din clasă. Stăteam şi o priveam pe ascuns, din capătul rândului de la geam, unde împărţeam banca pe atunci cu cel ce avea să fie trăznitul, George (acum, un DJ foarte cunoscut). Ei, şi atunci, în primele zile, a apărut Pepe.

Era profesorul nostru de română, şi el nou în liceu. Un tip tânăr, care, cum vă spuneam, semăna leit cu cântăreţul ieftin latino-lover care umplea tabloidele. Nici n-a intrat bine în clasă, că deja unii dintre noi, ţin minte, au început să fredoneze din tâmpeniile lui de melodii. Profu', cu o mutră plictisită, a dat ochii peste cap. Era pletos, purtătorul unei minunate începuturi de barbă, dar chiar dacă emana ceva latino, purta o geacă de piele, blugi roşi şi un tricou închis – era rocker.

S-a prezentat (nu i-am reţinut niciodată numele), a lăsat catalogul jos şi ne-a pus să scoatem o foaie de hârtie. Nu era vreo lucrare – ce naiba, era prima ora de română din liceu –, trebuia doar să scriem nişte chestii generale: ce ne place la literatură, dacă citim sau dacă nu citim, şi de ce da, şi de ce nu, şi cum am vrea fiecare să decurgă orele de română. Si toţi ne-am dat interesantă şi ţanţoşi, serioşi şi interesaţi de şcoală, până la sfârşit, când am aflat că nu e necesar să ne semnăm şi am regretat că n-am trântit

toate tâmpeniile posibile.

Iar de la această primă întâmplare total irelevantă voi sări direct în semestrul doi. Când eram obligaţi să citim Enigma Otiliei. Si da, evident, nimeni n-o citise.

Poate tocilarele clasei (două la număr, în rest eram cam toţi bâte), dar nu verificasem. Sigur, Pepe s-a prins imediat că răspundeam în dume memorate din comentariile din manual şi nu ne păsa câtuşi de puţin de Călinescu şi marea lui capodoperă. Se amuza copios. Şi, după ce ne-a ascultat prostiile, în timp ce noi stăteam geană să vedem care se dă primul de gol că nici măcar n-a răsfoit cartea şi ia primul patru, ne zice în felul următor: „Pentru data viitoare, vă alegeţi un punct din carte, dar să fie după jumătatea ei, vă alegeţi ce personaj vreţi şi schimbaţi finalul cum doriţi. Nu trebuie să scrieţi. O să stăm şi o să povestim, iar cele mai ingenioase finaluri vor lua, evident, notă mare”.

Ne-am uitat unii la alţii ca mâţele-n calendar. Ca Mutu la Piţurcă. Cum adică?

> > >

Toate comentariile pompoase din manual nu sunt necesare? Toate epitetele şi critica aia sugrumătoare, încadrarea genului, analiza personajului, marele Călinescu care cutare şi cutare? Putem să luăm cartea şi să o facem praf?

Căci praf am făcut-o. Săraca Otilia a sfârşit ba violată, ba sugrumată, cu dinţii scoşi şi torturi una mai violentă ca alta, iar Felix, dragul de el, devenise un erou, un şmecher, un mare doctor care avea câte femei voia, zeci de Otilii cărora le sfărâma inimioarele şi mai ales le fura de la Pascalopol, ca să-l ia la mişto. Sigur, au fost şi cazurile romanţioase (scrise de muieri, evident) când Otilia a ales cu inima, nu cu portofelul. Alteori au fost răpiţi de extratereştri şi am dat-o în SF- uri. Oricum, 30 şi ceva de finaluri total aberante, dar savuroase.

Şi s-au luat note mari, indiferent de ipoteza fiecăruia. Dar nu asta a fost ideea – deşi atunci nu înţelegeam, ci ne distram făcând pulbere titlul. Ci faptul, poate, că în pauze începusem să discutăm literatură. Temele cărţilor, conflictele, descrierile,

stilurile. Faptul că de atunci încolo orele de limba şi literatura română au devenit cele mai savuroase. Pentru că acolo eram un fel de scriitori şi cuvântul nostru (vs tonele de critică literară absurdă din manuale) conta. Şi ideile noastre erau băgate în seamă. Şi viziunea noastră avea un rost. Şi începusem să citim dinainte ce era în programă, fără să ne mai spună nimeni nimic, cu gândul la cum vom modifica mai departe clasicii.

La nici două luni după episodul cu Enigma Otiliei, am chiulit de la primele ore (ceea ce mai obişnuiam să fac, dar pentru fotbal) ca să citesc. Până în clasa a IX- a, recunosc, nu m-au atras cărţile. Dar deloc. Şi brusc începusem să invadez biblioteca alor mei, care nu înţelegeau ce mama naibii se întâmplă. Mai ales că la şcoală lucrurile o luaseră razna. La chimie era cât pe ce să rămân corijent, la mate abia mai dădeam, la fizică desenam pe caiet portretele personajelor. La română adunasem o colecţie de trei de 10 într-o singură lună! Şi eram mândru ca un cocoş umflat cu pompa.

Însă n-a durat mult distracţia. A venit clasa a X-a şi Pepe (care venea la şcoală de multe ori pe unde fumam noi pe ascuns şi, cu ţigara în gură, spunea să nu-l salutăm, că atunci înseamnă că ne-a văzut şi trebuie să ne pârască) a plecat din şcoală. Din Învăţământ de fapt. Se dusese să-şi termine nu ştiu ce doctorat sau să devină nu ştiu ce asistent, nu mai reţin. Decât gustul amar care mi-a rămas, căci de-atunci au venit în locul lui, în următorii trei ani, două babe sclifosite, care ne puneau să tocim comentariile şi ne dictau fără oprire.

Într-a Xl-a am reuşit chiar performanţa să rămân corijent pe un semestru la română, pentru că nici de-al dracului nu am vrut să învăţ pe de rost Testamentul marelui Arghezi, despre care i-am spus distinsei profesoare (care trebuia să iasă la pensie de vreo câţiva ani buni) că nu mi se pare o mare sculă de poet Arghezi ăsta, că e mediocru, plictisitor şi chiar penibil. Şi în loc să mă întrebe de ce şi să mă lase să argumentez în vreun fel al meu, am avut trei de patru la domnul Arghezi (am sechele şi acum cu el) şi n-am putut să-mi mai salvez media atunci, dar noroc că m-am scos pe semestrul următor cu Nichita şi Blaga. A fost, de altfel, singura corijenţă pe care am avut-o vreodată.

Peste ani de zile, când toate s-au schimbat, când aveam aproape douăzeci de ani, cochetam cu scrisul şi începusem să-mi pierd nopţile în tone de hârtii, cărţi şi bere, l-am regăsit pe Pepe la un pahar în crâşma mea preferată, în Hanul cu Tei. Veneam de la o piesă de teatru care îmi plăcuse la nebunie, eram cu câţiva amici, şi deodată îl zăresc la o masă în bezna acelei pivniţe unde rula Nirvana. M-am dus şi l-am salutat, negândindu-mă că mă va recunoaşte vreodată. Dar m-a recunoscut (căci multe s-au întâmplat în acel an, într-a IX-a, ştiam că i-am fost drag); nu i-a venit nici lui să creadă că ne reîntâlnim, s-a ridicat şi m-a luat în braţe. El era mai matur puţin, mai serios, nu mai avea părul lung, dar geaca de piele rămăsese la fel. Eu aveam părul lung şi o geacă de blugi. El, un tricou cu Iron Maiden, eu, cu Kurt Cobain.

Ca un idiot ce sunt, mi-au dat lacrimile. Cumva, părea genul ăla de persoană despre care povesteşti cu mult drag şi nu ştii dacă sau când o s-o mai revezi vreodată. Şi iat-o în faţa mea. El n-a înţeles exact ce se întâmplă şi m-a întrebat dacă sunt bine. Nu i-am explicat ce şi cum însemnase „domnul Pepe” pentru mine şi că mă apucasem de poezie şi deja pusesem pe hârtie primele proze scurte şi că poate chiar el avusese un rol deosebit în acest traseu al meu. I-am spus că eram emoţionat de simpla şi minunata întâlnire. Şi am băut mai multe beri cu el, până ne-am pilit. Ne-am schimbat numerele de telefon, nu ne-am sunat niciodată şi le-am pierdut în timp.

Peste încă doi ani ne regăsim într-un metrou aglomerat. Ne zâmbim. Îi spun că am publicat un volum de poezie şi că lucrez la un roman. Se bucură, mă felicită, dar trebuie să coboare.

8.Tu, profule de limba română, nu-mi băga pe gât comentarii despre nimic (1)

Despre Ultima noapte... şi contexte culturale

de Ilinca Damian

Marea masă a profilor din şcoală sunt obosiţi şi frustraţi de situaţia lor personală şi se manifestă prin ignoranţă faţă de elevi şi prin clasicele apeluri la meditaţii plătite. Tânărul aflat în formare simte asta. Simte că e ignorat şi că e obiectul frustrării cuiva deşi nu înţelege de ce şi astfel devine mai rău, mai nesimţit, mai ignorant. Ştiu asta pentru că am fost aşa. E la fel ca un câine care simte frica şi muşcă, doar pentru că a simţit frică în celălalt. Ceea ce nu ştie câinele e că e posibil să-şi ia o bâtă în cap. Ceea ce nu ştie tânărul e că e posibil să pice bacul şi proful lui o să zică rn continuare „meh, hai că merge şi aşa”.

Cât despre cititul de plăcere, nu cred că a început nimeni să citească şi instant a simţit o plăcere nebănuită între filele unui roman precum gloriosul Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război. În general, e recunoscut sub numele de cod Ultima noapte şi nu prea se lămureşte nimeni care fu primul, dragostea sau războiul. Dar, totuşi, Ultima noapte... este un roman care te pune puţin pe gânduri. Stai şi te întrebi de ce se întâmplă cele ce se întâmplă. De ce s-a îndrăgostit Ştefan Gheorghidiu de fata aia, nici el nu mai ştia. Dar a ajuns şi la război din cauza ei. Sau aşa am înţeles eu.

Un profesor ar trebui aici să redirecţioneze discuţia spre elevi şi să-i întrebe pe ei de ce s-a întâmplat aşa, cum li se pare că a

descris naratorul relaţia lui şi perioada războiului etc. Mie, de exemplu, de când l-am citit, mi s-a părut că partea cu căsnicia lui Ştefan e superficială şi plină de idei preconcepute şi m-a enervat teribil. Îmi venea să las cartea baltă şi să îmi văd de ale mele. Dar am ajuns la partea cu războiul şi totul a fost dintr-o dată atât de real, simţeam că sunt acolo, alături de ei. Capitolul „Ne-a acoperit pământul lui Dumnezeu” e o capodoperă, e atât de bine scris, că încă se întâmplă în capul meu, ca şi cum aş fi fost în tranşee cu Gheorghidiu şi ceilalţi. Şi au trecut opt ani de când l-am citit.

Apoi am aflat că tânărul Camil Petrescu n-a fost căsătorit (cel puţin înainte de război), dar a fost în război, iar partea „Întâia noapte de război” e inspirată de realitatea dură a Primului Război Mondial, unde Petrescu este rănit, luat prizonier şi chiar ajunge să surzească de o ureche în timpul unui bombardament german. Chestiile astea nu trec uşor şi mi-aş fi dorit să vorbesc despre asta la şcoală. Autorul alege să-şi expună traumele războiului scriind poate unul dintre cele mai dureroase şi frustrante romane de război din literatura română. Sau, mă rog, jumătăţi de roman, că partea cu dragostea e plictisitoare. Nici măcar nu ştiu de ce a folosit povestea cu fata aia şi cu căsnicia lui nefericită ca să introducă în discuţie războiul. Aş fi vrut să mă lămurească un profesor de ce. Mai ales că eram la o vârstă la care empatizam mai mult cu partea de dragoste. Aşa, am ajuns să empatizez cu partea de război. Că era mai bine scrisă.

Primul Război Mondial a fost o sursă de inspiraţie foarte puternică pentru artă. S-au scris romane, s-au pictat tablouri, s-au sculptat capodopere, s-a definit cultural o naţiune în concordanţă cu lumea europeană de atunci. Mă gândesc mereu cât de interesant ar fi fost să fie lăsaţi şi chiar încurajaţi să se exprime liber şi după Al Doilea Război Mondial. Dar n-a fost să fie. Aşa că avem Ultima noapte… şi Pădurea spânzuraţilor ca literatură sinceră, scoasă din noroiul şi putregaiul războiului. Şi despre asta aş vrea să îmi vorbească un profesor. Pentru că tot ce se creează trebuie gândit în contextul cultural care l-a provocat.

Aşa că tu, profesorule de limba şi literatura română, nu îmi băga pe gât noţiuni seci, cuvinte multe, comentarii cu fraze kilometrice

despre nimic. Spune-mi că Petrescu a surzit în război, că fratele lui Rebreanu a fost sursa principală de inspiraţie pentru Pădurea Spânzuraţilor, lămureşte-mă dacă pădurea spânzuraţilor a existat în realitate, dacă cineva chiar a avut parte de spectacolul corpurilor putrezind atârnate de copaci. Lămureşte-mă dacă gagica lui Gheorghidiu a fost măcar un pic reală şi dacă Petrescu era cam misogin. Povesteşte-mi mai mult despre românii ajunşi în armata austro-ungară, care împuşcau românii din armata română. Spune-mi despre realităţile care au stat în spatele literaturii. Fă-mi o mică lecţie de istorie culturală, dar d-aia bună, nu istorie cu date, zi-mi ce alte popoare au făcut literatură inspirată de război. Zi-mi, în celelalte arte ce s-a întâmplat? Ce s-a întâmplat cu muzicienii şi cu pictorii şi sculptorii trimişi pe front ca să facă apoi capodopere din sângele şi hoiturile pe care le-au văzut? Spune-mi cum Ion Jalea a sculptat toată viaţa cu o singură mână, cealaltă fiind rămasă pe front, „pentru patrie”. Spune-mi de toţi surzii şi ciungii care au reuşit să facă artă din război. Şi abia apoi spune-mi că Ultima noapte… e un roman modern, subiectiv, de analiză psihologică.

9.Tu, profule de limba română, nu-mi băga pe gât comentarii despre nimic (2)

Despre Ion şi ce putem învăţa dintr-o carte

de Ilinca Damian

O prietenă, profesoară de filosofie la un liceu bun din Bucureşti, tocmai dăduse lucrare unei clase pe care ea o considera foarte bună. Iar o clasă bună la filosofie nu e aşa uşor de găsit, mai ales că era profil real. Apare cu un teanc de lucrări în braţe şi spune că nu se aştepta ca acei copii să nu ştie să scrie, nu doar corect gramatical, ci nici din punct de vedere al exprimării. Frazele nu au cap şi coadă, nu au sens sau o idee clară.

Scuza? „Doamnă, dar eu ştiu matematică, ştiu să fac calcule, nu-s eu cu cuvintele!”, am încheiat citatul. Da, pentru că nici nu sunt „cuvintele” ceva esenţial pentru exprimarea noastră la nivel social, sunt fracţiile. Iar dacă spui cuiva rădăcina pătrată a numărului zis de el, va înţelege că eşti deprimat, iar dacă îi arăţi o funcţie, va înţelege că eşti fericit. Nu vreau să minimalizez rolul ştiinţelor exacte, dar este o problemă foarte gravă când însuşi copilul, tânărul aflat în proces de dezvoltare, se minimalizează într-atât, încât să considere că, odată stăpânite matematica şi fizica, este fără de folos să mai folosească „cuvintele”.

Aş putea să încep un întreg discurs despre cine ar trebui să poarte vina acestei situaţii, dar adevărul e că vina e a tuturor. A părinţilor care îşi îndeamnă copiii să înveţe ştiinţe exacte gândind că astfel le fac un bine, asigurându-le o meserie practică şi sigură pe viitor, iar de multe ori le desconsideră aptitudinile

filologice sau chiar creativitatea; a profesorilor care, cel puţin la clasele de real ale liceelor, pun accent puternic pe domeniile de interes ale profilului şi impun mai mult sau mai puţin direct ideea că ştiinţele umaniste sunt secundare; a elevilor, că prind din mediu doar ce le convine şi reinterpretează aşa cum vor. Nu cred că a spus vreodată un profesor de matematică unui elev că nu e nevoie să fie bun la română sau filosofie atât timp cât ştie calcule, iar dacă a existat, în nici un caz nu era la o clasă considerată bună, într-un liceu decent.

Care e secretul „cuvintelor”? Lectura. Dar, cumva, toţi se sperie când văd o carte precum Ion şi se îngrozesc de perspectiva de a citi atâtea pagini despre un ţăran nefericit.

Romanele sperie cititorii neexersaţi prin dimensiunile lor şi pentru că atunci când li s-a predat „definiţia” romanului, li s-a spus despre complexitatea temei, numărul de personaje şi firele narative. Teoretizat şi categorisit astfel, un roman ca Ion îşi pierde esenţialul. Liviu Rebreanu nu l-a scris ca să se predea teoria literaturii pornind de la el. Dar aşa funcţionează sistemul educaţional în orice punct al lumii civilizate. Se ia o carte decentă şi se descoase în cel mai anost mod posibil. Cititorul nu mai este atent la ce face Ion, la motivaţiile şi consecinţele lui, el trebuie să urmărească punctul culminant şi caracterizarea personajului. Bineînţeles, nimeni nu face aşa ceva, pentru că există cărţi de comentarii literare, unde cartea e încastrată deja în acele categorii stilistice. Pe nesimţite, romanul propriu-zis devine un personaj secundar în toată treaba cu bacul, comentariile, eseul, caracterizările, iar plăcerea lecturii este un concept de care nici nu se mai pune problema.

Revenind la discuţia iniţială despre cei care, axându-se pe ştiinţele exacte, minimizează rolul cuvintelor şi discuţiilor, adresez o întrebare: cine mai citeşte, licean fiind, cărţi doar pentru plăcerea lecturii? S-ar putea să se mai găsească unii. Dar cine mai citeşte cărţile din programa de bac pentru plăcerea lecturii?

Când am terminat de citit Ion, am rămas cu un sentiment urât, sec şi cu o trăire intensă a întregii situaţii. Mă răscolea ce se

întâmplase, mă enerva că Ion a putut fi atât de prost, că a stricat atâtea vieţi în jurul lui. Mă durea că omul acela n-a putut fi fericit o zi în viaţa lui, că a alergat orbeşte după ce credea el că îl va ridica în ochii lumii şi că îl va face mulţumit cu sine. Liviu Rebreanu e un scriitor excelent pentru că în tot ce am citit de la el, atunci când am închis cartea, am contemplat pentru o bucată de timp tot ce mi se întâmplase. Rebreanu mă făcea să fiu parte din povestea lui, să asist neputincioasă la tot ce face el cu personajele: cum le provoacă, le întoarce pe toate părţile şi le disecă psihicul în faţa mea. Se detaşează de firul acţiunii şi îşi lasă personajele să orbecăie mâncate de frustrări, dorinţe şi dileme morale. Chiar dacă în Ion se pune accentul pe aspectul social, psihicul personajului principal e cel care declanşează întregul fir narativ. Mi-a fost milă de Ion, m-a enervat şi m-a durut ce face cu viaţa lui, dar, prin el, Rebreanu m-a făcut să fiu mai atentă la mine şi la cei din jur şi să încerc să nu omor pe nimeni pentru o palmă de pământ, nici să mă las zdrobită de o dragoste obsesivă. La propriu şi la figurat.

Când am început să citesc Ion am făcut-o, evident, pentru că era în programă, dar am reuşit să mă detaşez de obligaţiile şcolare pe parcursul lecturii şi să încep să citesc doar pentru mine. Prostia pe care o facem cu toţii este că despărţim drastic viaţa din clasă cu viaţa noastră individuală. Citim şi învăţăm pentru bac, pentru notă, pentru punctaje şi pentru a fi categorisiţi şi analizaţi de sistemul educaţional, dar nu ne dăm seama că ar trebui să facem toate acestea pentru dezvoltarea noastră personală.

Şcoala nu ar trebui să fie un joc cretin, în care să obţinem punctaje şi să promovăm. Şcoala ar trebui să ne dea câteva noţiuni despre contextul social şi cultural în care trăim. Cel mai trist lucru este că mi se pare că avem o programă destul de bine făcută pentru limba şi literatura română, din punct de vedere al textelor şi structurii (mai puţin faptul că în liceu nu se prea pune accent pe gramatică şi sintaxă), dar undeva i se pierde tot farmecul. Elevii ar trebui să fie motivaţi să citească pentru plăcerea lecturii, pentru că poate vor învăţa ceva din ce citesc acolo şi poate îi va face mai buni, nu pentru a toci definiţii ale romanului modern, social, obiectiv, psihologic şi aşa mai departe.

10.Cum orele de română mi-au ucis plăcerea lecturii

de Ioana Vighi

Orele de română se desfăşurau toate aproape la fel, ţin minte. E ceva dureros în amintirea asta, ceva puchinos şi învechit, ca o jucărie terfelită din copilărie, de care-ţi aduci aminte doar când o vezi. Acum, după atâţia ani, din amintire a rămas ceva străin şi aproape bătrân, cum ar spune Mazilescu. Creativitatea ca efect secundar al neputinţei de a memora. Numai copiii cu memorie slabă erau creativi. Atunci nu ştiam să-i dau un nume, atunci ştiam s-o urăsc. Neputinţa. Si ura mea pentru literatură începuse de la un lucru atât de simplu şi atât de banal: profele nu zâmbeau niciodată.

Atunci mi se părea normal, o materie atât de dificilă ca literatura română nu-ţi mai lasă loc de ludic sau de apropiere umană. Din gimnaziu până în liceu, orele arătau la fel, ca nişte autoportrete comandate de un Mecena cu un ego imens. Pe prima oră de română din gimnaziu o ţin minte şi acum. Profa voia să dea nota 10 celui care are scrisul cel mai caligrafic. S-a preumblat domol printre bănci, cu gravitatea unui judecător care urăşte să se trezească prea devreme în fiecare dimineaţă din cauza unui caz foarte grav, nevoit să dea o sentinţă. Si m-am chinuit să scriu frumos, jur că m-am chinuit. Nu am luat decât opt. Optul ăsta care avea să mă bântuie tot gimnaziul şi tot liceul. Trebuia să mă resemnez unei mediocrităţi blajine şi dulci, nici prea mult, nici prea puţin. O mediocritate pe care aveam s-o urăsc toată viaţa de atunci înainte.

Orele de română se desfăşurau toate aproape la fel. Te ridicai în picioare şi porneai să reciţi în gura mare, ca şi cum ai rosti vreun

Tatăl nostru, cu un elogiu gălăgios, grav comentariul învăţat pe de rost, singurul contact tangibil cu literatura vie. Singura legătură dintre scriitor şi copii erau foile volante, pătate de cafea, din care dictase ani de-a rândul tuturor generaţiilor şi de degetele unsuroase ale doamnei profesoare, trecute de a doua tinereţe. Îmi imaginam sutele de urechi care au auzit aceleaşi cuvinte, acelaşi ton, aceeaşi literatură. Si dacă urechile erau mari sau mici sau strâmbe.

Încercarea de a schimba vocabulele doamnei era ultimul lucru pe care ţi l-ai putea dori. În clasă, răsculaţii care deranjau orânduirea lucrurilor erau primeniţi cu un doi. În clasă, nu era nimeni căruia să-i pese că literatura nu e matematica, unde formulele erau aceleaşi mereu. De ce să risc să iau un şapte fiind creativ, când pot să iau un 10 învăţând pe de rost.

Cu o bună ştiinţă masochistă, eram o disidentă a lecturilor de peste vară, un supliciu care mă consuma teribil. Nu citeam ce-mi dădea profa, îl întrebam pe taică-miu ce să citesc. De fiecare dată păţeam la fel şi totuşi nu mă lepădam de obiceiul ăsta. Dintr-o curiozitate prostească de a repeta aceleaşi greşeli la nesfârşit. Rămânea frica de note mici chinuită de curiozitatea de a nu citi din obligaţie. Nu citeam ce trebuia, ştiam asta. O plăcere vinovată, ca şi cum ai mânca pe ascuns dulciuri când ţii regim. Întotdeauna contase doar literatura care trebuia citită. Şi culmea, îndrăzneala mea mergea până la a desena personajele din cărţi pe caietul de lecturi suplimentare, pe lângă obositele rezumate ale cărţilor citite. Ştiam că nimeni nu avea să mai facă asta. Mă găsisem, eu, toanta, să revoluţionez ideea de oră de română. Şi singularitatea asta era chinuitoare. Nu voiam să fiu singură.

În secundele de dinaintea începerii orei, îmi doream cu patimă bolnavă să mai fie cineva atât de stupid ca mine, cineva care să fi greşit la fel de mult. Asudam găleţi de apă când m-am prezentat cu sfiiciunea unui păcătos la confesional, cu mâinile tremurânde, în faţa catedrei. Profa, cu o autoritate de călău conştient că face binele lumii, îmi ia caietul şi i-aruncă priviri din care nu pot citi nimic, nici mânie, nici înţelegere. Nu-mi dau seama dacă e bine sau rău, o urmăream cu disperarea unui om care nu mai are nimic de pierdut. Ştiu doar că palmele mi- erau umede şi reci.

„Ce-s prostiile astea? Ţi-am zis eu să faci aşa ceva? Să nu te mai prind că desenezi prostii pe caiet. Astea-s desene?” Era oarecum previzibil, ştiam că am făcut un lucru rău. Umilirea nu s-a oprit aici, căci clasa a început să râdă hâd şi strident.

Brusc, n-am mai înţeles nici eu de ce dracului am putut să fac asta. Nu era nicio noimă în asta! Nici măcar nu erau desene frumoase, erau nişte scălâmbăieli ale unui copil netalentat la desen, care a ţinut morţiş să se exprime. Fireşte că nu era frumos şi nici bine. Tot răul lumii se adunase atunci în desenele alea, care, brusc, deveniseră cele mai urâte desene din lume şi creionul meu cel mai sinistru obiect din câte s-au făcut vreodată.

„Nota cinci, treci la loc. Să nu te mai prind”. Şi mi-a aruncat caietul. L-a luat cu două degete de-o foaie, de-o singură foaie, să-l dea exemplu de hidoşenie şi crimă contra naturii literaturii şi, copil fiind, am simţit în gestul ăsta toată greaţa lumii îndreptată spre un singur om. Eu. Cu două degete, cum iei şerveţelele cu care ai şters voma cuiva ce ţi-a vărsat în poală şi le arunci departe, cât mai departe.

Din ziua aceea, în care m-am regăsit singură, umilită, a început ura faţă de literatură. Încet, mocnit la început, până a devenit cruntă, apoi visceralã.

Mi s-a făcut frică. Trebuia să-mi fie frică. Fără frică, nu se putea învăţa nimic. Dacă nu ţi-era frică de profesori, erai un obraznic fără cei şapte ani de acasă. În prostia mea, credeam că asta e literatura – o frică groaznică, înţepătoare de la care porneau versurile lui Goga sau Eminescu. Nimeni nu era întrebat niciodată ce gândeşte. Oricum, cui îi păsa ce credea un copil despre Eminescu, când atâţia mari gânditori şi-au irosit vieţile încercând să-l înţeleagă?

De ce să dai libertatea unui ţânc de a-şi aşterne ilogic idiosincraziile tâmpe, cu greşeli de gramatică, stil şi arhitectură a textului, când marea literatură aştepta să fie descoperită din nou, de pe aceleaşi foi îngălbenite, la fel de măreaţă şi neînduplecată, unei alte generaţii de anonimi? Doamnele profesoare ştiu că marea literatură nu e creativitatea unui copil. Niciodată nu a fost.

Aşadar, eu am urât literatura când eram mică, şi nu mă feresc s-o spun. Am urât- o tocmai pentru că am perceput-o ca pe o creatură păstrată în formol de aceşti profi de română, ceva păstos şi livid ce nu avea legătură cu viaţa. Şi le mulţumesc pentru asta, căci ura faţă de literatura lor m-a făcut să trăiesc mai târziu literatura mea cu toţi porii.

Cel care însă m-a influenţat să citesc a fost tatăl meu. S-a întâmplat într-o noapte, în curte, când, la un pahar de vin, a început întâmplător să-mi recite din Mazilescu. Aveam vreo 16 ani. Nu ştiu exact ce a produs declicul, felul în care a recitat sau poate chiar versurile, dar ţin minte că m-am apucat să caut cu disperare Operele complete ale lui Mazilescu. Când am găsit-o, am citit-o toată şi apoi am luat-o de la capăt, şi tot aşa fără oprire, până am ajuns să dorm cu ea sub pernă. A urmat Deşertul tătarilor, tot la recomandarea tatălui meu, iar o a treia capodoperă care m-a înnebunit a fost Moartea lui Ivan Ilici, de Tolstoi, cartea care m-a paralizat când am respirat aerul proaspăt care a dat năvală în camera lui Ivan Ilici, un muribund, şi ura pe care a simţit-o pentru cei vii ştiind că el va muri şi nu va mai respira niciodată aerul ăla.

De atunci, am tot citit cărţile despre care îmi vorbea tata, cu teamă, că de fiecare dată îmi reconfigurau interiorul şi uneori poate nu eram pregătită pentru asta. Dar nu m-a făcut să citesc pentru că mi-a recomandat nişte cărţi şi pentru că era tatăl meu, ci ceea ce m-a făcut curioasă era felul în care el trăia literatura şi în care povestea despre ea, cu o fascinaţie pe care n-am mai întâlnit-o la nimeni, niciodată.

11.Eu credeam că toţi scriitorii sunt morţi

de Ioana Vighi

Pe pagina de Facebook Hyperliteratura am pus mai demult un îndemn – Hai, oameni buni, să-i cumpărăm pe ai noştri scriitori. Abia recent am văzut unele comentarii. Deşi nu fac greşeala să le bag în seamă, din plictiseală, de data asta am făcut-o. Unele comentarii sunau aşa: „Nu mai cumpăraţi nici o carte. Să dea dracu faliment odată porcii cu librării şi edituri. Există biblioteci gratis. Ajunge. Iar scriitorii să facă foame. Poate aşa ajung să scrie ceva digerabil” sau „Să scrie cum trebuie şi noi ii cumpărăm”.

Da, aşa e. Dă-i dracu' cu scrisu' lor cu tot, şi aşa sunt prea mulţi, la muncă cu ei. Noi nu-i cumpărăm pe ai noştri contemporani. Nu vrem. Ar trebui să scrie într- un anumit fel – simetric, cu bun simţ, cu apăsare, liniştit, cuvios, înţelept – ca să înţelegem şi noi. Şi contemporanii nu fac asta, aşa că aşteptăm să devină digerabili, fiindcă avem intestine sensibile.

Intrăm în librării, dacă intrăm, năduşiţi şi sictiriţi şi alegem cărţile care ne învaţă cum să gătim. Dăm peste vreun autor român tânăr, viu, strâmbăm din bot, nu ştim dacă e bun sau nu, dacă merită cei câţiva lei sau nu, facem automat legături cu ideologiile lui, ne spunem eh, nu cumpăr io porcăriile astea, ne urcă până în nări un damf de lehamite. Şi dacă pentru cultura română tinereţea e o aroganţă, viaţa devine o vulgaritate. Atunci aşteptăm să crape, ca să merite un loc în biblioteca noastră. Să vedeţi a doua zi după ce dă colţu' cum îi creşte cota, cum tot românul cu lacrimi în ochi, despuiat de haine şi smulgându-şi păru' din cap aleargă în librării să cumpere cărţile răposatului.

În coşciug, scriitorul e mare. Între patru scânduri, cu faţa suptă şi pământie, acolo i-e locul. Acolo am învăţat şi la şcoală că stau toţi drepţii şi martirii culturii, acolo începe gloria. Şi românul ştie. Românul e necrofil, e iubitor de moarte. Se stropşeşte la moaşte, îşi slăveşte morţii. Ăia vii să-şi aştepte rândul.

Cât sunt în viaţă, cât pot vorbi, râde, cât pot să mai scrie, nu ne sunt de folos. Să vezi un scriitor râzând e o blasfemie. Cultura cere seriozitate, stricteţe cazonă. Iar ei sunt beţivi şi curvari. Nu mergem la lecturile lor să-i vedem gârboviţi, asudaţi, timizi, cum îşi frâng mâinile. Să-i auzim citind cu o voce stinsă, fără nicio încredere în ei. Nu vrem să-i întrebăm nimic, nu avem nevoie de răspunsuri de la ei. Sunt suficiente statuile din parcuri, să ne aducă aminte că avem cultură. După ce mor, putem să le share-uim pozele pe FB. Putem pune statusuri în care suspinăm. Putem să-i citătm în poze cu asfinţituri de soare. Putem în sfârşit să înţelegem ce-a vrut să spună autorul.

Dacă au fost săraci, cu atât mai bine. Dacă nu au vândut niciun exemplar cât au trăit, cu atât mai valoroşi. După ce mor, putem să ne lăudăm la o bere că i-am cunoscut, că am dat mâna cu ei. Putem să mergem la muzee să le vedem peniţele, manuscrisele, putem să numim străzi după ei, să le inventăm vieţi, amoruri, să-i facem comunişti, liberali, scrântiţi, atei, împuţiţi, găozari. Putem să le cumpărăm în sfârşit toate cărţile.

Profesorii nu trebuie să înveţe copiii că literatura e vie înainte să moară, nu trebuie să aducă scriitori la ore să vorbească despre ei înşişi. Am întâlnit elevi care credeau că toţi scriitorii sunt morţi. Copiii citesc Baltagul şi La Medeleni, ajung la facultate şi cred că cei mai mari duşmani ai poporului sunt Herta Müller şi Cărtărescu. Nişte mojici, nişte stârpituri, unul care a luat Nobelul, celălalt pe lista scurtă de ceva timp. Iar tu o să te plângi în continuare de starea culturii şi nu o să citeşti. Că doar eşti român. Te dai cu capu' de perete şi apoi te vaiţi că te doare. Dacă soluţia ar fi să nu te mai loveşti singur, tu spui că aşa ai învăţat că trece durerea de cap.

12.Cărţile pe care le citeşti pe ascuns, că ţi-e ruşine

de Ilinca Damian

Cu toţii avem guilty pleasures, fie că e vorba de o ţigară când suntem nefumători, o ciocolată când ţinem dietă, o pereche de pantofi când ştim clar că nu mai avem bani şi lista continuă în funcţie de preocupările şi autocenzurile fiecăruia. Şi, în lista aceasta neapărat intră şi o carte. Cartea aia despre care ştii că dacă prietenii ar afla că o citeşti i-ar bufni râsul, aia care e sub nivelul tău sau are un subiect care te face să roşeşti (din varii motive, răsări în minte Sandra Brown), pe care ai început s-o citeşti din plictiseală, curiozitate sau ca pe o provocare şi ai descoperit că nu te poţi dezlipi până n-o termini.

Apoi te-ai simţit stânjenit(ă) şi ţi-ai promis că never again şi că nu vei spune nimănui. Mai ales că nu vei spune nimănui, pentru că, fix cu prima ocazie, ai făcut-o din nou. Ai cumpărat o altă carte, din aceeaşi gamă sau de la acelaşi autor, te-ai ascuns în zona ta de confort, ai aprins ţigara, mâncat ciocolata şi citit cartea. Şi din nou amestecul ăla de extaz şi jenă şi din nou promisiunile că never again şi, evident, s-a mai întâmplat.

Eu, fiind o tânără cu preocupări intelectuale şi elitiste, în mare parte, în liceu mă găseam citind în cele mai aglomerate locuri cele mai dificile cărţi. De exemplu, când am traversat terenul de sport citind Estetica lui Benedetto Croce, de parcă n-aş fi putut face asta ca un om normal, la mine acasă. Sau când citeam Eliade la ora de engleză. Sau când umblam cu volumele din Kant după mine, de parcă nu se ştie în ce moment al zilei va fi nevoie să citez/lecturez din domnul Kant în spatele blocurilor, după ore, la ţigară. Dar a existat o carte pe care o citeam în bancă, pe

genunchi, când nu mă vedea nimeni. Avea coperţi albastre şi un font roz, era micuţă, puteam s-o înghesui în buzunarul gecii sau al rucsacului.

— Ce citeşti acolo? Se bagă repede în seamă colegul de bancă, ţâşnind din spatele meu.

— Um. nimic. o carte.

— Miercuri, douăjnoo ianuarie. Cincizeci şi nouă de kilograme şi patruzeci şi două de grame brr! Dar asta e probabil din cauza butoiului de vin blablablablabla. Nu mai beau în veci, câte zile oi avea. Blablabla am ajuns la barul 192 şi am constatat că Magda nu sosise încă, slavă Domnului, iar Jude era deja cu capsa pusă blablableeeergh Ilinca ce-i asta? O mai răsfoieşte niţel şi se uită atent la mine. Tu citeşti cărţi de feeeetteeee? O mai răsfoieşte puţin. Da' care-i problema ăsteia, e cam proastă şi. um. grasă? Şi se opreşte privindu- mă ca şi când ar fi aflat un lucru foarte intim şi compromiţător.

Mă uit spre el, îi smulg cartea printre rânjetele-i complice şi o înghesui în ghiozdan. Bridget Jones e o tipă foarte-foarte mişto şi nimeni nu înţelege asta când eşti la liceu. Bine, să recunoaştem, ar fi înţeles, dar era vorba de fata care citea cărţi mai groase decât saltelele din sala de sport şi dădea bacul la filosofie. Bine, a fost băiat de treabă şi n-a spus nimănui. nu că ar fi interesat pe cineva ce citeam eu sau că eu citeam, dar şi-a dat seama că orgoliul meu de snoabă ar fi avut de suferit.

Când am mai crescut, am înţeles că nimănui nu-i pasă ce citeşti, de fapt. Şi cu toate astea, niciodată n-am putut să-mi cumpăr Gossip Girl sau volumaşele alea roz sau bleu din seria Chic de la Polirom. Sau cel puţin nu din locuri aglomerate.

Şi dacă tot suntem la capitolul destăinuiri, trebuie să recunosc că am citit primele două volume din seria Twilight. Şi a fost o experienţă marcantă. Nu mă puteam opri din citit, aş fi făcut orice să ţin cartea-n braţe şi să citesc până îmi pică ochii. Ştiam că e proastă, că e scrisă execrabil, are un font imens, iar

marginile foii sunt atât de late, încât ai mai putea scrie un roman pe ele, dar o citeam. Am şi plâns la volumul II, cu nasu-n pătură, gândindu-mă la toate dramele mele amoroase. Apoi pe celelalte nu am avut de unde să le împrumut şi, pentru că nu dau banii pe aşa ceva. am suferit în tăcere până mi-a trecut. N-a durat mult.

De ce-mi plac mie cărţi precum Bridget Jones, Gossip Girl sau Twilight ? Păi numi plac, dar mă fac să mă simt atât de bine, cu mintea atât de uşoară şi să am preocupări atât de simpliste şi totuşi dramatice. Oare de ce m-a salutat atunci şi apoi când era cu colegii doar s-a uitat zâmbind la mine? Oare de ce am impresia că îmi iese un coş de fiecare dată când urmează să ieşim? Vai, m-a sunat FIX când mă gândeam la el! Mă fac să mă gândesc că aspectul fizic contează şi totuşi nu contează atunci când nu trebuie să conteze sau când îl găseşti pe EL. Pentru că principala preocupare a cărţilor ăstora este ca ea să-l găsească pe EL, iar el să se îndrăgostească nebuneşte de ea. Iar întotdeauna EL e un mix de frumuseţe, succes, perfecţiune, bun-simţ şi toate calităţile inventate vreodată.

De ce sunt ele guilty pleasures pentru mine? Pentru că sunt superficiale, tratează cu prea mult interes subiecte banale sau chiar exagerează anumite comportamente şi trăsături pentru a face o dramă din orice, au un happy-end care e improbabil, mai ales în situaţiile prezentate şi pentru că eu, ca persoană şi cititoare, am de cele mai multe ori aşteptări mai mari de la mine. Dar le citesc pentru că din când în când am nevoie să mă detaşez, să cred că există el şi că poate, doar poate, o fi vreo frântură de adevăr pe acolo. Practic sunt basme contemporane pentru fete mai mari şi toate, fără excepţie, aşteptăm un cavaler în armură strălucitoare, chiar dacă vrem sau nu să recunoaştem.

13.Eu citesc ca să mă hrănesc

de Alexandra-Georgiana Andrei

Le seul moyen de supporter l'existence, c'est de s'étourdir dans la littérature comme dans une orgie perpétuelle.[1]

Gustave Flaubert

Ştiu că eu citesc ca să mă hrănesc. Serios. Nu e un clişeu. Si chiar de ar fi, multe lucruri sunt mai false decât clişeele. Mi-amintesc de anii de facultate, când căram acasă sacoşe întregi de cărţi pe care mi le luam de la anticariatele de lângă Universitate. Dădeam doar doi lei pe una. Toate erau deja citite de vreo patru-cinci mâini. Hârtia era galbenă şi aveau mirosul ăla specific cărţilor vechi.

Citeam de fiecare dată când puteam, pentru că simţeam că-mi ţinea loc de mâncare şi de dureri plăcute şi-mi era bine. Eram fericită.

Am dat de personaje masculine pe care le-am iubit şi după care am suferit cu disperare, personaje pe care bărbaţii din viaţa mea ar fi geloşi, şi pe bună dreptate. Am trecut cu sentimentele şi emisferele peste pagini întregi, care, demult, mi-au distorsionat realităţile fantasmagoric şi care au apucat să-mi modeleze gândurile ca nişte experţi în olărit. Sunt dependentă de liniştea cititului şi a cititorului şi de sonoritatea cărţilor care-mi cântă muzică grecească din filmele lui Angelopoulos. Mi-am lăbărţat aprig sadismul şi masochismul literare cu fiecare titlu care şi-a

lăsat o amprentă asupra pupilelor mele şi care s-a infiltrat în palmaresul ăla de sentimente pe care-l tot adun şi în care îmi vomit stările câteodată.
Nu ştiu alţii cum sunt, dar mie-mi grăieşte mai multe o tragicomedie ficţionalizată decât o întâmplare pusă sub egida realului. Unele exegeze mă zguduie cu intensitatea unui cutremur şi mă-nvaţă să mă dezbar de Eul raţional care tinde să prevaleze în zilele săptămânii. Cărţile astea mă lasă să mă bucur de bipolaritatea care se întrupează la fiecare sintagmă care taie în carne vie. Cuvintele înşirate pe hârtie îmi perturbă imaginaţia şi-mi provoacă simţurile să- şi traducă propriile interpretări. Şi să le internalizeze în aceeaşi măsură.

M-am deşirat lângă fiecare personaj de care m-am îndrăgostit şi am suferit depresii majore alături de Emma Bovary, Anna Karenina, Dorian Gray şi mulţi alţii. Am şezut la dreapta Diavolului din Maestrul şi Margareta şi m-am plimbat prin cotloanele morbide ale minţii lui Cărtărescu. Cred că prin venele mele încă zac picături din sângele lui Raskolnikov şi braţele mele încă simt strânsorile cămăşii în care se lega Murphy al lui Beckett. Nările mele încă mai inspiră parfumul Livezii de vişini şi chiar şi azi mă apasă chinurile femeilor-personaj din cărţile de Zeruya Shalev. Visceralul şi grotescul străzilor mucilaginoase ale lui Jean-Baptiste Del Amo şi fetidul Senei încă mi se preling printre degete. Încă trăiesc vieţile personajelor pe care le-am făcut ale mele şi încă orbecăi prin toate universurile lor.

Scriitorilor din viaţa mea le datorez obsesiile mele pentru întuneric, macabru şi pestilenţial. Cu ei am explorat cele mai adânci şi hâde părţi ale umanităţii şi am găsit puritatea din grotesc şi grobian. Mi-am umanizat umanul şi am protestat împotriva realităţii de zi cu zi în care tind uneori să mă afund până la un nivel scabros şi derizoriu. Pare-se că viaţa nu-mi satisface absolutul şi că
> > > ficţionalizările îmi astupă golurile raţionalizării. Sensibilităţile mele zburdă libere prin toate personajele pe care le port noaptea în gând, iar volumele cu adevărat bune îmi aduc veridice desfătări. Atât trupeşti, cât şi senzoriale. Dacă i- aş zice lui Llosa că plăcerea cititului e aceeaşi cu cea orgasmică, m-ar strânge în braţe.

În cărţi mi-am întrecut propriile bariere şi am învăţat că nimic nu e insurmontabil în materialul zidurilor pe care oamenii le construiesc în jurul lor.

Reading is the new black, maybe. Am tot văzut oamenii citind în jurul meu, fie în RATB, fie când mă înghesuiam într-un metrou sau şedeam pe o bancă în parc. Nu ştiu dacă nivelul meu de serotonină a crescut considerabil sau pesimismul meu definitoriu şi-a luat ca animal de companie un optimism mai mic, dar parcă numărul cititorilor a crescut. E plăcut să urci seara într-un autobuz, obosit fiind, şi să vezi mai mulţi oameni citind. Dacă arunci o privire pe coperte, observi o Sandra Brown, un Haruki Murakami sau chiar Dostoievski. Nu contează ce titluri citesc, dar toţi îşi afundă nările în paginile cărţilor şi preţ de câteva zeci de minute, cât durează drumul, se pierd în alte lumi şi în alte realităţi decât ale lor.

În ultima vreme, m-am tot plimbat prin alte ţări, am văzut că în Londra şi-n Barcelona oamenii citesc mai mult, peste tot pe unde apucă. Citesc şi cât iau masa singuri, în vreun colţ al unui local. Nu ştiu dacă numărul creşte exponenţial cu singurătatea şi cu dezgustul faţă de propria realitate. Poate că da, şi poate că oamenii se simt mai puţin frustraţi dacă-şi ocupă timpul cu o carte, alegând să nu mai fie atenţi la ce le displace la ei înşişi.

Nu-mi amintesc să mă fi învăţat cineva să citesc. N-am o poveste sensibilă şi nici o figură aproape paternă care să-mi fi prezentat microcosmosul grăitor al cărţilor. Dar am învăţat singură, cărţile-mi sunt amanţi loiali. Îmi dau curs nevoii de nou şi de diferit în fiecare zi. Îmi ascultă gândurile negre şi îmi înţeleg perfect sila faţă de oameni, ştiind că mai toţi mă irită. Cineva din paginile alea pricepe că mie cel mai adesea mi-e frică.

Nu ştiu, poate că toţi citim pentru a ne transforma imposibilul în realitate şi pentru a descoperi fărâme dintr-o existenţă care să nu ne frustreze cum ne frustrează viaţa de zi cu zi. Poate învăţăm să privim dincolo de mortalitate şi să ne-nţelegem vieţile în termeni mai puţin restrictivi şi ilizibili. Cititul e o veridică formă de terapie de grup. Da, de grup. Pentru că şi eu, şi personajele muncim să ne înţelegem întâi pe noi înşine.

Cred că schizofrenia mea în formare se datorează titlurilor pe care le-am adăugat la „Read” pe Goodreads. Şi faptul că mi-am însuşit atâtea vieţi şi atâtea personalităţi încât să nu mai am habar ce o caracterizează pe a mea. Nu regret şi ştiu că nici măcar pentru o secundă până la finalul vieţii mele n-o să mai ştiu peste ce am construit şi peste ce am aruncat cu trăiri şi sentimente. N-o să-mi pară niciodată rău că am citit în loc să fac altceva şi nici n-o să simt vreodată că am pierdut timpul. Literele mi-au grăit mai mult decât au ştiut oamenii sau lumea exterioară să o facă vreodată. Şi cel mai probabil vor face asta până la sfârşitul zilelor mele.

Nici măcar când o să am 56 de ani, 15 pisici şi când o să-mi vopsesc părul mov într-o criză de identitate, n-o să-mi fac mea culpa pentru că voi fi citit luni sau ani, cumulat. Şi mi-ar plăcea să mai existe oameni ca mine, deşi asta poate suna egocentric şi narcisist. Mi-ar plăcea să mai dau de noctambuli care să trăiască în şi prin cărţi şi care să fie apţi să-şi transforme prozaicul în literatură.

[1] „Unicul mod de a suporta existenţa este să te pierzi în literatură ca într-o orgie perpetuă.”

14.Găseşte-ti un băiat care-ti oferă cărţi

de Ilinca Damian

La un moment dat, circulau pe Internet o serie de articole în care sunt ironizate fie cititul, fie portretizarea cititorului înrăit (fată sau băiat), cu o concluzie implicită că o viaţă simplă şi sigură o găseşti alături de un om care nu citeşte, dar viaţa e mai frumoasă lângă un cititor, cumva. Aceste materiale, pe scurt, portretizează un tip uman, fată sau băiat, adâncit(ă) în universul cărţilor, îmbrăcat(ă) destul de hipstereşte, cu o atitudine veşnic visătoare şi idealistă. De cele mai multe ori nu are un loc de muncă stabil şi se visează la rândul său romancier, spre deosebire de oamenii care nu citesc, dar au o condiţie materială decentă. Mai mult, autorii articolelor prezintă cum ai putea „agăţa" un exemplar al acestei tipologii umane şi cum ar evolua relaţia voastră plină de vise şi centrată pe preocuparea lui/ei scriitoricească.

Le-am citit pe toate atunci când îmi invadau News feed-ul de Facebook şi nici unul nu m-a impresionat. Generalizările, idealizările şi tipologiile contemporane cu tot tacâmul de vicii şi comportamente construite social, de care aceste articole sunt pline, mă lasă rece, iar idealul băiatului cititor de cărţi groase şi deştepte, aşa cum îl văd autorii articolelor respective, mi se pare nesatisfăcător.

Ca „fină cunoscătoare" a lumii masculine vă spun de pe acum că procentajul băieţilor care citesc este mult mai mic decât cel al băieţilor care se uită la meci şi sparg seminţe. Dar, pentru că locuim destul de aproape de Balcani şi de ritmul lor ameţitor, să nu fie cu mirare dacă a doua zi după meci domnul în cauză va citi o carte, râgâind a bere. Şi să nu fie cu mirare nici când băiatul fin, cu o carte în buzunarul genţii hărtănite de pe umăr, va înjura ca la uşa cortului sau nu va oferi locul său în autobuz bătrânicii

suferinde. Iar rădăcinile noastre accidental slavone îmi amintesc de întâmplările din Rusia, unde oamenii se omoară, la propriu, în dispute despre Kant, la coadă la bere, sau despre poezie.

Tipologiile sunt cretine şi nu ar trebui să îţi cauţi pereche după aspectul fizic şi preocupările din sânul societăţii. Dar ar trebui să îţi cauţi pereche cum-necum. Sfatul meu e să umbli cu un om care îţi dăruieşte sau măcar împrumută cărţi. Gestul de a dărui o carte înseamnă mult mai mult decât gestul de a citi o carte în public sau a căra cărţi după tine prin bodegile oraşului. Pentru că, în primul rând, gestul dăruirii cărţii este intim, personal, exprimă afecţiune, în timp ce gestul afişării lor în public cu accent pe ideea de posesiune (eu AM o carte, uită-te la mine cum citesc, fac asta din clasa întâi) nu îmi inspiră prea multe gânduri, decât că băiatul are o carte. Şi eu am.

Tipii care oferă cărţi în dar, ca gest sincer, fără nicio obligaţie şi neinfluenţaţi de circumstanţe, sunt foarte rari. Eu, la viaţa mea, am primit de obicei cărţi de ziua mea, mai degrabă ca un bilet de scăpare pentru cei care nu ştiau ce să-mi ofere, dar în mod sincer şi neaşteptat de la un singur băiet. Prima carte primită era înfăşurată într-un afiş din facultate şi legată cu o panglică roşie, iar cea mai recentă carte primită a fost frumos împachetată în hârtie de cadou şi legată cu şiretul de la bocanc. Pe care l-am înapoiat, fireşte, pentru că sărmanul om umbla cu o gheată dezlegată.

La fel de frumos este când un tip îţi recomandă o carte care i-a plăcut, mai ales dacă o şi împrumută. Este interesant într-o relaţie schimbul de cărţi, de idei şi comentarii pe marginea lor şi, cred eu, apropie mai mult decât concediile şi excursiile. Bine, sunt de dorit şi acestea, dar o excursie în mintea şi preocupările celui de lângă tine este mult mai constructivă. Problema noastră este că tindem să apreciem lumea după ambalaj. Etichetăm oamenii după haine şi locurile pe care le frecventează sau băutura pe care o beau, iar o carte iscă neclaritate în sistemul acesta de valori.

Acum, preocupările fiecărei fete sunt diverse, ştiu că pe multe ne-ar bucura ceva sclipitor sau preţios, ceva estimabil în bani şi cu o

valoare socială concretă, iar cărţile nu au nici una dintre aceste calităţi. În plus, nu poţi umbla cu o carte agăţată în urechi sau la gât ca să arăţi lumii ce frumos se poartă omul tău cu tine. Dar faptul că un om consideră că ţi s-ar potrivi mai degrabă o carte, că poate discuta cu tine şi despre aşa ceva, că eşti genul de persoană care apreciază lectura, îţi oferă o valoare personală mai mare decât orice cercei şi ineluşe. Pentru că, în timp ce darurile cu valoare concretă, estimabilă, sunt făcute pentru a fi afişate, darurile precum cărţile, a căror valoare nu este niciodată financiară (o carte nu va fi bună sau slabă în funcţie de preţul din librărie, ci în funcţie de conţinut) sunt personale şi se adresează unui alt aspect al tău, nicidecum celui fizic. Şi e mai înţelept să îţi fie observată inteligenţa decât proporţiile perfecte ale feţei. Bine, acum să nu cădem în extrema cealaltă, unde e de ajuns să arăţi ca o mătură, pentru că sigur cineva te va iubi pentru frumuseţea sufletească, pentru că aia e clar o amăgire. Dar în timp ce intelectul evoluează şi se construieşte prin fiecare acţiune a noastră, inclusiv prin mediul în care alegem să trăim, frumuseţea fizică va fi iremediabil modelată de gravitaţie.

Articolele despre care menţionam la început propun o anumită idolatrizare a celui/celei ce citeşte şi o prezentare idealizată a boemului contemporan. Or, acest lucru nu numai că mi se pare nedrept, ci şi limitativ pentru ambii parteneri. Nu trebuie să idolatrizăm un om care, vai, citeşte, căci acest lucru este absolut normal şi ar trebui să fie prezent în toate păturile sociale, cel puţin într-o lume ideală. Cititorul nu este un scriitor decât în foarte rare cazuri şi aşa este normal. Nu toţi oamenii care ascultă muzică sunt muzicieni, şi nici cei interesaţi de istorie nu sunt istorici. Cititorul nu trebuie să stea în locuri dubioase cu o carte în braţe „adâncit în ea” ca să fie considerat un exponent de marcă al categoriei sale. Omul care citeşte o carte nu trebuie privit ca o raritate, ca o excepţie a rasei umane, el ar trebui să fie regulă şi să-l întâlneşti în mai toate mediile. Pentru că nevoia de cultură, de cunoaştere şi curiozitatea trebuie să definească rasa umană.

Aşadar, eu nu vă pot oferi o reţetă asupra aspectului general, locurilor în care poate fi găsit sau cum va evolua relaţia cu tipul care ţi-a oferit o carte. Ştim cu toţii că ar fi prostesc şi inutil. Dar

vă pot spune că un om care consideră necesar să împartă o carte sau să ofere cărţi va oferi ceva mult mai preţios decât lucrurile cu valoare financiară.

15.Cum ar fi la prima întâlnire cu şapte scriitori celebri

de Cristina Frîncu

Prima întâlnire se uită destul de greu, nu întotdeauna pentru că ar purta în sine germenele unei mari iubiri, ci pentru că, de cele mai multe ori, atunci se întâmplă nişte lucruri memorabile. Verşi sticla de vin pe rochia ei, atingi din greşeală prohabul pantalonilor când îi întinzi mâna să ţi-o sărute, eructezi senin, uitând pentru o secundă că nu eşti singur în vârful patului mâncând chipsuri şi, în general, faci tot felul de gafe care vor constitui la un moment dat, dacă e să fie cu noroc, nucleul multor conversaţii de cuplu.

Tot gândindu-mă la treaba asta, mi-am dat seama că scriitorii trebuie să fi avut şi ei partea lor de first-dates mai mult sau mai puţin reuşite. Şi cum nu am găsit nicio carte cu astfel de amănunte intime, mi-am zis că n-ar strica un mic exerciţiu de imaginaţie, înţesat din belşug cu detalii biografice sau provenite chiar din scrierile câtorva autori faimoşi.

Haruki Murakami

Murakami îşi fierbea liniştit spaghetele în bucătărie, ascultând Coţofana hoaţă a lui Rossini, când, deodată, se simţi luat prin surprindere. Suna telefonul. Având în vedere că în urmă cu o săptămână îi dispăruse motanul, Murakami consideră că acel apel era cel puţin dubios. Totuşi, răspunse cu grijă:

— Alo?
— Murakami. Aceasta este prima noastră întâlnire. Are loc la telefon pentru că aşa e mai misterios, iar eu sunt o femeie misterioasă. Îmi poţi spune X.

— După voce pari a fi o X. Mă bucur, într-un fel, dar să ştii că nu am prea mult timp. Fierb spaghete. În plus, mi-a dispărut motanul, trebuie să-l caut.

— Nu va dura mult. Spune-mi despre tine.

— Păi, urăsc meduzele. Uite ce e, nu poţi suna mai târziu? Spaghetele...

— Fie cum vrei tu, domnule Murakami. Te las acum. Dar ne vom întâlni peste trei ore, la barul de la parterul hotelului din faţa gării. Să-ţi pui o cravată cu picăţele. Eu voi citi Fraţii Karamazov.

După ce închise telefonul, Murakami se repezi la spaghete. Erau fierte puţin mai mult decât îi plăceau lui, al dente, dar mergeau şi aşa. Mâncă, apoi hotărî să doarmă puţin. Telefonul misterios, motanul dispărut şi faptul că nu avea o cravată în picăţele, toate lucrurile astea îl tulburau. După somn, sigur se vor rezolva de la sine.

Charles Bukowski

Bukowski era mulţumit. Tipa arăta chiar mai bine în realitate decât în fotografiile trimise odată cu ultima scrisoare. O aşteptase nervos la aeroport, simţindu-se întrucâtva descoperit, nu doar din cauza cămăşii desfăcute la primii doi nasturi sau a pantalonilor care îi veneau până puţin mai sus de glezne, ci pentru că tipa, să-i spunem A., îi citise toate cărţile. Avea sentimentul că este prea expus, dar felul în care îi priveau oamenii în timp ce se îndreptau spre primul bar i-a spulberat toate temerile. La urma urmelor, A. era o bucăţică, iar el un scriitor care tânjea după femei. Au început să discute.

— Ce faci de obicei marţi după-masa?, zise A. după primul pahar de bere.

— Stau, beau, ascult Mahler şi mă joc cu felinarul Coleman.

Bukowski avea un stil anume de a vorbi. Cuvânt după cuvânt. Aştepta parcă să se evapore primul cuvânt înainte de a-l pronunţa pe al doilea şi-n tot acest timp îşi ţinea paharul sau sticla în dreptul gurii, ca pe microfon.

— Cum adică?

— Păi, îl sting, îl aprind iar, îl pompez ca să-i ridic presiunea sau pur şi simplu îl privesc. Să lăsăm asta, propuse scriitorul. Hai la mine să-ţi arăt... ce picioare frumoase am. Sunt cele mai mari şi mai puternice picioare pe care le-am văzut vreodată la un bărbat.

Buk a dus-o la el, i-a arătat picioarele. Au trecut câteva zile, A. s-a întors în oraşul unde locuia, după ce a părut-o o prietenă de-a lui Buk, şi lucrurile s-au aşezat înapoi la locurile lor. Coincidenţă sau nu, într-o marţi după-masa, Buk stătea, bea şi asculta Mahler, când a auzit o bătaie în uşă. A deschis-o. Erau două nemţoaice tinere care îi citiseră cărţile.

Lord George Gordon Byron

Lordul George Gordon Byron o întâlni pe frumoasa lady W. la un banchet. Privirea poetului, avea să spună după aceea lady W., poseda calitatea extrem de plăcută de a face femeile să se simtă dezbrăcate, iar poemele sale le încălzeau şi pe cele mai friguroase doamne. Un bărbat aproape perfect, mai ales dacă puneai la socoteală şi ce se spunea despre el, că ar fi nebun, rău şi periculos a-l cunoaşte. Lady W. ar fi vrut să-i propună poetului o întâlnire la cină, cât mai curând, numai că Byron şi-a scuturat buclele negre şi i-a pus un deget pe buze.

— Cina, preafrumoasă doamnă, o iau singur sau cu vreun

prieten drag, căci vederea unei femei care mănâncă sau bea îmi pare neplăcută. Şi-n plus, sunt la dietă, câţiva biscuiţi tari, puţin orez şi nişte vin diluat îmi sunt de-ajuns.

Deodată, ca şi cum şi-ar fi amintit brusc ceva, Lordul Byron o trase de mână până în spatele unui stâlp şi-o întrebă dacă nu are cumva nişte laudanum.

— Am impresia că una din cele cinci pisici cu care locuiesc, sau poate şoimul, mi-au rătăcit ultima sticluţă.

Lady W. arătă cu o mină poznaşă înspre decolteul dumneaei, unde Lordul Byron găsi, după ce scotoci o vreme îndelungată, un flaconaş cu laudanum. Cei doi izbucniră în râs şi porniră sprinţari înspre prima încăpere disponibilă, iar pe noi doar buna-cuviinţă ne opreşte de la a descrie ceea ce s-a petrecut în spatele uşii închise.

Honoré de Balzac

Un domn îmbrăcat într-un fel de robă monahală, care fusese cândva destul de albă, şi cu părul pomădat din belşug intră în cea mai cunoscută cafenea pariziană, Café Procope. Ocupă aceeaşi masă ca de obicei, aceea de la fereastră, dar fiind interesat mai mult de chelneriţa blondă, preferă să-şi arate spatele trecătorilor. Domnişoara blondă, vag trecută de prima tinereţe, se grăbi înspre marele scriitor, tulburându-şi dinadins decolteul şi complet indiferentă la gestul acestuia de a-şi scobi insistent nasul cu un deget extrem de murdar.

— Două cafele mari, ca de obicei, domnule Balzac?

— Două, drăguţă, şi să faci infuzia la rece, dacă eşti bună. Mai am de scris câteva ore şi simt cum fuge de mine pârdalnica de inspiraţie... Draga mea, ştiai că azi eşti nespus de frumoasă? Îmbătătoare eşti, simt cum mă cuprinde ameţeala privindu-te. Dar stai jos, ia loc lângă mine, înger blond, şi spune-mi că treci

pe la mansarda mea să te îmbrăţişez imediat ce o termin pe Eugenie Grandet.

— Dar, domnule Balzac.

— Ce prost sunt, drăguţă, era să uit. Câtă dreptate ai. Desigur, aduci şi cina. Şi acum, cafelele, te rog. Frumoasa mea, cât te ador!

Thomas Wolfe

Thomas Wolfe îl bătu pe umăr pe amicul Maxwell, gazda petrecerii unde se aflau multe tinere atrăgătoare şi cu un apetit ridicat pentru alcool. Maxwell îşi întrebă prietenul cum merge lucrul la carte, deşi se vedea de la o poştă, după încrâncenarea cu care-şi strângea buzele, că Priveşte, înger, către casă, îl chinuie. Întrebarea îi zburli lui Wolfe pămătuful de păr din cap şi nici nu catadicsi să răspundă. Îi arătă, în schimb, lui Maxwell, o fată care părea că-i face ochi dulci şi bezele din celălalt capăt al camerei.

— Ce zici, tipa de-acolo arată ca o femeie capabilă să-mi înţeleagă scrisul şi să dactilografieze?

Nu termină bine de vorbit, că tânăra, văzând că a fost observată, se apropiase deja unduitoare de el. Lângă colosul de aproape doi metri părea o copilă fragilă, gata să fie frântă de braţul care-o înşfăcase de talie.

— Spune-mi, draga mea, eşti o bucătăreasă bună?, întrebă Wolfe, stârnind hohotele de râs ale femeii.

— Nici măcar nu era o glumă, se adresă el lui Maxwell, apoi îşi îndrumă partenera spre o cameră liberă, de unde au ieşit după câteva minute şi zgomote dubioase pentru a se bucura de petrecere în continuare.

Luându-şi rămas bun de la amicul Maxwell, spre dimineaţă, Wolfe fu foarte surprins de o tânără care îl abordă familiar,

declarându-se gata să-i răspundă la întrebarea pe care, susţinea ea, i-ar fi adresat-o mai devreme. Ceva cu o bucătăreasă.

— Scuză-mă, dar tu cine eşti? se aplecă nedumerit Thomas Wolfe spre tânăra cea fragilă.

Kurt Vonnegut

Kurt Vonnegut s-a întâlnit din greşeală cu o fată. Ca să nu o facă să se simtă prost, i-a povestit din proprie iniţiativă cum s-a lăsat de două ori de fumat. Prima dată a făcut-o la rece şi s-a îngrăşat cât un moş Crăciun. A durat cam un an şi s-a reapucat de fumat. A doua oară a plătit o taxă la o organizaţie care te ajuta să te laşi de fumat şi rezultatul a fost că nu a mai putut scrie nimic. Aşa că s-a reapucat de fumat. După ce-a terminat povestea, fata şi-a aprins o ţigară, mărturisindu-i lui Vonnegut că i-a făcut poftă. Scriitorul a spus:

— Apropo de poftă. Să-ţi spun un banc.

Doi tipi stau de vorbă. Unul îi zice celuilalt:

„Azi noapte am visat că mâncam prăjiturele din flanelă.”

„Serios?”

„Mda. Şi când m-am trezit am văzut că dispăruse pătura.”

Vonnegut nu fu prea dezamăgit că fata nici măcar nu a schiţat vreun zâmbet. La urma urmelor, se întâlniseră din greşeală. Aşa că a plecat.

H.G. Wells

Era ora prânzului, iar în British Museum se lăsase liniştea, vizitatorii îndreptându-se către restaurante şi cafenele. H.G. Wells privea o Venus Pudica de o bună bucată de vreme, nutrind aceleaşi gânduri senzuale ca în copilărie. Statuile astea care abia-şi acopereau goliciunea îi stârneau mereu pofte care nu aveau nicio legătură cu ora prânzului. Fu însă surprins de cadenţa unor tocuri înalte, tocmai când îşi răsucea pe deget un capăt al mustăţii lăsate. Întoarse capul şi văzu o femeie atât de frumoasă, atât de Venus, încât nu-şi putu stăpâni un mic sughiţ. Era fermecat şi oarecum ruşinat de statura lui scundă şi de părul care mereu arăta ca şi cum i-ar fi fost lipit de cap. Într-un fel, şi-ar fi dorit să fie invizibil. Dar Venus îi zâmbi şi se simţi de parcă toţi zeii ar fi fost de partea lui.

H.G. Wells şi Venus au discutat îndelung, acolo, printre statui. Se simţeau bine împreună, conversaţia era stimulatoare, iar atracţia fizică dintre ei devastatoare. Wells nici măcar nu a remarcat că sprâncenele lui Venus se ridicaseră brusc în momentul în care începuse să-i povestească despre soţia lui, Jane, şi rămăseseră curbate periculos pe tot parcursul destăinuirilor lui. Tocmai îi spunea cât de îndoioşat este că Jane a fost de acord să o îngrijească pe fosta lui soţie, Isabel, când zgomotul tocurilor care se îndepărtau grăbite de el îl anunţă fără menajamente că zeii s-au întors împotriva lui.

16.Mi se întâmplă să recomand cărţi fără să ştiu exact de ce

de Tibi Oprea

Mi s-a întâmplat de multe ori să recomand cărţi apropiaţilor fără să le spun de ce merită să le citească. Poate pentru că sunt atât de bine scrise, încât mi-e cu neputinţă să vorbesc despre ele cu alte cuvinte decât cele folosite în carte. Sau poate tocmai pentru că sunt nişte scrieri atât de proaste. Există anumite cărţi pe care le citeşti de mai multe ori, poate nu în întregime, ci le începi mereu şi mereu, nu ca să le înţelegi mai bine – pentru că, de fapt, nu e nimic de înţeles –, ci ca să te poţi gândi mai bine la ale tale. Un fel de „goleşte-ţi mintea cu prostii!”, un soi de terapie.

Aşa am recomandat, de exemplu, Bărbatul sentimental, a lui Javier Marías. Cartea pare o sumă de colecţii: o colecţie de amintiri, o colecţie de vise, care, desigur, pot fi şi ele considerate amintiri, şi o colecţie de momente din imediata realitate (mă refer aici doar la începutul cărţii, care este şi sursa de inspiraţie, „palpitaţia originală”, cum ar spune Nabokov, a autorului). Toate aceste scene alternează. Amintirile nu anunţă un final precis, ba chiar sunt diluate destul de mult cu cugetări, iar visele se termină înainte să atingă punctul culminant, ca mai toate visele. Este o carte despre „ce s-a întâmplat şi visul despre ce s-a întâmplat”, vis care evoluează faţă de amintiri. Pentru că în vise ceea ce a fost poate fi din nou şi poate fi amplificat sau continuat.

Bărbatul sentimental este una dintre acele cărţi de pe urma căreia nu te alegi cu nicio poveste, nicio morală, cu nimic. Dar nu e nici plictisitoare, şi nici măcar uşor citibilă. Am fost tentat de multe ori să o las baltă, pentru că nu-mi oferea nimic care să mă mulţumească, să o trimit lângă Muntele vrăjit, o altă carte pe

care nu am reuşit s-o termin de citit, dar ceva m-a îndemnat să continui, iar la final m-am simţit eliberat, deşi ajungi la ultima pagină oarecum trădat, pentru că nu ţi s-a arătat nimic nou în ale dragostei, nicio iubire dusă la extrem, ci doar un deja banal triunghi amoros.

Dar cititorul este atras în principal de măiestria cu care autorul nu spune nimic. Prin unul dintre cele două personaje masculine ale cărţii, Javier Marías este doar sentimental. El descrie şi realizează psihologia gesturilor şi a mimicii personajelor. Şi cugetă: „A vorbi despre muzică, după mine, nu are sens, ca să nu recunosc că mi s-a părut întotdeauna istovitor şi arid ori frustrant şi prostesc. Se vorbeşte din punct de vedere tehnic şi este o activitate istovitoare şi aridă sau se vorbeşte din punct de vedere sentimental şi este o trăncăneală frustrantă şi prostească”.

Marías nu şi-a început cartea ştiind cum avea s-o încheie. El chiar mărturiseşte într-un prolog din 1987 al aceleiaşi cărţi publicate la editura Círculo de Lectores că iniţial a avut la îndemână doar fraza de început şi scena iniţială (pe care, din nou spun, el însuşi a trăit-o în realitate), lăsând la voia timpului deznodământul. În acelaşi prolog scuipă, parcă sfidător la adresa cititorului, următoarele cuvinte: „Bărbatul sentimental este o poveste de dragoste în care dragostea nici nu se vede, nici nu se trăieşte, ci se anunţă şi se aminteşte”. Uite-aşa!

O altă carte din care nu mai ţin minte prea multe este Visuri de iarnă şi alte povestiri. În acest volum sunt strânse 14 nuvele ale lui F. Scott Fitzgerald, toate despre lumea teatrului, a începuturilor filmului, a elitelor, a titlurilor nobiliare, autorul expunând în toate scrierile sale realitatea societăţii americane dintre cele două războaie mondiale. Ne este portretizată fidel lumea Hollywoodului, Fitzgerald având o viziune clară asupra acestui univers prin prisma jobului de scenarist pe care l-a avut la Metro-Goldwyn-Mayer.

Printre povestiri se află şi Visuri de iarnă, care este o versiune prescurtată a romanului Marele Gatsby. De m-aţi întreba care e diferenţa dintre cele două, exceptând dimensiunile, desigur, n-aş

şti să vă spun, fiindcă nu ţin minte prea bine niciuna dintre opere. Ca să nu mai spun că din Marele Gatsby am citit doar jumătate, că prea tare m-a plictisit la acea vreme.

În general, poveştile din acest volum sunt poveşti de iubire sau despre cariere înflorite şi apoi, obligatoriu, decăzute sau poveşti despre beţia succesului. „Întreaga viaţă este, fără îndoială, un proces de ruinare”, spunea la un moment dat autorul, afirmaţie care reprezintă, în fapt, chiar un rezumat, atât al operei literare, cât şi al vieţii sale, care a fost transpusă sârguincios în scrierile lui.

Fitzgerald scrie bine şi n-aş şti să vă spun de ce, dar, după ce am citit jumătate din Marele Gatsby şi Visuri de iarnă integral, nu am rămas decât cu nişte detalii, nişte scene, nişte fraze. Ţin minte două motive din două poveşti: primul, un om care îşi găseşte consolarea pentru viaţa neîndestulătoare, gândindu-se la viaţa ce continuă prin fiul lui; al doilea, un bărbat care se bucură atunci când şeful îl ajută, literalmente, să-şi dea demisia. Mi-am notat şi o bucăţică de descriere a unui personaj feminin, care cred că i-a prea reuşit, însă, din nou, n-aş şti să vă spun despre ce personaj e vorba: „Ar fi fost mânjită de mult dacă ar fi existat ceva care s-o murdărească – în afară de ea însăşi –, dar asta era revărsarea propriului eu”.

17.Cinci personaje feminine pe care le-aş agăţa

de Alexandra-Georgiana Andrei

La-nceput, cred că printre primele dorinţe ascunse legate de personaje feminine, se află detaşat Anna Karenina, care mi-a demotivat emisfera dreaptă în liceu şi faţă de care am dezvoltat sentimente anacronice de ură şi de dragoste şi uneori pe linia subţire dintre cele două. Fiica literaturii ruse, cea care a acţionat în concordanţă cu sentimentele, şi nu cu raţiunea, cu ideologia şi restricţiile faţă de „specia” feminină. Cum tragismul îmi scaldă venele, m-am simţit bizar de ataşată de Anna, această bastardă a societăţii, care, găsindu-se într-o căsătorie nefericită cu Karenin, se-ndrăgosteşte iremediabil de Contele Vronsky. Probabil lipsa unei existenţe depline nu i-ar fi fost atât de imposibil de tolerat dacă nu l-ar fi cunoscut pe tânărul cel plin de viaţă şi probabil şi de hormoni. Din primele pagini în care am citit-o pe Anna Karenina, i-am văzut chipul într-un exerciţiu potent de imaginaţie, iar surâsul ei amar, aproape orizontal, şi privirea sa condescendent psihotică, mi-au prevestit un destin fatidic. Mereu am crezut că e blondă totuşi, deşi parcă era brunetă.

Ea cade pătimaşă sentimentelor şi dorinţelor sale şi, cumva, îmi dă impresia că se simte o adolescentă de 17 ani pentru care sentimentele sunt incontrolabile. Relaţia sa cu Vronsky îi aduce împlinire, dar îi taie orice fel de interacţiune cu fiul său şi ajunge să fie pizmuită de societate. Adultera alege să-şi trăiască viaţa urmându-şi propriile dorinţe, fiind în continuare o femeie caldă, cultă şi elegantă. Pare-se că principiul după care se ghidează este cel conform căruia dragostea este mai importantă decât orice, chiar şi decât datoria pe care o are şi pe care teoretic şi-a asumat-o. Când simte că relaţia dintre ea şi Vronsky îşi pierde din

flamă, devine paranoică şi îşi induce suferinţa prin gânduri şi scenarii felurite, motiv pentru care îşi caută moartea sub roţile unui tren. O decizie uşor pripită, după cum ştiu cei care-au răsfoit cartea, dar poate potrivită pentru starea sa de spirit din acel moment, o stare măcelărită de idei negativiste. Deşi nu pot empatiza totalmente cu ea, pot s-o admir că a fost un personaj-pionier în libertatea asumată a femeii de a acţiona conform propriilor dorinţe.

Printre alegerile pubescente literare, mi-aş da întâlnire cu Lolita, deşi probabil sistemul legislativ mi-ar face dosar penal şi m-ar băga la închisoare. După ce-am văzut Nymphomaniac şi am fost martoră la povestea protagonistei despre o dorinţă a unui pedofil şi modul în care el a trăit cu asta vreme de peste 40 de ani, am început să fiu receptivă la povestea lui Nabokov. Aş vrea să-i stau în faţă tinerei Dolores pentru că aş fi curioasă să-i observ potenţialul fermecător şi senzualitatea lipsită de pudibonderie. Probabil fiind vorba de mine, efectele ar fi diferite, deloc atât de irezistibile precum sunt pentru un purtător de testicule, dar nimfeta mi-a mutat curiozitatea asupra ei. Nu pentru că ar fi fost foarte frumoasă sau foarte deşteaptă, şi nici pentru că ar fi suferit de încăpăţânarea specifică vârstei răzgâiate, ci pentru înclinaţia vădită pentru dramatic şi tragedie. De fapt, Lolita cea de 12 ani, pe care cititorul o cunoştea, este cea proiectată prin ochii lui Humbert Humbert, care ajunge să o considere un obiect fără personalitate. Dolores cea matură şi însărcinată mi se pare lipsită de orice fel de strălucire, o femeie mai degrabă mediocră şi prozaică.

M-aş întâlni oricând cu Erika Kohut, protagonista din Pianista, de Elfried Jelinek, cu care am empatizat mult, lasciv şi de-a dreptul judicios. Un personaj disfuncţional, cu o existenţă vizibil nefericită, care în ochii mei are şi o faţă: Isabelle Huppert în ecranizarea lui Michael Haneke.

Erika este o entitate submisivă dominată de propria sa mamă, agresată atât verbal, cât şi fizic de aceasta, cu un simţ al plictisului aproape contagios pe măsură ce dai paginile. Picanteriile din roman apar când draga de ea se uită la secvenţe sado-masochiste şi urmăreşte cuplurile făcând sex la marginea

oraşului. Ce e de-a dreptul interesant este mizantropia în care se face „vinovată” de acest voyerism. Când intră în mrejele studentului de 17 ani, măruntaiele profesoarei erup şi cade victimă dorinţelor sale perverse, violenţei suprimate şi depravării.

Un personaj controversat, aproape inacceptabil din punct de vedere social şi provocator de infarct pentru feţele bisericeşti sau bisericoase. Cred că pe mine mă atrage inocenţa şi credulitatea aparente, în antiteză cu degradarea fantasmagorică din esenţă. Mereu mi-au plăcut disconcordanţele de caracter, mi se par minunat de interesante şi de atrăgătoare, cred c-aş putea să cad în plasa lor cu o rapiditate uimitoare.

Şi ar mai fi, desigur, Naama, personajul feminin din Soţ şi soţie, de Zeruya

Shalev, un personaj abuzat psihic aproape constant de soţul său, Udi, o femeie secătuită de dorinţa de a-şi continua viaţa pe acelaşi drum, bătătorit deja, care, ironic vorbind, lucrează cu femei lovite de soartă (şi de societate).

Acest personaj feminin încearcă să-şi palpeze viaţa cu vârfurile degetelor, să conştientizeze unde a început totul şi dacă şi unde s-a terminat, care au fost deciziile nocive şi ce-i de făcut ca să-şi recapete controlul. O femeie care pare să aibă o nevoie urgentă de terapie după ce soţul ei, la fel ca şi Gregory Samsa, se trezeşte incapacitat fizic. Pe parcursul paginilor romanului suntem martorii unei căsătorii bolnăvicioase şi compromise, pe care o observăm prin ochii soţiei, Naama. Boala aparent psihică a soţului, pe nume Udi, aduce cu sine o serie de întâmplări în măsură să împingă pumnalul şi mai tare în relaţia şi-aşa paralitică a celor doi, aducând excese de paranoia, gelozie, ură şi resentimente. Deşi iniţial încăpăţânată să-şi păstreze familia, Naama devine forţată de împrejurări şi observă viermii care se plimbă liniştiţi pe ceea ce ea a construit pe parcursul unui număr de ani. Observă cangrena, putregaiul şi trebuie să-şi asume consecinţele. După serii de evenimente în măsură să-ţi căsăpească brutal liniştea şi confortul psihic, Naama îşi recapătă liniştea în singurătate, devenind o femeie liberă şi conştientă de

ceea ce este şi ce potenţial are.

Cred că pe toate personajele alese le uneşte faptul că au personalităţi de care nu te poţi dezlipi, care nu îţi părăsesc memoria şi simţurile prea uşor: Anna Karenina este consecventă în deciziile sale şi îşi asumă responsabilităţile pentru deciziile pe care le ia, deşi poate nu sunt cele mai potrivite; Lolita îşi îmbrăţişează natura manipulatoare şi ajunge şi ea să obţină ce-şi doreşte, deşi finalul său nu este tocmai previzibil, ba chiar dezamăgitor. Erika Kohut ajunge să se descopere cu ajutorul unui adolescent de 17 ani, care îşi propune să o seducă, şi devine ceea ce a fost dintotdeauna, dar nu a trăit în contextul adecvat pentru a realiza asta; Naama învaţă să fie singură, trăind chiar şi după o căsătorie în care a uitat să existe prin şi pentru sine, îşi găseşte finalmente liniştea şi intră într-o simbioză cu înlăuntrul său.

Într-un final, toate sunt puternice în moduri distincte şi, odată ce le laşi să ţi se bage pe sub piele, e greu să le mai scoţi la suprafaţă, dar reprezintă poate nu tipologii, că nu-mi plac limitările, ci entităţi feminine distincte, reprezentative pentru ceea ce zace şi mocneşte în fiecare dintre ele. Cred că le-am iubit pe toate pentru psihicul defect şi dereglat, pentru că m-au uimit până la final, fie şi într- un mod negativ, şi pentru că nu am reuşit decât în ultimele pagini de roman să le inspir cu totul, în complexitatea caracterelor. În rest, cred c-aş putea fi oricare dintre ele la un moment dat din viaţă, dar de aia sunt Narcis purtător de vagin şi mă dezbin în părţi antropomorfizate echivoc care se găsesc în pagini de cărţi, până ajung să mă îmbin la loc.

Şi pentru a completa lista, mi-am dat seama cu mare tristeţe că nu am adăugat un personaj feminin care să fie mort. După ce m-am gândit care dintre ele mi-a plăcut cel mai mult, pentru că am dezvoltat plăceri macabre pentru multe personaje decedate, am ales-o pe Catherine din La răscruce de vânturi. O femeie plină de mister, fie ea şi neînsufleţită, care s-a îndrăgostit peste puteri de Heathcliff, ajungând uneori să afirme că cei doi sunt una şi aceeaşi persoană.

Prin opoziţie faţă de Anna Karenina, ea a ales să se căsătorească cu Edgar Linton, un bărbat care o iubea, dar pentru care ea nu a

ajuns să nutrească aceleaşi sentimente. De ce? Pentru că a preferat ascensiunea socială. Catherine e un personaj uşor bipolar, trăieşte între două extremităţi care uneori par să ducă adevărate lupte în ea: ambiţia de a deveni un nume uşor recognoscibil şi de a urca pe scara socială şi adevărata pasiune pentru Heathcliff, natura rătăcitoare, intempestivă. Este o prezenţă feminină care le-a adus degradare şi mizerie ambilor bărbaţi cu care a fost, fie şi în absenţă. Amândoi o consideră o adevărată umbră fantomatică ce şi-a pus amprenta pe ei, fără să dispară din memoria, sufletul şi gândurile vreunuia. Da, mi-ar plăcea s-o cunosc şi pe ea, pentru că mă îmbie o curiozitate macabră de a-mi da seama singură cât din ce am citit despre ea e adevărat şi cât e filtrat prin gândurile celor doi, Heathcliff şi Edgar.

18.Şase personaje feminine pe care le-aş lua la palme

de Cristina Frîncu

Unul dintre cele mai desăvârşite mistere ale feminităţii este cel al aplicării mascarei pe gene concomitent cu rotunjirea buzelor şi căscarea ochilor, într-o coregrafie instinctivă pe care chiar şi cea mai bărbată dintre dudui o va stăpâni perfect. Se poate aplica smacul şi fără strâmbături, nu contest, dar ar fi ca şi cum ai intra încălţat în moschee.

Pentru că nu poţi fi femeie cu adevărat decât făcând chestii cărora niciun bărbat nu le va cuprinde vreodată întreaga semnificaţie, chestii absurd-adorabile care ar părea poate coerente pe o planetă nedescoperită încă, chestii al căror mecanism este manevrat haotic de sindromul premenstrual, ovulaţie, vise urâte, un copil văzut pe stradă, răspuns în doi peri de la El, o cută la rochie, un fir de păr crescut sub piele, o firimitură de ojă sărită de pe unghie.

Mi-s dragi femeile, să ne-nţelegem, dar uneori îmi vine să le zgudui puţin, la fel cum îmi vine să mă dau singură cu capul de pereţi când mă văd făcând nefăcute. Păcat că nu le pot spune femeilor din viaţa mea „măi fată, vino să te bat, că eşti vai de capul tău”, că deh, le apucă plânsul. Pot spune însă femeilor pe care le întâlnesc prin cărţi tot ce-mi trece prin cap, nu-mi vor întoarce bosumflate spatele urându-mă pentru tot restul vieţii.

Uite, s-o luăm de exemplu pe Monique a lui Simone de Beauvoir (Femeia sfâşiată). Dacă aş fi putut s-o apuc pe femeia asta sfâşiată – trecută de patruzeci de ani şi înşelată de soţ, apoi călcată în picioare de el, amant şi cam toţi oamenii din jur – de cosiţe, ca s-o păruiesc până ne desparte totuşi cineva, aş fi făcut-

o, chiar aşa nonviolentă cum îmi place să mă cred.

Monique află în miez de noapte că Maurice o înşală cu Noellie. Din punctul meu de vedere, odată pusă în faţa unei astfel de situaţii, ai două variante. Prima, şi aici planul de acţiune diferă în funcţie de cine este proprietarul căminului, este ori să-i arunci măgarului hainele în braţe şi să-l orientezi cât mai delicat spre ieşire, ori să ţi le iei tu pe ale tale, o sticlă din cel mai scump vin – favoritul adulterinului – şi să părăseşti relaţia ca o doamnă, viitoare domnişoară. A doua depinde în mare măsură de cât de mult te consideri doamnă şi cât de mult vrei să fii o femeie liberă, într-o relaţie complexă care poate lua mai multe forme, printre care şi cea de relaţie deschisă la ideea unor aventuri de ambele părţi.

Însă ceea ce face Monique este strigător la cer. Mai întâi se plânge prietenelor, care o sfătuiesc dezastruos să aibă răbdare, pentru că nesimţitul se va întoarce cândva la ea. Le-aş părui şi pe prietenele astea cu sete, dar le iau pe rând, că am doar două mâini. Apoi începe să se compare cu amanta şi încearcă să o pună într-o lumină defavorabilă, ignorând complet cel mai important lucru, şi anume că ea este soţia şi dacă e nevoie să discrediteze cineva pe altcineva, apoi cineva- ul este amanta, altcineva-ul nevasta. Bineînţeles că tactica lui Monique dă greş şi cum s-ar putea altfel, dacă ea tolerează anunţuri de genul „trebuie să te previn că am de gând să petrec câteva zile la Courchevel cu Noellie”, condiţii precum „de vreme ce îmi accepţi legătura asta, lasă-mă s-o trăiesc aşa cum trebuie”, rugăminţi ca „te implor, nu îngreuna şi mai mult lucrurile! Noellie e în stare să se sinucidă”.

Ce face Monique? Păi, ce să facă… solicită ajutorul unui grafolog ca să demonstreze că Maurice şi Noellie nu se potrivesc, iar ea este mai tare decât amanta, încetează să mănânce, să se spele şi să mai fie om. Să mai fie femeie nici nu mai poate fi vorba. Evident că pierde lupta; la drept vorbind nu a luptat niciodată, doar s-a comportat ca o proastă. Şi aproape că nu merită nici măcar palme, dar m-a enervat prea tare.

Niciodată nu am înţeles femeile care se agaţă de un bărbat şi-l

sufocă până când bietul de el e nevoit să paralizeze. Naama Zeruyei Shalev (Soţ şi soţie) este exemplul clasic de soţie care se pune singură în lanţuri şi preferă să se plângă în loc să gândească. Îşi face griji din nimic exact când simte împunsături de fericire, se machiază ca o dansatoare arabă după ce sună la Salvare pentru că dragul ei Udighi nu-şi poate mişca picioarele, se dă singură de gol când are o tentativă de adulter, aproape incendiază camera fiică-sii căutând scrisoarea pe care soţul sătul i-o lăsase înainte să părăsească domiciliul conjugal şi, colac peste pupăză, când în sfârşit face sex cu alt bărbat, îl alege fix pe acela care a lăsat-o însărcinată pe una din fetele de la căminul unde Naama era asistent social. Ca să nu mai spun că povesteşte toate astea plângându-şi de milă fără să respire, într- un vaiet fără dialog, o litanie de victimă închipuită spovedită într-o peşteră unde numai ecoul îi poate ierta greşelile.

Naama transpiră frică, saliva ei are probabil gust amar, mişcările ei stângace inspiră milă. N-ar fi trebuit să citesc Soţ şi soţie, Naama este genul de duduie de care fug şi nici nu mă obosesc s-o pălmuiesc, pentru că n-ar înţelege de ce o fac, pur şi simplu ar buşi-o plânsul şi ar zace nespălată în pat o lună, gândindu-se cu ce mi-a greşit oare şi dacă o s-o sun totuşi. Nu, nu o sun nici picată cu ceară, oricum i-am şters numărul.

Gloria Gilbert a lui Fitzgerald (Cei frumoşi şi blestemaţi) este o răsfăţată care pretinde ca mâncarea să-i fie pregătită doar într-un fel anume, se stropşeşte la un chelner care-i aduce o tomată umplută cu pui în loc de ţelină, bate cu pumnii în masă văicărindu-se că nu poate mânca aşa ceva. Sunt curioasă ce ar fi făcut Gloria în locul meu când am comandat o omletă şi o bere şi nu mi s-a adus decât berea după o aşteptare de patruzeci de minute. Şi cum fiţele nu-s niciodată destule în cazul unei flapper-iţe emancipate de la începutul secolului, Gloria ignoră în mod repetat rugăminţile soţului de a trimite rufele la spălat.

De a le trimite, atenţie, nu de a le spăla cu mânecile suflecate, frecându-le de pietre la râu sau cu leşie în copaia plină cu apă încălzită pe reşou. Amărâtul de Anthony ar putea la fel de bine să se lupte cu morile de vânt şi cu Chuck Norris în acelaşi timp şi tot ar avea mai multe şanse la victorie, decât într-o confruntare pe

teme casnice cu dulcea, indiferenta, snoaba şi atât de adorabila Gloria. Cel mai bine ar fi s-o lase în seama mea câteva zile, la naiba, şi eu sunt putoare, dar am simţul măsurii şi lovesc artistic cu dosul palmei.

O văd cu ochi buni pe Myra Breckinridge a lui Gore Vidal (Myra Breckinridge), femeia absolută, făcută, nu născută din bărbat. Misiunea ei este „să recreeze sexele, astfel salvând umanitatea de la o extincţie sigură”. Se ghidează în viaţă după mai multe principii, preferatul meu fiind următorul: „Am nevoie de un singur bărbat pe care să-l distrug, nu de douăzeci pe care să-i slujesc”. Myra este deranjant de frumoasă, scandalos de manipulatoare, malefică până-n vârful unghiilor perfecte, mai perversă decât un episcop al marchizului de Sade. Myra, pe numele de fată Myron, participă la o orgie, îl atrage pe hăndrălăul Rusty în infirmerie, unde îl sodomizează precum o veritabilă dominatrix, şi este o adevărată doamnă cu iubita acestuia, Mary-Ann. Mi-e simpatică Myra, dar tot merită nişte palme. Pentru că i-ar plăcea, deşi nu ar recunoaşte niciodată.

Camilla, Slinoasa mexicană a lui John Fante (Întreabă praful), Dulcineea pe care i se pune pata lui Arturo Bandini, e chelneriţă şi e îndrăgostită de un tip bolnav de TBC. Şi dacă e îndrăgostită de ăla, ce?! Nu poate să îl chinuie puţin şi pe Bandini? Ba poate, cum să nu. Nu a fost de ajuns că şi-a bătut joc de el, că a rupt revista în care Bandini publicase geniala povestire „Căţelul care a râs”, că se preface în pericol de înec râzând ca o hienă când Bandini înghite polonice de apă încercând s-o salveze.

Nu, Slinoasa trebuie să-l convingă pe Bandini s-o ducă în deşert, unde dragostea vieţii ei zace într-o colibă. Acolo, pentru că dragostea femeii întrece orice bun- simţ, suportă injuriile marelui ei amor, care o numeşte căţea şi nu vrea nici măcar s-o lase să intre; până la urmă o trimite să aducă lemne şi să pună de cafea. Slinoasa e sub vraja iubirii, aşa că deretică prin colibă, spală rufe şi când i se spune să plece se întoarce pe călcâie şi pleacă. Am zis că nenorocitul ăla i-a învineţit cu altă ocazie şi ochişorii? Păi bine i-a făcut, mă scuteşte pe mine de o treabă.

Dragă Becky Bloomwood (seria Shopaholic, de Sophie Kinsella),

idolul cumpărătoarelor compulsive din toată lumea, eşti o mână-spartă, o inconştientă superficială, o mincinoasă patologică, o încurcă-lume. Chiar nu te poţi abţine să nu cheltui mai mult decât ai?! Chiar nu-ţi dai seama că aruncând notificările privind datoriile la bancă nu rezolvi nimic?! Chiar trebuie să cumperi toate, dar absolut toate nimicurile?! Ai idee câţi oameni se luptă cu sărăcia?! Ai idee că suferi, de fapt, de oniomanie şi trebuie să te tratezi?! Nu, evident că nu ai habar. Marele tău noroc este că există nişte bărbaţi cărora le plac genul ăsta de femei şi întotdeauna sunt bogaţi, iar faptul că dau peste o lipitoare cheltuitoare ca tine îi face să se simtă mai puternici. Treaba ta, dar dacă nu-mi dai înapoi banii împrumutaţi, vin şi-ţi ciopârţesc toate hainele de firmă!

19.Fetele stranii ale literaturii cu care aş sta de vorbă la o cafea

de Ilinca Damian

Ţinând boem ţigarea-ntre degetele mâinii stângi, în timp ce mâna dreaptă se joacă cu tortiţa ceştii albe de cappucino, nu pot decât să mă gândesc că nu prea am prietene care să iasă la cafea într-o zi de primăvară. Suma de fete interesante, amuzante şi cu poveşti demne de pierdut timpul meu preţios s-a cam rărit în ultimul timp, pentru că aşa se întâmplă în viaţă şi pentru că există locuri de muncă, relaţii sănătoase şi timp liber din ce în ce mai puţin.

Dar Marlei Singer nu i-ar păsa de preocupările noastre mundane şi de plata chiriei, mă gândesc apoi şi, uitându-mă la fotoliul gol din faţa mea, încep să proiectez acolo diferite fete stranii, interesante şi cu povestiri demne de un film sau de o carte.

Da, Marla Singer ar fi în topul preferinţelor mele. Cu părul ei zbârlit şi nespălat şi hainele de la second-hand, fumând încontinuu şi preocupându-se de folosirea grăsimii mamei sale pe post de tratament ieftinache cu botox, ea este, de fapt, motivul ascuns al întregului haos din Fight Club. Naratorul, anonimul cu personalitatea spânzurată de nodul cravatei, găseşte în Marla întruchiparea tuturor neputinţelor sale (if I had a tumor I'd name it Marla) şi, în mintea lui confuză, ea declanşează apariţia lui Tyler Durden, acest bărbat perfect care reuşeşte tot ceea ce naratorul nu poate, inclusiv să aibă o relaţie cu Marla. Mai mult sau mai puţin normală, evident.

Aş vorbi cu fata asta despre, evident, relaţii şi aş întreba-o sincer dacă vreodată a trecut prin capul ei ideea că tipul ăla nu e chiar OK. Aş întreba-o cum e să vorbească prietenul tău despre sine la

plural sau la persoana a treia sau să îţi ceară să-i spui cum îl cheamă. Marla dragă, e evident că nici la tine nu sunt toate ţiglele pe casă, dar când prietenul tău formează un grup secret, doreşte să instituie anarhie, se împuşcă în falcă şi este spitalizat la nebuni, cred că şi povestea ta ar merita spusă. Cine eşti? Cum ai ajuns acolo şi ce cauţi tu în grupurile de sprijin pentru diferite boli terminale? În afară de filosofia morţii iminente care întârzie să apară. De ce n-ai şi tu un loc de muncă banal, părul curat şi un viciu mai puţin deranjant? Cu Marla aş avea ce vorbi ore sau chiar zile întregi şi m-ar amuza şi intriga întreaga sa evoluţie. Dar bănuiesc că a mea ceşcuţă albă ar fi înlocuită de un pahar din sticlă cu nişte tărie.

O altă ciudăţenie adorabilă a literaturii vine de data aceasta din lumea comicbook-urilor. Tank Girl s-a născut din mintea tânără, haotică şi vag fumată a britanicilor J. Hewlett şi Alan Martin, trăind într-un univers postapocaliptic, undeva prin Australia. Locuieşte într-un tanc, e de meserie un fel de mercenar şi are o relaţie cu un om-cangur mutant. Misiunile ei includ de cele mai multe ori violenţă, dar ea le tratează cu violenţă excesivă, haos şi alcool, purtându-se de parcă lumea s-ar termina în acel moment şi nimic n-ar mai conta. Sunt sigură că dacă aş chema-o în cafeneaua mea drăguţă şi curată s-ar purta atât de aleatoriu şi imposibil, încât am fi date afară şi probabil ne-am duce într-o bodegă împuţită, al cărei barman încă doarme cu capul pe barul plin de alcool împuţit. Nici nu ştiu dacă există acest loc, dar în compania lui Tank Girl sigur l-aş găsi. Dacă eu m-aş mulţumi cu o cafeluţă, ea ar turna nişte bere, povestind despre o sută de lucruri în acelaşi timp, frecându-şi chelia şi rupând cojile de la bube. De ce aş vrea să ies cu ea? Puţină destrăbălare n-a stricat niciodată nimănui, iar libertatea pe care ţi-o oferă desprinderea de inhibiţii şi curajul de a-ţi rade sau colora isteric părul din cap sunt nişte calităţi din ce în ce mai rare în ziua de azi.

Jean Grey, ieşită tot din comicbook world, dar de data aceasta din mintea lui Stan Lee şi Marvel, merită un loc aici pentru că este fata bună şi cuminte care o ia razna la un moment dat, dovadă că prea multă putere, seriozitate şi conştiinţă de sine strică şi te trezeşti că distrugi totul în cale doar pentru că poţi. Jean Grey, iniţial singura femeie a echipei X-Men, este plictisitor de la locul

ei. Să fim serioşi, până şi părul îi şade perfect uniform şi are o relaţie cuminte cu un tip plictisitor de bun, Cyclops, omul care arată zeiesc mai ales pentru că... ochelari. Dar cum părerea mea că nimeni nu poate fi la locul său tot timpul este adevărată, Jean Grey o ia cumva razna, într-un fel tipic mutanţilor. Adică dacă un om banal se manifestă prin violenţă, Jean se manifestă prin distrus lumi şi murit de vreo două-trei ori. Şi, ei bine, cu puţin înainte sau fix după momentul în care Jean cedează aş vrea să-mi povestească ea chestii dubioase la o cafeluţă în timp ce părul îi stă perfect drept. Adică o fată care umblă cu unul obligat să poarte ochelari pentru că altfel arde tot în jur cu raze laser ar avea măcar ceva tragicomic de povestit. Ca să nu mai zicem de romanţa ei curioasă cu Wolverine, tipul nervos cu lame care ies din nodurile degetelor. Serios Jean, ce vezi la ei? Unul e mai cuminte şi spălat pe creier decât tine, iar celălalt e un bătrân nesuferit şi violent, care are norocul de a se regenera rapid şi umblă permanent cu vreo cinci cuţite de bucătărie în fiecare mână. Normal că urma s-o iei razna la un moment dat.

Întorcându-ne la fete mai puţin desenate şi mai mult scrise, aş vrea să am o vorbă cu Olguţa. Da, Olguţa din La Medeleni. Când eram mică, grăsuţă, timidă şi plângeam din orice (încă fac asta), mi-a picat în braţe romanul lui Teodoreanu. Cel mai probabil pentru că îl studiam la şcoală. Olguţa a fost prima mea dragoste literară, avea acea putere pe care eu n-o prea găseam în mine şi mi-o doream din suflet. De acolo am auzit pentru prima dată de conceptul fetelor-satelit, care gravitează în jurul uneia cu personalitate puternică, ceva ce am numi azi, în spiritul filmelor americane, Queen Bee.

Olguţa era o adevărată queen bee încă de mică, era un lider înnăscut, cu o minte haotică. Cred că e înţelept să spun că m-a influenţat mult şi că am refuzat să termin romanul când am aflat – spoiler alert – că se sinucide la final. Pentru mine Olguţa încă trăieşte şi am avea atâtea de discutat, sunt sigură. Am vorbi poate despre devenire şi maturizare, despre supravieţuirea copilului drac- îngeresc şi despre fricile noastre cele de toate zilele.

Şi ultima, dar nu cea din urmă pe care aş invita-o să şadă pe

fotoliul din faţa mea, ar fi Elena din Troia, femeia pentru care a ars o cetate şi pentru ale cărei picioare, care n-au putut sta unul lângă celălalt, au murit oameni, s-au scris cărţi, s-au făcut filme, s-au creat mituri şi s-au finanţat multe săpături arheologice. Deşi într-un timp se credea că toată treaba cu Troia a fost o poveste, se pare că respectiva cetate chiar a existat şi, la fel, au existat şi urmele unei asedieri şi distrugeri care s-ar asemăna cu cele povestite de Homer.

Elena era soţia frumoasă şi cam atât a lui Menelau, conducătorul Spartei. Şi era atât de frumoasă, încât Paris, fiul conducătorului Troiei, nu numai că se îndrăgosteşte de ea, dar o şi fură. Dar bănuiesc că toţi aţi văzut Troia şi în momentele în care nu apărea Brad Pitt aţi fost atenţi şi la acţiunea filmului. Ei bine, Herodot povesteşte mai târziu că egiptenii îşi aminteau că Elena şi Paris/Alexandros au cerut la un moment dat azil lor, fiind goniţi de Priam (du, prostule, femeia înapoi şi cere-ţi scuze până nu ne omoară ăştia pe toţi), dar egiptenii au refuzat să se bage în treburile dubioase ale grecilor, aşa că i-au trimis acasă. Pentru a avea condiţii bune de navigaţie pe mare, mult preacredincioşii greci aduc sacrificii umane zeilor lor. Egiptenii află şi, întrucât pentru ei era interzisă uciderea oamenilor pentru ritualuri religioase, consideră acest lucru o nenorocire (mai ales pentru că, dacă îmi amintesc bine, sacrificaseră copii/tineri egipteni) şi ucid tânărul cuplu şi întreg echipajul ca pedeapsă. Ei bine, aşa s-ar explica de ce Priam n-a dat-o pe Elena înapoi nici după zece ani de asediu, pentru că sărmana fată frumoasă zăcea pe undeva, pe valea Nilului, de mult putrezită. Asta dacă Herodot o fi aflat ceva corect.

De ce aş sta cu ea de vorbă? Pentru că, să fim sinceri, cât dezastru poate provoca o femeie? Ea a provocat un război şi arderea unei cetăţi. A distrus vieţi, a creat mituri şi o imagine care tot rezistă de aproape trei mii de ani. Aş vrea să văd cât de frumoasă poate fi o femeie încât să-ţi rişti viitorul, liniştea şi poporul pentru ea. Aş vrea să văd cum e să ai pe conştiinţă atâtea suflete şi atâta oroare, doar pentru un bărbat, oricât de frumos ar fi. Aş vrea să ştiu cum e să încetezi să mai fii om, devenind o proiecţie, o sursă de inspiraţie, un concept.

Sunt multe fete şi femei frumoase, nebune, agitate sau libertine pe care literatura ni le oferă. Sunt fete bune, fete rele, fete care s-au sacrificat şi cele care au sacrificat pe alţii. Sunt dominatoare sau dominate, personaje principale, secundare sau episodice. Sunt fete bidimensionale şi superficiale sau mult prea profunde. Dar toate s-au născut din minţi iubitoare şi sunt proiecţii ale idealizărilor noastre cele de toate zilele. Ne dorim să le avem, să fim ca ele. Le proiectăm pe peretele gol al minţii noastre şi dorim să le atingem, să le simţim sau să ni le însuşim. Dar rămânem cu impresii, culori şi parfumuri. Pentru că oricâte femei superbe am găsi în paginile cărţilor, niciodată nu s-a scris despre femeia din faţa noastră, cea de pe fotoliul cafenelei mele sau cea pe care ai văzut-o în bar sau la coadă la supermarket. Şi e întotdeauna mai incitant să o cunoşti pe cea în carne şi oase, pentru că povestea ei nu se termină la ultima pagină şi n-a gândit-o nimeni aşa cum o gândeşti tu, fie că îţi este prietenă, iubită sau fata din tramvai cu surâs fermecător.

20.Sfaturi pentru relaţii, din câteva romane englezeşti ale secolului al XlX-lea

de Cristina Stan

Literatura, filmele, cântecele, cred mult că şi reclamele ne-au influenţat de-a lungul timpului, într-o măsură mai mică sau mai mare, concepţia asupra dragostei şi aşteptările de la o relaţie. Când ne-a lovit însă realitatea, am depistat din fericire şi tendinţa de idilizare care ne înconjoară din toate părţile. Problema e că o parte dintre noi suntem în continuare uşor impresionabili şi ne aşteptăm să găsim în viaţa reală ba un Mr. Darcy, ba o Julietă, după caz. Dragostea din cărţi e însă de multe ori doar a proiecţie o dorinţelor noastre. E visul ambalat frumos, cu expresivitate şi imaginaţie.

Tragedia lui Shakespeare, Romeo şi Julieta, e privită mai mult ca o poveste de dragoste, şi nu ca un exemplu propriu-zis de tragedie. Cât de uşor renunţă cei doi la familii pentru a-şi împlini dragostea! Cât de repede bea Romeo otravă doar pentru a fi alături de Julieta! Frumos, n-am ce comenta decât că devotamentul e copleşitor (de neverosimil), dar în opinia mea, Shakespeare a vrut să sublinieze mai mult efectele devastatoare ale unei uri între familii: cinci morţi. De altfel, prologul piesei anunţă de la început: „mândra veche ură/ A izbucnit din nou, prin certuri care,/ Să curgă sânge mult de fraţi, făcură”. Abia apoi ni se spune de cei doi tineri îndrăgostiţi şi loviţi de soartă. Ordine semnificativă, cred eu.

Recent, o operă clasică a literaturii americane a început să facă foarte multă vâlvă şi intră încet-încet în canonul poveştilor triste de dragoste: Marele Gatsby. Văd citate din romanul lui Fitzgerald peste tot – Tumblr, Facebook, Pinterest etc. Tindem să privim

iubirea dintre Daisy şi Gatsby ca mostră de romantism splendid. Dar ne scapă un aspect. Dincolo de faptul că Daisy nu-l iubeşte pe Gatsby la fel de tare cum o iubeşte el pe ea, relaţia dintre cei doi ilustrează caracterul corupt al visului american, decăderea şi nebunia unei generaţii. Daisy putea să-l aibă pe Jay Gatsby demult, dar a ales viaţa luxoasă şi confortabilă.

Mulţi lectori naivi idilizează povestea dintre cele două personaje şi speră să trăiască ceva la fel de intens. Pentru viaţa reală însă, o Daisy superficială n-ar face decât să conducă la nebunie un Gatsby plin de pasiune, obsedat de a-i face pe plac. Deci, nu o dragoste spre care să aspiri nici aici, se lasă cu tragedie după cum bine ne amintim.

Gândindu-mă la acestea, apoi îndreptându-mi întâmplător atenţia asupra unor romane englezeşti din secolul al XlX-lea, am extras, la modul jucăuş, nişte indicaţii de „aşa nu” în materie de dragoste şi relaţii.

Raţiune şi simţire, de Jane Austen

Povestea celor două surori cu firi diferite trebuie urmărită cu atenţie. Frumoasa şi sentimentala Marianne se îndrăgosteşte de bărbatul visurilor ei şi nu ezită să-i arate ce simte: flirtează, îi aruncă priviri expresive, îi scrie epistole după ce acesta părăseşte oraşul.

În antiteză, raţionala şi rezervata Elinor se îndrăgosteşte de asemenea de un bărbat, dar nu îşi exprimă deloc sentimentele, păstrând o atitudine prietenească. Marianne are de suferit când îl confruntă pe cel adorat, care o alege pe alta şi o umileşte pe Marianne în public, în timp ce Elinor e răsplătită pentru discreţia sa cu o propunere de căsătorie, deşi mai mult curaj i-ar fi grăbit fericirea. Concluzie posibilă: uneori e bine să nu-i spui omului în faţă ceea ce simţi. Rişti să pari disperat faţă de toată lumea. Pe

de altă parte, prudenţa excesivă, aşteptarea şi discreţia pot amâna cam mult un deznodământ favorabil.

Doi ochi albaştri, de Thomas Hardy

Triunghiul amoros din acest roman victorian ne oferă de asemenea o minilecţie importantă. Elfride Swancourt este curtată de doi bărbaţi diferiţi: Stephen Smith, un tânăr ambiţios, şi Henry Knight, un respectabil domn, reprezentant al societăţii londoneze. Elfride se simte prinsă între ce-i dictează inima, mintea şi aşteptările tatălui său. Când tatăl său îl alungă pe Stephen Smith, Elfride recurge la un gest disperat şi se mărită cu... lordul Luxellian.

Posibilă morală? Elfride trebuia să-şi facă ceva curaj ca să-şi înfrunte tatăl. În plus, când eşti prins într-un triunghi amoros, nu mai tărăgăna lucrurile şi fă o alegere.

Jane Eyre, de Charlotte Brontë

Domnul Rochester este eroul romantic şi torturat care a construit un nou fel de aşteptări, cel al tipului foarte chipeş şi detaşat de toate, preferat tocmai pentru atitudinea sa uşor superioară şi comentariile răutăcioase. Dar aceste comentarii intrigă şi încurcă. Lui Rochester îi ia ceva timp să-şi recunoască sentimentele faţă de Jane, şi asta nu doar din cauză că e însurat. Până la urmă povestea se încheie în mod fericit. Dar atenţie la oamenii când reci, când calzi. Nu interpretaţi ca semne de simpatie confuzia pe care v-o provoacă şi faptul că nu vă tratează mereu cu blândeţe. În viaţa reală nu prea există domni Rochesteri (sau doamne asemănătoare).

Mândrie şi prejudecată, de Jane Austen

Poţi să atragi pe cineva doar prin personalitatea ta grozavă. Înainte de a o aduce ca soţia sa în conacul Pemberley, Mr. Darcy o considera pe Elizabeth Bennett „suportabilă”, dar nu îndeajuns de frumoasă ca să-l tenteze s-o proclame „una dintre cele mai frumoase femei pe care le cunosc”.

De ţinut minte: poate că nu ai lăsat o primă impresie favorabilă, aşa că mai încearcă o apropiere, iar respectivul îşi va schimba părerea despre tine. Tu ai grijă să demontezi prejudecăţile, nu le „cultiva” cum au făcut cele două personaje ale lui Austen.

Middlemarch, de George Eliot

Virginia Woolf spunea despre acest roman că, în ciuda imperfecţiunilor sale, este una din puţinele cărţi scrise pentru oameni maturi. Dorothea Brooke, unul dintre personajele principale, e prinsă între ciocan şi nicovală: nu îşi poate îndeplini ambiţiile caritabile, primi moştenirea şi împlini iubirea pentru Will Ladislaw în acelaşi timp. În cele din urmă se dovedeşte a fi foarte fericită fără bani şi dedicându-şi viaţa mariajului cu Will.

Ce să deducem? Dacă nu iubeşti pe cineva atât de tare încât să renunţi la orice pentru asta, atunci pentru ce te mai strofoci? Iubirea adevărată nu se încurcă în considerente practice, inclusiv cele care au legătură cu scopurile tale în viaţă? Concluzie extremă sau nu, romanul ne dă de reflectat.

David Copperfield, de Charles Dickens

Pe parcursul acestui roman, Agnes Wickfield aşteaptă. Şi aşteaptă, şi tot aşteaptă. Ce anume? Ca David să îşi dea seama,

deşi e căsătorit cu altă femeie, că de fapt Agnes este adevărata lui dragoste. Din fericire pentru stoicismul ei, prietenia şi afecţiunea constante sunt răsplătite cu o propunere de căsătorie. Tentaţia noastră, plăcut impresionaţi de ficţiunea lui Dickens, ar fi să urmăm uneori exemplul de rezistenţă al lui Agnes. Big no – NO! Nu poţi să pretinzi că eşti doar prietenul cuiva aşteptând o veşnicie ca el să-şi dea seama că sunteţi sortiţi unul pentru celălalt.

21.Davaiştii vs Trainspotting sau despre junkişti ca exemplu al libertăţii de a alege

de Ilinca Damian

Dacă Welsh ar fi publicat în 1993 Skagboys (Davaiştii), şi nu Trainspotting, atunci nici una dintre lucrările sale ulterioare despre tinerii din Leith nu ar mai fi avut sens. Pentru că Davaiştii, această mică epopee a junkiştilor de pretutindeni, înglobează tot ce s-ar putea spune despre universul închis şi halucinant al consumatorilor de heroină. Să citeşti Trainspotting după ce ai terminat Davaiştii e ca şi cum ai insista pe o glumă bună cam mult.

Irvine Welsh spunea, la publicarea romanului Skagboys, în 2012, că o mare parte dintre capitole fuseseră scrise odată cu Trainspotting şi a dorit, iniţial, să le publice ca short stories, doar că erau cam multe. Mda, cred şi eu, când te trezeşti cu o cărămidă de peste 600 de pagini e cam greu să mai pui în balanţă varianta povestirilor scurte. Aşa că a mai adăugat, unit, finisat, modificat şi a ieşit această apoteotică încheiere a poveştii despre Renton, Sick Boy, Spud, Begbie, Tommy şi restul mahalalei din Leith.

Zic încheiere pentru că nu-mi pot imagina ce-ar mai putea scoate Welsh remarcabil după ce a disecat atât de atent fiecare personaj şi toată devenirea lor. De asemenea, faptul că ultimul capitol din acest roman se numeşte „Trainspotting la Gorgie Central” şi anunţă subtil goana după droguri din romanul omonim care l-a făcut faimos pe Welsh, al cărui prim capitol se numeşte „Davaiştii, Jean-Claude Van Damme şi Maica Stareţă”, consider că este un mod subtil de a lega cele două volume şi a face o

încheiere ciclică a poveştilor din Leith, unde finalul uneia este începutul celeilalte, ambele prezentând faţete ale aceleiaşi monede.

Davaiştii apare la aproape 20 ani după publicarea primului său roman, Trainspotting, şi urmăreşte întâmplările aceloraşi personaje pe vremea când aveau aceştia în jur de 20 de ani. Ca şi în primul roman, cel mai puternic conturat este Mark Renton, Rent Boy, urmat îndeaproape de tovarăşul său nelipsit, Simon, Sick Boy. Vin şi nelipsiţii Spud, mereu binevoitor, pozitiv şi marcat de o stângăcie şi ghinion direct proporţionale cu bunăvoinţa sa, Frank Begbie, psihopat şi dornic de conflict, Tommy, băiatul bun şi serios, Alison, îndrăgostită pe ascuns de Sick Boy, Johnny Swan, despre care nici acum nu aflăm când s-a apucat de heroină (şi mă gândesc serios că omul ăla aşa s-a născut) şi, probabil, jumătate din colegii lor de şcoală. Pentru că sunt surprinşi la puţin timp după terminarea liceului, încă sunt puternice toate legăturile formate în timpul şcolii şi prieteniile de atunci. Renton este acum student al Universităţii din Aberdeen, mândria vizibilă a părinţilor şi a grupului de prieteni, iar nimeni, în afară de Swan, nu consumă heroină.

Problema cu Davaiştii e că ştii că se termină prost, indiferent că ai citit sau nu celelalte volume, dar pur şi simplu nu te poţi opri din citit. Felul în care Welsh construieşte fiecare cădere, fiecare pas greşit şi gând nesigur, oralitatea discursului şi faptul că niciodată nu ştii ce te aşteaptă la următorul capitol – întrucât cărţile astea arată ca şi cum vreo cinci jurnale intime au fost rupte, iar foile lipite la întâmplare, amestecând perspectivele, naratorii, poveştile. Singura care rămâne în picioare este liniaritatea timpului, singurul indiciu lămuritor este oralitatea fiecărui personaj.

Astfel, ai de-a face cu o întâmplare relatată de vreo doi oameni, cu situaţii privite extrem de subiectiv, uneori te întâmpină un trip dubios, urmat de o intervenţie a autorului care prezintă o situaţie politică, socială pe un ton neutru şi istoricist, de jurnalul de la dezintoxicare ţinut de Renton, Catalogul bolnavilor de SIDA al Comisiei pentru Sănătate şi tot aşa. Culmea e că toate se leagă, formând o reţea de situaţii, personaje, conflicte care abia

aşteaptă să izbucnească, bube care stau să se spargă. Oamenii lui Welsh întâi îţi vorbesc şi abia apoi îi conturezi doar prin ochii altora şi prin autocritică. E ca şi cum ai fi orb, iar ei vin pe rând şi îţi spun diverse, ca unui confident, iar singurul tău indiciu pentru a înţelege ceva este tonul şi bagajul de ticuri verbale, frustrări personale şi bârfe la adresa celorlalţi.

Însă deasupra acestora stă grija pe care fiecare i-o poartă celuilalt, legăturile şi loialitatea formate în timp şi respectul reciproc, ascuns ca un defect în spatele înjurăturilor neputincioase şi jignirilor extrem de plastice. Welsh alege limbajul ca principală formă de conturare a personajelor, pentru că, ce-i drept, dacă excluzi aspectul fizic, e singura carte de vizită a contactului direct cu o persoană. Iar tocmai asta caută şi el, contactul direct, pentru ca atunci când personajul cade, să îi simţi căderea, pentru că ai format deja o legătură.

Davaiştii prezintă lumea suburbiilor, nu neapărat scoţiene, ci general valabile. Problemele socioeconomice ale Marii Britanii în anii '80, în timpul guvernului Thatcher, nu au fost un caz izolat, şomajul şi sărăcia fiind probleme unanim prezente în societatea noastră. De asemenea, traficul de droguri, lipsa informaţiilor concrete asupra transmiterii unor boli precum SIDA, promiscuitatea şi mizeria locuinţelor sociale fac parte din peisajul urban şi douăzeci de ani mai târziu. Renton, Spud sau Begbie nu sunt personaje tipice Leith-ului, ci tipologii contemporane frecvent întâlnite. Deşi porneşte de la un context concret, o suburbie într-o perioadă de mari frământări sociale, romanul prezintă o realitate valabilă, indiferent de spaţiul geografic din ultimele câteva zeci de ani. Cred că acesta este marele talent al lui Irvine Welsh, de a crea o serie de tipologii contemporane, o lume în care ne-am obişnuit să dăm vina pe cei din jur pentru toate alegerile noastre.

În acest sens, consider cheia de boltă a romanului, următorul monolog al lui Renton: „Să fac legătura dintre Micu Davie şi toate astea: dependenţa de drog, faptu că în curând o să rămân fără iubită, când Fiona intră pe uşă. Pencă Sick Boy, Matty, Spud, ei n-au avut niciun Micu Davie. Nu din cauza asta au nevoie de marfă. Fratele meu mai mare, Billy, şi el era fratele lui, da

niciodată n-a fumat nici măcar marijuana. Puţoii care încearcă să-i psihanalizeze pe rataţi scapă din vedere următoru lucru capital: uneori o faci doar pencă-i la îndemână şi aşa eşti tu” (p. 216).

Toţi alegem în fiecare moment ce viaţă vrem să trăim, iar dilemele davaiştilor prezintă exemplar acest mare adevăr.

22.Portocala mecanică sau despre Bine şi Rău prin violenţă

de Ilinca Damian

Pe coperta interioară a ediţiei de la Humanitas, ni se povesteşte cum Burgess s-a apucat de scris în urma diagnosticării unei tumori pe creier care îi mai oferea un an de trăit. Scrie patru romane, ulterior diagnosticul se dovedeşte greşit, dar el îşi descoperă astfel vocaţia de scriitor. Unele surse menţionează că romanul a fost scris după ce soţia scriitorului a fost victima violenţelor unui grup de tineri britanici. Şocat de nefericitul eveniment, Burgess scrie Portocala mecanică încercând să mustre tinerii prin intermediul ei. Cumva, în biografia din 1985, autorul îşi demite propriul roman, menţionând că a fost scris în trei săptămâni pentru bani şi că a fost prost înţeles încă de la începuturi.

Ce-i drept, romanul a fost controversat şi la fel filmul pe care l-a inspirat, iar, în mare parte, lumea asociază cartea cu violenţa adolescentină şi societăţile distopice.

Portocala mecanică este un joc psihologic. La fel cum o portocală nu poate nicicum fi asociată unui mecanism, un om nu poate fi lipsit de voinţa sa liberă, de judecata sa, chiar dacă aceasta este considerată (de alţii) nesănătoasă. Conţinutul fluid, gustos, viu şi în continuă transformare al portocalei nu poate fi înlocuit de mecanisme, de rotiţe, de ceva rece şi organizat. Omul trebuie să-şi aleagă singur drumul în viaţă, acesta neputându-i fi impus de reflexe pavloviene conform dorinţelor altora. Până la urmă, nici divinităţile care au populat (cel puţin) pământurile eurasiatice, de la Zeus până la Yahve şi Iisus, nu s-au amestecat în liberul arbitru al individului.

Alex cel ultraviolent, narator şi personajul principal al romanului, este un produs al societăţii sale. Trăieşte într-o lume distopică în care violenţa juvenilă este peste tot, mergând mână în mână cu lipsa comunicării şi indolenţa celor din jur.

El face parte dintr-un grup de tineri care se „costumează” într-un anumit fel şi care îşi petrec timpul liber făcând rău gratuit oamenilor maturi, familiştilor şi bătrânilor. Atitudinea de haită şi comportamentul ierarhic denotă totuşi o dorinţă de asociere, marcată prin ritualul vestimentaţiei şi măştii şi prin inventarea unui limbaj codificat, pe care îl înţeleg doar membrii grupului. Tânărul nu este o excepţie de la regulă, nu manifestă un comportament extraordinar, ci se încadrează în statutul pe care i-l propune lumea în care s-a dezvoltat.

Fiind puşi, în prima parte a romanului, faţă în faţă cu lumea, aşa cum o vede Alex, suntem tentaţi să considerăm atitudinea lui nedreaptă, violenţa lui, exagerată şi pe cei din jur, victime. Dar, în ultima parte a romanului, când Alex devine rezultatul tratamentului experimental de extirpare a violenţei şi nu mai poate răspunde în nici un fel afronturilor verbale sau fizice, vedem cum reprezentanţii binelui (poliţia) sau ai înţelepciunii (bătrânii din bibliotecă) sunt mult mai răi decât a fost tânărul vreodată. În primul rând pentru că doresc să facă rău, să se răzbune, să lovească.

Alex savura violenţa pe care o producea, îi oferea acel joie de vivre şi nu avea nici un plan, nici o finalitate. Devenind victimă, călăii lui, mascaţi de aşa-zisul „bine suprem”, îl supun unor violenţe calculate, pragmatice, al căror scop este anihilarea propriilor temeri. Pentru că, dacă Alex era violent din plăcere, din egocentrism şi hedonism, călăii lui sunt violenţi de frică: frica de a nu deveni victimă, de a pierde puterea pe care o au, frica de a greşi.

De la doctorii şi administraţia responsabilă de tratament, până la familie, fostul grup de prieteni şi fostele victime, toţi cei din jurul lui Alex sunt consumaţi de frici şi acţionează sub impulsul acestora. Trecerea lui Alex de la statutul de călău la cel de

victimă, situaţiile în care este pus, respingerile din grupurile pe care şi le dorea (familie, prieteni) şi ajutorul oferit de o fostă victimă, ipocrizia şi bunătatea aparentă a conducătorilor îl construiesc, într-un final, ca om capabil de a lua decizii în deplină cunoştinţă de cauză.

În romanul lui Burgess nu există bine, întrucât binele unui individ este răul altuia.

Toţi oamenii folosesc măşti pentru a interacţiona, fie că e vorba de hainele tinerilor sau de masca poliţistului şi a intelectualului, a părintelui iubitor. Singurii care nu folosesc o mască, care nu doresc să-i demonstreze celuilalt cine sunt şi ce pot, fiind unitari în comportament şi singurii stăpâni ai deciziilor lor sunt preotul şi scriitorul, culmea, personajele cele mai izolate, care nu interacţionează cu societatea şi nu au putere asupra nimănui. Răul şi binele se construiesc doar în funcţie de societate, individul exclus din aceasta fiind, în esenţă, bun.

Portocala mecanică poate fi considerat un bildungsroman al generaţiei punk şi skinheads ai Marii Britanii marcată, în curgerea timpului, de haine provocatoare, machiaje şi coafuri iconice şi de un simţ dezvoltat pentru violenţă, sânge şi bocanci pe post de arme. Romanul este despre maturizare, despre trecerea de la copilul hedonist la adultul conştient, este despre frustrarea de a nu deveni un organism mecanic.

23.Nenorocirile virtuţii şi deliciile viciului: Justine şi Juliette, de Marchizul de Sade

de Alexandra-Georgiana Andrei

Virtute. Viciu. Castitate. Depravare. Inocenţă. Putreziciune. Da, ştiu. E doar o înşiruire de antonime parţiale. Mai ştiu şi că unii dintre noi au o plăcere bolnăvicioasă să le gândească în câmpuri lexicale până-n pânzele albe. Pe mine mă determină să mă gândesc cu un zâmbet aproape sadic la Marchizul de Sade.

„Fereşte-te de virtute, căci viciul triumfă întotdeauna, iar mizeria va fi oricând dispreţuită.” Mă-ntreb câţi oameni m-ar considera amorală dacă eu aş fi scris aceste cuvinte în această ordine. Sau, de ce nu, dacă aş afirma sus şi tare că-s de acord cu ele. Respectabilul de Sade le-a scris. Şi nu oriunde, ci în prea blamata şi prea perversa lui carte, Juliette. Ştiţi voi, soră cu Justine.

Citindu-le în paralel, un om ce se-ncadrează în limitele permise de societate în ceea ce priveşte mentalitatea şi atitudinea le-ar considera revoltătoare. Hai să considerăm totuşi că un astfel de individ ar renunţa la ele după primele pagini. Şi să vorbim ca şi cum într-adevăr nu avem „toate ţiglele pe casă”. Că nu le-avem. Sunt sigură. Însăşi exprimarea mea la plural îmi evidenţiază cel puţin fascinaţia. Sunt părtinitoare, da.

Juliette, o individă ce-n peste 300 de pagini încalcă orice cod moral existent pe Terra.

Ea, o femeie ce-şi găseşte fericirea în depravare, perversitate, infanticid cu totul egoist, furt, demitizare a religiei din orice punct de vedere, desfrâu, libertinaj. Ştiţi voi, o femeie adevărată

pentru care propria plăcere demontează orice urmă de interes pentru soarta celor din jur. Sau cel puţin pentru soarta celor diferiţi de ea. Aş îndrăzni să spun, puţini tare la număr.

În ciuda nerespectării oricărei legi aplicabile oamenilor, ea e fericită. Ea îşi atinge scopul fără nicio urmă de remuşcare. Sau scrupule. Dovada bipedă a existenţei genei disimulării la femei. Se află-n codul ei genetic. Fără îndoială.

Justine, sora ei. O virtuoasă până-n ultimii pori. Ea, ce e în stare să se jertfească pentru a respecta ceea ce ea consideră că se-ncadrează în categoria Binelui. Stupoare, zău. De ce? Păi, poate pentru că toate întâmplările prin care trece îi demontează orice tip de credinţă în existenţa onestităţii umane. Si ea se-ncăpăţânează să creadă. Într-atât de mult, încât până şi reprezentanţii divinităţii pe pământ îi favorizează degradarea. Halal.

Se încăpăţânează să nu accepte furtul, omuciderea, niciun fel de complicitate, desfrâul, prostituţia. Si pentru ce? Că oricum sfârşeşte mai rău decât soră-sa. Si trăieşte într-o mizerie şi o sărăcie lucii.

Aşa-i că toată enumerarea aia de la început începe să-şi schimbe sensul? Sau măcar ordinea? Aşa-i. De Sade a văzut ceea ce oamenii încearcă ori să disimuleze, ori să modifice complet. Să minimizeze până la suprimare. Stiţi voi, „ghilotinarea” sperie orice urmă de imoralitate. Fie ea reală sau pur şi simplu imaginară.

Să mă explic. Juliette mi-a arătat cam cât de pervertit şi orgiastic posibil, că oamenii care par sau ar trebui să fie cei oneşti, cei altruişti, cei morali sau cei religioşi sunt, de fapt, cei mai decăzuţi din toate punctele de vedere. Mai ales dacă ocupă şi poziţii importante în societate şi sunt respectaţi şi consideraţi monumente de pietate. Nimic mai fals.

Păi şi-atunci? Noi, restul, ce facem? Că în momentul în care crezi în ceva cu sfinţenie şi acel ceva se dovedeşte a fi nimic altceva decât o reprezentare cel puţin convingătoare a ipocriziei, începi

să te pierzi. Păi atunci de ce să mai crezi? Nu-i ca şi cum ceea ce s-a demonstrat la finalul celor două cărţi, pe care le putem numi generic Fericiţi cei viciaţi, căci pentru ei se deschid toate drumurile, schimbă cu ceva ridicarea viciului la grad de virtute şi redenumirea virtuţii prin viciu.

Marchizul de Sade surprinde tot ceea ce este considerabil cangrenos în comportamentul şi-n gândirea umană. Si-atunci, de ce asta e singura cale care pare să cunoască succesul, bogăţia, plăcerea? Să n-aud acum că fericirea nu le integrează şi pe astea, că o să resimt un nou val de făţărnicie venind tumultuos spre mine.

Juliette este caracterizarea a tot ce poate fi blamabil, păcătos, aproape sinistru într-un om. O femeie. Justine este întruchiparea a tot ce este drept, leal, ireproşabil. Tot o femeie. Doar că, spre deosebire de toate cărţile, începând cu „cea de căpătâi”, binele nu mai pare să triumfe, ci să atragă numai negativism şi abuzuri. Evident că nu ne place. Că doar e un anacronism, nu-i aşa? Tot ceea ce ştim că ştim despre limitele acceptabilităţii umanităţii este... fals?

Întrebarea, de fapt, este alta. Ce e mai lipsit de veridicitate şi de onestitate? Să urmezi o cale pe care o consideri veridică pentru că ţi-a fost inoculată de alţii care-au păţit ca tine sau să faci ce-ţi trece prin minte ca să ajungi acolo unde vrei să ajungi? Şi dacă alegi prima cale, chiar nu te minţi? Dac-o alegi pe cea de-a doua, nu minţi pe altcineva? Depinde ce ţi se pare mai grav.

Ce facem? Admitem că şi Răul poate să-nvingă? Bine. Trebuie să recunosc că eu o înţeleg pe Juliette. Da, ştiu. Stupoare. Ce nu e de înţeles la a face orice îţi stă în putinţă pentru a ajunge cât mai departe de mizerie?

Bineînţeles, scopul nu scuză mijloacele. Dar asta nu-nseamnă că acţiunile nu pot fi înţelese înainte de a fi blamate. Atenţie, nu spun că nu o înţeleg pe Justine. Ar fi fals. Iar eu sunt orice, numai capabilă de ipocrizie nu. Extrapolând încăpăţânarea ei de a face lucrurile aşa cum consideră ea că trebuie la realitatea înconjurătoare-mi, mi se pare doar că atitudinea ei este ceva mai

mult neverosimilă. Atât.

Să mă-nchei, mie-mi place Marchizul de Sade. Oricine îl blamează nu ştie să se uite atent în sine şi să-şi vadă dacă nu acţiunile, măcar gândurile şi pornirile cărora nu le dă ascultare. Aşa că, pudici dragi şi oameni revoltaţi, nu vă mai minţiţi! Am încheiat.

24.Estetica urâtului şi creaturi umane printre oameni dezumanizaţi: Quasimodo şi Frankenstein

de Alexandra-Georgiana Andrei

Ne lovim de aparenţe. Le lăsăm să îşi prindă rădăcini în jurul nostru şi să crească până nu ne mai vedem de ele. Suntem atât de obişnuiţi să nu acordăm şanse, încât blamăm orice reprezintă o faţadă. Nu mai ştim să empatizăm cu estetica urâtului, ne regăsim optând pentru tencuieli şi var lavabil ce ascunde defecte, încât ne înecăm în superfluu.

Eu reuşesc să număr pe degete oamenii din jurul meu care cred în ceva mai mult decât zece secunde de interacţiune şi vorbe golite de individualism. Socializarea disfuncţională mă face să cred din ce în ce mai mult că suntem nişte măşti din care au crescut trupuri, nu că le-am preluat ca pe nişte figuri de plastilină pe care să le modelăm după bunul plac şi mai apoi să ne exercităm abilităţile de olărit şi să le solidificăm. Să ne dăm ocazia să ne transfigurăm.

Oamenii de la care te aştepţi cel mai puţin pot fi un pic mai umani decât cei de la care ai aşteptări să fie. Şi de fapt nu sunt. Ăsta este cazul personajului numit Quasimodo din Notre Dame de Paris de Victor Hugo. Autorul ni-l înfăţişează ca pe o arătare sinistră, reprezentând un soi de monstruozitate ce-şi găseşte alinarea doar în ungherele întunecate ale catedralei Notre-Dame. De altfel, într-o singurătate aş zice eu nocivă, fiind îndepărtat şi batjocorit de oameni din cauza fizicului respingător.

El este considerat o reprezentare a Răului pe pământ, defectele sale din naştere fiind evidente: o mare cocoaşă şi un mare neg ce-

i acoperă ochiul drept. Pe deasupra, surzeşte din cauza bătăilor clopotului din catedrală.

Singurul său sprijin uman este reprezentat de Claude Frollo, stăpânul său. Acesta încearcă s-o răpească pe frumoasa ţigancă Esmeralda pentru a-şi satisface nevoile trupeşti. Tentativa eşuează, Quasimodo este reţinut. Ea resimte o milă crescândă, el dezvoltând o dragoste pentru blândeţea şi nevinovăţia sa. Cu toate acestea, Esmeralda nu reuşeşte să-l iubească niciodată, resimţind o repulsie faţă de fizicul său dizgraţios, fiind îndrăgostită de chipeşul căpitan Phoebus. Cu alte cuvinte, liniştea, naivitatea şi blândeţea sa ajung să fie considerate secundare. Esmeralda moare, Quasimodo părăsind Notre-Dame, fără a fi găsit. Se pare că a mers şi s-a înfometat în groapa în care erau păstraţi cei decedaţi şi a murit ţinându-şi fiinţa cea mai dragă în braţe.

Cea care n-a fost în stare să-i răspundă într-un mod pozitiv la sentimente. Cea care s-a lovit de toate barierele ridicate de societate, ce considerau că oamenii repugnanţi fizic sunt înzestraţi cu o personalitate bazată pe cruzime, duritate şi întunecime sufletească.

Quasimodo n-a reuşit să-i demonstreze Esmeraldei faptul că fizicul său respingător era mai puţin important. În scena în care umple vaza frumoasă cu flori ofilite, iar pe cea umilă cu flori înmiresmate şi frumoase, nu reuşeşte decât s-o determine pe frumoasa ţigăncuşă să strângă la piept „natura moartă” din vasul împodobit.

Toată povestea asta tristă şi finalul dramatic, tragic, nu-mi fac decât să-mi demonstreze că oamenii nu pun preţ pe frumuseţea şi blândeţea măruntaielor decât foarte rar. Spre deloc. Aşa că eu nu ştiu de restul, dar pe mine mă- ntristează mlaştina asta a neşansei în care ne zbatem şi mai rău ne afundăm. Un

> > >

produs aparent dezgustător al naturii poate fi un om mai om decât alţi oameni. Eventual artificializaţi.

Pe de altă parte, un produs la fel sau mai dezgustător al unei mâini de medic, al unei persoane, se poate dovedi a fi un pic mai

rău. Uimitor, nu? Ce monştri poate crea mintea unui om! Frankenstein, de Mary Shelley, mai exact Creatura care preia numele Creatorului Victor Frankenstein.

Acesta reuşeşte să contureze un om artificial din părţi distincte, o făcătură de dimensiuni impresionante. După ce-i reuşeşte experimentul, devine timorat de propria-i creaţie şi o renegă şi o izgoneşte. Singurătatea, imposibilitatea de a se regăsi acceptat de către oameni îi favorizează dezvoltarea adaptabilităţii. Dar în van. Monstruozitatea chipului şi a trupului întrece orice semn de bunătate şi ataşament, acesta fiind din ce în ce mai alungat şi spurcat de către oamenii la a căror companie accede până la obsesie. Până la crimă, chiar. Una pe care n-o plănuieşte, ci care se întâmplă. Din dorinţa acerbă de a fi un om ca toţi oamenii.

Pus faţă în faţă cu al său creator, din nou, îi cere să-i construiască o parteneră de viaţă, pentru a-l scăpa de singurătatea ce-l macină. Acest Victor, o presupusă victimă, un om incapabil să-şi asume responsabilităţile faptelor sale, însă capabil să-şi plângă de milă necontenit, nu reuşeşte să înţeleagă ce i se cere. Desigur, fiind prea ocupat să se simtă deplorabil. E greu să accepţi că acţiunile tale s-ar putea să aibă consecinţe pe care nu reuşeşti să le prevezi. Ca să vezi, nu toţi suntem Zei.

Aşadar, monstrul se dovedeşte a fi mai uman şi mai supus nevoilor decât cel ce s-a gândit că ar fi o idee bună să experimenteze un nou joc ce ţine de Viaţă. Unul nereuşit. Am ajuns să empatizez cu o crimă sau o serie de crime, înţelegându-i singurătatea. Asta reuşeşte să te facă din om neom.

Ambii monştri sunt mai blânzi decât oamenii din jurul lor. Adevăratele pocitanii sunt pe interior. Se ascund adesea sub cele mai frumoase chipuri. Şi pot fi capabile de cele mai hidoase acte. Pot fi nişte sluţenii cu un odor cadaveric.

E dezamăgitor cum se schimbă registrele de valori ale oamenilor. De fapt, nu ştiu dacă pe unii îi pot numi oameni. Mi se pare un cuvânt profanat de straturi maligne de mizerie. Şi nu mă refer la cea care se poate curăţa. Vreodată.

25.Alisa în Ţara Minunilor de pe Carol 53

de Carla Francesca Schoppel

Casa Carol 53 mi-a atras atenţia în urmă cu mulţi ani. Drumul pe care îl parcurgeam zilnic îmi era trasat astfel încât să mă strecor pe bulevardul Carol şi să admir casele de pe o parte şi alta a străzii. În timp, casa pe care o vedeam părăsită, cu poarta zăvorâtă parcă pentru vecie sau cel puţin până când urma să se dărâme de la sine, a început să prindă viaţă. A început să găzduiască petreceri, expoziţii, dialoguri de tot felul între artişti.

Fie că am participat la piese de teatru, bazaruri, sesiuni de improvizaţie muzicală sau proiecţii de film, Carol 53 a arătat de fiecare dată publicului că încurajează orice iniţiativă, câtă vreme susţine comunicarea dintre interese, pentru dezvoltarea socială şi culturală.

Dincolo de fascinaţia faţă de dimensiunile casei şi de aerul său vechi, am fost surprinsă să descopăr într-una dintre vizitele mele că o parte a casei protejează câteva cărţi. Gândită pe modelul unei biblioteci publice, cea de la Carol 53 împrumută celor interesaţi volume. Nu este necesar vreun permis vizat, ci doar promisiunea tacită că trupul textului va fi returnat pentru a fi apoi dat mai departe. În plus, rafturile primesc oricând chiriaşi noi.

Pereţii scorojiţi, tavanul înalt şi bolţile frumos ornamentate ale acestei case amintesc de vieţile desfăşurate aici începând cu anul 1912, când a fost construită. Piesele de mobilier completează decorul, amintind de odăile de studiu ale scriitorilor rămaşi nemuritori prin operele lor. Miroase a vechi şi a umezeală, a bibliotecă. Inclusiv în sala de bibliotecă pare că ai făcut o călătorie în timp. Cărţile au însă nevoie de un mediu ferit de

intemperii, spre a fi păstrate vreme îndelungată.

Potrivit ecourilor unor tulburări obsesiv-compulsive aproape pe ducă, nu am rezistat să nu fac ordine printre rafturi. Vedeam de fiecare dată cărţile

dezordonate. Se umbreau unele pe altele, toate fiind parcă destinate abandonării. Îmi părea că titlurile merită mai mult respect, fiind necesară aranjarea conform afinităţilor lor. Astfel, am hotărât să le împrietenesc folosind criteriul obişnuit, organizându-le în funcţie de domeniu.

Date fiind dimensiunile acestei biblioteci, am simţit că mă aflu într-adevăr în casa cuiva, descoperind plăceri şi intimităţi. M-am gândit totuşi că rafturile sunt libere donaţiilor, aşa că aici se adună fel şi fel de chiriaşi, amestecându-se gusturi numeroase. De aici a pornit şi dificultatea de a cerne zonele de interes în aşa fel încât la final să alcătuiesc un univers compact, din lecturi atât de diferite.

Pentru început am găsit multe titluri din literatura universală. Apoi, am zărit autorii români, care mi-au amintit de lecturile obligatorii din timpul şcolii. Basme, poveşti la care mi s-a chircit inima în special în vacanţe, când zilele lungi erau doar pentru călătoriile în lumi fantastice, au ieşit toate la lumină. Mi- am văzut câte puţin vârstele, cunoscând poate afinităţi viitoare. La fel de bogate sunt colecţiile de artă şi arhitectură, cu albume frumos ilustrate şi cu reviste de specialitate în limba română sau în limbi străine.

Am găsit până şi cărţi de rugăciuni sau biblii pentru copii. Am răsfoit benzi desenate şi ziare, cărţi tehnice sau de gastronomie, vechi manuale de istorie şi latină adunate toate parcă din bibliotecile mamelor şi ale copiilor care au părăsit cu mult timp în urmă acest gen de lectură. M-au bucurat puţinele cărţi de filosofie şi sociologie menite a ne introduce în istoria ideilor.

Cărţile copilăriei mi-au prilejuit emoţiile cele mai puternice. Reîntâlneam toate aceste lecturi, amintindu-mi cu drag de Fram ursul polar, în aceeaşi ediţie ca aceea a copilăriei mele. Nu o mai

văzusem niciunde, iar dacă ar fi purtat numele meu scris cu litere de tipar, pe prima pagină, aş fi ştiut sigur că îmi aparţinea. Capra cu trei iezi, care stătea pe etajera camerei mele, era acum înaintea ochilor mei şi mă vedeam copil aievea.

Câteva ilustraţii decupate mi-au amintit de încercările mele de colaj, pentru care trebuia să fac autopsia bietelor animale de pe hârtie. Se pare că mai făcuse şi altcineva asta. Sufeream în taină la amintirea secvenţelor tragice, care încă îmi par nepotrivite copilului cu experienţă de viaţă limitată, atât de uşor afectat de cele mai obscure comportamente sau întâmplări. Probabil, tocmai aceste exemple de „aşa nu” ne-au pregătit pentru jocul funebru al atitudinilor defectuoase.

Credeam că deja mă aflu în paradisul de care amintea Borges atunci când vorbea despre biblioteci. Totuşi, spre finalul acestei organizări mi-a picat în mână cea dintâi şi actuală prietenă, Alice în Ţara Minunilor, carte pe care nu îmi mai amintesc de câte ori am citit-o până acum. Într-o ediţie veche, tradusă Alisa în Ţara Minunilor, mi s-au înfăţişat ilustraţiile lui lonuţ Beşteliu, alături de o traducere cu care nu eram familiarizată. Cartea mă aştepta, ştiind câte alte ediţii am adunat între timp, ca pentru a salva de la o potenţială dispariţie această cea mai frumoasă poveste din lume.

După ultimele sortări, biblioteca îşi schimbase complet înfăţişarea. Titlurile se aflau de acum la vedere, fiind uşor de găsit, în funcţie de preferinţele potenţialului cititor.

„Aşa s-a făurit povestea de pe-al minunilor tărâm.

Aşa, plutind pe îndelete, năzdrăvănii am tot scornit

Şi-acum, că povestirea-i gata

Şi echipajul mulţumit,

Voioşi cârmim barca spre casă -

Căci soarele e-n asfinţit.” (Alisa în Ţara Minunilor)

26.Patru biblioteci fictive din care nu aş mai ieşi niciodată

de Carla Francesca Schoppel

Dacă vrei să cunoşti un om, priveşte la biblioteca sa. Înţelege ce anume i-a bântuit nopţile sau ce l-a ţinut în pat într-o zi de marţi. Trage cu ochiul la iubirile ce i-au smuls un oftat adânc, în timp ce el se ghemuia ruşinat de sentimentele încercate. Poţi surâde la aventurile care i-au oprit suflarea sau poţi desluşi zonele în care mintea sa a încâlcit şi descâlcit ideile filosofilor.

Dincolo de bibliotecile la care avem acces ori de câte ori trecem pragul casei cuiva, avem biblioteci pe care le-am vizitat în miezul lecturii. Discutăm adesea despre ele, cu îngândurare şi nostalgia specifică, simţindu-le aievea, ca şi cum ne-ar aparţine pentru eternitate.

Cimitirul cărţilor uitate din Umbra vântului, de Carlos Ruiz Zafon

Daniel are privilegiul de a pătrunde în cimitirul cărţilor uitate şi de a-şi alege un titlu din întinderea de volume. Cartea aleasă îl învaţă că cititul îl putea face să trăiască tot mai intens, că îi înapoia vederea pe care o pierduse. În acest cimitir, fiecare carte prezentă a fost cândva prietenul cel mai bun al cuiva. „Locul ăsta e un mister, Daniel, un sanctuar. Fiecare carte, fiecare tom pe care-l vezi are suflet. Sufletul celui care l-a scris şi sufletul celor

care l-au citit, l-au trăit, l-au visat.
Ori de câte ori o carte îşi schimbă proprietarul, ori de câte ori privirea alunecă pe paginile ei, spiritul său creşte şi se întăreşte.” Dacă volumul ales de Daniel a deschis misterioasa aventură, mă întreb câte alte drumuri întortocheate ar fi putut fi parcurse dacă destinul oferea întâlnirea cu altă carte. Intriga romanului se lărgeşte într-atât, încât aventura cititorului devine aceeaşi cu a personajului Daniel Sempere. Ne temem împreună şi suntem mânaţi de aceeaşi forţă nemaivăzută pentru dezlegarea misterului. „Cărţile sunt oglinzi: vezi în ele numai ceea ce ai deja în tine.”

Destinul nostru a fost acela de a-l însoţi pe Daniel şi de a ne aşeza sub semnul tainic al cărţii găsite. „Odată l-am auzit pe un client obişnuit al librăriei tatei zicând că puţine lucruri îl marchează pe un cititor atât de mult ca prima carte care îşi deschide cu adevărat drum spre inima lui. Acele prime imagini, ecoul cuvintelor pe care credem că le-am lăsat în urmă ne însoţesc toată viaţa şi clădesc în memoria noastră un palat unde, mai devreme sau mai târziu – indiferent câte cărţi am citi, câte lumi am descoperi, câte am învăţa şi câte am uita –, ne vom întoarce.”

Cartea aceasta a fost parcă cea dintâi carte citită. Într-un mod neaşteptat, am trăit de-a lungul lecturii cu sentimentul că autorul mi se adresa mie, nu unui cititor oarecare. A vorbit pe limba mea, determinându-mă din umbră să devorez toate celelalte volume şi să fiu condusă de fiecare dată în reveriile mele spre cea mai frumoasă bibliotecă din lumile imaginate.

Oceanul cu Şuvoaie de Povesti din Harun şi Marea de Povesti, de Salman Rushdie

Din cartea lui Salman Rushdie putem desprinde o mulţime de

motive pe care autorul le-a folosit pentru a-şi cuceri auditoriul. Lumea fantastică în care ne atrage prin darul povestitorului Raşid promite în special accesul la o minunată bibliotecă imaginară. „Oceanul cu Şuvoaie era de fapt cea mai mare bibliotecă din univers. Şi pentru că erau sub formă fluidă, poveştile aveau puterea de a se schimba, de a se transforma în noi versiuni ale lor înselor, de a se uni cu alte povestiri devenind astfel mereu alte şi alte istorii; aşa că, spre deosebire de o bibliotecă de cărţi, Oceanul cu Şuvoaie de Poveşti era mult mai mult decât un depozit de basme. Nu era mort, ci viu.”

Cine oare nu s-ar da de-a dura prin acest ocean nesfârşit în care clocotesc cele mai frumoase imagini şi cuvinte, în unitate? Să avem acces la acest ocean înseamnă să pătrundem tainele prin care cuvintele se încheagă pentru a povesti despre monştri şi prinţi, despre păduri şi aventuri spectaculoase, până la a ne coborî în tenebrele angoaselor, cu simţăminte încercate – măcar prin imaginaţie – de om.

Biblioteca labirintică a abaţiei din Numele trandafirului, de Umberto Eco

În biblioteca labirintică a abaţiei m-am rătăcit. În primul rând fiindcă încercam să desluşesc misterul care construieşte naraţiunea, apoi fiindcă dimensiunile şi secretele sale păreau cu adevărat în faţa ochilor mei. „Biblioteca este compusă dintr-un număr nedefinit, poate chiar infinit de galerii hexagonale, cu ventilatoare enorme în centru, înconjurate de balustrade foarte joase.” Am fost copleşită de claritatea descrierilor. Biblioteca în care doar abatele avea acces neîngrădit m-a făcut să mă simt un martor invizibil care trişează la sorţi. „Biblioteca se apără singură, e de nepătruns precum adevărul pe care îl găzduieşte, amăgitoare precum minciunile pe care le păstrează. Labirint al minţii, ea este deopotrivă un labirint pământesc. Poţi să intri, dar

nu poţi să mai ieşi.”

Momentul în care arde biblioteca face ca numai amintirea să pară, măcar pentru o vreme, un sertar sigur. Accesul la adevăr este suspendat, până când totul va fi din nou revelat celor care născocesc printre nervurile lumii. Între lecţii despre poţiuni şi pietre magice, aflăm despre scrieri antice şi fascinanta muncă a copiştilor. Frumuseţea bibliotecii ne seduce şi ne menţine în adăpostul ei, chiar şi după închiderea cărţii. Cel ce o pătrunde rămâne pentru eternitate acolo.

Biblioteca Bestiei din Frumoasa şi Bestia O îndrăgim pe Belle întâi de toate fiindcă este un cititor pasionat. Cu fiecare carte deschisă, ea călătoreşte în numeroase lumi, primind confirmarea că trebuie să existe o altă viaţă în afara satului său. Citind, ea sfidează banalul oferit de un spaţiu atât de cunoscut, în care se întâmplă mereu aceleaşi lucruri şi din care este salvată doar de lectură. Bibliotecarului din sat îi poartă nemărginită recunoştinţă. Cu toate acestea, biblioteca pe care i-o oferă Bestia este cel mai frumos cadou, care depăşeşte imaginaţia oricui.

Lumière anunţă la întrebarea lui Belle „Aveţi o bibliotecă?”: „Oh, da! Bineînţeles! Cu cărţi! Munţi de cărţi! Păduri de cărţi! Cascade... de cărţi!

> > > > > > Mlaştini de cărţi! Mai multe decât ai putea citi într-o viaţă! Cărţi despre fiecare subiect studiat vreodată, cărţi ale fiecărui autor care a pus stiloul pe hârtie”. Totuşi, abia când Bestia trage draperiile ferestrelor înalte, pentru a ne pune faţă în faţă cu munţii de cărţi, înţelegem nemărginitul paradis al cărţilor. Rafturile sunt dispuse până la înălţimi aproape de neatins. Ele cuibăresc volume care să ocupe câteva vieţi de stat în acest adăpost.

27.Literatura rusă şi neliniştile personajelor ei

de Olimpia Rusu

Scriitorii ruşi s-au făcut remarcaţi mai ales prin puterea lor de a scoate în evidenţă cât mai mult omul – omul simplu, omul cu o viaţă aparent liniştită, însă înconjurat de situaţii critice ale existenţei interioare. Deşi văzute în ansamblu ca fiind nişte personaje care nu ies cu nimic în evidenţă (nici măcar cu fizicul) la prima vedere, totuşi ascunzându-se cu grijă în locuinţele lor, acestea surprind prin unicitatea gândurilor, trăirilor prea profunde pentru societatea în care îşi duc existenţa zi de zi.

Romancierii ruşi îşi propuneau să atragă prin maniera lor unică de a descrie cele mai „violente” sentimente cu care are de-a face o persoană într-o anumită perioadă de timp. Ei pun sufletul uman şi psihicul pe primul plan şi mai puţin pe modul în care ei îşi desfăşurau activităţile zilnice. Dacă ar fi să ne luăm după Dostoievski, am putea pune accent pe faptul că scriitorul rus iubeşte omul şi mai puţin omenirea: „Cine iubeşte prea mult omenirea, acela, în general, nu este în stare să iubească omul în particular”.

În majoritatea romanelor ruseşti, mai puţin în cele scrise de Lev Tolstoi, putem întâlni un personaj aparent simplu, dar cu o încărcătură emoţională extrem de grea; un personaj a cărui gândire afectează capacitatea lui de a se mai modela în jurul societăţii în care trăieşte şi care devine o simplă jucărie a obsesiilor şi a ideilor pe care şi le-a creat de-a lungul timpului. De obicei, personajul realizează că are o problemă, însă ştie că este prins în iţele neliniştii psihice, de aceea unele acte pe care le face sunt conştiente.

El îşi vede sfârşitul tragic şi nu se mai împotriveşte, dimpotrivă, participă într-un mod asiduu la distrugerea inerentă a sa. Aşa cum impresionantul Oblomov al lui Goncearov este conştient că nu va putea să iasă din starea de letargie, ciudat combinată cu teama de societate, mai putem adăuga şi personajele care ajung să se sinucidă pentru că nu mai pot trăi cu convingerile şi ideile pe care ei înşişi şi le-au făurit, iar aici putem să ni-l aducem aminte pe groaznicul Kirillov (Demonii, de Dostoievski).

Eroii ajung să se izoleze şi să urască într-atât societatea, încât să creadă că un singur pas în mijlocul acesteia le-ar putea periclita viaţa. „Lumea, societatea? Cred că mă trimiteţi cu tot dinadinsul în această lume şi societate ca să-mi tai orice poftă să mă mai duc acolo. Viaţa… dacă şi asta e viaţă! Ce poţi găsi acolo?” (Oblomov, de Goncearov)

Personajelor li se accentuează perfect laturile bolnave şi cele mai înspăimântătoare gânduri. Căutarea adevărului şi a unei posibile soluţii la problema lor se încearcă pe tot parcursul romanului rusesc. Scriitorul se lasă pradă firii ciudate a personajului pe care îl creează şi îi dezgroapă chiar şi cele mai ascunse părţi ale sufletului său.

Lupta sinelui este un fel de zabitîie liudi (bătut de viaţă, bătut până la moarte), iar sfârşitul acestuia este unul fie liniştit, de parcă niciodată un Oblomov nu ar fi existat, fie unul tragic şi violent.

Să nu uităm de Goliadkin (Dublul, de Dostoievski), care îşi duce zilele punându- şi aceleaşi întrebări obsesive, cum ar fi teama că ar putea să îşi piardă locul modest de muncă şi că altcineva, un chiar alt EL pe care toată lumea îl laudă şi îl respectă, i-ar putea lua locul într-o zi. El este omul umil, cu o încredere în sine destul de mică, preocupat întotdeauna de celălalt el, acela care iese în evidenţă prin perspicacitate, perseverenţă şi galanterie. Obsesia gândului ajunge într-un final să îi provoace personajului un adevărat atac şi să înnebunească, culminând cu accese şi afirmaţii şocante strigate în gura mare: „Sinucigaş tâmpit ce sunt!”.

Aşa cum afirma Turgheniev, nu-l putem omite nici pe Puşkin – „Cel mai artistic dintre toţi scriitorii de astăzi”. În Dama de pică, considerată ca fiind culmea perfecţiunii artistice, ideea câştigului de bani se înrădăcinează atât de adânc în mintea personajului, încât acesta începe să aibă halucinaţii, atingând apogeul nebuniei în momentul în care dama de pică din cartea de joc îi „face cu ochiul”.

Trebuie să recunoaştem că doar în romanele ruseşti putem găsi o adevărată analiză a gândirii umane. De obicei, nu sunt recomandate firilor care se pierd prea repede, doar nu se doreşte ca cineva să ajungă să îşi pună anumite întrebări existenţiale, care sunt evitate de atâtea ori cu luciditate şi bună-ştiinţă. Ce lucru bun ar putea ieşi din întrebarea esenţială pe care şi-o pune Beltov în romanul

Cine-i de vină? al lui Herzen. „N-aveam decât 14 ani. Acum am dat peste 30 de ani. Ce mă aşteaptă oare în viitor? Înaintea mea e numai negură, o cale searbădă, monotonă. E prea târziu să încep o viaţă nouă şi mi-e cu neputinţă să continui viaţa de până acum. Câte planuri am făurit, câţi oameni am întâlnit. Şi totul s-a sfârşit prin trândăvie şi singurătate.”

O privire mai puţin atentă te face să crezi că operele ruşilor sunt populate de adevăraţi rataţi ai societăţii, când, de fapt, aceştia sunt simpli oameni care fug de societate, aşa cum şi societatea fuge de ei şi îi înlătură cu uşurinţă.

Dacă stăm să reflectăm puţin, eroii romanelor ruseşti sunt doar oameni care au avut vise şi aşteptări cândva, dar fiind cuprinşi de avalanşa gândirii instabile, plină de contraziceri şi idei fixe, au rămas pur şi simplu nişte victime de la care ar trebui să învăţăm câte ceva. Până şi visătorii, pe care Dostoievski îi numeşte „spaima Petersburgului”, cad în aceeaşi capcană.

Din literatura rusă putem învăţa multe despre trăirile interne şi ne putem asocia cu uşurinţă câte unui personaj, important este să învăţăm să ne detaşăm de obsesiile lor şi să privim altfel gândurile care apar zi de zi în mijlocul societăţii în care am ales să trăim.

28.Curiozităţi despre câţiva scriitori ruşi

de Olimpia Rusu

Cei fascinaţi de literatura rusă cunosc prea bine modul în care eroii firului narativ se luptau cu sinele lor şi cu cele mai terifiante gânduri care ar putea izbucni în mintea oricărui om. Nu mulţi cunosc însă ceea ce stătea în spatele omului care îşi transforma ideile în adevărate opere de artă. Cel ce scrie se oglindeşte perfect şi în pielea personajelor pe care le descrie, mai ales cel care creionează stări şi sentimente. Este puţin probabil ca un scriitor să nu-şi fi făcut un portret literar în nenumăratele sale opere.

Având atâta putere de a înţelege cele mai obscure trăiri, autorul s-a luptat mai ales cu el însuşi, dar şi cu mediul în care trăia şi în care îşi desfăşura activitatea literară. Mulţi dintre aceştia au trecut prin adevărate frici, lupte nesfârşite cu alcoolul (Esenin, de exemplu), jocuri de noroc (Dostoievski) sau singurătate (Evghenii Baratînski).

Fiindcă a trăit 15 ani în Moscova, într-o casă aflată lângă un cimitir de nevoiaşi (criminali, sinucigaşi, săraci etc.) şi lângă un spital, foarte multe descrieri de personaje din romanele lui Dostoievski sunt de fapt aduceri aminte a celor văzute în apropierea lui. Personajele lugubre, dar şi obsesia lui de a-i descrie fizic pe mulţi dintre eroii malefici ai romanelor, ca fiind ciupiţi de vărsat şi umflaţi la chip (de altfel, motivul acesta se regăseşte în multe romane din literatura rusă), nu sunt decât o oglindire a celor cu care a interacţionat în copilărie sau adolescenţă.

Viaţa cât mai aproape de natură reprezintă şi trezirea sufletului şi a sentimentelor nobile, era de părere Tolstoi. În lasnaia

Poliana, Tolstoi obişnuia să lucreze pe câmp alături de ţărani, să taie lemne pentru iarnă, să scoată apă din fântână şi să coacă pâine. În Moscova a încercat să îşi păstreze acelaşi stil sănătos de viaţă şi obişnuia chiar să meargă pe jos şi câte 20 de kilometri. Acest lucru îi dădea forţa de a scrie şi îi alimenta cu succes noile fire narative pe care urma să le transpună pe foaie. Dar chiar dacă ducea un stil de viaţă sănătos, Tolstoi avea anumite convingeri despre el însuşi de care nu putea să scape. Astfel, în Jurnal, el a notat principalele lui defecte: netemeinicia (nehotărârea, nestatornicia, inconsecvenţa), faptul că era o fire dificilă, dezagreabilă, orgolioasă şi mai ales avea obiceiul de a trândăvi.

Nemuritorul Puşkin era încătuşat de gânduri fixe şi credea foarte mult în superstiţii. De aceea, în timpul ceremoniei nunţii sale, când unul dintre inele a fost scăpat pe jos, iar ambele lumânări s-au stins brusc, Puşkin a luat aceste semne ca fiind de rău augur pentru căsătoria sa. Se pare că teama lui s-a îndeplinit după numai şase ani, când Puşkin l-a provocat pe D'Anthis (amantul Nataliei Puşkina) la un duel, după ce aflase că acesta ar fi avut o aventură cu soţia sa. Puşkin a murit în timpul acestui duel.

Gogol nu avea încredere în talentul lui de scriitor. După ce a scris jumătate de roman (Suflete moarte, romanul pe care l-a finalizat în opt ani), în luna februarie, pe fondul unei crize nervoase provocate de depresiile nenumărate de care suferea, Gogol a aruncat în sobă tot ce scrisese. Îi făcea plăcere să stea în camera lui şi să scrie toată dimineaţa, oprindu-se numai pentru a lua prânzul, întorcându- se apoi din nou în cameră pentru a continua să scrie până la şapte seara, când cobora să ia cina. Aceste lucruri le făcea cu seriozitate în fiecare zi.

Se vorbeşte despre sfârşitul tragic al acestuia. După câţiva ani de la moartea sa, Gogol a fost dezgropat pentru a fi mutat în altă parte, însă cei care au asistat la deshumare au constatat cu groază că trupul lui era întors cu faţa în jos. Scriitorul romanului Suflete moarte a fost îngropat, probabil, în timp ce se afla în comă.

Evghenii Baratînski a preferat singurătatea. Dezgustat de societatea tot mai fadă, a renunţat la viaţa socială, preferând să trăiască aproape de casă, împreună cu soţia sa. Un cuplu apropiat acestora a povestit că obişnuiau să se plimbe în fiecare dimineaţă la ora şapte în grădină, după care luau prânzul la ora cinci şi se culcau la ora nouă seara. Deşi nu trecuse de vârsta de 25 de ani, el îşi pierduse în totalitate interesul de a se mai duce la petreceri sau de a mai avea o viaţă socială activă.

Planul lui Ostrovski a fost acela de a părăsi teatrul şi viaţa de la oraş şi de a deveni fermier, însă entuziasmul lui nu a durat foarte mult. Se pare că lumea zgomotoasă a urbanului i-a învins dorinţa de a face altceva în afară de scris.

Goncearov nu se putea denumi scriitor până la demisie. Mihai Novicov dezvăluie începutul literar al lui Ivan Goncearov, autorul romanului Oblomov, prin faptul că acesta încerca să se împartă între slujba banală şi literatură. Până la demisie, el refuza să se considere un scriitor profesionist, alegând doar să îşi scrie anumite idei pe ciorne, ca mai apoi să le lege în ceva mai real. Recunoştea că atunci când lucra pentru altcineva, scria chinuit pentru el însuşi şi se îndoia mereu de valabilitatea celor realizate. Mai întâi aduna grămezi de material, constând în ciorne, planuri, descrieri succinte de personaje, urmând să treacă la redactarea operei când considera că scăpa de anumite circumstanţe care îi atenuau forţa creatoare.

29.Freud şi analiza paricidului la Dostoievski

de Cristina Stan

Sigmund Freud, tipul medicului cu o vastă cultură literară şi filozofică, aplica psihanaliza asupra operelor lui Goethe, Hoffmann, Dostoievski, Ibsen, sugerând că acestea ar reprezenta sublimarea originilor nevrotice ale respectivilor scriitori. În eseul său, Dostoievski şi paricidul, apărut în 1928, întemeietorul psihanalizei îşi permite o interpretare a operei scriitorului rus prin prisma biografiei sale. Conform lui Freud, Dostoievski ar fi suferit de anumite conflicte oedipiene care s-au reflectat mai ales în romanul Fraţii Karamazov.

Alături de Oedip rege şi Hamlet, a treia mare operă din literatura universală care pune problema paricidului, asociat cu rivalitatea sexuală pentru o femeie, este opera Fraţii Karamazov. Freud îl consideră cel mai bun roman scris vreodată (Einstein, Wittgenstein şi Heidegger erau de aceeaşi părere).

În ce priveşte personalitatea celui care l-a scris, punctul ei slab ar fi, în opinia psihanalistului, faptul că în loc să fi devenit un învăţător, un eliberator, prin inteligenţa superioară şi dragostea sa faţă de oameni, Dostoievski s-a supus autorităţii lumeşti, religioase, venerând până la urmă ţarul şi Dumnezeul creştin. Ce vrea Freud să spună? Dostoievski s-a limitat la a alege calea uşoară? Şi-a pus singur piedică unui destin mai grandios?

Scriitorul, jucător împătimit de ruletă, a fost adesea suspectat de ticăloşie pentru că alegea subiecte incomode în romanele sale, care implicau personaje violente, criminali, firi egoiste şi oameni venali. Freud justifică chiar prezenţa unui sadomasochism pornit din instinctul extrem de distructiv al autorului: sadic cu ceilalţi în

lucruri banale şi sadic cu el însuşi, deci masochist în lucrurile mari, păstrând totuşi blândeţe şi generozitate faţă de ceilalţi în lucrurile importante, după ce îşi canaliza instinctul distructiv (din nefericire) către sine.

Nevroza de care-l suspecta Freud pe scriitor ar proveni din eşecul lui în a se împăca cu caracterul său instinctual, dublat de personalitatea complexă, sadică. Un simptom al acestei nevroze este presupusa epilepsie (nedemonstrată ştiinţific total) a autorului, ale cărei crize au fost declanşate la optsprezece ani de uciderea tatălui său. Acest eveniment a fost adesea asociat de numeroşi biografi cu paricidul din Fraţii Karamazov. Nucleul nevrozei lui Dostoievski, spune Freud, este reacţia sa la trauma pierderii tatălui.

Înainte de crizele epileptice, Dostoievski ar fi suferit în adolescenţă de crize thanatice. Ce scriitor tenebros, aţi spune. Cauzate de frica de moarte, aceste crize erau nişte stări de somn letargic, care din perspectiva psihanalitică indică identificarea cu un mort – cu o persoană într-adevăr moartă sau cu una în viaţă, dar căreia i se doreşte moartea – şi aici ajunge Freud în miezul problemei. De cele mai multe ori, persoana căreia băiatul îi doreşte moartea este propriul tată. Crizele thanatice erau un soi de autopedepsire; pentru că i-a dorit moartea tatălui, se punea în locul lui, în ipostaza de mort (masochismul de care pomeneam mai sus). Odată cu moartea efectivă a acestuia, deci prin concretizarea fantasmei, crizele thanatice s-au transformat în cele epileptice, având la bază tot identificarea punitivă cu tatăl.

Bântuit de un complex oedipian, după cum demonstrează Freud prin aceste investigaţii în copilăria şi adolescenţa scriitorului, Dostoievski era dezbinat între ura faţă de tată şi dragostea faţă de el. Acest cumplit conflict interior s-a transpus în tema paricidului din Fraţii Karamazov, rezultând o operă artistică grandioasă. Cei patru fraţi din roman reprezintă fiecare, prin caracterul şi actele lor, câte o ipostază a autorului:

• cinicul Ivan, neîmpăcat cu autoritatea religioasă, cu mersul sucit al lumii, scârbit de tatăl său, pe care-l detestă;

• hedonistul Dmitri, sfâşiat între două tendinţe: a se căsători cu prostituata Gruşenka, pentru care rivalizează cu propriul tată, dedându-se astfel instinctului, pornirii naturale, sau cu o fată din societatea bună, adică a se supune moralităţii societăţii;

• blândul Alioşa, care îşi ia în spate păcatele familiei, încrezător în bunătatea oamenilor, generos – partea profund umană a lui Dostoievski;

• bastardul Smerdiakov, cel care îl ucide pe Feodor Karamazov, adică tendinţa paricidă (refulată în inconştient de Dostoievski) cea mai evidentă, sublimată artistic mai mult în acest copil bastard, decât în Ivan şi Dmitri.

Freud e de părere că toţi trei fraţii, Ivan, Dmitri şi Smerdiakov, sunt vinovaţi pentru paricid, nu doar cel din urmă, argumentând că, psihologic, toţi şi-au dorit- o şi poartă astfel o vină morală, mai ales cine a binecuvântat-o (Ivan). Dmitri şi- o dorea ca să nu mai întâmpine piedici pentru a ajunge la inima Gruşenkăi, iar Ivan, din repulsia puternică pentru tatăl grosolan, senzual, abject. Reuşita estetică a construcţiei celor trei personaje constă în modificările şi deghizările operate de Dostoievski asupra propriei fantasme thanatice, asupra tendinţei paricide care i-a împovărat existenţa.

Psihanaliza abil aplicată de Freud poate şoca pe mulţi dintre adoratorii scriitorului rus sau îi poate fascina în aceeaşi măsură, căci sporeşte complexitatea unei personalităţi aparte. Revelaţia acestor tensiuni sufleteşti puternice, a dilemelor morale şi a conflictelor psihice atestă de fapt ingeniozitatea şi umanitatea unuia dintre cei mai mari scriitori ai lumii.

30.Trei veri, trei cărţi româneşti, acelaşi subiect: Comunismul

de Patricia Lidia

August 2011. Căldură. Pe un şezlong, la umbră, citesc Sînt o babă comunistă!, a lui Dan Lungu. De alături, un bătrânel se holbează obsedant asupra copertei. „Ce citeşti?”, mă întreabă curios. Vocea raţiunii îmi spune să mă fac că nu aud, că sunt prea cufundată în text. Sînt o babă comunistă!, mă aud spunând. Instinctul câştigase. Bag nasul înapoi în carte, mi-e teamă să mă uit la faţa lui. Nu mă pricep la jocul mimicilor. „Era bine pe vremea aia. Aveam serviciu, casă, eram fericiţi...”, începe nenea să spună. Filtrul gândirii se interpune între noi. Nu pot să nu remarc o asemănare cu Emilia, personajul cărţii: nostalgică după perioada comunistă, îndărătnică la tot ceea ce este nou, tradiţionalistă până în măduva oaselor, apropiată vechilor obiceiuri şi alegătoare convinsă a foştilor comunişti, îmbrăcaţi acum în hainele democraţiei.

Nimic nu schimbă şi nimic nu pare a transforma, în viitor, în altceva, aceste persoane. Are mare dreptate Dan Lungu. Frânturi din povestea vecinului meu de şezlong încă îmi atrag atenţia: „Eu am crescut la ţară, părinţii mei erau agricultori. Era greu, mie nu îmi plăcea să dau cu sapa, fugeam cu zilele de acasă, dar când mă găsea tata mâncam o bătaie soră cu moartea (...) apoi m-am angajat la Electroputere Craiova, casa era casă, masa era masă, soţia, soţie. Am cunoscut-o acolo, era magazioner, ştii? Era cea mai frumoasă din uzină la vremea aceea! Înainte era mai bine.” Conexiuni nu contenesc să apară: romanul lui Dan Lungu este construit pe trei nivele temporale: copilăria de la sat, povestită din perspectiva fetei rebele care doreşte să ajungă cât mai

repede la oraş pentru a scăpa de „înţărănirea” forţată, urmată de tinereţea adultă, când fata ajunsă femeie descoperă în oraş o formă de monotonie fericită, un loc de muncă stabil, bine plătit şi cu stres minim, iar în final prezentul, personajul la vârsta a treia. Zâmbesc.
Nenea Vasilică, aşa mi s-a recomandat, mă invită la un mic. „Sunt vegetariană!”, mă trezesc că îi spun, şi eu şocată de minciuna inventată pe loc. „Voi şi prostiile astea occidentale! Pe vremea mea, masa era masă!”, îmi repetă el. Ce coincidenţă, mă gândesc. Citesc, încercând în minte să imit tonul partenerului meu de taifas: „Alain a luat o salată şi doi peşti leşinaţi, cu o feliuţă de lămâie, de m-am speriat că ţine regim. Am crezut că mă înşelasem în legătură cu ficatul. Dar nu, cică aşa mănâncă ei, te miri ce, trei lulele, trei surcele. Frugal şi dietetic. De-aia ajung să trăiască nouj' de ani, de le ies copiii la pensie aşteptând moştenirea. Ei, când ies din serviciu, îs binemersi, se apucă de vizitat lumea. Ei şi japonezii. Ţucu a luat o ciorbă de burtă şi ceafă la grătar cu cartofi prăjiţi. Mie nu prea mi-era a mânca, aşa că am luat cinci mici cu muştar”. „E târziu”, mă aud spunând, „trebuie să plec!”. „Pe mâine la aceeaşi oră?”, mă invită politicos. Mă îndoiesc.

August 2012. Am ajuns să urăsc soarele. Nu soarele, căldura. Nu căldura, canicula. Mai sunt două luni şi plecăm în concediu. La Polirom e reducere la cartea Un singur cer deasupra lor, de Ruxandra Cesereanu. Dau un search pe Google: o carte despre comunism. WTF, mă gândesc, e fix un an de când am citit despre comunism prima oară. Click, click, ok, ok, comandă.

O săptămână mai târziu, pe noptiera mea, 30 de proze scurte reunite sub titlul Un singur cer deasupra lor aşteaptă să fie citite. Ce bine că nu am viaţă socială, mă gândesc, pe căldurile astea o carte bună, un pahar cu apă rece, un aparat de aer condiţionat şi un pat confortabil sunt tot ce am nevoie. Rând pe rând, prin faţa ochilor mei se succed personaje tot mai interesante: studenţi, pionieri sau învăţători, iubiţi sau ascultători de Europa Liberă, domnul lonescu, care nu este de acord să îşi părăsească locul numit „acasă” ce urmează a fi demolat, minerul aflat la prima „mineriadă” cu dorinţa de a devenit bodyguardul preşedintelui,

torţionarul fioros din Experimentul Piteşti, Ceauşescu şi Iliescu şi mulţi alţii.

Nu mă identific cu ei. Anii din buletin sunt cu prea puţin peste anii ce au trecut de la Revoluţie. Şi totuşi, pe când închid cartea, rămân cu un gust ciudat. Îmi explică Constantin Piştea ce e acest sentiment: „E ca atunci când muşti cu poftă dintr-un fruct şi-ţi dai seama că e stricat. Nici măcar n-ai cui să te plângi: autoarea te-a avertizat încă de la prima proză, cea care se cheamă chiar «Poveste», că, în anii la care se referă volumul, Dumnezeu l-a lăsat pe Diavol să- şi facă de cap. Astfel că, între oameni şi Diavol, n-a mai rămas decât cerul, ca unic apărător, dar de multe ori şi cerul s-a dovedit inutil”.

August 2013. Fatidicul august. Perioada propice, pare-se, pentru (pseudo)ficţiune despre comunism. Pe noptiera mea stau în aşteptare trei cărţi, printre ele şi O telenovelă socialistă, de Doru Pop. Nu-mi plac telenovelele, asta o ştiu din copilărie. Dar la fel de bine ziceam că nu mă pasionează nici comunismul şi uite-mă la a treia carte pe această temă. Aşa că i-am dat înainte.

Ştiu că numele lui Doru Pop nu îţi e cunoscut, dar surprizele vin întotdeauna de acolo de unde nu te aştepţi, mă încurajez singură. Deja îmi şi imaginez, X se îndrăgosteşte de Y, dar Y este fiica lui Z, pe care X îl toarnă la Securitate ori de câte ori are ocazia, fie că e adevărat ce spune, fie că sunt invenţii personale, Y află, îl înfruntă pe X, Z este arestat şi torturat şi moare în închisoare, Y moare de inimă rea şi X se sinucide.

Dar nu e chiar aşa. În cazul de faţă, Doru-naratorul (care, deşi foloseşte persoana I şi coincide în diverse aspecte cu autorul romanului, nu este una şi aceeaşi persoană) rememorează amănunte ale convieţuirii cu bunicii, cu mama, cu tatăl vitreg detestat, ale morţii tatălui, ale prieteniilor de la bloc, ale procesului educaţional socialist, ale chinurilor din armată. Iar pe X, Y şi Z i-am identificat (într-o oarecare măsură, dar nu în aceeaşi poveste ca şi cea construită de mine) în persoana fiicei secretarului de partid pe judeţ, care are tot ce îşi doreşte, dar nu poate primi prieteni la ea acasă şi îşi pierde minţile din cauză că

nu se poate mândri cu ce are, X se rade pe tot corpul pentru ca Y să-l accepte drept iubit, dar aceasta se simte acum ruşinată de propria pilozitate şi îl împinge pe pretendent spre alcoolism cu firea ei dificilă.

31.Printre cele mai tari beţii din cărţi

de Cristina Frîncu

În calitate de protagonist al unei beţii vei constata că indicatorul tău interior al plăcerii ţopăie de la „băi, dă-mi o bere că mor de sete” la „stai că mă duc la budă, îţi explic teoria stringurilor când mă întorc”, ajunge ţanţoş la „nu-i aşa că toate femeile astea mă vor la aşternut?” şi de la un punct încolo cade în gol până- ţi zumzăie în cap acelaşi refren „vreau să dorm şi să vomit, poate invers”.

Ziua următoare nici măcar nu mai poţi vorbi despre vreo plăcere, pentru că ai gura încleiată şi mintea ţi se împotmoleşte constant în nisipurile mişcătoare ale amintirilor din seara trecută. Asta e irelevant, pentru că imediat ce o să te simţi mai bine vei povesti cuiva ce beţie tare-ai tras şi acel cineva te va privi oarecum invidios, pentru că el de regulă bea suc. Sau confund eu compătimirea cu invidia?

Posibil, dar ceea ce vreau să spun este că o beţie nu poate fi tare de la început până la sfârşit, deşi ficatul tău o va considera suficient de dureroasă. Va avea justificările ei inedite, momentele ei de originalitate, consecinţele ei incredibile, însă mă voi folosi de ghilimele ca să pot vorbi cu conştiinţa împăcată despre cele mai „tari” beţii din cărţi.

Am ales câteva scene cu o concentraţie ridicată de excentricitate, umor şi uneori grotesc, departe de linia clasică a aventurii care începe în cârciumă şi se sfârşeşte trezind persoana necunoscută şi sforăitoare din cealaltă parte a patului, că de aşa ceva ne putem bucura toţi în câteva ore, numai să vrem.

Beţia umanizatoare din Epopeea lui Ghilgameş

Ca să-l înveţe minte pe Ghilgameş să se mai poarte precum un tiran nesuferit, zeiţa Aruru l-a modelat din lut pe Enkidu şi mai întâi l-a trimis să fugărească gazele şi să sugă lapte direct de la sursă. Procesul umanizării lui Enkidu începe cu ajutorul unei femei de bine, Shamhat, care-l iniţiază insistent vreo şapte zile în tainele amorului. Shamhat îl duce apoi la o stână pe Enkidu şi-l spurcă la bere şi pâine, chestii pe care acesta nu le mai văzuse în viaţa lui.

Îndemnat de târfa antică, Enkidu bea şapte urcioare de bere şi-ncepe să cânte de bucurie. Faţa îi devine strălucitoare şi de atâta entuziasm se spală şi se unge cu uleiuri, astfel încât începe să arate a om, iar când află de la un trecător despre mârşavul Ghilgameş, i se urcă sângele la cap şi pleacă spre Uruk să facă dreptate.

Ce mi se pare dubios în toată tărăşenia este faptul că, dacă citeşti rezumate ale poemului, nu ai şanse să dai de partea cu şapte urcioare de bere, toată lumea tace mâlc şi preferă să-i atribuie lui Shamhat meritele însufleţirii bruşte a lui Enkidu. Sunt de acord că şapte zile de amor fac minuni, dar în poem stă scris clar că Enkidu arată a om abia după ce cunoaşte berea, nu femeia.

Beţia biblică din Vechiul Testament

Ce fac femeile pentru propăşirea speciei când divinul găseşte de cuviinţă să extermine toată partea bărbătească din zona de proximitate, adică desfrânatele cetăţi ale Sodomei şi Gomorei? Îşi îmbată bătrânul tată cu vin şi profită de el în stil biblic, adică intră la dânsul, se culcă şi se scoală fără ca adormitul ghiuj, Lot cel preferat de Dumnezeu, să-şi dea seama ce se întâmplă în aşternutul personal.

„Şi au îmbătat pe tatăl lor cu vin în noaptea aceea; şi în noaptea aceea, intrând fata cea mai în vârstă, a dormit cu tatăl ei şi acesta n-a simţit când s-a culcat şi când s-a sculat ea.” Istoria s-a repetat şi-n seara următoare, când fiica cea mică a ascultat de sfatul celei mari şi-a purces la infama alcoolizare pentru săvârşirea incestului perpetuator al speciei. Din toată treaba asta eu deduc două chestii: prima, că Lot şi fetele lui stăteau bine cu rezervele de vin, pentru că altfel mândrele s-ar fi culcat amândouă cu dânsul din prima seară, oricum bătrânelul era prea matol ca să mai priceapă ceva. Şi a doua, că vinul era puterea-ursului, dacă Lot a fost la înălţime deşi grav turmentat.

Beţia anti-Brigitte Bardot din Calea Victoriei, de Cezar Petrescu

Ion Ozun şi Leon Mătăsaru cutreieră cârciumile până dimineaţa, în cel mai pur stil beţivănesc. Ajung în Arizona-bar cu ajutorul „unui taximetru cu mers în zigzag şi cu facultatea de a trece vertiginos prin ziduri şi prin stâlpii de felinar”. Vor să intre pe fereastra barului, dar li se deschide uşa. Ion Ozun ameninţă că-l bate pe Leon Mătăsaru pentru că-l compromite, iar Leon renunţă la fereastră şi intră până la urmă pe uşă.

Găseşte un câine jigărit şi-l îndoapă „cu răbdare de doică, turnându-i pe gât şampanie cu linguriţa. Pe urmă îl ridică de pielea cefei şi îl botează cu un gâlgâit de şampanie în cap”. Apoi urcă potaia pe masă şi „îi jură duios că l-a adoptat, încât nu vor mai fi amândoi singuri pe lume, ca nişte orfani.

— Am să te duc la baie, pă-ătosule! Şi-o să ne cumpă-ăm amândoi aine noi… Am să-ţi cumpă-ă on zu-ăgălău ş-on paadesiu, o să ne p-imbăm ca i-şte bo-ei, pă-ătosule!”.

Până la urmă, cu toată şampania şi cu toată iubirea manifestată de Leon Mătăsaru, căţelul fuge ca un ingrat pe sub mese. Ingrat, ingrat, dar cinstit: nu i-a furat portmoneul.

Beţia porcească din Ferma animalelor, de George Orwell

Cine preferă mustrarea „Ai băut ca un porc!” este posibil să aibă în vedere porcii lui George Orwell. Ignoranţi în tainele spirtoaselor, râmătorii au dat iama-n pivniţele fermei, au tras la măsea până s-au făcut muci şi-au început să cânte diverse bucăţi mai mult sau mai puţin muzicale, printre care şi imnul Animale din Anglia, căzând apoi laţi pe altarul mahmurelii.
Geamătul postbahic „văleu, mor, nu mai beau în viaţa mea” este înlocuit de tovarăşul Napoleon cu un decret care pedepseşte consumul de alcool cu moartea. După ce trec efectele intoxicării, cea de-a cincea poruncă este optimizată într-un mod decent, zic eu: „Niciun animal nu va bea alcool ÎN EXCES”.

Beţia cu implicaţii ginecologice din Sâmbătă seara, duminică dimineaţa, de Alan Sillitoe

Arthur este personajul principal şi dă gata o halbă de bere în maxim o pagină. Leşină şi se rostogoleşte pe scări dacă bea şapte ginuri plus unşpe beri, dar nu se compară cu amanta lui, Brenda. Pentru că înainte de a fi amanta lui Arthur, Brenda este soţia altcuiva; perspectiva unui copil ilegitim o determină să urmeze un sfat... cel puţin răscolitor: „să facă o baie fierbinte cu gin fiert, să stea în ea timp de două ore, să fie cât de fierbinte poate ea să suporte şi să bea o jumătate de gin”.

Şi asta în timp ce Arthur priveşte scena ca la televizor. Mă mir că nu i-a zis Brendei, bătând-o amical pe umăr, „Lasă, dragă.cui pe cui se scoate”.

Beţia tragică din Balerca de Amontillado, de Edgar Allan Poe

Fortunato l-a supărat cândva pe Montresor, iar un Montresor insultat este un Montresor răzbunător, să se ştie. Îl întâlneşte pe amicul condamnabil pe stradă, costumat în paiaţă, că doar e carnaval, şi-l momeşte cu o balercă de Amontillado. Fortunato, deja abţiguit bine, nu rezistă la gândul vinului şi insistă să-şi ajute prietenul cuprins de dubii cu o degustare la dânsul în pivniţă.

Până să ajungă ei la butoiaşul cu Amontillado, Fortunato îşi înmoaie buzele şi ultima fărâmă de luciditate într-un şip de medoc, apoi într-un vinişor de Graves. Bietul Fortunato era probabil lemn de beat, căci nici nu-şi dă seama când e înlănţuit de granit şi zidit de viu în pivniţa lui Montresor.

Beţia intergalactică din Ghidul autostopistului galactic, de Douglas Adams

Planeta lui Arthur Dent a fost aruncată în aer într-o dimineaţă, el a ajuns îmbrăcat în rochie pe o navă spaţială, apoi a fost azvârlit din navă, aruncat în aer, împuşcat, insultat, dezintegrat, lipsit de ceai şi chinuit în general, noroc cu prosopul, obligatoriu în caz că te ocupi cu autostopul prin galaxie, că şi-l mai punea pe cap din când în când, ca să nu vadă ce face.

Ei, şi Arthur ajunge la un moment dat la o petrecere „blocată într-o îmbrăţişare cumplită cu o navă krikkitiană, cele două semănând un pic cu două raţe, una încercând să creeze o a treia raţă în interiorul celei de-a doua raţe, în acest timp a doua, încercând din răsputeri să explice că nu se simte pregătită pentru o a treia raţă acum, că nu e sigură că vrea ca o a treia raţă să fie creată de acea primă raţă şi cu certitudine nu în vreme ce ea, a doua raţă, zboară”.

Cât despre petrecerea în sine, nu pot decât să bănuiesc că a fost

o bacanală universală, dacă e să ne luăm după miezul petrecerii descris de Arthur: „zgomot, căldură sufocantă, amestec haotic de culori violente care răzbăteau prin atmosfera încărcată de fum dens, covoare pline cu sticle, scrum şi resturi de avocado şi un mic grup de pterodactili îmbrăcaţi în lurex care s-au năpustit asupra rezervei lui de retsină, chirăind «O nouă plăcere, o nouă plăcere!»„.

Beţia care strică dinţii din Însemnări dintr-un bordel turcesc, de Phillip O'Ceallaigh

Radu şi Andrei beau nişte beri în camera lor de cămin studenţesc. Mă rog, camera era a lui Andrei, că Radu stătea acolo în calitate de soţ dat afară din casă de soţie.

E vară, vreme lipicioasă, băieţii beau bere şi filează femei de la balcon. La un moment dat, unul ars de soare care purta „pantaloni bufanţi de ţigan” se ia de ei, îi cheamă pe trotuar să dea explicaţii, Radu îl trage pe Andrei după el şi amândoi dau cu botul de asfalt şi în mod repetat de picioarele ăluia ars de soare, care-avea şi el un prieten. Radu se alege cu doi dinţi sparţi şi uite-aşa îţi strică berea dinţii mai abitir decât bomboanele.

Beţia călătorului în timp din Rip Van Winkle, de Washington Irving

Mi s-a mai întâmplat să pierd seriale la televizor din cauza somnului indus de câteva pahare în plus, dar ani întregi încă n-am aruncat pe apa sâmbetei, cum a făcut Rip Van Winkle. Nu că ar fi vrut, săracul. Rip Van Winkle a plecat ca de obicei la plimbare în pădure, ca să scape de nevasta gâlcevitoare.

Se plimbă el o vreme, ajunge pe culmea munţilor Kaatskill, vânează veveriţe, se odihneşte şi tocmai când se îmbărbătează sufícient ca să se-ntoarcă la soţie, dă de un bătrânel straniu care poartă pe umăr un butoiaş de rachiu. Cei doi ajung la o reuniune ciudată, unde participanţii sunt serviţi de Rip Van Winkle cu rachiul în cauză, din care se simţea şi el ispitit să bea. Ceea ce a şi făcut, până l-a luat somnul. S-a trezit mulţi ani mai târziu, cam confuz. Uite-aşa a ratat Rip Van Winkle Revoluţia Americană.

Beţia cu fantome din The Shining, de Stephen King

Jack Torrance se bucură tare când găseşte barul hotelului, al cărui îngrijitor pe timp de iarnă este, plin cu băuturi şi oameni. Ce contează că oamenii sunt mai degrabă fantome şi că el a renunţat la alcool de când i-a rupt accidental mâna lui fi-su, barmanul Lloyd îl serveşte cu martini şi gin până când Jack ajunge să danseze cu o ectoplasmă sexy şi aproape se lasă convins de maleficul hotel să-şi expedieze soţia şi copilul pe lumea cealaltă.
Spre dimineaţă, când dispar fantomele, Jack se extaziază că barul este încă plin cu băuturi, păcat că pică din picioare şi se loveşte la cap înainte să-şi mai toarne un păhărel.

Beţia înflăcărată din Lucky Jim, de Kingsley Amis

Jim Dixon este un norocos, într-adevăr, mult mai norocos decât alţi beţivi, aşa cum oricine îşi poate da seama din scena următoare. Jim e beat turtă, ajunge acasă, bea nişte apă şi se îmbată mai tare, încearcă să se întindă în pat dar „camera începe să se înalţe pornind din colţul de jos, din dreapta, al patului, părând să se menţină totuşi în aceeaşi poziţie”. Tulburat, se aşază pe marginea patului şi, stupoare, camera „îşi recapătă

nemişcarea”.

Se mai joacă o vreme de-a întinsul pe pat care atrage după sine mişcări nenaturale ale camerei, până când reuşeşte să adoarmă. Remarcabil este că reuşeşte să se şi trezească, simţindu-şi gura ca şi cum i-ar fi fost „folosită drept latrină de vreo creatură minusculă a nopţii, care îşi dăduse duhul acolo” şi cu pătura ciuruită de arsurile provocate de ţigara aprinsă în timpul nopţii… de el? sau de un vagabond care se adăpostise lângă el pe timpul nopţii? Ce mai contează.

Beţia de la o nuntă Zen din povestea lui Bukowski, Marea nuntă Zen

Poate că nu este cea mai tare beţie bukowskiană, dar am ales-o pentru că are nişte faze care merită tot respectul beţivilor de pretutindeni. O să povestesc puţin ce s-a întâmplat la nunta asta Zen şi când ajung la faze fac un semn discret.

Buk este cavaler de onoare la o nuntă oficiată de un mare maestru Zen. Bea câteva păhărele de scotch cu apă ca să-şi calmeze nervii, confundă un puştiulică pletos cu o puştoaică şi-i promite că or să se căsătorească într-o zi. Apoi începe ceremonia şi urmează prima fază: „am observat urechile Maestrului Zen în lumina lumânărilor. Lumina bătea prin ele, ca şi cum ar fi fost făcute din cea mai subţire hârtie igienică. Maestrul Zen avea cele mai subţiri urechi pe care le văzusem vreodată. Asta era ceea ce îl făcea un sfânt. Trebuia să am urechile alea!”.

Se termină abureala cu ceremonia, Buk o pupă pe gură pe mireasă şi-l felicită pe Maestrul Zen, îşi smulge cravata, o aruncă şi se năpusteşte spre platourile cu mâncare, de unde ciuguleşte ceva şi se întoarce la scotchul cu apă. Îl vede pe Maestrul Zen ieşind pe uşă, iese şi Buk după el şi urmează a doua fază: „Hei, Maestre! Ori îmi dai urechile alea bengoase, ori ţoalele alea bengoase de pe tine – halatul ăla de baie cu neoane!”.

Şi-ncepe să-l bată pe Maestru, până când Maestrul îi aplică o lovitură de karate care-l trimite pe Buk între nişte cactuşi. După ce-şi revine se apucă s-o violeze pe mama miresei, nu e lăsat în pace, scoate cadoul de nuntă la înaintare, dar nici cu ăla nu are prea mult noroc – e un coşciug mititel căptuşit cu postav roz.

Ajunge până la urmă la puşcărie din cauza unei reclamaţii stupide, cum că ar fi încercat să violeze două doamne pe stradă. Ultima fază e că Buk declară poliţiştilor că el „niciodată nu ar încerca să violeze două femei în acelaşi timp”.

32.Despre câteva personaje care dorm

de Carla Francesca Schoppel

Somnul rânduieşte activitatea noastră, oferind o lume compensatorie, care funcţionează cu reguli diferite celor din diurn. În vis, fiecare parcurge pentru sine o aventură atât de asemănătoare experienţelor intime oferite de lectură. Neam obişnuit să citim despre personaje a căror viaţă este imitaţia celor cunoscute de noi. Năzuim să vedem puse în oglindă cât mai bine vieţile personajelor, cu comportamente şi aspiraţii specifice nouă. Adesea trecem cu vederea tocmai latura magică a vieţii, incluzând aici componenta onirică, de parcă acest spaţiu al imaginarului ar fi fals din capul locului.

Vorbim puţin despre ceea ce visăm, în special fiindcă pare semnificativ numai pentru noi scenariul fantasmagoric la care am participat. Să citesc despre relaţia cuiva cu somnul îmi apare drept cea mai intimă experienţă la care aş putea să iau parte. Somnul, ca derulare a trecutului şi ca prezentare a unui viitor imprecis, exprimă adesea boli ale sufletului. Alteori, aduce sedimentele unor dorinţe ascunse, scoţând la iveală slăbiciuni sau puteri rareori exersate în stare de veghe.

Personajele care visează îmi dau sentimentul că aventura mea cu textul este privilegiată, că mi-a fost permis accesul la acea lume incomunicabilă şi subiectivă a visătorului. În acest fel pot să îmbrac atât haina cititorului, cât şi pe aceea a personajului pe care îl însoţesc într-un somn comun.

Timpul şi spaţiul visului dizolvă graniţele pentru cel care le pătrunde, făcând totul posibil.

Casa somnului, de Jonathan Coe

Un fost cămin studenţesc devine clinică şi centru de cercetare a persoanelor care suferă tulburări de somn: „Oameni care vorbesc în somn, somnambuli, oameni care dorm prea mult sau prea puţin, oameni care uită să respire în somn, oameni care visează urât... toate astea la un loc”. Somnul este tratat în funcţie de aportul pe care îl are în viaţa fiecărui personaj. De la statutul de boală care se doreşte vindecată, somnul devine şansa de a vindeca, oferind călătorii onirice cu tâlc.

Pentru narcoleptici ca Sarah, acest subiect reprezintă aspectul care îi pune în pericol relaţiile sociale. Insomniacul, în schimb, stă la graniţa dintre lumea visătorului şi a stării de veghe. Deşi cunoaşte lungirea orelor, înţelege totodată dezavantajele aduse de absenţa nălucilor specifice visului.

În casa somnului sunt completate chestionare de conştientizare a somnului, în care sunt evaluate aspecte ale somnului din seara precedentă. Acţiunea cărţii devine cu atât mai intrigantă cu cât personajul Sarah se cufundă în confuzia generată de faptul că nu poate distinge între ceea ce s-a întâmplat şi ceea ce a fost visat. Fiind condamnată să trăiască între cele două lumi, încearcă să le integreze în relaţia cu ceilalţi pentru a construi o lume unitară: „Dimineaţa, când se trezise, substanţa visului i se întipărise pe scoarţă ca o amintire vie, dulce- amăruie. Era convinsă că lucrul pe care-l visase avusese loc în realitate”.

Gregory, iubitul ei, este obsedat de somn şi de tulburările lui. Pentru Terry, dormitul era echivalentul unei explorări nocturne. Visele sale erau „ale unei frumuseţi cvasiparadiziace; vise despre grădini scăldate în lumina soarelui, privelişti dumnezeieşti, picnicuri stropite cu ambrozie şi partide perfecte de sex care combinau oarecum extazul carnal cu inocenţa adamică. Vise care împrumutau prospeţimea celor mai pure şi mai idealizate amintiri din copilărie, aflate dincolo de puterea de invenţie a celui mai rodnic, împlinit şi asiduu fantezist. În fiecare noapte avea parte de asemenea vise. În fiecare noapte îl seduceau şi-l chinuiau, măcar de atâta lucru era sigur”.

Alice în Ţara Minunilor, de Lewis Carroll

Alice aţipeşte într-o zi însorită şi îndată i se arată Iepurele Alb, cu vestă şi ceas, pe care îl urmăreşte spre vizuina sa. Oricât de curioasă este Ţara Minunilor, totul îi pare aievea. Cu greu încearcă să integreze ideile sale despre lume în Ţara Minunilor, din care caută drumul spre ieşire. Întâlneşte animale vorbitoare, joacă crichet cu flamingo şi arici şi este dezorientată înaintea pedepselor aspre şi absurde date de Regina de Cupă. Logica ilogicului construieşte o ordine pe care numai oniricul o poate accepta ca fiind valabilă. Alice se adaptează curioasă, iar noi adoptăm bucuroşi atitudinea personajului nostru. Suspendând regulile cu ajutorul cărora ordonăm realitatea din starea de veghe, ne uităm în cele din urmă viaţa pentru un rol nou.

Tema oniricului şterge identitatea, însă asigură devenirea, asumând metamorfoza specifică eroului pierdut într-un labirint miraculos. Ţara Minunilor este construită asemenea viselor copilăriei noastre, răsturnând aparenta anarhie pentru a dezvălui o utopie formulată atent.

Muntele vrăjit, de Thomas Mann

Asemenea Casei somnului, sanatoriul în care ajunge Hans Castorp este un loc în care timpul se dizolvă, fiind unul al repaosului. Deşi întreaga acţiune derulată aici este construită pe modelul visului, în special datorită faptului că spaţiul şi timpul se contopesc ca într-o vrajă, ne putem concentra asupra personajului Hans Castorp, care mărturiseşte fluctuaţiile generate de somnul său. Uneori îl bântuie insomnia: „Se întinsese cu certitudinea că se va cufunda imediat în somn, dar îşi dădu seama că se înşelase, iar pleoapele pe care până mai adineauri se luptase să le ţină deschise, acum refuzau categoric să stea închise, dimpotrivă, se deschideau tresărind neliniştite de

îndată ce le închidea”.

Alteori, fărâmele memoriei şi fantomele angoasei îi aduc somnul pentru a-l zăpăci cu nălucirile visului: „Noaptea era jumătatea cea mai grea a zilei, căci Hans Castorp se trezea mereu şi i se întâmpla să rămână treaz ore în şir, deoarece uneori îl împiedica să adoarmă anormala fierbinţeală a sângelui, alteori statornica poziţie orizontală îi stânjenea pofta şi putinţa de-a adormi. În schimb, ceasurile de somn erau însufleţite de vise de o diversitate bogată şi plină de viaţă, la care se putea gândi când era treaz”.

Lipsa sau tocmai excesul somnului poartă viitorul visător în tenebre asemănătoare nebuniei. Orice schimbare se pune pe seama cauzelor fiziologice, sperând revenirea pe unul dintre tărâmuri, al stării de veghe sau al visului: „Cunoaşteţi senzaţia ce-o ai când visezi şi când ştii că visezi şi ai vrea să te trezeşti şi nu poţi? Este exact ceea ce simt eu. Cred că am temperatură, fără îndoială că am, altfel n-aş putea câtuşi de puţin să-mi explic starea mea de acum”.

Tot ceea ce i se petrece în vis lasă urme în Hans cel din timpul zilei, forţat să târască în urma sa umbrele nopţilor anterioare, cu stările induse de experienţa visului. „Dar toate se petrecuseră în vis. Iar Hans Castorp, odată trezit, se simţea altul, mai puţin dezlănţuit decât Hans Castorp din vis. În stare de veghe putea fi şi altfel – şi poate ar fi făcut bine să încerce studierea acestui nou caracter.”

33.Sunt autobiografiile literatură?

de Cristina Stan

Literatura contemporană pune din ce în ce mai mult accentul pe semnificaţia faptului trăit, autentic. Ficţionalul care are la bază faptul complet imaginat, redat prin artificii literare complexe, nu mai constituie o atracţie pentru cititor. Orice operă literară are la bază un grăunte de real, un element din biografia autorului, însă lectorul de astăzi caută să se raporteze la povestiri cât mai apropiate/inspirate de viaţa reală pentru a-şi spori cunoaşterea şi înţelegerea asupra realităţii.

Autobiografiile, memoriile şi jurnalele părăsesc astfel periferia câmpului literar, unde au fost exilate pentru multă vreme, şi devin naraţiuni expresive, capabile de a furniza noi interpretări asupra existenţei de toate zilele.

Viaţa lui Benvenuto Cellini scrisă de el însuşi este prima lucrare autobiografică din istoria literară, deşi Confesiunile Sfântului Augustin, operă scrisă în secolul al IV-lea, este considerată, în general, a reprezenta primul model de autobiografie, îmbinând memoriile şi meditaţia filosofică. Autobiografia se impune ca formă literară în secolul al XVIII-lea, prin Confesiunile lui Rousseau şi Poezie şi adevăr a lui Goethe.

Scriere autoreferenţială, unde autorul de pe copertă e acelaşi cu naratorul, autobiografia are ca obiect individul însuşi, spre deosebire de memorii, unde obiectul discursului este mai ales contextul istoric pe care îl traversează acesta. Esenţa autobiografiei o constituie pactul de identitate al autorului (din accepţia lui Phillippe Lejeune), respectiv convenţia lui „eu, cel de pe copertă, voi spune totul despre mine”.

Confesiune, aşadar, ce are ca punct de plecare sinceritatea absolută a autorului/personalităţii cu orgoliul unui destin ieşit din comun. Ambiţia celui care-şi aşterne autobiografia este de a limpezi fragmentele disparate ale timpului trecut, descoperind firul logic şi cauzal al unor evenimente, de a face ordine în amintiri, de a exprima o identitate, o conştiinţă de sine ori un model existenţial şi de a conferi un sens unitar unei vieţi trăite poate haotic.

Destinatarul este, bineînţeles, marele public. În cazul scriitorilor, o autobiografie, un roman autobiografic sau o colecţie de memorii vine să umanizeze persoana autorului în ochii lectorilor, să-l evidenţieze mai mult ca individ social care s-a perindat prin lume, a suferit, a experimentat, a învăţat anumite lecţii de viaţă şi- apoi a scris.

Pe măsură ce rememorează, scriitorul îşi construieşte o anumită imagine. Dacă retrospectiva îl face să se teamă de judecata comună, de abaterea de la normă (etică, socială etc.) ori dacă scriitorul doreşte să furnizeze o imagine convenabilă despre sine, ceea ce se şi întâmplă în majoritatea cazurilor, atunci el va acorda o sporită atenţie calităţii stilului. Faptele vor fi povestite prin recurgerea la tot soiul de artificii: denaturarea adevărului, exagerarea unor aspecte, omiterea şi minimalizarea altora. Oscilând între realitate şi dorinţă, iluzie, fantezie pură, confesiunea scrisă se va caracteriza, inevitabil, printr-o ficţionalizare de sine.

Cu alte cuvinte, vorbim despre o ficţiune a nonficţiunii (expresia îi aparţine lui Eugen Simion). Mărturisirile dobândesc prin scris o nouă dimensiune, nonficţiunea fiind transformată în produs al imaginaţiei. Banalităţile şi spectaculosul existenţei consemnate capătă o nouă şansă sau o altă aură, o semnificaţie care poate releva indirect o calitate literară. Cosmetizarea faptelor nu înseamnă doar regândirea autenticităţii. Expresivitatea limbajului dezvăluie şi ea ambiţia de a face din nişte experienţe de viaţă, într-o anumită măsură, literatură.

Dintre autobiografiile scrise de autori români, notabilă este cartea Cellei Serghi, Pe firul de păianjen al memoriei. Cartea de

debut a scriitoarei interbelice, Pânza de păianjen, a avut recomandarea lui Camil Petrescu, Mihail Sebastian şi a lui Liviu Rebreanu. Figurile lor sunt, de altfel, în acord cu imaginile păstrate în istoria literară – grandomania celui dintâi, melancolia celui de-al doilea şi prestanţa celui care ni l-a dat pe Ion. Cella Serghi descrie cu nostalgie în autobiografia sa prieteniile cu aceştia, precum şi drumul de formare ca scriitoare. Sunt evocaţi şi Eugen Lovinescu, numit maestrul, precum şi Felix Aderca.

Cochetă, admirată, dar mimând neîncrederea în propria frumuseţe, Cella are şansa de a-l cunoaşte la ştrand, după bacalaureat, pe Camil Petrescu, căruia îi va

da ideea de a insera scrisorile Doamnei T în Patul lui Procust şi pe care îl va inspira, aparent, în creionarea personajelor sale feminine. Absolventa de Drept care va face furori mai târziu simte nelămurit chemarea spre literatură: „Preocupată să plac, dorind o mare iubire împărtăşită, dar viaţa, refuzându-mi tocmai ceea ce căutam, aveam neliniştea cenuşăresei care şi-a pierdut pantoful. Poate că îmi căutam pantoful vrăjit, poate copilăria, poate pe mine, poate un alt destin decât cel pe care în mod obişnuit femeile îl acceptă. (...) Nu ştiu cum am înţeles, sau am simţit, că numai săvârşind ceva neobişnuit voi fi eu însămi. Dar căutam, mă căutam.”.

Sinceră în legătură cu propria frivolitate, pe Cella Serghi o putem suspecta de exagerări când ne relatează, în repetate rânduri, despre încurajările şi laudele de la Camil Petrescu, care îi recomanda tinerei să nu se mai risipească în vorbe. Sigur, ulterior intuiţia romancierului a fost confirmată. Şi totuşi, oare aşa să fi fost relaţia dintre Cella şi Camil, atât de strânsă şi influenţată de o atracţie puternică? Să fie doar infatuarea autoarei, justificată de prietenia cu un asemenea intelectual?

Ca document de epocă, autobiografia Cellei Serghi redă fermecător atmosfera efervescentă a interbelicului: stil de viaţă, mentalităţi, obiceiuri mondene etc. Ca literatură, insuflă viaţă unor personalităţi poate prea sec prezentate în manualele de limba română. Cartea e memorabilă, de asemenea, ca documentul unei existenţe, al unei femei care a reuşit, în urma

unei copilării şi adolescenţe dificile şi pe fugă, să redea un tip de feminitate inteligentă, idealistă şi nonconformistă.

Marin Preda scrie şi el autobiografie în Viaţa ca o pradă, roman indirect despre formarea dificilă ca prozator. După strădaniile de a obţine o bună educaţie, sosit în marele Bucureşti, Preda se angajează la calea ferată şi apoi în calitate de corector la un ziar. Lecturile din marii autori ca Dostoievski şi Tolstoi îi conturează conştiinţa interogativă de scriitor, iar prieteniile înfiripate cu poeţii de la Albatros îi dau încrederea să publice un volum de nuvele.

Scriitura sa poartă amprenta conştiinţei omului cu un destin neobişnuit. Lectorul de azi citeşte Viaţa ca o pradă în tandem cu Morometii tocmai pentru a vedea ambiţia unui mare autor de a răzbi în ciuda sărăciei, dar şi pentru a şi-l apropia. Preda e modest, îşi povesteşte pe-ndelete zbuciumul şi e mucalit atunci când trebuie, redând umanitatea în reacţiile sale simple. Dacă ar fi să-l compar cu Cella Serghi, aş spune că nu-şi evidenţiază cu aceeaşi emfază reuşitele şi că e preocupat mai degrabă de a spune o poveste cu tâlc, ca la gura sobei. Unicul episod care pare să cadă în exagerare fantezistă este cel al flirtului cu doctoriţa oftalmolog.

Autobiografia reprezintă, în tabloul genului biografic, modelul narativ care se combină în memorii, jurnalul intim, eseul biografic şi romanul autobiografic (cum e Viaţa ca o pradă). În cazul celui din urmă, aportul ficţional este mai vizibil. De pildă, în romanul Lapte Negru, de Elif Shafak, scriitoarea turcă ne face cunoştinţă cu nişte personaje foarte simpatice, pentru a vorbi despre diversele sale voci interioare: Degeţicile. Experienţa maternităţii şi a scrisului este dezbătută nu doar prin confesiunea personală şi prin destinele altor scriitoare, ci şi prin dialogurile purtate cu aceste personaje imaginare ce reflectă fiecare în parte o anumită faţetă a personalităţii lui Shafak: Little Miss Practical, Dame Dervish, Miss Ambitious Chekhovian etc. Toate secvenţele în care apar acestea dinamizează naraţiunea şi îi dau un ton ludic.

Cred că răspunsul la întrebarea din titlu poate fi următorul:

povestirea unei vieţi înseamnă a-i conferi acesteia o dimensiune epică. Expresia şi frumuseţea frazei vor duce faptele relatate spre literatură. Marii eroi şi marile eroine din cărţi rămân în memoria colectivă tocmai prin sumedenia de păţanii puse într-o istorie omogenă, într-o naraţiune coerentă. Cel care îşi scrie autobiografia va dori, de asemenea, să emoţioneze şi să fie ţinut minte, şi cum altfel dacă nu ca personaj principal al unei istorii cu iz fabulos, ca de roman?

34.Patru cărţi care-ti fură inocenta

de Carla Francesca Schoppel

Acum multi ani, când abia mi se înfăţişa înaintea ochilor întinderea bibliotecilor, criteriile de selecţie a titlurilor erau aproape absente. De pe rafturile din sufrageria părinţilor, fiecare cotor promitea o poveste şi niciuna nu putea să fie la fel. Pe atunci nu ştiam că urmează să am favorite şi abandonate. Poate tocmai din acest motiv, unele titluri s-au furişat pe nesimţite pe drumul dintre palme şi inimă.

Odată cu închiderea unora dintre cărţi se ştergea câte puţin din pudoare. Înflorea totuşi importanţa virtuţilor, delimitându-se în acelaşi timp pojghiţa care despărţea copilul de viitoarea femeie. Desigur, mă refer la acele cărţi cu o concentraţie mare de erotism. Acestea provoacă, potrivit sexualităţii pe care o conţin, cultivând plăceri şi tabuuri.

Să citesc titlurile pe care le voi menţiona mi-a dat sentimentul că trag cu ochiul prin gaura cheii. Datorită lor am avut dintr-odată contact cu spaţii şi timpuri care altfel nu îmi erau permise. Pe jumătate pudică, pe jumătate curioasă, cu efervescenţa specifică accesului la lucruri interzise, cărţile acestea m-au dezvelit de lanţurile care mă ţineau la distanţă de erotic şi grotesc.

Lolita, de Vladimir Nabokov

Am observat că oamenii, după ce lasă să se adune anii între ei şi o carte supracitită, ajung să o subaprecieze şi să sfideze cititorii

care abia ajung la ea. Orice ar spune povestea Lolitei despre pedofilie, nu am văzut niciodată povestea aşa. Prejudecăţile nu sunt întemeiate, căci este vorba despre atracţia faţă de o adolescentă care începe să cunoască din darurile sexualităţii. Şarmul oferit de diferenţele culturale şi de vârstă m-au intrigat, pentru a mă fascina apoi de sub lupa tabuurilor.

Cele 120 de zile ale Sodomei, de Marchizul de Sade

Trecerea de la un capitol la altul s-a făcut abia după ce am fost bine pregătită, ca cititor. Desfrâul, fiind atât de bine organizat, mi-a arătat treptat stadiile, de la mărunte jocuri erotice, la sadism şi crimă. Citind despre serile de lectură, care aveau ca scop incitarea participanţilor, deveneam eu însămi părtaş, căci scriitura mă purta cu magia sa în intimitatea de budoar.

Deşi volumul şochează din cauza deviaţiilor descrise, limitele impuse par să fie atât de fragile, încât la finalul volumului realizezi că nu ai cedat, depăşind prin aceasta propriile prejudecăţi vizavi de sexualitate. Marchizul de Sade a încântat şi cu Decameronul franţuzesc şi Justine, volume la fel de scandaloase.

Camera galbenă

Întâi de toate, cartea mi-a atras atenţia fiindcă pe cotor, alături de titlu, stătea Anonimous, marcând secretul cărţii şi autorul din culise. Caracteristicile Epocii Victoriene, cu aerul său moralizator, alături de plăcerea şi viciile elitei, au deschis farmece ascunse cu grijă. Între supraveghere şi supunere, se desfăşoară relaţia dintre Alice Darwell, care relatează povestea,

şi unchiul ei.

Camera cu perdelele şi dantela patului din damasc galben, alături de mărturia oglinzilor, pun laolaltă umilinţa cu splendoarea, puritanismul cu imoralitatea la graniţa dintre mărturisire şi pedeapsă, unde cel care domină este cel care tace şi ascultă.

Femeie goală, femeie neagră, de Calixthe Beyala

Pe străduţele mizerabile ale Africii, sexul nu este niciodată numit. Se pândeşte la fiecare colţ momentul în care aburul fierbinte al hormonilor are puterea de a lega o persoană de alta. Temele acestui volum exotic m-au purtat între libertatea femeii, tăinuirea dorinţelor carnale şi furturi, fie ele de secrete sau de cadavre.

Între confesiuni şi drama de a fugi întruna într-o lume ostilă, prin manifestarea sexualităţii începe să se întrevadă cum fiecare îşi atinge, parcă, identitatea. Jonglând cu structurile visului şi cu cele ale realităţii, delirul se concentrează pe unitatea dintre trup şi suflet, prin sublimarea specifică sexului, parcă singura menită a ne sustrage din mizerabila existenţă.

Amintindu-mi de Antichitate, unde secretul artei erotice consta în propria sacralitate, nu pot să nu mă revolt în faţa a ceea ce se face astăzi din erotism. În ştiinţa despre sex, care patronează timpurile noastre, se dictează ceea ce este sau nu îngăduit în acest sens. În plus, se pune accentul pe ruşinea provocată de pornirile noastre sexuale. Din acest motiv, confesiunea este omniprezentă în vieţile tuturor.

Istoria stabileşte şi promovează anumite etici de organizare socială, iar faptul că indivizii vorbesc despre cele mai ascunse experienţe sexuale îi aşază în raportul puterii, unde se impune, se judecă şi se condamnă. Subiectul se priveşte ca obiect, dorind să descifreze ceea ce îl construieşte prin intermediul pornirilor sexuale, considerând că doar printr-o asemenea investigaţie poate ajunge la adevărul despre el însuşi şi despre cei care

alcătuiesc, alături de el, societatea, potrivit regulilor de a face sex.

35.Dialog imaginar cu Fowles: „Ştiu că vrei să-ţi negi tehnicile manipulatorii, dar nu trebuie. Nu cu mine. Încep să te cunosc destul de bine”

de Alexandra-Georgiana Andrei

Îmi placi. Ai un stil aparte de a-ţi contura personajele. Cu preponderenţă pe cele masculine. Cu cât cred mai mult că-mi oferi o introspecţie în „semioza infinită” a mentalităţii masculine, cu atât mai mult îmi vii cu idei anacronice şi mă dai peste cap. Ai şi tu dreptate, în felul tău, că doar te-ai născut bărbat. Ai surprins de-a binelea femeile în paragrafele tale. Mai că mi le-ai transformat în obiecte de schimb. Dar cine-s eu să-ţi contrazic teoriile? Te plac oricum.

Ai un stil inconfundabil să-mi extrapolezi viaţa-n rândurile scrise. Recunosc, nu te-am citit integral. Dar mai c-aş face-o. Uşor, uşor, mi te transformi în ideal. Zău că uneori nu-mi înţeleg masochismul. Dacă te descrii în personajele-ţi masculine, mă faci să-mi regret data naşterii. M-aş da înapoi cu nişte zeci de ani.

Recunosc, te-am început cu Magicianul. Alegere nefericită, zici? Nu, chiar deloc. Nu te cunoşteam nici cât negru sub unghie când am început să o răsfoiesc. Mă aşteptam la o dezamăgire crasă. Mă bucur teribil că m-am înşelat. Îmi place să mi se dovedească uneori cât de tare pot să greşesc. Se-ntâmplă rar, de asta. Mai plimbat prin toate camerele imaginaţiei, încât nu mai ştiam dacă sunt un simplu cititor sau toată povestea se-ntâmplă-n juru-mi. Nu ştiu cum reuşeşti să te contrazici cu atâta nonşalanţă. O fi ceva tipic bărbătesc.

Te-ai jucat cu mintea sărmanului Nicholas şi credeam că te văd în

personajul lui Conchis. I-ai arătat multe lumi, de la personaje mitologice la femei din alte timpuri şi le-ai şi multiplicat prin scenarii anacronice. Ai manipulat ca un păpuşar toate personajele-ţi şi le-ai privit sadic acţiunile. Pariez că zâmbeai în colţul gurii, aşa-i? Ştiam eu. M-am simţit ca întreaga România când a întors armele împotriva Germaniei de fiecare dată când eram martora unor răsturnări de situaţie. Ştii sintagma aia englezească You never know someone until you walk a mile în their shoes? Bineînţeles că o ştii. Ei, află că eu am mers în papucii lui Nicholas şi i-am simţit toate trăirile: deznădejde, teamă, tărie, dragoste, dorinţă, speranţă şi paranoia. Mai ales paranoia. Încep să cred că s-a dezvoltat după ce team citit pe tine.

Am observat că ai o febleţe pentru câte două femei. Mai ales luate împreună. Fascinaţia asta să colectezi femei. Toţi o aveţi, nu-i aşa? Da, nu reuşeşti să mă contrazici. Mai ales după ce ţi-am citit şi Colecţionarul. Ferdinand şi Miranda. Ai reuşit să-ţi conturezi un personaj psihopat care ar face orice să obţină ceea ce vrea. Chiar şi dacă asta presupune o răpire, un salt imens peste orice urmă de sănătate mintală şi o serie de acţiuni atent plănuite. În special pentru binele victimei, parcă-mi zici. Vrei să-mi explici din primele pagini că el nu vrea să-i facă rău ei, dar crezi tu că poţi să-mi convingi mintea să-ţi considere bunele intenţii veridice? Normal că nu. Mai ales când o tratezi pe Miranda ca şi cum ar fi un bun ce abia aşteaptă să fie colectat. Parcă-s parte dintr-un proces în care licitează numai oameni fără scrupule şi câştigă exact cel care nu ştie ce-s alea. Sau face abstracţie de ele. Că ştie el ce e bine.

Nu-mi amintesc dacă ţi-am mai zis că nu prea agreez complexul demiurgic. Personajul tău masculin simte că există doar în momentul în care posedă obiectul. Pe Miranda. Şi nu spun că-l posedă într-un mod carnal. Ci că-l ţine sub atentă observare. Sub cheie, chiar. De parcă toate condiţiile oferite pot să construiască un sentiment. Îmi zugrăveşti o mare parte dintre cuplurile pe care le observ şi eu. Lucrurile nu prea se schimbă, aşa-i? Ştiu că-ţi place ciclicitatea, doar şi Ferdinand a fost repede consolat după moartea Mirandei. Că doar a găsit un substitut după chipul şi asemănarea ei. M-a surprins lipsa de empatie a personajului

masculin cu femeia pe care afirma sus şi tare că o iubeşte. Lupta ei disperată să trăiască l-a lăsat rece. Dar e normal pentru un sociopat care nu doar ştie, ci şi dictează mersul lucrurilor. Mintea lui m-a oripilat şi totodată fascinat.

La fel ca şi cea a personajului din Mantisa, Miles Green. Cum ai reuşit tu să-mi arăţi cum funcţionează un scriitor aflat în criză de inspiraţie. Amnezic fiind, îşi modelează imaginaţia în acelaşi mod în care mi-o manevrezi şi tu pe a mea. Ştiu că vrei să-ţi negi tehnicile manipulatorii, dar nu trebuie. Nu cu mine. Încep să te cunosc destul de bine. Domnişoara doctor Delfie, o femeie ce-ţi pune sângele în mişcare când aplică o tehnică inovatoare în tratarea amneziei: stimularea sexuală. Toate fanteziile-i ce o includ pe doctoriţă sunt descrise cu o atenţie fascinantă pentru detalii. Nu ştii cum m-a prins scriitura-ţi din timpul dialogurilor cu muzele. Îmi imaginam flirtul cu o plăcere firească şi captivantă.

M-ai sedus. Irecuperabil. Nu ştiu cum reuşeşti să-ti descrii jocurile şi fanteziile sexuale cu atâta naturaleţe în timpuri în care subiectul ăsta încă se află pe rafturile de jos ale consimţământului uman. Mintea lui Miles Green, un izvor nesecat de imaginaţie. Mi-ai portretizat scriitorul ideal. Probabil te afli şi tu în categoria asta, de vreme ce mă surprinzi de fiecare dată. Da, te flatez. Am obiceiul să fac asta cu bărbaţii a căror mentalitate mă frapează. Râzi? E bine.

Eşti un scriitor interesant şi nu atât de mult apreciat. Din nefericire, cred că mulţi se luptă cu perspectiva anonimatului. E o realitate dezolantă. Dar asta e o altă discuţie. Promit s-o continuăm cu proximă ocazie. Până atunci promit să te citesc în continuare. C-o singură condiţie. Să faci şi tu la fel.

36.Trebuia să-l citesc pe Harms ca să-mi explic absurdul

de Alexandra-Georgiana Andrei

Ne-am întâlnit pentru prima oară într-o după-amiază de joi. Era o târzie septembrie. Ştiam că e un exemplar masculin decadent şi pervertit. Ne-am încrucişat drumurile la ţanc. Figura lui de avorton mi-a dezinhibat emisfera dreaptă şi i-am intuit toate ciudăţeniile. Eram într-un RATB cu numărul 137, marcă a labililor psihic. M-am uitat în altă parte doar pentru o secundă şi am privit-o atent pe colega de pe scaunul din faţă. O nevertebrată reuşită, cu cel puţin două alter-ego-uri. Când se relaxa, rictusul ei se strâmba vizibil spre dreapta, iar gura ei aducea a triunghi echilateral. Am zâmbit, pentru că în figura ei eu l-am văzut pe Picasso şi am zărit o bucăţică din linoleumul lui Braques, de care ne tot povesteşte Beckett. Eu şi el ne-am conversat despre asta şi, pe urmă, el a conchis că ne vom înţelege foarte bine pe tot parcursul convieţuirii noastre.

Se autointitulează Daniil Harms şi şi-a dus traiul mânuind condeiul înspre latura absurdă a propriei vieţi. Norocul lui că şi vieţile secvenţiale ale altora se denumeau la fel de absurde. Am devorat cu o alteritate fantasmagorică întreaga colecţie de mici povestiri din Mi se spune capucin, nişte scurte variaţiuni de realitate cu germinaţii finisate mai iute decât o însămânţare precoce. Personajele lui Harms au trupuri şi minţi neregulate, sinapsele lor se întrerup atunci când gândurile lor nu se divid cu doi, iar trupurile li se zbat în inuman şi îl întrec în decadenţă chiar şi pe Nosferatu. Existenţele lor mustesc de nonsens, grotesc, grobian şi subnutriţie intelectuală. Dar sunt frumoase.

La o primă vedere, individul care-a sucombat de inaniţie între

pereţii unui sanatoriu pare să-şi fi luat cititorii la mişto. Dacă citim un pic despre el, aflăm că nu. Umorul lui îndoliat şi sinistru a ironizat blenoragic carta regulilor absurde şi primitive din Rusia lui. Vreau să fiu clară: mie nu-mi pasă de asta, eu l-am citit şi l-am iubit pentru că a reuşit să-şi reducă toate personajele la absurd cu o măiestrie şi un meşteşug nemaiîntâlnite. Personajele lui fac parte dintr-o specie distinctă: le-a cadorisit cu traiuri şi decese imposibil de filtrat prin pereţii raţiunii. Aşa-i că în căutarea noastră persistentă, permanentă şi (im)pertinentă a unui sens care să ne scoată din derizoriu, poate că explicaţiile absurdului sunt necesare?

Absurd, da? Ei bine, realităţile multelor mele minţi au nevoie de elucubraţii şi- mi cer scuze pentru asta. Eu îmi alimentez personalităţile cu idei care-mi contrazic raţiunea. Sufăr de un canibalism iraţional remarcabil, deschid ochii la toţi cvasischizofrenicii care au curajul să-şi scrie aberaţiile. Degeneraţii mă- nvaţă cum să-mi înţeleg lumile cu mai multă autenticitate decât ştirile de la ora cinci.

Personajele lui Harms sunt dintre cele mai felurite, unele mor de la pietre care le pică-n cap din senin, altele nechează sau înghit pietre, peştii au patru mustăţi pe nas, rinocerii se înhamă la căruţă, femeile mor subit, dădacele n-au voie să mănânce, femeile moarte au voie să vândă la stand, călăreţii dispar sub munte, păpuşile nu se uită unele la altele, Bezimenski are un rât foarte bont, tramvaiele sunt călărite de uriaşi, fetiţelor le cresc panglici albastre din nas, Bibikov se caţără pe munte, unde cade pe gânduri şi se prăbuşeşte de-a rostogolul la vale, uşile cântă, picioarele sparg castroane de sticlă, ciorile patrupede au cinci picioare, oamenii scunzi au pietricele în ochi şi lista poate continua pe încă două- trei pagini.

Să ne-nţelegem. Nu o să-ncep să analizez contextul politic posibil determinist al scrierii acestor povestioare, să le zicem cvasi-minifabule. Eu doar mă împrietenesc cu absurdul personajelor, cu „marionetizarea” lor şi îmi observ propria stângăcie în a le manevra şi a le pătrunde cu propriu-mi cerebel. Din punctul meu de vedere, prin cartea asta autorul nu vrea să spună nimic. Poate chiar l-aş acuza pe Harms că-ţi pune în mână o carte de o

absurditate atât de bine închegată ca să te frustreze, pentru că nu ai latitudinea intelectuală să-l poţi simţi, mai degrabă decât raţionaliza.

Harms ne ia la mişto cu atâta graţie, încât o să-l adorăm pentru că-ndrăzneşte. Şi trei sferturi dintre cititorii lui o să dea rapid un search pe Google ca să caute recenzii care mai de care mai vide, ca să aibă şi ei după ce să-şi formeze o părere. Pentru mine, Harms n-a vrut să zică nimic. Dacă e să fiu sinceră, Harms a scris pentru mine şi doar pentru mine şi mi-a arătat cum viaţa mea e fetidă şi pestilenţială.

Da, mă folosesc de Harms pentru a-mi vizualiza absurdităţile realităţilor şi mă preafericeşte orgasmic faptul că nonsensul e parte din sens. Harms, prin ale lui personaje aproape supranaturale, îmi gâdilă emisfera dreaptă şi îmi aplaudă lipsurile de noimă. Mă gândeam, înainte de el, că ilogicul meu e dureros şi nonnecesar, iar bizareria merită anihilată. Îmi obligam absurdul să-şi coboare picioarele din nori şi să şi le înfigă adânc în sol, poate-poate cresc rădăcini prin care să-şi dezvolte pământescul. Dar frumosul nu are cele mai naturale sau măsurabile explicaţii. Şi-atât. Că mi s-au încleştat degetele încercând să explic un sentiment de eliberare. „Trăia odată un ins roşcat, care nu avea ochi şi urechi. Nu avea nici păr, aşa că doar convenţional se spunea că-i roşcat. Nu putea vorbi, căci nu avea gură. Nici nas nu avea. Nu avea nici măcar mâini şi picioare. Nici pântece nu avea, nici spinare, nici şiră a spinării nu avea, nici un fel de măruntaie. Nu avea nimic! Aşa că nu se ştie despre cine-i vorba. Mai bine să nu mai vorbim despre el.”

Dacă Harms trăia, am fi avut o aventură scurtă şi intensă cu lungi intervale de plăcere aproape dureroasă. Am fi vorbit după-amiezi întregi despre tetraplegici, tavane atrabilare şi păpuşari cu trei mâini. M-ar fi transformat în personaj într-o povestioară de-a lui. M-ar fi numit Anna Vasilievna şi aş fi purtat un halat mov de lână. Mi-aş fi petrecut zilele sorbind dintr-o ceaşcă de cafea şi urlând la pereţi. Nişte oameni m-ar fi luat pe sus şi le-aş fi spus că mă strânge prea tare cămaşa pe care mi-au pus-o. Într-o zi aş fi murit pe fotoliu în urma unei lovituri incerte la cap.

Cineva, recent, părea să fi văzut o reinterpretare a lumii în modul în care stăteam şi mă uitam la o scenă hristică dintr-un tablou în care sfinţii n-aveau feţe. S-a
> > > apropiat de mine şi m-a întrebat ce văd acolo. I-am zis că pe pânza din faţa mea ia naştere absurdul. Mi-a sugerat să-mi cumpăr o pensulă şi s-o las să se exprime pentru mine, chiar atunci. N-am avut încredere în dexteritatea mea şi am amânat şi asta, aşa cum îmi amân multe doleanţe. Deci poate că întâlnirea noastră a fost meant to be.

Ne-am despărţit miercurea următoare, înainte să împlinim o săptămână de convieţuire. Ne-am zis că e timpul să ne bucurăm de amintirea celor şase personalităţi pe care le împărţeam. I-am mulţumit pentru că mi-a deschis ochii către căutarea nonsensului în defavoarea sensului, iar el mi-a fost recunoscător pentru că i-am fost credincioasă şi l-am luat cu mine în pat în fiecare seară. L-am visat cu precădere în următoarele nopţi, până când mi-am făcut curaj să-l abrutizez într-o pagină de Word. De atunci, îl port cu mine-n gând şi de fiecare dată când mintea mea născoceşte în panoplia absurdului, mă-ntreb cum ar fi să am şi eu rictusul strâmb.

37.Scrisoare către Márquez

„Pentru mine, cititorul tău, tu eşti lumea în care-am să mor”

de Dan lancu

„La Macondo nu s-a întâmplat nimic, nu se întâmplă nimic şi nu se va întâmpla niciodată nimic. Satul acesta este un sat fericit.”

Sunt unii de la care nu m-aştept să crape, dar când o fac îi înjur. Nu mă pot abţine. Ştii, când am stat în Boston, mă gândeam să dau de Ginsberg şi să-l calc. N-avusei noroc. A mierlit-o pe când scriam la bostonmylove de m-a lăsat mut. L-am făcut albie de porci în garsoniera unde apa nu curgea niciodată ca-n ploile tale. Acu' şi tu o mierlişi...

„Omul nu moare când ar trebui să moară, ci atunci când poate” – parc-ai vorbi de somnul de după amiază într-un hamac cu trabucul stins între deşte şi paharul de rom pe jumătate golit pe jos, lângă. Acesta clişeu!

M-ai lăsat cu o grămadă de-ntrebări ce le port cu mine de vreo patruzeci de ani. Am fi stat de vorbă-n hacienda pe-ndelete. Jur că nu te-aş fi plictisit! Ai fi făcut o cafea cu puţin ardei iute şi cacao, mi-ai fi oferit un trabuc cubanez de la Fidel şi te-aş fi luat la răscolit aşa cum m-ai întors tu pe dos, citindu-te ani în şir.

Ştii când cred eu că o carte e perfectă? Atunci când o recitesc şi descopăr alte şi alte amănunte, dar mai ales când invidia creşte în mine ca pâinea dospită. Când nu mă mai satur, când văd alte şi alte lucruri şi nu mai silabisesc, când îmi curg balele după

femeile alea ce miroseau a mlaştină sau fluturi. Nu Úrsula, că aia era un soi de tanc, blindat să răzbească prin viaţa asta plină de Aureliani umpluţi cu peştişori din argint sau aur, cine mai ţine minte?, şi José Arcadio demni să prăbuşească o aşezare regulând cu poftă o femeie. Dar ce femei de-a lungul

scrierilor tale!

„Trecutul nu e decât minciună, memoria nu are cale de întoarcere, orice primăvară trecută este irecuperabilă şi dragostea cea mai nebună şi mai statornică nu e decât un adevăr efemer.”

Întâi tigăncuşa. Subţire, cu ţâţele bulbucate de ziceai că n-o tin balamalele şi care-şi dizolva fiinţa când era pătrunsă de colosul ce va pleca a doua zi în lungile peregrinări ale tribului ei. M-a urmărit mirosul ei de baltă verde, geamătul ei dincolo de sunet şi care parcă venea din uterul ei greu încercat. Poate de asta oamenii erau singuri între mângâierile lor, iar veacul trecea peste Macondo redefinindu-l în fiecare moment. Am căutat-o-ntre fetele din cartier, cărora le dădeau tuleiele între picioarele lor prelungi, ce-mi cuprindeau obrajii, şi n-am găsit-o.

Apoi îmi vine în cap Rebecca, pofticioasa, cu incestul ei zgomotos ce-a isterizat mahalaua. I se trăgea de la pământul mâncat cu sârg sau de la sacul cu oasele alor ei, habar n-am. Nicio femeie nu ţipa aşa rugându-mă. Eu doar le povesteam, iar ele-mi miorlăiau la ureche curgându-mă.

Micuţa şi superba Remedios, cu ochii ei verzi precum ierburile pădurilor fără de sfârşit ale Americii de Sud, a cărei nuntă amânată s-a îndoliat după ce-mi spusese că bunătatea şi frumuseţea pot face casă bună. Mult mai târziu am văzut o cununie, unde mireasa era cumva prea tânără, dar totul strălucea în jur, iar mirele plutea pe deasupra noastră.

Pe Amaranta cu refuzurile ei, cea care-şi primeşte instinctul în braţele nepoţilor, mi-o închipui uscată pe timp ce trecea, precum un pergament bine conservat. Ce irosire! Cândva, peste ani, cineva mi-a ghicit în palmă. În cea dreaptă. Îi simţeam pielea ca

pe o foaie de hârtie uşor aspră şi am fugit.

La Remedios cea frumoasă am suferit când şi-a îmbrăcat rasa şi şi-a tăiat părul. Eram prin paginile cărţii în limbă după trupul ei fără cusur, goală ca Facerea, ca şi cum aş fi fost pe uliţele satului pândind-o zi de zi, filă de filă. Urcarea ei la cer am văzut-o într-o amiază de primăvară, pe când stăteam într-un hamac şi un vânt de la nord a ridicat toate petalele livezii, întrupând-o. Sau am visat că aveam un hamac? Nici azi nu-mi dau seama.

„De atunci am avut-o în minte atât de limpede că făceam cu ea tot ce pofteam. Îi schimbam culoarea ochilor după starea mea de spirit, o îmbrăcam potrivit vârstei şi împrejurărilor, cântam duete de dragoste de Puccini, astăzi ştiu că nu a fost nălucire, ci încă un miracol al primei iubiri din viaţa mea aflate abia la nouăzeci de ani.”

Despre Erendira ce să mai spun? Cum răsuceam amândoi cearşaful plin de trecerea atâtor bărbaţi? Cum îi văd şi acum spatele umflat al mătuşii? Că-mi povestea despre chibrituri sau somn, despre regimentele care trecuseră peste ea ca-ntr-un marş, despre răbojul prea plin al icnelilor numărate de bătrâna de la intrare cu osârdie? I-am desfăcut picioarele-i impasibile şi am făcut-o ca toată suflarea bărbătească, pentru a spune şi altora. Dar n-a fost. Poştele alea triste, despre care şmecheraşii cartierului povesteau, erau cu Erendire ce nu plăteau nimic şi care nu semănau cu ceea ce citisem la tine.

Femeile şi mai ales copilele ce se învârteau în jurul Patriarhului erau pentru mine un film nocturn în care-mi închipuiam cum, călare pe cal, intram într-un palat ros de cenuşa morţilor fără prihană. Mirosul acriu al întrecoapselor, lasciva mângâiere a testiculului umflat făcea ca arteziene de hormoni să ţâşnească-n noapte precum nişte vulcani, aşa cum eu întârziam în paginile alea cu mâinile pline de mine.

Mult mai târziu, la a doua sau la a treia citire, lucrurile au început să se- mplinească, iar detaliile spuse clar, limpede, fără urcuşuri sau coborâşuri înverşunate, îmi dădeau siguranţa realităţii, una pe care pui mâna ca pe o ţâţă de femeie ce ţi se dă. M-afundam în imagini şi pricepeam că acesta e rostul scrierilor

frumoase, de care mai nimeni nu se poate lipsi, aşa cum deschizi rar, dar o deschizi, o carte numită de oameni sfântă.

Cred că dac-aş avea copii, le-aş spune să citească Un veac de singurătate şi să nu caute înţelesuri. Să le lase să se nască singure în mintea lor. Să creadă că invaziile de fluturi sunt o ploaie ce nu se mai termină şi poate să-nceapă orişicând. Să fie siguri că putem urca dintr-o dată la cer, indiferent de ce ne-aşteaptă acolo.

„Lumea era atât de recentă, încât multe lucruri nici nu aveau încă nume, iar pentru a le deosebi trebuia să le arăţi cu degetul. Era într-adevăr un sat fericit: nimeni nu avea peste treizeci de ani, nimeni nu murise rncă."

Atunci am început să văd locurile, lucrurile, împrejurimile. Nu mă mai opream doar asupra aromei de femei, ci eram aerul plin de ea, înconjurând, îmbrăţişând, cuprinzând. Macondo mi-l închipui cu drumuri pline de colb, cum era satul în care mă expulzau ai mei vară de vară. Vacanţa la unchii mei din Moldova. Îmi plăcea să mă joc în picioarele goale prin praful fin şi cald al drumurilor neumblate decât de căruţe. Satul era rupt de lume, iar când am început să citesc Veacul de singurătate, imaginile de acolo se potriveau cumva cu acel Macondo din centrul sau de la capătul lumii.

Toamna Patriarhului a venit mult mai târziu şi învăţasem deja să separ lumile. Dictatorul care-mi şedea pe cap era lipsit de fantezie, chiar dacă, poate, mai crud. M-am întrebat deseori cum de a lăsat o astfel de carte pe mâinile noastre, dar am înţeles că era o formă subtilă de persuasiune. Nu se cădea să cenzurăm un prieten de-al lui Fidel, care te-accepta cu toate că ai scris aşa ceva. De aici întrebările mele despre capră şi varză. Mi-am explicat prin obstinaţia cu care comuniştii îi acuzau pe legionari, deşi asemănările erau izbitoare. Mirarea mea e că tu nu ai vrut să le bagi în seamă şi ai împărţit trabucurile cu Patriarhul.

Nu am citit interpretări, prefeţe, postfeţe, vreo critică sau vreo notă pe undeva care să mă „lumineze" despre sensurile ascunse ale scrierilor, pentru că nu cred în criptografie literară. Auzi câte un profesor „Ce a vrut autorul să spună aici?" N-am avut destul

sânge ca să răspund „Un căcat!”. Nu cred că un creator urmăreşte un scop bine determinat atunci când începe să scrie o carte. Poate vrea ceva, dar lumea din el îl împinge într-o direcţie care e doar a imaginaţiei lui. A crea înseamnă a trăi intens acel lucru. Adevărul tău e mai presus de declaraţii, intenţii sau manifeste.

Oamenii „normali” vor spune că ai imaginaţie, dar nu e deloc aşa. Pur şi simplu acolo trăieşti, iar aia e realitatea ta.

Eu am trăit cu femeile tale în Macondo sau în Floreasca şi am fost puţin din Patriarh, vrând-nevrând. Am urmărit-o pe Fermina Daza ca un adevărat Florentino Ariza vreme de cincizeci de ani prin târgurile Americii Latine şi pe străzile Bucureştiului, prin pădurile veşnic verzi şi pe tăpşanele unde jucasem fotbal sau pe râurile cu apă vâscoasă de visele sfârtecate de piranha şi în pâraiele unde am învăţat să prind peştişorii cu mâna. Apoi i-am făurit din aur sau din argint, nici acum nu-mi aduc aminte, iar ca să iau cartea din raft mi se pare o blasfemie. Nu vreau să îţi ştiu amănuntele. Le-am împletit cu-ale mele demult. Am simţit toate mirosurile ce mi le-ai arătat cu degetul, te-am urmărit, văzându-mă cum cresc la fiecare recitire a cărţilor tale.

Mi-ai fost călăuză chiar şi atunci când ceea ce făceai te contrazicea.

Pentru mine, cititorul tău, tu eşti lumea în care-am să mor.

„Au continuat să trăiască astfel într-o lume fugară, deocamdată ţintuită în cuvinte, dar care n-avea să întârzie să le scape fără întoarcere de îndată ce vor fi uitat însuşi înţelesul scrierii.”

38.Cum să citim poezie

de Dan lancu

La o întâlnire cu studenţii de la o universitate americană, Robert Frost a fost pus să „traducă” nişte versuri de-ale sale. Poetul a răspuns: „De ce vreţi să vorbesc o engleză mai proastă?”. În mod normal, aici ar fi punctul de final al articolului, dar o să mă explic, pentru că ţin la poezie şi-mi doresc ca toţi să parcurgem un timp măcar, săptămânal, în lumea ei.

Poezia nu este un cifru. La întrebarea profesorală „Ce a vrut să ne spună poetul în aceste versuri?” se poate răspunde doar într-un singur fel: nimic. Poetul nu ne spune, poetul ne arată, ne dezvăluie, ne introduce pe o poartă a lui într-o lume uşor oblică faţă de rectilinia viaţă de zi cu zi. Dacă ne-ar spune, ar fi un partener de discuţie silnică la crâşma din colţ sau crainic la televiziune sau oricare dintre noi. Poetul nu e un oricare, chiar dacă există modeşti printre cei ce-mbracă această mantie.

Să ne-nţelegem: poezia nu stă în ritm, rime sau alte ornamente exterioare. Dacă ar fi doar asta, toţi textierii de muzică extrauşoară ar fi poeţi. „Ah, viaţa meaaa” nu este poezie, cum nu este nici „Care ştiu dureros ce e suta de lei...”. Dacă începi să plângi după ce ai băut oarece pe „versurile” de mai sus, nu înseamnă deloc că ai vreo legătură cu poezia, ci doar că eşti cam beat, chiar dacă ai consumat apă chioară. Am o grămadă de prieteni care habar n-au unde este poezia la Păunescu şi care nu sunt în stare să-l vadă pe sultanul ce „La pământ dormea ţinându-şi căpătâi mâna cea dreaptă”. De ce? Pentru că la şcoală sau acasă, nimeni, dar absolut nimeni, nu le-a spus că există o poartă de intrare prin care, dacă o dibui, vei fi în poezie.

Dacă acasă părinţii nu sunt în măsură să-i facă pe copii să

deschidă tărâmurile de dincolo de cuvinte şi spui asta e, profesorii sunt impardonabili. Un prieten de-al meu, poet, a căzut de câteva ori în capcana „Dacă e profesor de literatură, nu scrie prost!” şi pus să prezinte cărţile respective ale domnilor cu pricina; înjura de mama focului pentru textele goale pe care a fost pus să le citească pentru a încropi câteva cuvinte despre ele. De ce? Pentru că acei profesori sunt total lipsiţi de simţ critic, or, când trebuie să prezinţi ani în şir operele unor poeţi tinerelor generaţii (ce platitudine!) învaţă pe din afară verdictele altora. În schimb iau foc dacă elevii vin cu temele preluate de pe referate.ro. Mde...

Eu citesc la calculator sau în cadă. M-am obişnuit ca dimineaţa şi seara să zac în

> > >

apa caldă a căzii şi să trăiesc în alte lumi. Când în schimb cititul se-mpiedică de un cuvânt nelalocul lui, revin în baia mea ce trebuie renovată.

Poezia este un limbaj precis ca lama de bisturiu. Pentru tine, cititorule, nu vorbele „frumoase” te vor trece dincolo, ci doar cele precise. Construcţiile sunt frumoase. Cărămizile sunt la fel. „Univers” nu e deasupra lui „prună”. „Cuvânt” nu e mai frumos decât „piz***”. Cea mai frumoasă declaraţie de dragoste pe care am auzit-o a fost asta: „E atât de frumoasă, de i-aş bea apă din piz***!”. „Metempsihoză” nu e mai cuprinzător decât „trotuar”. Vezi „Prin faţa casei”.

Cuvintele sunt la fel. Ele denumesc. Atât. Înşiruirea lor, iar nu folosirea anumitor cuvinte, naşte starea de poezie. „Mânca-ţi-aş p*** ta de chilimbar, Doamne!” răcnea un ţigan pe stradă ziua-n amiaza mare. Nu ar fi sunat imbecil dacă era „penis” sau „lingam” sau.? De unde-i venise lui că membrul divin e din chilimbar? Ştiu că mulţi vor fi oripilaţi de cuvintele scrise aici, dar faceţi un efort şi gândiţi-vă! Nu e frumos spus? E superb. Te face să te duci înăuntrul lucrurilor. Oricât ai fi de pudibond, de ruşinos, de scorţos, tot vei avea o tresărire în tine mai dură decât leorpăiala manelistă a rimelor păunesciene. Şi nu numai ale lui.

Ce trebuie să ştiţi? Că vorbele sunt egale ca frumuseţe sau

importanţă, adică zero, iar înşiruirea lor poate fi o casă, un palat sau un morman de gunoi.

Un alt prieten de-al meu, căruia îi dăruisem o carte de-a mea, mi-a spus că nu pricepe nimic. „De ce ar trebui să pricepi ceva?”, l-am întrebat. Omul s-a uitat mirat la mine. „Uite cum faci. Citeşti şi-ţi închipui că lucrurile alea sunt aievea.” Ne-am întâlnit peste un timp. „Ai avut dreptate!”, a fost primul lucru pe care mi l-a spus. Fără povara idioată a datoriei de a „înţelege”, a putut citi cartea fără probleme. Mi-a spus şi care imagini (imagini, nu poezii) i-au plăcut cel mai mult. Am trăit sentimentul că am salvat pe cineva de la înec.

Nu citiţi, intraţi. Lucrurile se vor aşeza simplu în imaginaţia voastră şi veţi fi fericiţi de descoperire. Desigur, cu condiţia ca poezia să fie foarte bună măcar.

39.Când Stephen King vrea să afle ce mai fac personajele sale, mai scrie un roman

de Tibi Oprea

Citisem despre indignarea unora că povestea din Shining va fi continuată de autor. Se temeau că va rezulta un roman comercial, se temeau că va fi doar o carte care să stea la baza unui nou film sau serial, se temeau că scriitura şi povestea nu se vor ridica la înălţimea celor din Shining.

Dar cred că mulţi au răsuflat uşuraţi după ce au pus mâna pe Doctor Sleep, sequelul celei mai faimoase cărţi a lui Stephen King. Spun asta din perspectiva unui fan King, dar care a citit Shining abia acum, odată cu apariţia continuării, şi care nu a sesizat un contrast foarte mare între cele două volume scrise la nici mai mult, nici mai puţin de 37 de ani diferenţă. Distanţa temporală dintre cele două romane se simte doar atunci când

citim referinţe actuale în muzică, filme, companii, şi cărţi: Urzeala tronurilor, Jocurile foamei, Harry Potter etc.

Cărţile lui Stephen King încep molcom şi se continuă în acelaşi ritm, iar spre sfârşit galopează, acţiunea fiind condensată în cea de-a doua parte a romanelor. Are multă descriere şi puţină acţiune, ce-i drept, dar e stilul lui. Eu oricum consider că în scrierile horror balanţa trebuie să încline mai mult în partea descrierii, a detaliilor, a emoţiilor, trăirilor.

Poate inconştient, deşi mă îndoiesc, King scrie cronologic, foloseşte, de exemplu, aceeaşi publicaţie fictivă în mai multe dintre cărţile sale: Inside View. Tot din punct de vedere cronologic, autorul reuşeşte să creeze firul narativ într- un mod impresionant. Anticipează obiectele şi împrejurările crimelor pentru a ne surprinde apoi, scrie propoziţii şi foloseşte cuvinte pe care mai târziu le percepem ca fiind predictive.

Ne mai emoţionează şi când ne destăinuie iar şi iar acelaşi lucru. Da, asta e posibil. Imaginaţi-vă doar uluirea de pe chipul prietenilor, familiei când le mărturisiţi fiecăruia în parte că aveţi o putere supranaturală şi le mai şi demonstraţi. King utilizează mai des acest procedeu în Doctor Sleep, unde personajele află rând pe rând de capacităţile telechinezice, telepatice (şi alte cuvinte care încep cu tele) ale lui Dan Torrance şi ale Abrei Stone. Iar noi retrăim în repetate rânduri acea uluire a descoperirii unui lucru fantastic despre care doar am citit, poate. Şi nu ştiu dacă la reeditare King a vrut să se joace puţin cu mintea noastră, dar în Shinning am întâlnit o referire la Cimitirul animalelor, carte scrisă la şase ani distanţă de Shining.

„Scriitorul trebuie să atace zona de confort a cititorului. Să-i intre pe sub piele şi să-l facă să reacţioneze.”

„Ideea acestei poveşti a fost, de fapt, să încerc să bag oamenii în sperieţi. Aşa că am vrut să văd dacă mai pot face asta încă o dată. Am vrut să mă întorc la originile mele ca scriitor, la chestiile macabre şi înfricoşătoare. Să vedem dacă funcţionează.”

Multe dintre întâmplările din romanele lui pornesc de la traumele suferite de personaje în trecut. Şi în Shining, şi în Doctor Sleep, în acea jumătate a cărţilor pe care unii o consideră plictisitoare

(fiind plină de poveşti de viaţă şi descrieri, unde autorul îşi concepe scena), King povesteşte istoriile fiecărui personaj, pentru a lega cumva traumele suferite de fiecare de trauma colectivă, iar vechile răni revin şi se transpun în nenorocirea colectivă, subiect al cărţilor lui.

În Shinning traumele personale se amestecă cu cele ale amărâţilor cu destine tragice sfârşite în Hotelul Overlook, acest palat al ororilor, iar balul e pe cale să înceapă. Shinning prezintă dezastrul unei familii. Jack Torrance, care îşi pierde slujba de profesor din cauza alcoolismului, încearcă să-şi salveze familia şi viaţa. Renunţă la băutură şi acceptă un post de îngrijitor pe timp de iarnă la un hotel izolat în munţi, închis în acest anotimp. Un nou început, îl numesc soţii Torrance. Însă hotelul prinde viaţă, animând vremuri, oameni şi maniere demult apuse, bântuit de toate destinele curmate de-a lungul vremii în încăperile lui.

Orice hotel mare îşi are scandalurile lui. Aşa cum orice hotel mare are câte o stafie. De ce? Drace, oamenii vin şi pleacă. Uneori câte unul o mierleşte în camera de hotel – infarct sau comoţie sau aşa ceva. Hotelurile sunt locuri pline de superstiţii. N-au etajul 13, şi nici camera 13, nu există oglinzi pe spatele uşilor, chestii din astea. Dacă până la sosirea lor la Hotelul Overlook părinţii lui Dan Torrance vor cu îndârjire să creadă că fiul lor este capabil de judecată inductivă şi logică subconştientă, odată stabiliţi aici se vor convinge că acesta este înzestrat cu puteri supranaturale, că poate citi gânduri. Pe picior de plecare, bucătarul, posesor şi el al unor asemenea capacităţi, îi spune: „Ce ai tu, fiule, eu numesc «strălucire», Biblia îi spune «viziuni», iar oamenii de ştiinţă îi zic «cunoaştere anticipată». (...) Indiferent cum l-ai numi, înseamnă a fi în stare să vezi viitorul”. Dar nu numai viitorul îl poate vedea, ci şi sufletele chinuite, robite de hotel, hotel ce se dovedeşte a fi un mecanism viu.

În Doctor Sleep, Danny cel de cinci-şase ani ajunge Dan, adultul moştenitor al patimei tatălui său, băutura. Dar aici el nu încearcă să se salveze pe sine, ci pe Abra Stone, o fată cu puteri mult mai mari decât ale lui, care este urmărită de o grupare de criminali cu puteri supranaturale numită Clanul Legitim. Sau, ca să folosesc cuvintele lui King, „America este un organism viu,

şoselele sunt arterele lui, iar Clanul Legitim este un virus tăcut care alunecă de-a lungul lor”.

În Doctor Sleep găsim şi alte noi elemente SF & F faţă de prequel, cum ar fi călătoriile astrale, tema palatului minţii, care este mai mult abordată, palatul minţii fiind aici asociat cu subconştientul nostru, dar fiind mai uşor de accesat şi chiar manipulat pentru aceste personaje înzestrate cu altfel de calităţi.

În Shinning şi Doctor Sleep găsim personajele între fuga din calea sau din braţele necuratului şi păstrarea sănătăţii mintale. Aceste două cărţi abundă şi ele de ironie macabră şi autoironie, folosită ca formă de autoapărare. Amintesc un citat din Sub Dom: „Dacă nu eşti în stare să râzi când lucrurile merg prost, atunci sau eşti mort sau îţi doreşti să fii”.

În fine, şi cartea asta s-a terminat, dar povestea nu. L-a forţat mâna pe King să continue povestea vieţii lui Dan Torrance de după Hotelul Overlook şi a scris-o. Dar povestea continuă, povestea nu se termină niciodată. Scenarii vor exista atât în rândul cititorilor, cât şi în ceea ce-l priveşte pe autor: „Nu pot să spun că nu voi mai face nicio continuare pentru niciun roman de-al meu. Eu chiar sunt curios ce mai fac personajele, unde au ajuns, ce s-a ales de ele”.

40.Cărţi care apar în serialele Gilmore Girls şi Orange is the New Black

de Ilinca Damian

Cultura americană s-a obişnuit ca, prin industria cinematografică, să ne înveţe lucruri despre viaţă. Ce e bine, ce e rău, de ce nu trebuie să ne urcăm în maşină cu străini şi alte lucruri care pe vremuri erau spuse de mame şi bunici. Cele mai faine mi se par filmele pentru adolescenţi, în care în mod indirect este discutată o carte. Easy A o prezintă pe Emma Stone şi dilema ei morală ă la Litera stacojie, de Nathaniel Hawthorne, 10 things I hate about you îl reiterează pe Shakespeare, cu Îmblânzirea scorpiei, şi aşa mai departe. Face parte dintr-un program mai mult sau mai puţin evident de a apropia tinerii de lectura din programa lor şcolară. Dar, dincolo de categoria de filme sus-menţionată, există serialele, care, prin lungimea improbabilă şi firul acţiunii provoacă dependenţă şi timp pierdut.

Să luăm spre comparaţie două seriale care au ca protagoniste tinere femei: mai vechiul Gilmore girls şi recentul Orange is the New Black. Chiar unele guri ale internetului susţin că Piper Chapman (din Orange is the New Black) e noua Rory Gilmore, dar n-aş merge prea departe cu asta.

Rory Gilmore a uimit pe toată lumea cu dragostea ei nemărginită pentru cărţi şi lectură. De la faptul că ducea în geantă peste tot cu ea o carte (inclusiv la bal), până la momentele în care raftul de cărţi îi reflectă starea emoţională şi ataşamentul faţă de o situaţie, Rory este exponentul foarte simpatic al şoarecelui de bibliotecă. Se pare că pe parcursul celor şase sezoane apar 339 (da, trei sute treizeci şi nouă!) de cărţi pe care Rory le ţine în braţe, le citeşte, le cară, le recomandă ş.a.m.d. Majoritatea sunt

de beletristică, câteva legate de lumea literată, iar prea puţine de cea socială.

Un scriitor australian, Patrick Lenton, a întocmit o provocare literară inspirată de cărţile lui Rory (şi anume să le citească pe toate) şi, când ajunsese la cartea cu nr.

18, a concluzionat că, la un calcul sumar, cu o carte citită la fiecare două săptămâni, i-ar lua peste doi ani să o termine. Eu, când am făcut acelaşi calcul sumar, am ajuns la concluzia că, dacă aş citi o carte la două săptămâni, asta înseamnă 26 de cărţi pe an. Astfel, aş termina de citit cărţile pe care Rory le vântură timp de şapte sezoane, în 13 ani. Probabil Rory citea o carte pe săptămână.

Dar revenind, Rory, deşi provine dintr-o familie monoparentală, amintindu-ne subtil de eforturile mamei ei, este totuşi o răsfăţată a bunicilor săi şi studiază la un liceu privat, apoi la o universitate de top, iar preocuparea ei principală, studiul, este încurajată aproape obsesiv de mama sa. Pentru Rory nu numai că e normal să citească biblioteci întregi, dar toată lumea aşteaptă asta de la ea.

Pe de altă parte, Piper Chapman, eroina serialului Orange is the New Black şi a cărţii omonime, a fost cândva, la fel de protejată ca Rory, fiind o absolventă de studii superioare, cu o viaţă bine pusă la punct, dar care, pentru că în timpul facultăţii a avut prietenii controversate, a ajuns la închisoare. Serialul relatează viaţa ei în închisoare, pas cu pas, şi portretizează oamenii pe care îi întâlneşte aici. Ce am remarcat este că femeile din închisoare nu numai că citesc, dar consideră lectura o valoare în sine. Piper trebuie să îşi recupereze cu orice mijloace cărţile „împrumutate” de colege în absenţa ei, deţinutele îşi recomandă cărţi, argumentele înflăcărate includ trimiteri literare, în timpul liber se citesc multe cărţi şi aşa mai departe.

Observând aspectele pe care actul lecturii le capătă în aceste seriale nu pot decât să mă aplec asupra importanţei dată de scenarişti şi producători. Cumva, undeva există o politică de

„bune moravuri” care coordonează scrierea unui scenariu şi care se regăseşte în toate formele de limbaj nonverbal sau în decorurile alese. Aceste detalii nu numai că portretizează personajul (Rory, inteligentă şi pasionată de lectură, Piper, cu studii superioare, dintr-un mediu protejat), dar, indirect, motivează privitorii spre preocupări literare. Există postări peste postări, bloguri dedicate şi discuţii pe forumuri despre cărţile din ambele seriale. Pentru a-şi înţelege mai bine personajele preferate sau, din dorinţa inconştientă, poate, de a le imita, oamenii devin curioşi în legătură cu titlurile apărute fugar pe micul ecran. Şi, trebuie să recunosc, mereu sunt titluri în concordanţă cu ultimele apariţii editoriale ale momentului, ba chiar printre cele mai bine cotate şi niciodată nu lipsesc cărţile clasice.

O categorie aparte o au întotdeauna cărţile care sunt veriga lipsă în descifrarea procesului de luare a unei decizii. Prin simpla lor prezenţă, ele constituie o microreţea în viaţa protagonistelor şi le îndrumă. Iar publicul, cum am arătat şi mai sus, nu rămâne indiferent la acesta.

Evident, urmează întrebarea „de ce?”. De ce se folosesc cărţi în seriale?

Sunt vorbe (bazate pe ceva, evident, dar nu acesta este subiectul articolului de faţă) cum că este plătită ca publicitate apariţia unei cărţi noi într-un episod. Bineînţeles că nu m-ar mira să aflu că Gillian Flynn a plătit pentru Gone Girl din mâinile lui Piper Chapman, timp de o scenă, cât să se vadă bine titlul şi coperta, sau că John Green a investit mai serios pentru ca The Fault în Our Stars nu numai să fie citită cu interes, dar şi recomandată unei bolnave de cancer în fază terminală şi să se pornească o întreagă discuţie de la ea. Dar în acelaşi timp nu mă deranjează. Cărţile au fost observate şi au ajuns la cei posibil interesaţi sau personajele au fost apreciate pentru gusturile lor literare de către cei care citiseră ceva. De asemenea, ambele cărţi menţionate au avut parte de ecranizarea lor, deci nu m-ar mira să fi fost apariţia lor un teaser pentru filme.

Apoi, aş include şi motivul sus-numitei politici de bune moravuri.

Nu ştiu dacă există oficial (tind să cred că da), dar am observat că toate serialele (şi filmele, evident) trebuie să prezinte binele ca bine şi răul ca nedorit. O practică bună este încurajată şi prezentată ca demnă de urmat, una proastă, condamnată. Astfel, cititul şi cărţile intră la lucrurile bune, de încurajat, care ridică individul din mâlul ignoranţei. Personajele se salvează în ochii noştri prin actul lecturii. Jess, prietenul rebel al lui Rory, este suportat numai pentru relaţia bazată pe literatură pe care o are cu ea şi devine chiar plăcut când evoluează ca autor publicat şi când îşi înfiinţează o mică editură, fiind singurul care reuşeşte să o motiveze destul de mult pe Rory încât să-şi reia viaţa academică şi să exceleze, ca de obicei.

Închei printr-o întrebare. Deşi ştiu că noi avem o altfel de cinematografie şi că serialele noastre sunt rip-off-uri după cele mai superficiale seriale şi telenovele care au avut succes în străinezia, nu pot decât să mă întreb: oare ce s-ar întâmpla dacă personajele din serialele româneşti ar pune mâna pe cărţi şi le-ar introduce în viaţa lor de zi cu zi?

41.Inchiziţia modernă. Despre incendierea şi interzicerea cărţilor

de Ioana Vighi

A interzice, a cenzura sau a arde o carte sunt ritualuri cu zeci, dacă nu sute de înţelesuri, atât pentru fiecare individ în parte, cât şi pentru colectivul în sânul căruia se petrece oroarea. Incendierea cărţilor este poate cea mai radicală formă de cenzură, indiferent de fondul cultural, social, politic al ţărilor ce permit un asemenea gest criminal faţă de cultura scrisă. Ura manifestă faţă de cărţi e o poveste care începe de undeva de prin 213 î.e.n., prin China, când au fost puse pentru prima dată cărţi pe foc.

Cu toate că poate ne-am fi aşteptat ca mentalitatea să evolueze odată cu pandemia tehnologiei şi a avantajelor ei, se pare că nu e aşa. Chiar şi acum, în veacul ăsta al libertăţii de a te culturaliza la liber (sau de a nu te culturaliza) online sau offline, cum vrei şi când vrei, oamenii încă mai ard cărţi.

Una e cenzura. Asta e chiar o formă mai civilizată a urii faţă de cultură. Incendierea însă e definitivă, irevocabilă şi grotescă.

Oamenii consideră unele cărţi periculoase. Pentru ce anume, când ai libertatea şi alternativa de a face lucruri mai puţin „periculoase" pentru încremenirea gândirii, de exemplu să te uiţi la TV? Apoi există atâtea campanii de promovare a lecturii de calitate, un soi de „îndreptare"! Ce i-ar determina, în condiţiile astea, să mai gândească să ardă cărţi pe care le urăsc, când ar putea foarte simplu să nu le citească?

Poate pe tine nu te interesează nici Coelho, nici Sandra Brown – nici pe mine –, dar ideea ca cineva să ardă sau să interzică tot ce e slab calitativ sau nu e pe gustul său, m-ar înspăimânta. Mă înspăimântă mai mult ideea de pseudolibertate, ca ceva prost/rău/slab literar să nu aibă dreptul să existe, decât faptul că jumătate dintre români nu citesc deloc.

Imaginează-ţi o lume doar cu cărţi „frumoase" şi „morale". De ce-ai mai educa o lume cu o cultură în care totul e egal de bine şi de frumos? Şi ce înseamnă „carte bună" sau „slabă" într-o lume unde toate cărţile ar fi bune? La naiba, între negru şi alb zac zeci de nuanţe de gri. Apoi, dacă te-ai gândi să interzici ceva „pernicios" intelectului în favoarea „marii literaturi", ţi-a trecut prin minte că poate oamenii ăştia care n-o citesc poate nici n-ar putea-o înţelege, de fapt?

Una dintre cele mai impresionante şi înfiorătoare scene rămâne cea în care au fost mistuite 25 000 de volume, cărţi puse pe foc de nazişti în perioada mai-iunie 1933. Mai exact, pe 6 aprilie 1933, Asociaţia Studenţilor Germani pentru Presă şi Propagandă a decis că e momentul să pornească o primenire (Säuberung) a literaturii prin incendierea tuturor cărţilor care nu se încadrau în aşa-numitul „spirit german".

Să pui o carte pe foc pentru că o urăşti e un gest cu totul simbolic, ideea că învingi ceea ce nu doreşti să înţelegi, a explicat Rebecca Knuth, autoare ce a cercetat şi a publicat două cărţi pe această temă. Knuth spune că din cercetările pe care le-a făcut a descoperit că incendierea cărţilor sau a bibliotecilor/librăriilor nu e un act barbar întâmplător. Nu se petrece din senin, are o logică intrinsecă şi nu e fără un mesaj foarte puternic şi cât se poate de făţiş.

După cel de-al Doilea Război Mondial au mai avut loc încă multe, nepermis de multe asemenea gesturi împotriva cărţilor. Iată, cronologic, unele dintre cele mai importante, am inclus doar incendierea cărţilor de literatură, nu şi a cărţilor sacre.

Iran, 1946

În decembrie 1946, forţele iraniene au învins guvernul autonom kurd (Republica Mahabad) ce se formase în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Învingătorii au dat foc imediat tuturor cărţilor în limba kurdă pe care au pus mâna. Au interzis de asemenea predarea limbii kurde şi au închis toată presa

kurdă.

Statele Unite ale Americii, 1948

În acel an, un grup de locuitori din Binghamton, NY, au mers din casă în casă şi au cules reviste de benzi desenate pentru a le pune pe foc. Pentru că îndemnau la depravarea morală a tinerilor Americii.

„Grupuri de elevi au pus pe foc comic book-uri îndemnaţi fie de

profesori, fie de părinţi”, scria David Hadju în cartea sa, The Ten-Cent Plague: The Great ComicBook Scare and How It Changed America.

Un alt val de incendieri de comic book-uri a urmat după ce un psihiatru american şi un duşman înverşunat al acestora a scos cartea Seduction of the Innocent în
> > > 1954.

Statele Unite ale Americii, 1956

În 1956, psihanalistul Wilhelm Reich a fost judecat pentru studiul său despre orgasm. Cărţile i-au fost arse de două ori.

În New York, au fost arse sase tone de cărţi şi studii, inclusiv cărţi ale acestui psihanalist, intitulate The Sexual Revolution, Character Analysis şi The Mass Psychology of Fascism. Subiecte cam supărătoare pentru gingăşia sufletelor atât de inocente, nu găsiţi?

China, 1966-1976

În China, revoluţia culturală a lui Mao Zedong a presupus incendierea de cărţi.

Chile, 1973

După ce-au dat jos guvernul, armata a ordonat arderea unor cărţi în public, cărţi pe care ei le considerau a fi subversive.

Statele Unite ale Americii, 1973

În Dakota de Nord, directorii unei şcoli au aruncat în sobă nişte cărţi pe care le considerau „îndoielnice”. Era vorba de Abatorul Cinci al lui Kurt Vonnegut şi de Deliverance a lui James Dickey. Vonnegut a răspuns printr-o scrisoare, foarte indignat şi pe bună dreptate. După ce mulţi elevi care au citit cărţile au refuzat să le predea pentru a fi arse, directorii au ordonat să le fie percheziţionate dulapurile şi confiscate volumele.

Sri Lanka, 1981

În 1981, Biblioteca Publică din nordul Sri Lankăi devenise cea mai bună şi dotată bibliotecă din Asia. După ce trei poliţişti au fost împuşcaţi, forţele de securitate au dat buzna în bibliotecă şi au incendiat-o. Peste 95 000 de cărţi au fost mistuite.

Regatul Unit al Marii Britanii, 1988 De îndată ce cartea a fost publicată, Versetele satanice ale lui Salman Rushdie sau confruntat cu atacuri ale persoanelor ce o considerau antiislamică.

Prima incendiere de cărţi din Regatul Unit s-a petrecut în Bolton, dar nu a fost un eveniment de mare amploare. Abia următorul protest ce s-a lăsat cu incendierea cărţilor, în Bradford, a atras atenţia întregii lumi.

„Ca să arăţi lumii întregi ura faţă de o carte, pur şi simplu îi dai foc,” afirma Liquat Hussein, unul dintre organizatorii protestului de la Bradford.

De la lansarea cărţii, multe exemplare din Versete satanice aveau

să fie mistuite de foc în întreaga lume.

Bosnia, 1992

Forţele naţionaliste sârbeşti au incendiat biblioteca naţională din Saravejo, bombardând clădirea. Când a început să ardă, împuşcau pe oricine se apropia de bibliotecă să încerce să salveze vreo carte. Aproape două milioane de cărţi s-au pierdut.

Egipt, 2001

Ziarul Al Hayaat raporta că ministrul egiptean al culturii, asaltat şi ameninţat de fundamentaliştii islamici, a ales să ardă peste 6 000 de exemplare dintr-un volum de versuri aparţinând poetului Abu Nuwas. Poetul a trăit în secolul al XVIII-lea şi este renumit pentru versurile sale erotice şi homosexuale.

Statele Unite ale Americii, 2001

Harry Potter a fost destul de disputat când a ieşit pe piaţă, în 2001. Unul dintre protestele împotriva acestei cărţi s-a petrecut în Pennsylvania, în curtea unei biserici.

„Am enervat câţiva oameni, dar cu ocazia asta ni s-a făcut şi publicitate”, a afirmat preotul George Bender.

Au avut loc cel puţin şase proteste şi incendieri ale seriei Harry Potter în America.

Irak, 2003

După invazia din Irak din 2003, aproape toate cărţile din biblioteci şi librării islamice au fost arse. Nimeni nu ştie cine le-a dat foc.

Italia, 2006

În Ceccano, un orăşel pe lângă Roma, doi consilieri locali ai unor partide conservatoare au ars un exemplar din Codul lui Da Vinci al lui Dan Brown. Şi- au motivat gesturile afirmând că această carte e „blasfematoare”.

Germania, 2006

Jurnalul lui Anne Frank a fost ars pe 24 iunie în Pretzien, Germania, de către nişte tineri de 20 de ani, membri ai unei grupări extremiste. Au fost arestaţi pentru incitare la ură rasială.

Olanda, 2011

Supăraţi pe faptul că Lawrence Hill a folosit cuvântul negroes (negrotei) în titlul cărţii sale, The Book of Negroes, un grup a pus pe foc în Amsterdam, pe 22 iunie, exemplare din această carte.

Acest grup numit Foundation Honor and Restore Victims of

Slavery în Surinam a avertizat că va incendia cărţile dacă Hill nu va schimba titlul. Unul dintre membrii grupului a spus că au ars doar coperta, nu şi întreaga carte, pentru că doar titlul îi deranja.

Titlul ales de Hill provine dintr-un document istoric cu acelaşi nume, ce poate fi regăsit în carte.

Iar inchiziţia modernă continuă.

42.Psihologia kitsch-ului sau de ce Răpirea din Serai e înduioşătoare

de Ioana Vighi

Am plecat de la afirmaţia lui Broch, că fiecare artă are un picuţ de kitsch în ea. Natura este o eroare, zice Abraham Moles în Psihologia kitsch-ului. Până şi ea. A devenit iată, un exemplu de aşa nu, pentru că omul n-a lăsat-o-n pace până nu i-a dat forma pe care el a dorit-o.

Povestea kitsch-ului începe cam aşa: a fost odată ca niciodată o clasă socială numită aristocraţie. Şi fiindcă această aristocraţie a dat ortu' popii, în locul ei a venit burghezia. Şi iată cum, prin secolul al XlX-lea, burghezia, neavând se pare nici pe departe acelaşi gust şi rafinament pentru artă, şi-a întocmit vrând-nevrând un sistem de valori imitativ care dorea să se înalţe către aceleaşi orizonturi aristocratice. Ce să vezi, n-a mers. Sau a mers, dar băieţii au început să creeze o artă a ostentaţiei şi a consumului, care a trăit fericită până la adânci bătrâneţuri.

Din ce-am citit din Moles, kitsch-ul în zilele noastre nu e atât de tâmp şi de fraier încât să-l recunoşti dintr-o simplă ocheadă, să-l pipăi şi să urli „este”. Kitsch-ul noii ere sau neokitsch-ul, contrar a ceea ce mă aşteptam să citesc în cartea domnului Moles, e un fenomen conotativ, nu e modă, e modul, potemkinada sa e subtilă. Nu e doar frumuseţe, nu (doar) aduce laolaltă oameni cu gurile căscate care-şi şterg băluţele din colţurile gurii de uimire la vederea unei frumuseţi despre care ei n-ar bănui că e inautentică.

Kitsch-ul nu e un lucru în sine, ci e relaţia pe care omul o are cu acel lucru. Există aşadar o apropiere kitschoasă faţă de obiect, un

soi de fetişizare, cum ar face un colecţionar cu obiectele pe care le adună, apoi estetismul vorace al consumatorului de artă sau alienarea la care ajunge omul dependent de obiecte (maşina pe care o iubeşte ca pe ochii din cap etc.). Există şi un kitsch al kitsch- ului sau antikitsch-ul. Chiar ideea de a vedea într-un obiect un moment tranzitoriu de plăcere. Carpe diem, my friend, este o sublimă expresie a kitsch- ului.

Dacă mai demult kitsch-ul mustea în decorativismul opulent cu care casele burghezilor erau înţesate, acum kitsch-ului nu îi mai e suficientă butaforia şi prezenţa sa expozitiv-decorativă şi explicită. Nu e un fenomen autosuficient. El s-a inserat astăzi în obiectele de care nu avem, de fapt, nevoie vitală sau chiar în oameni. Politicieni. Imaginea lor de protectori ai patriei, afişele cu zâmbetul şi falsitatea grosolană şi manifestă cu care îşi îndeamnă semenii să voteze. Kitsch- ul actual merge şi pe principiul aglomerării, al gigantismului sau miniaturizării. Totul e fie excesiv de mare, fie excesiv de mic. Se împarte, aş zice eu, în kitsch agresiv şi kitsch mai greu de recunoscut.

Ardoarea cu care kitsch-ul îndeamnă spre bine, perfecţiune, spre moralitate, spre lumină, spre pacifism anulează orice formă de uman şi umilitate. Panourile publicitare care-ţi vor binele, dar care te „violează" pentru că eşti mic, prost şi nai bani să cumperi maşina aia, dar în faţa cărora te opreşti oricum, copleşit şi mărunt, apoi strivit în oraş de îngrămădeala de culori, oferte unice, reduceri senzaţionale, zgomotul şi sunetele care-ţi zdruncină viscerele, castrat de imaginea unor exemplare superbe de oameni fericiţi, prezenţi pe toate afişele, toate astea şi multe altele sunt fenomene ale kitsch-ului agresiv.

Pe când telefoanele mobile supradotate, costumele şi cravatele colorate, frezele, trendurile, stilurile muzicale care îmbină toate stilurile, obiectele care cochetează cu toate simţurile noastre neantrenate estetic sunt altă gamă kitsch-uri, aş îndrăzni să zic una redusă la universul imediat al omului. Kitsch-ul e menit să te epuizeze, să-ţi cultive gustul pentru aici şi acum, pentru o intimitate plăcută şi confortabilă. Şi aparent individualizată.

Mallurile sunt temple orgiastice ale kitsch-ului, în care intri

fascinat să te închini. O virtute a kitsch-ului e aceea de a fascina şi îmbăta. E rolul lui pe pământ. Eşti beat de kitsch. Şi încă o virtute a kitsch-ului e generozitatea cu care se dedă tuturor, ca o prostituată mărinimoasă, nediferenţiat. Nu e musai să fie obscen, vulgar sau ostentativ.

Când lucrurile necesare cu care te înconjori nu mai răspund doar necesităţilor, ele devin kitsch. Cum zice Moles, cleştele pentru zahăr era un simplu obiect cu care culegeai zahărul, până să devină încărcat de îngravări de tot soiul. Omul mediocru e măsura tuturor lucrurilor, spunea un nene al cărui nume nu-l reţin.

Pentru el se face totul astăzi, în era neokitsch-ului. Nu se discută cultivarea gustului acestui om, pentru că nimeni nu vrea o masă de oameni inteligenţi, care înţeleg ce văd şi ce aud, e suficientă dresarea la un nivel confortabil de către cei care deţin puterea. Orice ar însemna puterea asta.

McDonalds ştie că ţi-e foame, că oricum o dai, o să ţi se facă foame. Si te îmbie cu hamburgeri şi cartofi prăjiţi. Dacă iei porţii mari la meniu, ai, bineînţeles, reducere. Si cum să nu iei o porţie gigantică, cât mai gigantică, XXL, când ţi-e atât de foame? Si ieşi şi în câştig cu reducerea! Instinctul foamei tale le e suficient să te îngenuncheze. Când treci pe lângă McDonalds, înfometat, cad multe bombe cu poze cu hamburgerii ăia suculenţi, roşiile alea cu stropi de rouă, cu îngheţata aia cremoasă. Cum dracului să rezişti când îţi ghiorţăie maţele în faţa monumentelor închinate satisfacerii imediate a instinctelor stomacale? Gotcha, son of a bitch. Cine nu e sclavul instinctului foamei? Băieţii deştepţi ştiu să-ţi demonstreze cum arată de fapt respectul faţă de propria-ţi foame. Sau faţă de propria moarte. Iar sicriele sunt opulente, sunt sculptate şi confortabile. Totul pentru o moarte decentă. Cine nu vrea să fie îngropat ca tot... omu'?

Simplitatea, în schimb, e foarte sofisticată. E atât de sofisticată, încât e confundată de masele de oameni cu simplismul. Cu derizoriul, neputinţa, sărăcia, precaritatea. Subtilitatea lui nu admite decât frumuseţea volatilă şi evanescentă şi respinge frumosul incomod. Pentru kitsch-ul agresiv însă nu există frumos

sau urât, ci doar imediatul. Cu toate astea, deşi kitsch-ul mai cultivă şi perisabilitatea, cum ar fi telefoanele celulare care ies cel puţin o dată pe an cu alte şi acaparatoare facilităţi, încercând să te convingă că nu ai văzut în viaţa ta ceva mai bun şi nici n-o să mai vezi, că e nou, fascinant, totuşi, există o perenitate a unui anumit tip de kitsch, gen carpeta Răpirea din Serai. Câţi n-am văzut cârpa aia colorată în plin dinamism al scenei răpirii.

Genul ăsta de kitsch înduioşează, edulcorează şi înmoaie. Păstrează o urmă de uman, pe undeva. Pentru că nu-i trebuie nimic, nu e strident, gălăgios sau nu vrea să te convingă că e cel mai bun lucru ce ţi se poate întâmpla. Nu e nimic imperativ, ostentativ şi nici măcar nu ştie să mimeze subtilitatea. Sau o oaie în miniatură din ceramică, cu un zâmbet tâmp şi molcom, care se uită la tine.

Există segmentul acesta de kitsch care gâdilă glandele amintirilor şi blândeţurilor, are savoarea nostalgică a dulceţurilor pe care le mâncai pe furiş când erai mic, un kitsch faţă de care probabil c-ai zâmbi în colţul gurii cu indulgenţă şi o firavă complicitate vinovată. E inofensiv şi e demult, ca bunicuţa care le are în dotare.

Cred că tot ce poartă un nume, am conchis eu închizând cartea şi declarându-mă învinsă, e damnat la kitsch. Kitsch-ul, se pare, e inevitabil evoluţiei, inexpugnabil şi peren. E necesar, până la urmă, ca un side-effect al civilizaţiei, oricât de ipocriţi am fi şi ne-am zbârli.

Kitsch-ul ăla făţiş, fără ostentativa sete de manipulare, kitsch-ul inocent şi neadaptat la perversitatea cameleonică a societăţii duce cu el o candoare. Cum e Răpirea din Serai, pe care o tolerezi mai lesne şi căreia îţi vine parcă să-i ierţi statutul, decât plasticurile aurite şi fosforescente de pe tarabe, să zicem. Nu trebuie să ne scape din vedere că adaptabilitatea la tot ce reprezintă omul este un atu al kitsch-ului, care îi permite să ţină pasul. E pandemic. Tot ce-ţi trebuie sunt uneltele necesare pentru a-l recunoaşte, a-l depista. Să-l conştientizezi, ca să nu te ia el în posesie. Aşa că a recunoaşte kitsch-ul şi a-l privi în aceeaşi măsură cu detaşare amuzată e o atitudine mult mai

sănătoasă decât ipocrizia de a-l arăta cu degetul într-o înverşunare geamănă cu fanatismul religios, în tot acest timp înfruptându-te pe deplin din el. Fără să ştii, practic, ce faci.

43.În cazul depresiei, specialiştii îţi recomandă să citeşti

de Tibi Oprea

Mai mult de 350 de milioane de oameni din întreaga lume suferă de depresie. Mai puţin de jumătate primesc tratament, chiar mai puţini au acces la psihoterapie. Ce nu ştie multă lume e că soluţiile pentru problemele „sufletului” sunt aceleaşi, dar sunt aplicate în funcţie de diagnostic. E un fapt dovedit că muzica, animalele de companie, dansul, tentativele creative de a fi artist sunt remedii excelente pentru depresii. Şi totuşi, când mergem la psiholog, acesta nu ne recomandă să ne cumpărăm o chinchilla sau să dansăm mambo. Psihologul ştie că un potenţial client se aşteaptă la savantlâcuri din partea vindecătorului său, aşa că soluţiile simple de care vorbeam sunt adesea evitate.

Ce vreau să punctez e că, la fel ca torsul pisicilor, lectura este o activitate liniştitoare, relaxantă, dezrobitoare. O spun eu, care am simţit influenţa cititului asupra psihicului şi, mai ales, o spun psihologii. Este o „medicamentaţie” care se poate administra pe termen lung, pentru care nu-ţi trebuie aprobare şi care nu prezintă efectele secundare ale medicamentelor.

Termenul de „biblioterapie” a fost inventat în 1916 de către clericul Samuel Crothers, care a susţinut că „o carte poate fi stimulent, sedativ, iritant sau somnifer”. Mai târziu, medici, asistente medicale, librari şi asistenţi sociali i-au dat acestui termen şi alte sinonime – „bibliopatie”, „consiliere literară”, „orientare literară”, „literapie” –, toate variantele mergând pe ideea că lectura poate vindeca.

În 2003, un psihiatru din Ţara Galilor, Dr. Neil Frude, a realizat

că volumele de dezvoltare personală, şi nu numai, i-au oferit un real ajutor atunci când nu mai făcea faţă cu clienţii sau când nu mai putea să accepte programări. În iunie 2013 a fost lansat un program care le permitea doctorilor din Serviciul Naţional de

Sănătate din Anglia să ţină cont de practicile doctorului Frude. Nu doar să recomande cărţi, ci să le prescrie – „Cărţi pe bază de reţetă”. Acum, acolo, dacă doctorii te diagnostichează, de exemplu, cu depresie uşoară până la moderată, îţi pot scrie un titlu de carte pe o hârtie şi, în loc să mergi la farmacie, ajungi la bibliotecă, unde poţi cere volumul prescris. Iar depresia este doar una dintre afecţiunile tratate cu cărţi.

Azi, în Marea Britanie, cuvântul „biblioterapie” se află pe buzele oricărui locuitor, iar pentru fiecare are un înţeles diferit. Manageri de biblioteci, scriitori, pictori şi alţii oferă consultaţii literare; pentru o listă de lecturi personalizată, un astfel de biblioterapeut poate câştiga până la 80 de lire. Programul Serviciului de Sănătate este exemplul cel mai bun care se poate da, dar există şi agenţii care dezvoltă propriile programe de biblioterapie: Reading Agency, de exemplu, au un program numit „Mood-Boosting Books”, prin care recomandă pacienţilor ficţiune şi poezie. Iar o altă organizaţie, The Reader, nu înregistrează niciun profit făcând lucrul acesta, ei propunându-şi să aducă oamenii fără un loc de muncă, condamnaţi la închisoare sau bătrâni împreună, pentru ca aceştia să-şi citească unul altuia poeme şi proză.

The Reading Well arată într-un studiu din 2009, care compară frecvenţa cardiacă şi tensiunea musculară înainte şi după diverse activităţi, că cititul este „o metodă cu 68% mai bună de a reduce nivelul de stres decât muzica; şi cu 100% mai eficientă decât o ceaşcă de cafea”.

Pe de altă parte, câţiva cercetători au descoperit că, după ce terminăm de citit un roman, schimbări efective persistă în creier, cel puţin pentru câteva zile. Neurologul Gregory Berns, directorul Center for Neuropolicy de la Universitatea Emory şi autorul principal al studiului, spune că „poveştile ne modelează

vieţile şi, în unele cazuri, contribuie la definirea unei persoane”. Folosind imagistica prin Rezonanţă Magnetică (RMN), aceştia au identificat reţele ale creierului care se asociază cu lecturarea poveştilor. Douăzeci şi unu de studenţi de la Universitatea Emory au participat la acest experiment, care a durat 19 zile consecutive. Toţi au citit acelaşi roman, Pompeii, un thriller din 2003, scris de Robert Harris, bazat pe povestea reală a erupţiei Vezuviului din Italia antică. Asta deoarece cartea descrie evenimentele într-un mod dramatic, iar ei tocmai de o linie narativă puternică aveau nevoie pentru acest experiment. Au fost scanaţi şi în stare de repaus, şi după ce au citit paginile care le-au fost atribuite. S-a constatat că în stare de repaus se înregistrează o activitate mai mică în zona cortexului temporal stâng decât în momentele în care subiecţii citesc. Această zonă este asociată cu receptivitatea pentru limbaj.

Chiar dacă participanţii nu au citit efectiv romanul în timp ce erau scanaţi, au păstrat această conectivitate sporită. Noi numim asta „umbră a activităţii”, un fel de memorie musculară.

Conectivitate sporită a fost de asemenea observată şi în şanţul cerebral central, regiunea senzorială şi motorie principală a creierului. Când ne gândim la alergat, de exemplu, se activează neuronii asociaţi actului fizic de a alerga. Ei bine, cititul a activat nişte neuroni din această regiune, observându-se astfel activitate în corp. Prin urmare, Berns spune: „Schimbările neuronale pe care le-am observat asociate cu sistemele de senzaţie fizică şi mişcare sugerează că citind un roman te poţi transpune în corpul protagonistului. Ştiam deja că poveştile bune te pot pune în pantofii altcuiva, într-un sens figurativ. Acum remarcăm că se poate întâmpla ceva şi în mod biologic”.

Ce este interesant e că aceste senzaţii nu au fost receptate doar pe moment, ci au persistat cinci zile la rând. Nu se ştie exact cât timp persistă în creier, dar cert e că lectura poate avea efecte biologice asupra creierului nostru.

Însă, deşi ideea că literatura poate vindeca este veche, această teorie a fost studiată doar recent. Un studiu din 1997 a găsit biblioterapia mai puţin eficientă în tratarea depresiei unipolare

decât terapia individuală sau de grup. De-a dreptul surprinzător, în 2007 acelaşi cercetător a declarat, în urma reluării studiului, că literatura tratează anxietatea la fel de eficient, fără ajutorul unui terapeut. Alte studii realizate după implementarea acestor programe ne arată că foarte mulţi pacienţi aleg să citească cărţi de autoajutorare, mai degrabă decât să ceară ajutorul medicului. Concluzia specialiştilor a fost că o carte nu face mai multe decât un terapeut, dar este mai bine decât nimic.

Cărţile pe bază de prescripţie sunt unul dintre cei mai mari paşi în psihologie din ultimele decenii. Chiar şi în terapia cognitiv-comportamentală pot fi aplicate. Întrebat cum poate o pagină scrisă să mimeze întâlnirea faţă-n-faţă, Frude a răspuns simplu: „ca prin magie”. „Cele mai bune cărţi dau iluzia că ascultă şi se îngrijesc de cititor”, explică el. Mai ales autorii care sunt şi clinicieni pot scrie, pe baza îndelungatei experienţe cu suferinzii de diverse boli psihologice, o carte care să le întipărească pacienţilor în minte cuvintele „cartea aceasta a fost despre mine”. Contează doar să găseşti oamenii potriviţi care să-ţi prescrie o carte.

Acolo unde Dr. Frude vede magie, alţii pot vedea pragmatism, iar terapia cognitiv-comportamentală pe termen scurt costă mai mult decât o carte. Dar slavă Domnului că lumea citeşte şi fără prescripţie. Păreri contra biblioterapiei au fost şi sunt multe. În 1867, un expert avertiza lumea de faptul că dacă iei o carte cu tine în pat, la culcare, ea ţi-ar putea afecta ochii, creierul şi sistemul nervos. Unii reformatori sociali au numit cărţile ca fiind droguri, iar în 1889 un politician a numit ficţiunea „otravă morală”. În 1883, în New York era adoptată o lege conform căreia statul va amenda „orice persoană care va vinde sau împrumuta o carte de ficţiune unui minor cu vârsta sub 16 ani, fără să obţină acordul scris al părintelui sau tutorelui”.

Se ştia că anumite regiuni din creier, precum zonele Broca şi Wernicke, au un rol în modul cum interpretează creierul cuvintele scrise, dar studiile recente au arătat, cum spuneam şi mai sus, că naraţiunea activează şi alte zone ale creierului. Cuvinte precum „lavandă”, „scorţişoară” şi „săpun”, de exemplu, obţin un răspuns nu numai din zonele de procesare a limbajului

din creier, ci şi din zonele care se ocupă de mirosuri. Dintr-un studiu din 2006, publicat în revista Neuroimage, reieşea că în aceste zone se observă o activitate mai mare când citim cuvinte asociate cu senzaţii puternice de miros, decât atunci când citim cuvinte neutre. De asemenea, expresiile uzuale cum ar fi „Cântăreţul a avut o voce plăcută” nu au acelaşi efect în creier precum îl au metaforele: „Cântăreţul a avut o voce de catifea”. Pe acelaşi principiu, descrierea mişcării stimulează alte regiuni ale creierului în afară de cele asociate limbajului.

Véronique Boulenger, cercetător de la Laboratory of Language Dynamic din Franţa, a condus un experiment care a dezvăluit în urma scanării creierului că, pronunţând propoziţii ca „John a prins obiectul” şi „Pablo a lovit mingea”, se produce activitate în cortexul care coordonează mişcările corpului. Aşadar, creierul nu face diferenţa între realitate şi ficţiune din punctul ăsta de vedere. Efecte există în ambele cazuri, doar că la intensităţi diferite; lectura produce asupra creierului o simulare vie a realităţii. Astfel ne putem şi explica de ce anumite opere ne impresionează şi rămân întipărite în minte mai intens şi mai mult timp decât altele. Poate dacă scriitorii ar citi despre aceste studii, şi-ar schimba într-o oarecare măsură felul de a scrie spre a manipula creierul cititorului.

În alte studii, realizate de Dr. Raymond Mar şi Dr. Keith Oatley, citim că indivizii care citesc frecvent ficţiune par să fie mai abili decât ceilalţi în a înţelege oamenii, în a empatiza cu ei, în a vedea lumea din perspectiva lor, în a înţelege complexitatea vieţii sociale. Tot ei au ajuns la concluzia că preşcolarii îşi dezvoltă mai bine intelectul cu cât citesc mai multe poveşti. Acelaşi efect îl au şi filmele, însă nu şi privitul la televizor.

Aşadar, biblioterapia este avantajoasă pentru pacienţi, pentru iubitorii de carte, pentru psihoterapeuţi şi ajută şi la vânzarea de carte, aducând noi cititori în librării şi biblioteci. De asemenea, citind nu iei în greutate, nu ai un libido scăzut, nu ai greţuri (doar dacă nu citeşti în maşină ori autobuz) şi nu ai stări de somnolenţă (doar dacă nu citeşti o carte plictisitoare, hi! Hi!). Bineînţeles, demersurile din ultima perioadă nu trebuie să ne ducă cu gândul că o carte depăşeşte puterea unui psihoterapeut de a vindeca.

Însă cu siguranţă putem să ne autoadministrăm minimum două cărţi pe lună. Preventiv.

„O minte are nevoie de cărţi precum o sabie are nevoie să fie ascuţită” (George RR Martin).

44.Identificarea cu un personaj dintr-o carte îţi poate schimba viaţa

„Personajul pur şi simplu te înlocuieşte”

de Ioana Vighi

Dacă ţi se întâmplă să te „pierzi” într-un personaj sau în ceea ce face el în timp ce citeşti un roman, chestia asta se poate să te afecteze mai mult decât ţi-ai închipui. Cel puţin asta susţine un studiu realizat de Universitatea din Ohio. Oamenii de ştiinţă din cadrul universităţii au studiat ce se întâmplă atunci când oamenii „iau” asupra lor emoţiile, senzaţiile şi trăirile personajelor şi reacţionează ca şi cum ar fi experienţele lor personale, un fenomen numit experience-taking sau un fel de capacitate de identificare, ceva mai mult decât o simplă empatie.

În contextele favorabile declanşării şi dezvoltării acestui fenomen, identificarea cu eroii cărţilor poate duce la adevărate metamorfoze interioare, chiar dacă ele sunt temporare. „Identificarea poate altera semnificativ comportamentul şi gândurile”, afirmă Lisa Libby, coautoarea studiului realizat de Ohio State University.

Identificarea nu e ceva ce se petrece tot timpul. E vorba doar de acele momente în care omul reuşeşte să-şi pună pe plan secund propria identitate, să uite o clipă de conceptul de sine în timp ce citeşte. Într-un alt experiment, s-a descoperit că subiecţii, după ce au fost plasaţi într-un spaţiu îngust cu oglinzi de jur-împrejur, nu au fost capabili să se „contopească” cu acţiunea din carte. „Atâta timp cât ceva din jurul tău îţi aminteşte de tine, de

propriul ego, de individualitatea ta, nu vei fi capabil să te identifici cu un personaj", afirmă unul dintre autorii experimentului, Geoff Kaufman. „Trebuie ca ceea ce te delimitează şi te defineşte ca persoană să se piardă, pentru a putea trăi o experienţă autentică de identificare cu altcineva."

S-a realizat şi un studiu cu 82 de subiecţi, studenţi, ce au avut de citit una dintre cele patru versiuni ale unei poveşti cu un student care a întâmpinat mai multe obstacole în dimineaţa zilei alegerilor (cum ar fi probleme cu maşina, ploaie, o coadă infernală la cabina de vot), într-un final reuşind să intre în cabină să-şi exercite votul. Acest experiment a avut loc cu câteva zile înainte de alegerile prezidenţiale din noiembrie 2008. Unele dintre versiuni fuseseră scrise la persoana I („eu am intrat în cabina de vot"), în timp ce altele au fost scrise la persoana a IlI-a („Paul a intrat în cabina de vot"). În unele versiuni, personajul era chiar un student al universităţii unde învăţau subiecţii experimentului, iar în celelalte versiuni ale poveştii, acest personaj frecventa cursurile unei universităţi diferite de cea la care studiau participanţii la experiment.

După ce au terminat de citit povestea, participanţii au completat un chestionar care le măsura nivelul de identificare cu personajul poveştii – cât de mult din ceea ce a simţit eroul istorisirii a fost preluat de studenţi. De exemplu, au fost rugaţi să evalueze dacă şi în ce măsură erau de acord cu afirmaţia „Mi-am dat seama că simţeam ceea ce personajul din poveste simţea" şi „Am simţit că puteam pătrunde în mintea personajului". Rezultatele au arătat că subiecţii care au citit versiunea poveştii la persoana I, cu personajul care frecventa aceeaşi universitate ca ei, au avut parte de cel mai înalt grad de identificare cu acesta. 65% dintre aceşti au raportat că au participat apoi la vot, în noiembrie 2008.

În comparaţie, doar 29% dintre cei ce au citit versiunea la persoana I despre personajul ce nu învăţa la aceeaşi universitate ca ei, au participat apoi la vot. „Când personajul din carte face parte din acelaşi grup cu care te identifici, iar povestea este şi la persoana I, ai mult mai multe şanse să preiei acele informaţii şi trăiri ca şi când ar fi ale tale", declară Libby. „Şi când asta se întâmplă, efectul poate ţine chiar şi zile după aceea."

Dacă într-adevăr eşti mai înclinat să te „pierzi” într-un personaj ce-ţi seamănă, ce se întâmplă dacă nu-ţi dai seama de similaritatea asta decât mai târziu în poveste?

În alt experiment, 70 de studenţi de sex masculin, heterosexuali, au citit o poveste despre o zi din viaţa unui student. Au existat trei versiuni – una în care personajul şi-a dezvăluit homosexualitatea chiar de la începutul poveştii, una în care personajul avea să-şi dezvăluie homosexualitatea mai târziu, iar a treia versiune, în care personajul era heterosexual. Ceea ce s-a descoperit a arătat că participanţii care au citit versiunea poveştii cu personajul care şi-a declarat homosexualitatea mai târziu, au avut parte de un grad de identificare mult mai mare decât cei ce au citit versiunea cu studentul care spune de la bun început că este homosexual.

„Dacă subiecţii ştiau de la început că personajul nu le seamănă, asta a stat în calea identificării lor cu eroul poveştii”, spune Libby. „Aflând târziu despre aceste diferenţe, au avut libertatea de a se pierde în mintea şi sentimentele acestuia ca şi cum studentul-personaj ar fi fost heterosexual, ca şi ei.” Mai important de atât, versiunea poveştii pe care participanţii au citit-o le-a alterat percepţia asupra homosexualilor.

Cei care au descoperit târziu că personajul lor nu avea aceeaşi orientare sexuală ca ei au raportat o atitudine favorabilă faţă de homosexuali după lecturarea naraţiunii, nemaifiind influenţaţi de stereotipuri în comparaţie cu cei ce au aflat din vreme că băiatul din poveste era gay.

„Dacă subiecţii s-au identificat cu personajul înainte de a şti că acesta este homosexual, dacă procesul de preluare a identităţii acestuia a apucat să se deruleze în totalitate, atunci aceştia au arătat o atitudine pozitivă la final – cititorii au acceptat faptul că personajul le semăna”, a spus Kaufman.

Libby spune că preluarea identităţii personajului este diferită de identificarea cu perspectivele personajului, în care oamenii încearcă să înţeleagă contextul şi perspectiva acestuia, fără însă a pierde din vedere propria identitate.
„Identificarea cu personajul este o experienţă mult mai profundă

– pur şi simplu personajul te înlocuieşte”, spune ea.

Cheia acestui tip de fenomen al lecturii stă în spontaneitatea şi naturaleţea cu care se petrece, adică nu poţi arăta cu degetul sau sfătui pe cineva să facă asta, vine cumva firesc dacă toate circumstanţele sunt favorabile unei asemenea experienţe. „E un fenomen foarte puternic, tocmai pentru că nici măcar nu conştientizezi când ţi se întâmplă. E un proces inconştient.”

45.Cum literatura fantasy te poate scoate din depresie

de Amelia Prisăcaru

Metodele de redescoperire a magiei în cazul adulţilor sunt multe, însă pe departe cea mai frumoasă şi la îndemână metodă este lectura. Eu am descoperit literatura fantasy odată cu scrierile lui J.K. Rowling şi de-atunci nu m-am mai putut opri. Starea de bine şi felul în care reuşesc să mă pierd în lumea creată de autori, intensitatea la care trăiesc mereu întâmplările şi păţaniile personajelor mă lasă mereu eliberată şi proaspătă, cu forţe noi şi o viziune mai bună asupra lumii în care trăiesc.

Şi iată câteva dintre motivele pentru care cred că literatura fantasy are un pronunţat caracter antidepresiv.

Fascinaţia pentru trecut

Provine probabil din dorinţa de a oferi poveştilor un parfum de autenticitate. Autorii nu mai folosesc „a fost odată”, dar acţiunea din majoritatea cărţilor de fantasy se desfăşoară în trecut. Magia

parcă nu-şi găseşte locul în vremurile contemporane, pe când în trecut este credibilă. Până la urmă, cine să dovedească neadevărul povestirii? Fie că vorbim despre autori care creează portaluri spre un alt timp (Rowling, Riggs, Gaiman, Morgenstern) sau despre autori care îşi întorc viziunea spre timpuri de mult apuse (Rothfuss, Abercrombie, Delawney, Martin), trecutul rămâne terenul de joacă preferat de scriitorii fantasy-urilor.

Există şi o excepţie: romanele cu vampiri. Aici acţiunea se desfăşoară în prezent, dar fascinaţia pentru trecut se manifestă prin personaje care au, pe alocuri, mii de ani de existenţă. Prin comparaţie cu trecutul, în care oamenii trebuiau să meargă la războaie, parcă prezentul nostru în care trebuie să mergem la serviciu, la liceu sau la facultate nu mai pare chiar atât de negru, nu-i aşa?

Personajul principal este un inadaptat

OK, ştim cu toţii că personajul trebuie să fie unul special, pentru că oamenilor obişnuiţi nu li se întâmplă lucruri extraordinare (oare?). Dar în poveştile de fantezie eroul este de-a dreptul bătut de soartă: Potter şi Kvothe sunt orfani, Cat (seria The Night Huntress) nu este acceptată nici măcar de propria familie, Logen Ninefinger este singur pe lume ş.a.m.d. Exemplele sunt multe.

Autorii construiesc personaje care nu mai au nimic de pierdut. Încearcă orice, sunt invulnerabili din start şi probabilitatea ca ei să se găsească în situaţii în care altcineva nu s-ar aventura este mult mai mare. Dar cu toată această singularizare, mesajul principal rămâne în picioare: cu toţii suntem speciali. În felul nostru.

Destinul prestabilit

În strânsă legătură cu situaţia personajului principal găsim tema destinului. Există un singur om cu stea în frunte: el trebuie să îndeplinească profeţia, să scape lumea de forţele răului, să restituie obiecte magice din locuri inaccesibile. Spun că este în strânsă legătură cu inadaptarea personajului principal pentru că tot răul care i se întâmplă eroului îl face ca în final să îşi atingă potenţialul: i-au murit părinţii pentru că el trebuia să-l ucidă pe asasin, nu-şi putea valorifica extraordinarele calităţi decât lipsit de dragostea părintească. Dacă un biet orfan reuşeşte să salveze lumea, atunci noi, oamenii de rând, de ce ne-am lăsa copleşiţi de toate nimicurile vieţii cotidiene?

Dihotomiile extreme

Am observat că în fantasy, ca şi în basm, rar se găsesc forţe sau personaje neutre. Valorile sunt mereu la limitele opuse: bine vs rău, lumină vs întuneric, magie albă vs magie neagră. Nu există niciodată cale de mijloc sau moderaţie.

Toate acţiunile sunt finale, ireversibile şi, adesea, au efecte cataclismice. Înainte să ia o decizie, eroul trebuie să-şi scoată ochii, să-şi scuipe sufletul şi să-şi piardă cel puţin un prieten. Nici atunci decizia n-o să fie cea bună (de obicei personajul mai pierde un prieten pentru că n-a luat decizia corectă). Dar ca să mă întorc de unde am plecat, dihotomiile sunt sarea şi piperul operelor fantasy. Drama ar fi greu de întreţinut fără ele. Şi sunt o modalitate uşoară de a crea modele demne (sau nu) de urmat pentru publicul cititor. Noi ne mai permitem să şi greşim, pentru că, fiţi sinceri, în câte chestiuni de viaţă şi de moarte aţi fost implicaţi până acum?

Sacrificiul

Strict legat de punctele anterioare găsim motivul sacrificiului. Eroului dacă nu-i e greu, nu-i e bine. El trebuie să lupte încontinuu cu sine însuşi, să piardă oameni dragi, să fie dispus să-şi dea şi viaţa pentru omenire şi viitorul ei. Avem şi vom avea în permanenţă nevoie de modele în viaţa noastră, iar literatura fantasy ni le oferă.

Actualitatea, mai mult decât oricând, pare că ne serveşte doar motive de indignare, fără să ne arate şi reversul, catharsisul, etalonul, omul care îţi doreşti să fii.

Îngerul căzut

Este tema personajului negativ, naşterea răului. În general, personajele negative nu sunt de la început rele. Pornirile lor malefice vin fie din setea de putere, din setea de cunoaştere a unor secrete întunecate dincolo de limitele teoretice sau din mirajul răzbunării.

Personajele negative sunt, la început, potenţialii eroi buni: extrem de capabili, au o curiozitate ieşită din comun şi un ascuţit simţ al aventurii. Ceva se întâmplă însă în viaţa lor şi, asemenea lui Lucifer care a fost expulzat pentru că a vrut să fie mai presus, şi personajele noastre ajung să fie adversari redutabili pentru personajul principal. Adversarii noştri de zi cu zi nu sunt nici zmei, şi nici nu au puteri supranaturale, hai să privim lucrurile din punctul ăsta de vedere.

Dumnezeul

Există în toate romanele un personaj bătrân şi înţelept care îl ghidează pe erou şi- l sfătuieşte la nevoie: Gandalf, Dumbledore, Vraciul, Mencheres, Miss Peregrine, Merlin... Toţi sunt figurile centrale lumii eroului principal. Un fel de figură paternă (sau maternă, după caz) supranaturală, personajul-Dumnezeu este cel care le ştie pe toate şi moare, de obicei, înainte ca eroul să fi învins forţele răului tocmai pentru ca situaţia să devină şi mai complicată pe de o parte, dar şi pentru a lăsa eroului loc să crească, să devină noul Dumnezeu.

Avem şi noi în jur o sumedenie de exemple, de la bunici şi rude la mentori şi prieteni. E bine să ştim să îi recunoaştem şi să învăţăm să-i ţinem aproape.

Călătoria

Eroul nu găseşte niciodată tot ce are nevoie într-un singur loc. El trebuie să se mişte, să călătorească, să cunoască oameni noi. Călătoria este în operele fantastice modalitatea prin care eroul creşte şi se dezvoltă în afara zonei personale de confort. Călătoria reprezintă iniţierea, formarea şi testarea eroului. Pe parcursul ei vedem cum (re)acţionează Harap-Albul nostru fantastic pus în situaţii reale de viaţă, pentru că – nu-i asa? – la teorie toţi suntem buni.

Îndemnul spre aventură, spre cunoaşterea de sine şi spre autoeducare este unul dintre elementele mele preferate. Pe mine mă face să vreau mai mult, să-mi doresc să descopăr lucruri noi şi îmi aprinde spiritul de aventură.

Ritualul

Motivul ritualului se regăseşte adesea în cărţile de fantasy, şi nu doar în cadrul vrăjilor, ci şi al călătoriilor. Însăşi ideea de a efectua o deplasare pentru regăsirea de sine şi atingerea potenţialului este un ritual în sine. Gândite cu scopul să aducă ordine şi structură în viaţa copleşitoare a personajului principal, aceste ceremoniale fac de multe ori deliciul cititorului şi susţin acţiunea povestirii, oferindu-i o coloană vertebrală.

Mai putem aminti şi de ritualul tipic al celor trei, cinci sau şapte încercări prin care eroul trebuie să treacă pentru a ajunge la destinaţia finală, despre ritualurile de transformare în vampiri, vârcolaci sau alte fiinţe supranaturale, despre ritualurile de călătorie în timp sau în alte lumi şi despre cele războinice. Cert este că ceremoniile de orice fel, acţiunile cu reguli dinainte stabilite sunt elemente definitorii ale genului fantasy, iar nouă ne dau idei despre organizarea propriei vieţi şi ne fac să credem, chiar dacă puţin, în eficacitatea lor.

Grupul

Eroul romanului fantasy nu este niciodată singur. Haideţi să fim serioşi, ar fi prea mult să-i cerem unui om care trebuie să se adapteze la o nouă lume şi la un nou stil de viaţă şi care, pe deasupra, află că mai trebuie să salveze şi lumea, să facă faţă tuturor acestor încercări de unul singur. Are nevoie de sprijin şi suport.
Pe de altă parte, prietenia este una dintre cele mai populare teme din literatură, în general, şi din literatura fantasy, în particular. Ar fi imposibil de nedezbătut pentru că susţine toate celelalte motive centrale: ritualul nu poate fi dus la bun sfârşit de unul singur, dihotomia bine-rău este adâncită (eroul principal are prieteni devotaţi, eroul negativ are doar susţinători neloiali, care

îi sunt aproape din frică), eroul îşi găseşte locul în noul grup, în noua lume şi se transformă din inadaptat în special ş.a.m.d. Tema grupului ne arată cât de importanţi sunt prietenii în viaţa noastră şi cât de nepreţuit este ajutorul lor.

Limbajul secret

În lumea fantasy-urilor, chiar şi obiectele de zi cu zi capătă noi denumiri. Zilele săptămânii se numesc altfel, timpul este măsurat diferit, cele mai banale obiecte sunt necunoscute în această lume, iar fiinţele sunt cu totul diferite. Fiecare carte este aparte în stilul ei, când vine vorba despre limbajul folosit. De asemenea, contează foarte mult şi cât din lumea fantastică descrisă de autor este integrată în lumea de zi cu zi, întrucât, de la autor la autor, aceasta diferă.

La Rothfuss, de exemplu, găsim o întreagă lume construită de la zero, cărţile cu vampiri aleg să încadreze acţiunea într-o zonă mai mult sau mai puţin contemporană, în timp ce Gaiman are obiceiul de a crea o lume într-altă lume (Nicăieri sau Cartea cimitirului). N-ar fi distractiv să avem şi noi limbajul nostru secret pentru micul nostru univers?

Bătălia de final

Indiferent că vorbim despre o carte pe teme de război, o carte pentru copii, o carte cu vampiri sau o carte cu vrăjitorie, regula supremă este ca sfârşitul, respectiv punctul culminant principal, să fie o bătălie de cele mai mari proporţii posibile, care de obicei implică toate personajele pozitive şi negative, plus unele noi. Toate cărţile fantasy, mă refer aici la cele bune, au tendinţa să construiască un suspans foarte reuşit şi să ne solicite maxima

implicare în lectură, cu toată atentia şi emoţiile noastre.

> > >

Ar fi nedrept pentru cititor dacă finalul nu ar fi unul pe măsură. Până la urmă, avem dreptul la catharsis, după atâta ură strânsă-n noi pe durata depănării poveştii. Bătălia de final este epică, apocaliptică şi decisivă, nu doar pentru soarta lumii eroului, ci şi pentru soarta lumii omeneşti (în cazul în care aceasta face parte din poveste). Desfăşurarea de forţe este imensă, personaje dragi nouă mor, personaje negative scapă basma curată (câteodată), dar în final „binili învingi” iremediabil şi avem parte de un final fericit. Pentru că, nu-i aşa, cum altfel am mai putea rămâne cu speranţa în suflet, revenind mereu şi mereu la poveştile noastre preferate?

Alternativa unei lumi infinit mai interesante decât cea în care trăim, în care nedreptatea şi răul îşi găsesc mai mereu rezolvarea şi în care magia există ne face mai buni, mai blânzi şi mai curajoşi. Iar terapia prin cărţile fantasy ar putea fi un antidepresiv cultural cu rezultate în viaţa reală.

46.De ce avem nevoie de oribil

de Amelia Prisăcaru

Violenţa omului asupra seamănului său rămâne pentru scriitori o permanentă sursă de inspiraţie, pentru că, în sinea noastră, exemplele negative ne înfricoşează şi ne fascinează în acelaşi timp. Într-un fel morbid, citind despre crime şi criminali, ne simţim mai bine şi mai buni. Relele noastre de zi cu zi pălesc în comparaţie cu ceea ce se întâmplă în cărţi.

Dar ce face o crimă să fie oribilă? Ce ne face să fim îngroziţi şi marcaţi de ceea ce citim? O fi oare metoda prin care criminalul omoară? Sau poate victima sau felul în care ucigaşul scapă de cadavru? Care sunt acele elemente care fac o crimă cu adevărat oribilă şi memorabilă în memoria voastră de cititor?

În ceea ce mă priveşte, eu am câteva butoane sensibile care, odată apăsate, îmi zguduie întreaga fiinţă atunci când vine vorba de crimă şi-o să vă spun în cele ce urmează mai multe despre factorii care, în viziunea mea, aduc oribilul în crimele din literatură.

Motivul

Sunt criminali care ucid din motive meschine, cum ar fi banii, gelozia, invidia sau frica de a nu fi demascat. Dar există în literatură şi alte motivaţii, mai întunecate, care mie mi-au îngheţat sângele în vine. De exemplu, criminalul din Nedoriţi, romanul Kristinei Ohlsson, ucide copiii aparent la nimereală. Să

vă spun acum motivaţia ar însemna să vă stric plăcerea lecturii unei cărţi bune din punct de vedere psihologic, dar puţin previzibilă din punct de vedere al acţiunii. Să-i zicem deci răzbunare acestui motiv – criminalul se răzbună pe mame ucigând copii.

Pe de altă parte, mă întorc la prietenul meu Buffalo Bill, din Tăcerea Mieilor... Cum poate să nu te înfioare un bărbat care ucide femei doar pentru că doreşte să îşi croiască o a doua piele? În romanul lui Harris, sintagma dress to kill devine kill to dress. la propriu.

„Mamă, te urăsc, aşa că m-am hotărât să-mi ucid colegii de clasă care mă enervează, doar să-ti arăt cam cât de tare!” – cam aşa ar suna motivaţia ucigaşului lui Kevin Khatchadourian din romanul Trebuie să vorbim despre Kevin. Aici personajul este atât de complex din punct de vedere psihologic, încât mi-ar trebui încă două capitole dedicate pentru a discuta despre tipologie. Dar un copil de 17 ani care-şi ucide colegii de clasă cu sânge rece nu este o imagine care îţi dispare prea uşor din suflet.

Metoda

Felul în care un criminal alege să-şi ucidă victimele este de multe ori cartea sa de vizită, dar mare parte din impactul pe care îl are metoda este meritul scriitorului. Unii dintre ei pot să facă o descriere cu adevărat bolnavă, care îţi îngheaţă sângele în vine. De exemplu, am descoperit relativ recent cartea Anna Dressed în Blood a scriitoarei Kendare Blake. Această doamnă face la un moment dat o descriere a unei crime supranaturale (ucigaşa era o fată-poltergeist), de m-a bântuit cu zilele. Încă mai am în minte imaginea Annei care, supărată fiind din fire, îşi bagă mâinile în pieptul unui biet adolescent îndrăzneţ şi-l rupe în două, după care îl încastrează frumos în camera ei cu victime-trofee.

Altă crimă pe care nu mi-o pot scoate din cap din cauza metodei folosite de întreprinzătorul ucigaş este metoda de evadare a lui Dr. Lecter în Tăcerea mieilor. Felul în care omul acela muşcă în carne vie este material pentru coşmaruri de luni de zile. Până la urmă, Dr. Lecter nici nu merita mai puţin. Scena îi face dreptate şi dacă tu, ca cititor, nu erai înspăimântat de Hannibal Canibalul până la scena respectivă, ei bine, după ea înţelegi de ce era internat în acel sanatoriu şi de ce nimeni nu voia să interacţioneze cu el.

Durata

Nimic nu se compară cu o crimă pe care autorul o lungeşte, în care îşi răpeşte victimele şi le torturează înainte de a le ucide. Tie, ca cititor, îţi dă cumva speranţă… Poate-l prinde politia pe nemernic, poate victima scapă, poate totuşi nu se întâmplă nimic oribil. Dar în marea parte a cazurilor, lucrul oribil se întâmplă. Buffalo Bill îşi închide victimele într-un put şi le înfometează: „Pentru o jupuire eficientă a pielii, folosiţi cu încredere înfometarea!”. Dexter îşi filează victimele şi le pune faţă în faţă cu toate abjecţiile pe care le-au făcut de-a lungul „carierei”. Criminalul din Codul lui Da Vinci mai transmite şi un mesaj celor interesaţi, de parcă trupul uman trebuie să zică o poveste prin moartea lui prematură, nu-i de ajuns că bietul om a murit.

Am întâlnit însă în lecturile mele un caz în care aşteptam cu maximă curiozitate momentul crimei. Colecţionarul lui Fowles a fost o lectură în care abia aşteptam să se întâmple crima, eram extrem de curioasă cum o va face.

Tipul victimei

Gradul de oroare al crimei este mereu invers proporţional cu inocenţa victimei: este din ce în ce mai mare pe măsură ce scade vârsta. Crimele ale căror victimă cad copiii sunt, din punctul meu de vedere, cele mai oribile. Revin la Nedoriţi al Cristinei Ohlsson, unde avem două victime, o fetiţă de opt ani şi un bebeluş. Pe mine una mă frustrează criminalii ăştia care aleg victime lipsite de apărare, e ca şi cum ai omorî un animal. Şocul creşte, e drept, dar respectul scade.

Dar ce ziceţi despre copii care omoară copii? Pentru o adevărată incursiune în instinctul uman primar, vă recomand Împăratul muştelor a lui Golding. Este o carte care pe mine m-a şocat până în străfundul sufletului meu naiv. Un grup de copii naufragiază pe o insulă pustie. Parcă te aştepţi să vezi cum se înfiripă aventura şi jocul departe de lumea adulţilor. Realitatea este însă alta, iar violenţa ia locul inocenţei parcă mult prea repede.

Bonus: Meridianul sângelui de Cormac McCarthy. Cred că este cea mai sângeroasă carte pe care am citit-o până în prezent. Am ales s-o pun la final pentru că aproape fiecare crimă descrisă are cam toate motivele de mai sus. Este genul de carte în care o scalpare este o crimă miloasă, aşa că vă las să descoperiţi singuri şocul, groaza şi tehnica inedită de a scrie a lui McCarthy.

Părerea mea este că nu trebuie să renunţăm la a căuta ineditul în lumea crimei. La urma urmei, avem cu toţii nevoie de modele negative în viaţa noastră, ne fac să ne simţim mai bine în propria piele şi ne ajută să nu ne judecăm prea aspru. Aşa că să-i lăsăm pe scriitori să-şi elibereze imaginaţia şi talentul când vine vorba despre crime, pentru că, pentru mine cel puţin, sunt un catharsis. Până la urmă, dacă stau să mă gândesc bine, nu-i chiar aşa de oribil că astăzi mi-am pierdut pentru o clipă răbdarea, alţii şi-au pierdut minţile.

Nu putem să trăim fără oribil în vieţile noastre. Căutăm şocul şi

groaza pentru că aşa ne este firea. Avem nevoie ca în permanenţă să ştim că nu suntem cele mai rele caractere din cartea acestei lumi. Doar alţii mănâncă oameni şi ucid copii, nu?

47.Cinci destinaţii fantastice din cărţi în care aş pleca oricând

de Carla Francesca Schoppel

Lecturile trasează graniţa dintre lumea fizică şi cea imaginară. În lumile înfăţişate dincolo de realitatea concretă am fost cu toţii eroi, schimbându-ne destinul odată cu personajele întâlnite. În această nouă realitate, a cărţii, am descoperit că scriitorul aduce elemente ale spaţiului dintâi, pentru a construi ulterior nenumărate universuri. Mă încântă peste măsură dorinţa nerostită a omului, de a făuri lumi în care să se confunde. Ca loc şi timp ideali, mă preocupă mai curând utopiile la care fac trimitere poveştile, decât distopiile pe care le anunţa George Orwell.

Lumile imaginare exprimă posibilităţile devenirii noastre, fiind deopotrivă călătorii care au loc cu adevărat. Dat fiind faptul că socotesc lecturile mele călătorii cât se poate de reale, am notat destinaţiile în care aş pleca oricând, căci aici am avut experienţele cele mai intime, în care m-am familiarizat cu reguli fizice şi logice cât se poate de bizare.

Ţara Minunilor din Alice în Ţara Minunilor, de Lewis Carroll

Am participat la realitatea Ţării Minunilor regăsindu-mi odată cu această călătorie centrul. Evadând aici, am învăţat logica contrariilor şi m-am sustras oricăror rigori din lumea cunoscută

de mine până atunci, învăţând că totul este posibil, atâta vreme cât îţi păstrezi trează curiozitatea. Ţara Minunilor mi s-a arătat asemenea unei oglinzi, nu doar datorită faptului că aici totul este pe dos, ci şi fiindcă mi-am recunoscut propriul drum iniţiatic, cu semnificaţiile mitice.
Într-o zi petrecută pe tărâmul lui Alice aş juca crichet cu flamingo şi arici şi aş afla poate mai multe despre mine, stând de vorbă cu Omida. Aceasta ar pune – probabil – la îndoială tot ceea ce cred că mă construieşte ca persoană. Cel mai mult aş zăbovi la petrecerea ceaiului, cu Pălărierul Nebun, participând cu jocuri de cuvinte şi ghicitori de nimeni ştiute.

Ţara lui Oz din Vrăjitorul din Oz, Tărâmul din Oz, de Frank Baum

Călătoria în Ţara lui Oz seamănă teribil cu mersul nostru de-a buşilea prin viaţă, căutând ceea ce credem că ne lipseşte. Poate mi-ar folosi un timp petrecut aici, suficient cât să descopăr darurile şi umbrele vieţii mele, în timp ce închid ochii ca să privesc adânc înlăuntrul meu. În felul acesta aş reuşi, asemenea personajelor, să mă opresc din a căuta în exteriorul meu ceea ce se găseşte de fapt numai între limitele fragile ale corpului şi minţii mele.

O planetă vizitată de Micul Prinţ din Micul Prinţ, de Antoine Saint-Exupéry

Dintre toate planetele vizitate de Micul Prinţ, m-aş întoarce la cea pe care locuia lampagiul. Deşi numitorul comun al planetelor era faptul că au un unic locuitor, planeta micuţă a lampagiului se

deosebea de celelalte prin aceea că te determina să contorizezi cât se poate de strict trecerea zilei şi a nopţii, nimic altceva. Poate n-ar prinde rău cuiva să aibă în reflexul minţii numai mecanismul aprindere- stingere, căci asta i-ar ţine puţin frământările în loc, cât timp ar fi atent la curgerea zilelor şi a nopţilor. Dacă aş poposi pe micuţa planetă, l-aş determina pe lampagiu să se bucure mai mult de trecerea timpului, oricât de prins ar fi în dinamica datoriei sale.

Tărâmul de Nicăieri din Peter Pan, de J.M. Barrie

Totul începe cu un zbor, alături de Peter Pan, spre tărâmul în care toţi rămân, pentru eternitate, în timpul de aur al copilăriei. Alături de Zâne, Sirene şi băieţii pierduţi, se deschide spaţiul jocului, specific copilăriei, care patronează acest ţinut. Strecurându-te când în înălţimile cerului, când în aventurile cu piraţi, fiecare zi ţese plasa unor aventuri magice, sub praful magic al zânelor. În apropierea stelelor de pe Calea Lactee, insula misterioasă a lui Peter Pan face ca nemurirea să nu pară deloc plictisitoare.

Narnia din Cronicile din Narnia, de C.S. Lewis

Datorită modului în care personajele au acces la Narnia, orice şifonier pare însufleţit, de atunci. Îmi displace iarna, însă în Narnia aceasta nu este definitivă, totuşi. Când tărâmul este dezvrăjit, pare reconstrucţia Grădinii Eden, cu pajişti întinse şi animale care sărbătoresc primăvara. Aş sta o vreme aici cu Domnul Tumnus. Întâi de toate, el schimbă, potrivit blândeţii sale, imaginea pe care şi-a construit-o faunul din timpuri străvechi. Apoi, o zi de iarnă în care să te încălzeşti cu prăjituri şi ceai, în timp ce fluierul faunului risipeşte cântece de leagăn, trebuie să fie cu mult mai plină de magie decât Vrăjitoarea din

poveste.

48.Cinci spaţii îngrozitoare din cărţi care încă mă bântuie

de Anca Elena Zaharia

Chiar dacă nu este vorba despre vreun loc cu macete care să zboare în stânga şi- n dreapta, tot îmi amintesc uneori de teroarea care plutea printre paginile ce îmi aduceau în faţă frânturi de anxietate. Locuri mici şi întunecate sau, dimpotrivă, largi şi ameninţătoare în vastitatea lor, sunt spaţii îngrozitoare prin care am trecut în lecturile mele.

Mordor din Stăpânul inelelor, de J.R.R. Tolkien

Casa lui Sauron este, de departe, una dintre cele mai neprietenoase zone geografice literare (presupunând că putem vorbi de o geografie a literaturii şi în alt sens decât cel consacrat). Mordor este în acelaşi timp şi casa Răului absolut, a întunericului general. Practic, tot ce e mai rău şi speri să nu ţi se întâmple ţi se va întâmpla acolo, pe terenul arid şi neprielnic vieţii celor paşnici, împânzit doar de creaturi ciudate şi puse pe urmărit şi devorat hobbiţi, de exemplu.

Un tărâm parcă fără de sfârşit, care aduce moarte, care doreşte distrugerea cu orice preţ şi care se hrăneşte cu nefericirea seminţiilor vecine.

Casa Anniei Wilkes din Misery, de Stephen King

Annie Wilkes este fana scriitorului fictiv Paul Sheldon, cel care a creat personajul Misery Chastain. Paul are ghinionul de a avea un accident de maşină, dar curat ghinion este abia când îl salvează cineva: Annie, o femeie complet nebună, care vrea ca Paul să schimbe finalul cărţii cu Misery, pentru ca acest personaj să trăiască.

Annie nu este de acord cu faptul că scriitorul şi-a ucis personajul, iar pentru a-l convinge să schimbe finalul face orice consideră necesar: îl torturează fizic şi psihic, îl ameninţă, îl ţine captiv în locuinţa care-l sperie pe scriitor şi-l face să vrea cu orice preţ să evadeze.

Barul doamnei Koto din Drumul înfometat, de Ben Okri

Barul lui Okri este locul unde toate spiritele se întâlnesc, unde monştrii malefici – în strânsă legătură cu doamna Koto, deţinătoarea localului – plănuiesc şi uneltesc astfel încât comunitatea să aibă de suferit. Cele mai multe dintre ele îl au în vizor pe micul Azaro, de altfel printre puţinii care sunt capabili să vadă sluţenia creaturilor dezgustătoare care folosesc barul ca pe o anticameră, ca pe un spaţiu intermediar între lumea lor, a morţilor eterni, şi cea a muritorilor. Oricine calcă pragul ajunge să fie prins între firele unei poveşti din care nu va înţelege mare lucru, dar care va avea un dozaj ridicat de supranatural.

Silozul, de Hugh Howey

Lumea celor care trăiesc în silozul din cartea cu acelaşi nume este redusă la atât de puţin, încât te întrebi cum de locuitorii

acceptă totul fără să li se pară ceva ciudat. Pe scurt: de multe generaţii, oamenii trăiesc într-un siloz îngropat în pământ, nu au voie nici măcar să se gândească să iasă de acolo, nimeni de care ştiu ei nu a ieşit şi supravieţuit.

Deşi au loc crime şi tainele se tot scurg câte puţin din sistemul mult mai amplu de minciuni cu o miză imensă, foarte puţini au curajul să înfrunte realitatea de „afară” şi să-şi ia viaţa în mâini pentru a explora şi altceva decât turnul cu mii de trepte îngropat de strămoşi pentru a-i păstra ca pe nişte seminţe. Toţi stau înghesuiţi, au drepturi şi libertăţi limitate, au paturi supraetajate, sere şi grădiniţe, ca şi cum Terra toată s-ar fi strâns de infinite ori, numai bine pentru a încăpea, la limită, în unica locaţie potrivită să susţină viaţa.

Casa de la graniţă din Hoţii de frumuseţe, de Pascal Bruckner

Mult mai aproape de termenul „îngrozitor” fizic se află casa de la graniţa Elveţiei cu Franţa din Hoţii de frumuseţe. Se pare că acolo persoanele care se fac vinovate de a fi prea frumoase îşi petrec anii îmbătrânind prematur la subsolul casei controlate de trei demenţi invidioşi, dar cu o teorie validă. Cei trei se hrănesc cu tinereţea care le părăseşte prea devreme pe vinovate, în timp ce acestea aproape că putrezesc în subsolul care este mai degrabă mormânt, sinistru în întunecimea care îl domină, dar pregătit mereu să înghită corpurile superbe ale celor care trebuie aduse la un nivel de egalitate cu cei urâţi şi bătrâni.

49.Câteva personaje orfane care mi-au marcat copilăria

de Anca Elena Zaharia

Cu personajele orfane am avut mereu un fel de legătură, deosebită de modul în care mă raportam la orice alt tip de personaj, şi asta pentru că îmi imaginam cât de bine trebuie să le fi fost chiar şi atunci când le era rău. Ei au libertate, lucru de nepreţuit! Totuşi, trebuie menţionat că – aşa cum e în literatură de obicei – orfanii nu sunt chiar orfani, ci mai degrabă copii părăsiţi, abandonaţi, pierduţi, uitaţi, iar majoritatea îşi regăsesc familiile spre final.

Rémi din Singur pe lume, de Hector Malot

Titlul original este Sans familie (1878), care mi se pare şi mai înduioşător. Rémi este găzduit în casa mătuşii sale, unde are un trai fericit, dar asta până când unchiul său are un accident de muncă. Cum nu îşi mai poate întreţine familia, acesta consideră că singura scăpare este să-l închirieze pe copil unui circar, Vitalis, care are trei căţei simpatici şi cu personalităţi foarte bine conturate (Capi, Zerbino şi Dolce) şi o maimuţică dresată, pe Sufleţel.

Cât l-am invidiat mereu pe Rémi pentru compania lui Sufleţel şi a enigmaticului Vitalis! Pentru călătoriile făcute, chiar şi pentru frigul şi foamea pe care le-a îndurat şi care au fost preţul pentru aventurile pe care nu cred că le-ar putea regreta cineva.

Chiar dacă în final îşi regăseşte familia, deci nu mai este orfanul de până atunci (sau se dovedeşte a fi pseudoorfan pe tot parcursul romanului), Rémi are în permanenţă ceva deosebit, atrage, este irezistibil, este inteligent; poate chiar „acel ceva” care dă formă unui personaj din acela memorabil, pe care nu-l vor uita cititorii nici ajunşi la bătrâneţe şi-n prag de senilitate. Rémi este inocent, şi iubitor, şi plin de speranţe, şi totuşi pozitiv, şi uman, de o umanitate caracteristică adulţilor buni şi drepţi, ideali.

Gavroche din Mizerabilii, de Victor Hugo

Gavroche este micul francez părăsit de părinţi şi care trăieşte pe străzi, ajutând pe cei mai nenorociţi decât el – dacă se poate imagina că aşa ceva există. E un rebel frumos, şi nebun, şi îndrăzneţ, e genul de persoană care la maturitate ar cuceri dintr-o privire. Are ceva de cuceritor, de învingător, iar personajul său poate fi acuzat de multe, însă în niciun caz de lipsa omeniei, înţelegerii, dăruirii pentru semeni. E creştin veritabil fără scopul de a fi aşa; asta-l face personaj care să influenţeze cititorul – desigur că în sens bun. Şi-mi place asta, îmi place când personajul care există-n mintea unui scriitor are puterea de a schimba ceva în noi, cei reali şi cu picioarele, teoretic, pe pământ.

Felix Sima din Enigma Otiliei, de George Călinescu

Felix e flăcăul ăla drăguţ dintr-o carte pe care mai nimeni n-o mai suportă şi puţini au citit-o. Ştim cui se datorează asta, dar other than that, Felix e chiar simpatic, să nu zic tip mişto. Orfan şi tare complexat din cauza asta, el e adorabil de inocent şi modul în care o iubeşte pe Otilia, ca un căţel d-ăla fraier şi bleg, e la fel de

adorabil.

Dar, din nou, Felix e unul dintre acele personaje care te ajută pe tine, cititorul, să vezi mai clar binele, naivitatea, iubirea ca sentiment cu dublu potenţial. Sau, mai simplu, cât de mult poţi pierde când ai prea mult bun-simţ, când ai absolvit cu brio cei şapte ani de acasă, când eşti domn chiar şi atunci când „doamna” de lângă tine nu-i tocmai cea mai pură madmoazelă.

Pak Jun Do din Povestea lui Jun Do, de Adam Johnson

Nici Jun Do nu e orfan „pe bune”, dar trăieşte într-un orfelinat unde director este tatăl său, care nu face diferenţa între copilul său şi ceilalţi aflati acolo. Toată puterea de care dă dovadă ulterior, când intră-n probleme mari cât Asia, o are de acolo, din copilăria pe care nu şi-a petrecut-o diferenţiindu-se de „ceilalţi”. Riscă mult, schimbă lucruri, trăieşte dramatic şi nu pare să-i pese prea mult dacă este sau nu, în fapt, orfan. Nimic nu este mai important pentru el decât eliberarea de dubiosul şi antipaticul „Iubit Conducător”.

Nu mai eram tocmai copil când am citit cartea asta (ea a apărut în 2012). Dar citită fie la 15, fie la 25 de ani, din punctul meu de vedere, Povestea lui Jun Do ajunge tot acolo unde trebuie, traumatizează suficient încât să deschidă ochii cititorului cu un milimetru în plus la manipularea politicului, la nedreptăţile pe care le au de suferit cei mulţi din cauza celor care vor şi pot să comită abuzuri şi să dezumanizeze.

Tom din Aventurile lui Tom Sawyer, de Mark Twain

Tom, alături de Huck Finn, un duet epic de copii pregătiţi mereu de răutăţi. La fel, cu intenţii bune, chiar dacă nu le iese mereu aşa cum şi-ar dori. Am citit şi recitit aventurile celor doi de foarte

multe ori; de fiecare dată când apare o nouă ediţie parcă-mi vine să o cumpăr. Noroc că-mi amintesc la timp că nu-mi permit asta. Dar sunt irezistibili.

Nici nu-mi mai amintesc dacă ei n-au într-adevăr părinţi sau e doar aparenţă, dar eu aşa i-am perceput, ca pe nişte copii care nu se află sub „jugul” părintesc şi care pot face tâmpenii pentru care tot ei ajung să sufere. În feluri amuzante, ce-i drept, căci şi la ei se aplică principiul „totul e bine când se termină cu bine” şi chiar aşa e!

Harry din seria Harry Potter, de J.K. Rowling

Caz excepţional şi cred că unic, în ce mă priveşte, întâi am văzut filmele şi abia apoi am citit cărţile. N-a fost o alegere chiar proastă, căci am o slăbiciune pentru magie şi drăcovenii zburătoare. A ajutat să văd filmele, pentru că m-am ataşat vizual de unele chestii şi pe urmă, când am început să citesc, am putut să-mi reconstruiesc imagini de la zero, păstrând totuşi câte ceva din filme pentru comparaţie.

Harry e frumuşel şi-n film, şi-n „realitatea” din paginile mele, e curajos – şi asta mă topeşte de fiecare dată –, e deştept – mă emoţionează de-a dreptul. Şi mai face şi lucruri cu bagheta magică! Ei, dacă asta nu e perfecţiune, atunci nu ştiu ce e.

50.Poveste cu un vânzător de proză scurtă la colţ de stradă

de Bogdan Munteanu

Străzile centrale ale oraşului sunt populate cu un soi de indivizi care stau la pândă. Cel pândit eşti tu şi habar n-ai că eşti pândit, că dac-ai şti, te-ai feri. Aşa însă, eşti luat pe nepregătite. Odată-ţi sare câte unul în faţă şi-ţi rânjeşte, şi-ţi îndrugă câte-n lună şi-n stele, ba chiar e dispus să bea cafele cu tine, doar-doar te va ispiti să cumperi, să donezi sau, pur şi simplu, să-i susţii cauza. Ce faci? Ori te laşi pe mâna lui, ori îl smulgi de pe tine ca pe-un scaiete, ori o coteşti pe străzi lăturalnice. Acolo e pace. Cel puţin aşa a fost până azi, când...

— Bună ziua, domnu'. Citiţi, nu-i aşa? Citiţi des? Ce anume citiţi?

Ceee? Nu, nu şi aici! Mi-a sărit ţandăra şi l-am luat tare pe omuleţul ăla. Ia mai scuteşte-mă! Ce vrei de la mine, pisălogule? Unde baţi? Ce vinzi? Nimic, a zis. Apoi a adăugat: aproape nimic, domnule. Dar nu sunt cel pe care-l dai afară pe uşă şi intră apoi pe geam. Dimpotrivă. Uitaţi-vă la legitimaţie, uitaţi-vă bine. Fac parte din organizaţia „Citesc proză scurtă”.

Say what? Organizaţia „Citescproză scurtă”?! Ce tot îndrugi acolo, omule, ce vrei de la mine? Nimic, domnule. Citiţi, aţi spus. Nu, n-am spus, dar... Dar aţi vrea să citiţi mai mult, nu-i aşa? Şi din păcate sunteţi mereu pe fugă. Vă cred. După muncă, ajungem acasă terci. Pământ. Doar mă vedeţi şi pe mine, vorbesc cu dumneavoastră, apoi vine un altul, o alta. Şi tot aşa. Nici eu n-am timp. Însă uneori oraşul amuţeşte. De parc-ar vrea să-mi dea răgaz. Atunci e momentul.

Cum ce moment, domnule? Despre ce vorbim noi aici? Să citesc! Cu ochii-n patru citesc, că sunt în timpul programului. Ce nebunie, să citeşti pe furiş! Şi mai ştiu una şi bună, că mi-ar fi greu să sparg un roman, de pildă, în zeci de bucăţi, ca mai apoi să-i refac puzzle-ul. Tocmai aici vine în ajutor proza scurtă. Cap şi coadă, oriunde, oricând.

Ştiu un taximetrist, s-a înscris în organizaţia noastră recent. Ei, ăsta, taximetristul, citeşte la semafor. Cică a auzit el de undeva că un om stă şase luni din viaţă la semafor. Eu probabil stau şase ani, mi-a zis. E dat naibii, vă spun! Nu plecaţi, domnule, încă un aspect important. Consumaţi alcool, este? Perfect! Ce? Bere, vin, mă gândesc. Buuuun. Vrei s-o tărăgănezi, să fii luat prin învăluire, da, o halbă, şi-nc-o halbă, şi-nc-o halbă. Ei, dar dacă ai poftă de ceva care să te lovească pe loc? Încerci altceva, nu? Bei un shot, două. 60-70 de grade. Tăria te pocneşte, te înmoaie sau te face să priveşti lucrurile altfel. Aşa şi cu proza scurtă. E subversivă, experimentală, loveşte. Trage cortina, te smulge din carapace în câteva pagini. Pe tine, dar şi pe autor. Nu mă credeţi, aşa-i? Hm, nu fac asta de obicei, dar. şi omuleţul scotoci câteva clipe în rucsacul pe care-l căra după el.

Scoase câteva cărţi. Uitaţi, uitaţi aici, la-ntâmplare: Răzvan Petrescu – Rubato viteză-n condei, nu glumă, domnule, mai departe, Dino Buzzati – Monstrul Colombre şi alte povestiri –, în caz că aveţi chef de niţel suprarealism, Philip O'Ceallaigh – Însemnări dintr-un bordel turcesc.

V-am prins, domnu', vă face cu ochiul titlul ăsta, aşa, ce mai avem aici, Dan Lungu – Proză cu amănuntul –, aţi auzit de Dan Lungu, scrie bine, vinde pe măsură, ahaaaaa, ahahaaa, Gogol, Cehov, Maugham, Kafka, Borges, Vonnegut, mi-am dat drumul, sunt mulţi, domnule, ce naiba, ne prinde noaptea, iar în rucsacul meu nu intră toţi deodată. Să-mi semnaţi vă rog aici c-aţi luat la cunoştinţă.

Că v-aţi reamintit de proza scurtă, mai bine zis. Între timp, să vă spun un secret. Sunt edituri care vor să resusciteze proza scurtă. Noi, membrii organizaţiei, ieşim în stradă să-i ajutăm. Care-i câştigul nostru? Adunăm semnături, primim cărţi la schimb. Cum

de la cine, domnule? Tocmai vă povesteam de edituri. Mulţam de semnătură, să ştiţi că valorează câteva file!

Am plecat fără să ştiu dacă omuleţul acela dat dracului m-a convins de ceva anume. Nu l-am mai întâlnit de-atunci, însă pot să vă spun că-mi mai aduc aminte de el. Mai cu seamă când vine vorba de proză scurtă.

51.Personaje care evadează în alte cărţi

de Carla Francesca Schoppel

Năzuinţele noastre pot fi satisfăcute în special prin accesul la lumile imaginare ale poveştilor. De cele mai multe ori, nu doar noi suntem în căutarea tărâmurilor fantastice, căci tocmai personajele întâlnite în carte ne determină să ne dăm de-a dura, alături de ele, pe culmi nebănuite. În felul acesta descoperim că luăm parte la o poveste în care se cuibăresc şi altele, îmbinate asemenea păpuşilor Matrioşka.

Personajele colecţionează poveşti în al căror spaţiu îşi îngăduie să evadeze. Iar cititorul ajunge să se cufunde într-atât în text, încât călătoreşte până la a se uita pe sine cu totul, în timp ce migrează alături de personaje spre fel şi fel de lumi imaginare.

Hans Thomas din Misterul cărţilor de joc, de Jostein Gaarder

Thomas este personajul care dezleagă misterul cărţilor de joc la care face trimitere titlul romanului. Personajul călătoreşte alături de tatăl său spre patria filosofilor, în căutarea mamei rătăcite. Subiectul discuţiei noastre îl face o cărticică strecurată de un

bătrân brutar într-o brioşă. Micuţa carte, intitulată Sucul purpuriu şi insula misterioasă, va spune cea mai curioasă poveste pe care a întâlnit-o vreodată Hans, căci îşi găseşte destinul scris în ea. El anticipează printre literele mici, la care priveşte prin lupă, tocmai aventura care se ţese fir cu fir şi care îl are ca personaj principal. Asistăm mai degrabă la acţiunea cărţii mici, decât la a celei care ne introduce de fapt în această a doua poveste.

„Cărticica asta este ca un fel de colac de salvare, dragul meu fiu necunoscut. Un colac ce poate ţine piept furtunii şi vântului înainte de a fi purtat spre un port în depărtare. Dar uneori se întâmplă ca valurile să-l poarte în cu totul altă direcţie. De exemplu, spre Tărâmul imaginaţiei. De acolo nu există drum de întoarcere.”

Lucrurile aflate în cărticică sunt secrete, despre ele nu se poate vorbi la lumina zilei. Devenim complici fără voie, urmărind din umbră dezlegarea unei enigme în care am fost traşi fără avertisment.

Misterul cărţilor de joc se suprapune realităţii. Pentru tată, care „se privea pe sine însuşi ca pe un joker într-un pachet de cărţi de joc”, lipseşte cartea importantă, motiv pentru care merge la Atena. Insula misterioasă ne învaţă că „adevărul stă scris în cărţi”, după cum o spune Şapte de Treflă. În timp ce pentru personajul nostru „viaţa este o loterie uriaşă în care doar lozurile câştigătoare devin vizibile”, el se gândeşte tot mai mult la scamatorul care a întins marea cabală numită destin şi în care se amestecă personajele, în timp ce Jokerul rătăceşte prin lume. Tot ceea ce citeşte în cărticică ajunge să i se întâmple, la fel cum „figurinele ţâşnesc afară din spaţiul imaginaţiei într-un spaţiu real”. „Un scamator le scoate din mânecă şi ele plutesc prin aer şi se umplu de viaţă.”

„Cel ce-şi întrezăreşte destinul îi va supravieţui”, astfel că Hans Thomas îşi descoperă treptat destinul prin intermediul poveştii din cărticica găsită în brioşă.

„Vieţile noastre se desfăşoară ca într-o minunată aventură, m-am

gândit eu. Cu toate astea, toţi consideră lumea drept ceva normal. Şi suntem într-o permanentă căutare a ceea ce este anormal. (...) Eu mă simt altfel. Lumea este pentru mine un vis ciudat. Caut o explicaţie rezonabilă la tot ceea ce văd în jurul meu.”

Observând lumea prin ochii personajului nostru înţelegem etalarea cabalei mici, a familiei. După închiderea cărţii ne întrebăm despre cabala cea mare, a omenirii, din care noi înşine răsărim asemenea jokerilor. Ne înălţăm deasupra lucrurilor în încercarea de a înţelege adevărurile divine: „Din întregul pachet de cărţi de joc doar Jokerul înţelege scamatoria”.

Harun din Harun şi marea de povesti, de Salman Rushdie Într-un oraş trist, atât de trist încât şi-a uitat numele, există un povestitor, Raşid Khalifa, care umple inimile locuitorilor cu bucurie de câte ori izbucnesc râurile sale de poveşti. În acest oraş găsim fabrici în care se produce tristeţea şi de unde aceasta este împachetată şi expediată în lume. Raşid este pentru ceilalţi Noianul de Cuvinte, ale cărui comori vin din Marea de Poveşti. Tristeţea ajunge să se strecoare inclusiv în casa plină de veselie a povestitorului, care, până acum, datorită darului său, era Steaua Polară a nefericiţilor.

Singurul care salva cândva oraşul de la tăcere şi tristeţe îşi pierde harul în momentul în care soţia sa pleacă de acasă cu vecinul de deasupra. De aici începe extraordinara călătorie, care are ca scop recuperarea puterii de a povesti.

Ne cufundăm cu emoţie şi teamă în Ceaţa Nefericirii, înţelegând deopotrivă că „lumea reală era cu totul plină de magie, aşa că lumile magice puteau fi şi ele reale”. Ne împrietenim cu un personaj încântător, Dakkă, Duhul Apei din Oceanul cu Şuvoaie de Poveşti. Stăm cu sufletul la gură atunci când acest Furnizor de Apă de Poveşti din Marea Mare de Poveşti plănuieşte deconectarea lui Raşid de la serviciu, în momentul întreruperii activităţilor sale narative.

„Aşa că Dakkă, Duhul Apei, îi spuse lui Harun despre Oceanul cu Şuvoaie de Poveşti, şi cu toate că era cuprins de un sentiment de deznădejde şi eşec, magia Oceanului începu să-şi facă efectul asupra băiatului. Se uită în apă şi văzu că era formată dintr-o mie şi-o mie şi-o mie unul de curenţi, fiecare de altă culoare, împletindu-se şi despletindu-se ca-ntr-o imensă tapiserie lichidă de o complexitate uluitoare: (...) că acestea erau Şuvoaiele de Poveşti, că fiecare fâşie colorată reprezenta şi conţinea o singură poveste. Diferitele părţi ale oceanului conţineau diferite feluri de poveşti, (.) toate poveştile care fuseseră spuse vreodată, precum şi cele care erau pe cale de a fi inventate se aflau acolo.”

Temători în faţa lui Khattam-Şud, Arhi-Duşmanul tuturor poveştilor şi al Limbii, grăbim călătoria în care suntem angajaţi. Cu toţii sperăm să salvăm lumea de Prinţul Tăcerii şi Vrăjmaşul Vorbelor. După ce suntem încercaţi de nenumărate emoţii, aproape de a crede pierdută pentru vecie recuperarea darului de a povesti al personajului nostru, avem bucuria de a fi martori la finalul fericit.

„Atât în poveşti, cât şi în viaţă, finalurile fericite sunt mult mai rare decât îşi imaginează de fapt oamenii. Aproape că poţi să spui că sunt excepţia, nu regula.”

Totuşi, când soseşte momentul cel mai de temut, iar Raşid se aşază în faţa microfonului, ştim că nu ne va dezamăgi şi că va reuşi să spună o poveste. Noianul de Cuvinte îi face cu ochiul fiului său. Harun şi Marea de Poveşti este numele naraţiunii care umple de plăcere urechile auditoriului, anunţând victoria poveştilor asupra tăcerii şi tristeţii.

Sofia din Lumea Sofiei, de Jostein Gaarder

Un filosof misterios trimite plicuri ce conţin lecţii de filosofie. Ca participant la cursul de filosofie din interiorul romanului am reuşit să recunosc în întrebările, dorinţele şi acţiunile mele

moştenirea predecesorilor mei. Am parcurs istoria ideilor filosofice atât din perspectiva tânărului aflat la început de viaţă (căci Sofia şi cu mine eram copii), cât şi din aceea a profesorului nostru, care traducea ideile marilor gânditori pe limba celui care priveşte uimit la viaţă.

„A ne mira este singurul lucru de care am avea nevoie pentru a deveni buni filosofi. Toţi copiii mici au această aptitudine, asta e limpede. În câteva luni, la început, ei sunt împinşi într-o realitate complet nouă. Dar mai târziu, când cresc, se pare că această însuşire a lor de a se mira se toceşte. De unde vine asta? Oare Sofie Amundsen poate răspunde la această întrebare? (...) dacă un bebeluş ar putea să vorbească, e sigur că el ar povesti în ce lume stranie a venit aşa deodată."

Lumea îi apărea Sofiei ca o mare scamatorie.

„În ceea ce priveşte Iepurele Alb, ar fi poate mai bine să-l comparăm cu întregul univers. Noi, cei ce trăim aici, suntem viermişorul care se strecoară adânc sub blana iepurelui. Însă filosofii încearcă să se caţăre mereu mai sus pe firele acelea subţiri de blană, ca să poată să-l privească în ochi pe marele scamator."

Colecţionând lecţii de filosofie, Sofia adună poveştile potrivite dezvoltării sale, familiarizându-se cu marea de întrebări, în încercările sale de a dezlega tainele universului. Detaşându-se de activităţile obişnuite pentru a rezolva labirintul propriu, Sofia participă la o nouă realitate, schimbătoare şi totuşi cu mult mai consistentă: „ce i-ar fi putut răspunde? Că era dintr-o dată atât de preocupată de întrebarea cine era ea şi de unde se născuse lumea, încât nu mai avea timp să se joace cu mingea cu pene?".

52.Cinci colecţionari pe care-i găseşti în literatură

de Carla Francesca Schoppel

De cele mai multe ori, personajele cu care mă întâlnesc în cărţi mă cuceresc datorită modului în care sunt construite personalităţile lor: parţial sunt asemănătoare banalei realităţi, parţial se adaugă o latură magică, specifică eroilor. Până la urmă, ajung să aibă un nu ştiu ce misterios pe care autorul îl zugrăveşte după reţete numai de el ştiute. Îmi plac personajele al căror univers interior este zbuciumat, cât mai atipic construit, apropiindu-se de tulburările intime ale celor mai mulţi dintre noi.

Subliniindu-se astfel de trăsături, personajele se umanizează, iar povestea lor capătă un nou înţeles. Uneori vrem adevărul în ficţiune, măcar mascat. Colecţionarii cu care m-am întâlnit în lecturi au întins îndelungi zâmbete, oglindind nevoia omului obişnuit de a-şi construi fortăreţe din emoţii.

În fiecare dintre noi se află un colecţionar de poveşti, întâmplări sau simţăminte. La final, expunem o carte a vieţii, înscrisă pe chipuri şi în lumea interioară, care înregistrează tot ceea ce este semnificativ pentru noi. Prin lecturi colecţionăm comportamente specifice personajelor noastre, după care le cultivăm în viaţa socială. Astfel, devenim noi înşine suma celor văzute sau doar imaginate. Alteori colecţionăm obiecte care să confirme că ceea ce s-a petrecut în noi înşine şi în afara noastră este cât se poate de real.

Frederick Clegg din Colecţionarul, de John Fowles

Personajul lui John Fowles este întâi de toate un entomolog care adună în sertare „Chalkhills şi Adonis albaştri, o varietate frumoasă de Adonis ceroneus şi câteva varietăţi de Chalkhills tithonus”.

Pe Miranda „o privea de departe ca pe o bucurie interzisă. Îi ajungea s-o privească la fel cum îşi privea colecţia de fluturi, însă începe s-o privească pe Miranda ca pe o piesă cu care să-şi completeze colecţia”.

Pasiunea sa pentru fluturi se extinde către exemplare umane. Cu pasiunea specifică unui colecţionar, el sustrage libertatea fetei pentru a-şi completa colecţia. Notiţele tinerei răpite descriu cel mai bine obsesia personajului: „Pentru el nu sunt decât un specimen dintr-un rând de fluturi. Când încerc să zburătăcesc afară din rând, începe să mă urască. Se presupune că trebuie să fiu moartă, înfiptă în insectar, veşnic aceeaşi, veşnic frumoasă. Ştie că parte din frumuseţea mea se datorează faptului că sunt vie, dar el moartă mă vrea. Vrea să fiu o moartă vie”.

Pentru un colecţionar este subţire graniţa trasată între ceea ce îi este îngăduit şi preţul plătit pentru a-şi împlini colecţia. Primează pasiunea necesară completării colecţiei, fie ea constituită dintr-un singur exemplar.

Oskar din Extrem de tare şi incredibil de aproape, de Jonathan Safran Foer

Copilăria lui Oskar cuprinde o enigmă pe care o doreşte descifrată: moartea tatălui său. În încercarea de a dezlega misterul, băiatul parcurge numeroase aventuri. Singurul indiciu pe care îl are este o cheie găsită într-o vază.

Întreaga naraţiune ne aminteşte de precizia obsesiv-compulsivului: cheia sa, de pildă, trebuie să deschidă o broască din New York, unde o dată la 2,777 de secunde se naşte o altă încuietoare.

Oskar prezintă căutarea soluţiei arătând cum este construită lumea unui copil, mereu animată de umbra trecutului. Din plină de amintiri, viaţa sa începe să se contureze prin noi experienţe, lucru esenţial unui copil care abia începe să cunoască jocurile vieţii.

„Îmi place să-i văd pe oameni regăsindu-se, (...) alergând unul spre altul, îmi plac săruturile şi lacrimile, îmi place nerăbdarea, poveştile pe care gura nu le poate spune destul de repede, urechile care nu sunt suficient de mari, ochii care nu pot cuprinde dintr-odată schimbarea, (.) momentul în care încetează dorul de cineva, (...) studiez orarele de zbor pe care deja le-am memorat, observ, scriu, încerc să nu-mi aduc aminte de viaţa pe care n-am vrut s-o pierd, dar pe care am pierdut-o şi de care trebuie să-mi amintesc, când sunt aici, mi se umple inima de bucurie, chiar dacă bucuria asta nu e a mea, iar la sfârşitul zilei îmi umplu valiza de ştiri vechi.”

Printre indiciile folosite de Oskar, volumul capătă formă datorită fotografiilor adăugate. Romanul devine o panoplie semnificativă a vieţii sale, simţindu-ne noi înşine eroii care vor să dezlege misterul, bântuiţi constant de umbrele amintirilor personajului nostru.

Kemal din Muzeul inocenţei, de Orhan Pamuk

Iubirile noastre descriu cea mai impresionantă colecţie. Datorită lor căpătăm variate chipuri. Ne chircim neputincioşi, creştem şi ne punem la egalitate cu zeii. Dincolo de simţămintele colecţionate în episoadele amoroase, adunăm obiecte pline de semnificaţie. Fiecare conţine o poveste numai de noi ştiută, ca şi

cum lumea îşi schimbă chipul reflectând exclusiv iubirea trăită. Spre deosebire de cel care ne pricinuieşte iubirea, obiectele rămân mult timp după plecarea celuilalt, activând prin amintire un timp mort. Rămâne să decidem când plecăm din cupa fragilă a amintirilor, pentru o nouă viaţă.

„Obiectele rămase de pe urma clipelor fericite conservă cu mult mai multă fidelitate decât oamenii care ne-au procurat acea fericire amintirile, culorile, plăcerea atingerii şi a contemplaţiei.”

Departe de gândul că un muzeu ar avea ceva mort, avem nevoie de unul spre a ne menţine vii amintirile, altfel condamnate să piară. Ne însufleţim prin aceasta, prelungind locuitul în sânul memoriei. Lăsând muzeul deschis vizitării, deşi riscăm ca orice reacţie să fie o profanare a celor mai valoroase emoţii trăite, arătăm lumii măsura iubirii noastre, făcându-i martori la ceea ce considerăm a fi cea mai importantă poveste de dragoste trăită vreodată.

„M-am apucat să subtilizez şi alte obiecte, precum scrumiere, ceşti, papuci, a căror absenţă atrăgea atenţia, după lucruri precum cutii de chibrituri, mucuri de ţigări fumate de Fusun, solniţe, ceşcuţe de cafea, agrafe, clame de păr.”

„4 213 mucuri de ţigări rămase de la Fusun. Fiecare dintre aceste chiştoace, care i-au atins buzele trandafirii, care i s-au strecurat în gură, care, din câte mi-am dat eu seama uneori, pipăindu-le filtrul, i-au atins limba, s-au umezit (...) reprezintă un obiect foarte aparte, foarte intim, care-mi aminteşte de suferinţe profunde şi de clipe fericite.”

Obiectele atinse de Fusun devin monumente. Diseminăm până în adâncurile unui gest simplu, spre a descoperi o lume care se arată numai nouă.

Arătăm celorlalţi globul de sticlă în care ne-am trăit fără ruşine slăbiciunile şi dragostea cu avânt. Deşi vizitatorii nu vor fi încercaţi de emoţiile care stau la baza muzeului, vor trăi măcar parţial, prin ochii noştri, ceea ce alcătuieşte decorul unei iubiri.

Un colecţionar fie doreşte să îşi întindă în lume impresionanta

colecţie, fie adună cu sfială universul asupra căruia se apleacă mândru şi ruşinat totodată, căci nimeni nu ar înţelege ce înseamnă pentru el suma obiectelor.

„Mă gândeam că nu-mi era deloc ruşine cu draga mea colecţie din blocul Compasiunea. Mă transformam treptat dintr-un simplu culegător, jenat de obiectele pe care le adunase, într-un colecţionar orgolios.”

Totul este iluminat, de Jonathan Safran Foer

Ancorat în trecut asemenea colecţionarului din Extrem de tare şi incredibil de aproape, personajul de aici refuză să uite trecutul. El adună obiecte care să reconstruiască trecutul în prezent, prin reamintire. Atent strânse în pungi de plastic, elementele colecţionate păstrează amintiri din locurile văzute, frânturi despre viaţa unor oameni.

De la bunicul său nu are decât o bijuterie şi o fotografie, care fac aventura volumului. El pleacă în căutarea informaţiilor spre Odessa. Pentru confirmarea poveştii apelează la un alt personaj colecţionar, Augustine.

„Singurul lucru mai dureros decât acela de a fi un uitător activ este să fii un amintitor inert.”

T.S. Spivet din Operele alese ale lui T.S. Spivet, de Reif Larsen

T.S. Spivet este un băieţel pasionat de cartografie şi geologie. Hărţile pe care le adună în caiete albastre conţin hărţi cu „Oameni Care Fac Chestii”. Caietele verzi descriu hărţi zoologice

şi topografice. În cele roşii inventariază anatomii de insecte. Atenţia către ordine şi detalii îl conduce la concluzia că „orice lucru sfârşeşte prin a se prăbuşi în el însuşi, iar a deveni excesiv de organizat ar fi fost doar o pierdere de vreme”.

„Fiecare instrument din camera mea atârna într-un cui, iar pe perete, în spatele fiecărei piese, desenam conturul fiecărui aparat, ca pe un ecou al obiectului real, aşa că ştiam întotdeauna dacă lipsea ceva şi unde trebuia pus la loc. Totuşi, chiar şi cu un asemenea sistem, lucrurile mai cădeau ori se spărgeau; uneori formau grămezi în mijlocul camerei, iar metodele mele de orientare păreau să se dezintegreze.”

Avem acces la hărţi ale verandei, un istoric grafic al cablului de telefon întins la maximum de sora sa, precum şi reprezentarea sorbiturilor de whisky ale tatălui. Studiem hărţi ale zilelor, distanţe ale capetelor de gumă sau pur şi simplu presupoziţii despre ce se află în cutia neagră a creierului lui Gracie. Vedem lumea prin ochii unui colecţionar care reprezintă prin desen inclusiv modele de conversaţie ale celor din jur, pacheţele de mâncare, diagrama unui Loc la Masă, sunetele tăcerii sau direcţii de deplasare.

Avem acces la obiceiuri detaliate, descoperind că fiecare personaj e suma unor comportamente atent repetate. Fiecare parcurge un labirint al ticurilor ciudate, noi fiind puşi la curent pentru a ne familiariza.

53.N-o să pot să recitesc niciodată cărţile care m-au marcat când eram mică

de Ioana Vighi

Vine, într-o bună zi, şi momentul ăla când vorbeşti cu lumea din jurul tău despre cărţi, în speţă clasice, care te-au marcat cândva,

în speţă când erai necopt. Şi atunci îţi dai seama că sunt atâtea romane pe care ar trebui să le reiei. Îţi dai seama că partenerii de discuţie vorbesc despre scene pe care tu nu ţi le mai aminteşti. Îţi sileşti mintea să scormonească acolo unde pare să fi rămas un hău, o negură, în acţiunea romanului. Nimic.

Îţi spui cum se poate, o carte care m-a răvăşit într-un asemenea hal atunci, să nu mi-o retrăiesc în detaliu? Cum se poate ca mintea mea să fi păstrat doar acele momente care au stârnit revoluţii şi răsturnări interioare şi în rest aproape nimic? Uneori nici măcar numele personajelor… Poate nu e corect faţă de roman ca întreg, pentru arhitectura şi arabescurile alea care au dus, răbdătoare, spre revoluţiile astea, să nu-l recitesc. Pentru că, într-adevăr, fără o construcţie de o mare coeziune şi tensiune, nimic din ce ţi s-a întâmplat apoi, după ce-ai închis cartea, nu ar fi fost la fel. Şi astfel, aud pe mulţi care spun că trebuie să recitească pentru că nu-şi amintesc, pentru că vor să sape mai adânc în măruntaiele cărţii ăleia.

Da, mi se pare normal să se întâmple asta. Raţional vorbind. E absolut firesc şi legitim să vrei să reiei o capodoperă ale cărei dilataţii, pulsiuni, celule nu le mai simţi acum pe de-a-ntregul, cum le simţeai în trecut.

Dar apoi pe mine mă trosneşte un soi de romantism în şi din toate articulaţiile. Sau poate e laşitate sau prostie, cum vrei să-i spui. Pentru că îmi dau seama că nu pot să fac asta. Nu vreau să fac asta. Să iau din nou cartea pe care am pus mâna pentru prima dată la 15 sau 16 ani şi s-o deschid, să aştept, dând paginile acum, să retrăiesc revelaţia cu aceeaşi intensitate cu care am trăit-o atunci?

În ce constă, până la urmă, măreţia unei capodopere pentru cel ce-o citeşte? Felul în care ţi se dezvăluie pentru prima oară, ca o magie, sau felul în care, citind-o a doua sau a enşpea oară, o despoi de fascinaţie, dar o pătrunzi şi o înţelegi cu totul, poate chiar matematic? Nu ştiu. Ştiu doar că splendoarea insuportabilă, beatitudinea pe care ţi-o dăruieşte fără nicio reţinere sau mărginire pentru prima oară cartea aia, în starea cea mai

nealterată, este irepetabilă.

Ţin minte şi acum unde eram şi ţin minte până şi ce vreme era afară atunci când am citit Deşertul tătarilor de Dino Buzzati. Aveam 16 ani. Felul în care m-a năucit aşteptarea personajului să vină tătarii ca să dea sens vieţii lui, dincolo de timp, chiar dacă toată lumea ştia că atacul tătarilor e o aberaţie, iar apoi, când el e prea bătrân şi neputincios, aberaţia se înfăptuieşte şi i se refuză clipa de măreţie pe care a aşteptat-o toată viaţa. A avut un impact devastator. Să redeschid paginile aş risca să nu mă mai năucească şi a doua oară. Există riscul ăsta. Şi nu ştiu dacă vreau să mi-l asum. Dacă îmi „casez" singură trăirea de demult, dacă mi-o sabotez astfel din dorinţa de a-mi aminti? Şi spunând asta cuiva, poate că nu va înţelege şi ar fi absurd să existe o asemenea pretenţie.

Şi cred că în asta constă superbitatea clipei ăleia, că este de necuvântat, este la fel de intimă şi individualiza(n)tă ca revelaţia religioasă. Nu-ţi poţi explica sau împărţi credinţa cu alţii, oricât de profundă şi copleşitoare e, fără să pierzi ceva pe drum. Pentru că nimeni niciodată nu o poate percepe în dimensiunea şi în trăirea pe care ai perceput-o tu.

Apoi îmi amintesc şi când l-am descoperit pe Virgil Mazilescu, din întâmplare, când tatăl meu s-a apucat să recite nişte versuri absolut fabuloase, într-o seară de toamnă, la masă, în curte. Intrigată de suferinţa nestăpânită pe care o simţeam în poezia aia, ieşită din orice limite pe care le puteam percepe eu la ora aia, m-am apucat să caut cu disperare după Operele complete ale lui Mazilescu. Pentru că versurile „câinele se îndreaptă şchiopătând spre pădure/ în urma lui omul este aproape bătrân" m-au făcut să am insomnii. Ca parazitul scabiei care-ţi sapă galerii în piele, în carne, aşa îmi făcea mie tot ce scria omul ăsta. Nu cred să fi simţit vreodată până atunci disperarea şi suferinţa mai spasmodic decât în cuvântul ăla, „aproape", cel mai trist cuvânt din lume. Era pentru prima oară când în jurul unui singur cuvânt a gravitat toată existenţa mea adolescentină vulnerabilă, şi naivă, şi influenţabilă. Am citit şi răscitit Operele mazilesciene în perioada aia şi apoi am căutat la alţii toată mirabilitatea crudă pe care am descoperit-o la Mazi atunci. Nu contează că sunt alţii

mai buni. Eu nu am mai găsit-o niciodată. Decât poate pâlpâind. Am găsit alte măreţii, dar nu starea atât de crudă a lui Mazilescu. L-am descoperit pe Ivănescu într-o transă vecină, dar cred că prea târziu. Trecuse vârsta revelaţiilor, eram în zona analizei domolite şi conştiente. Ştiu că poate vârsta e de vină aici, că maleabilitatea adolescenţei, că percepţia mea de atunci.

Şi totuşi, cum pot s-o iau de la capăt cu aceeaşi carte, fără să pângăresc ceea ce mai demult şi pentru prima oară, a fost ceva vecin cu sfinţenia? Pe de o parte, simţi nevoia de a înţelege mai multe. Dar mă tem. Mă tem să nu pierd exact lucrul ăsta pe care probabil că puţini o să-l înţeleagă de aici. Exact lucrul ăsta care pe mine m-a apropiat de literatură. Vreau să rămână acolo, neatins de mâinile mele de peste 10 sau 20 de ani care poate că înţeleg mai multe. Nu vreau să mă ating de naivitate, de fragilitate, de propria-mi construcţie. S-o dizolv prin înţelegerea lucidă a adultului de mai târziu.

Vreau, când mă întorc acolo în mintea mea, să trezesc de fiecare dată sentimentul ăsta pe care îl am şi acum când mă gândesc la o carte, nimic în plus şi nimic în minus. Nu de dezamăgire mă tem cel mai mult. Mă tem că ochii cu care văd acum cartea pe care am văzut-o atunci n-o să mai vadă măreţia. Şi o s-o caute cu lăcomie şi n-o s-o mai găsească. Pentru că orice ar face, adultul din mine s-ar putea să nu mai aibă răbdare. Realitatea în care e necesar să trăiască nu mai are răbdare cu epifaniile. De asta, cred, poate, că şi vreau să le ocrotesc, de realitate.

54.Intimismul feminin: câteva scriitoare şi jurnalele lor

de Cristina Stan

Un mod particular de a privi lumea şi existenţa, scriitura feminină sondează adesea chestiuni de multe ori ignorate, trecute cu vederea sau nu îndeajuns dezbătute. Sensibilităţi aparte care aşază în expresii deosebite diverse imagini, sentimente şi trăiri, femeile (scriitoare în mod oficial sau nu) construiesc în jurnalele lor povestiri ale vieţii demne de luat în seamă.

Virginia Woolf

Cu ce preţ inovezi literatura? La această întrebare ar răspunde jurnalul Virginiei Woolf, care îşi face din notele zilnice un mic atelier de lucru, un spaţiu pentru proiecte literare, şi nu numai. Pe lângă întrebări privind viitoare opere, Virginia îşi notează şi tot felul de tribulaţii şi evenimente de zi cu zi.

Leonard Woolf a selectat din cele 26 de caiete de jurnal ale soţiei sale, pentru a alcătui A writer's Diary, toate acele pasaje care ar oferi o neobişnuită imagine psihologică, din interior, a producţiei artistice, după cum explică în prefaţă. Astfel că putem cunoaşte procesul de creaţie şi frământările care precedă facerea unor opere ca Spre Far, Orlando, Doamna Dalloway, Valurile. Întâlnirile cu membrii grupului Bloomsbury, plimbările nocturne şi disperarea cauzată de război îşi fac loc, de asemenea, în jurnal.

Extrem de fericită într-o zi, dar angoasată în următoarea, cuprinsă când de ardoarea scrisului, când de epuizare sau boală, Virginia Woolf a oscilat între plăcerea şi durerea creaţiei, încercând să ţină piept disperării care „jur, nu mă va înghiţi.”

Katherine Mansfield

Prietenă apropiată a Virginiei Woolf, autoare a unora dintre cele mai bune povestiri din literatura engleză (Garden Party, La golf, Musca), Katherine Mansfield intenţiona să scrie la modul serios un jurnal care să fie publicat. Deşi asta poate sugera că autoarea ar fi scris sub presiunea unui viitor cenzor, respectiv publicul cititor, jurnalul său conţine de fapt confesiuni sincere şi trăiri autentice.

Admiratoarea lui Cehov era o femeie de o naturaleţe, spontaneitate şi delicateţe ieşite din comun, trăsături care s-au transpus în operă. John Middleton Murry, cel care i-a prefaţat Jurnalul în 1927, remarcă afinitatea ei cu poezia şi îi descrie scrisul ca având „o calitate mai subtilă şi mai pură decât cea a contemporanilor”. Jurnalul său conţine idei pentru povestiri, autoanalize, scrisori neexpediate, comentarii pe marginea cărţilor citite şi relevă tumultul unei femei mult prea sensibile pentru epoca ei, care tânjeşte după copilărie şi locurile natale şi care caută soluţii insolite pentru suferinţă: „Trebuie să i te supui. Nu i te împotrivi. Accept-o. Lasă-te copleşit. Primeşte-o din plin. Prefă-o în parte integrantă din viaţă”.

Anne Frank

A te impune în literatură cu jurnalul pe care l-ai ţinut la 13-14 ani reprezintă o realizare uriaşă, care compensează parţial

suferinţele îndurate sub jugul nazist, prin imprimarea în memoria colectivă a unui document cu valenţe literare. Tânăra evreică Anne Frank a avut parte de un destin tulburător şi crud, adăpostul unde se ascundea împreună cu familia sa fiind descoperit chiar cu puţin timp înainte de terminarea războiului. Trăind închisă în casă pentru doi ani de zile, laolaltă cu mai multe persoane, Anne a încercat să vadă, dincolo de teroarea nazistă, un viitor mai luminos şi mai bun. Optimistă şi curajoasă, Anne iubea viaţa şi visa să devină într-o bună zi jurnalistă. Printre pasiunile ei se numărau cărţile, istoria, mitologia Greciei şi a Romei. Uimitor de lucidă şi teribil de deşteaptă pentru vârsta ei, Anne pune pe hârtie micile suferinţe ale adolescenţei, nevoia de a fi înţeles şi aspiraţia pentru libertate, jurnalul devenindu-i cel mai bun prieten: „Hârtia este mai răbdătoare decât oamenii”.

Anais Nin

Probabil singura scriitoare ale cărei jurnale se întind pe mai mult de 60 de ani, Anars Nin a transformat însemnările zilnice într-o artă de sine stătătoare. Particularitatea care o diferenţiază net de mulţi diarişti, fie bărbaţi, fie femei, este sinceritatea sa absolută şi evidentă, o francheţe care nu ţine cont de ochiul autoritar străin, adică de viitori cititori sau de persoanele despre care vorbeşte, mai ales când vine vorba de evocarea relaţiilor intime.

Senzualitatea, încălcarea tabuurilor, o nouă etică a libertăţii, un tip de feminitate independentă, iată care ar fi pilonii din jurnalele lui Nin. Franţuzoaica de origine cubaneză pleda pentru îmbrăţişarea necunoscutului – „Trăieşte confuziile până devin clarităţi” – şi pentru responsabilitatea caracterului: „Nu putem întotdeauna să plasăm responsabilitatea în afara noastră, pe părinţi, naţiune, lume, societate, rasă, religie. Dacă am accepta o parte din această responsabilitate, am descoperi în acelaşi timp puterea noastră”.

Sofia Tolstaia

Jurnalul Sofiei Andreevna Tolstaia completează viaţa de familie a lui Tolstoi, oferind o dimensiune în plus la faptele din jurnalele scriitorului rus. O variantă dintr-o perspectivă feminină. Sofia ţinea un jurnal încă de la 16 ani, dar a început să scrie mai serios după ce s-a măritat şi a încetat în 1919, la moartea sa. Jurnalul Sofiei Andreevna este la prima vedere jurnalul unei obsesii, a unei gelozii patologice. Sofia urmărea fiecare rând scris de soţul său, dornică de a fi la curent cu fiecare mişcare a sa.

Loială şi devotată, Sofia a avut multe de îndurat în căsnicia cu un scriitor genial, deşi până în 1880-1890 viaţa celor doi era destul de plăcută: petreceri, ceaiuri, baluri, picnicuri, ieşiri la concerte şi teatru, plimbări lungi la ţară. Odată însă cu schimbarea viziunii religioase a lui Tolstoi, care a atras discipoli din toată lumea la Yasnaya Polyana, Sofia a început să se simtă sufocată şi furată de atenţia soţului său, care abia dacă îi mai adresa vreun cuvânt de dragoste. Relaţia tumultoasă dintre cei doi a fost foarte bine redată în filmul din 2009, The Last Station.

Jurnalul Sofiei Tolstaia scoate la iveală portretul unei femei cu talent pentru scris, care ştie să surprindă lumea din jurul său prin observaţii pertinente: „Mă întrebam azi de ce nu există femei scriitoare, artiste şi compozitoare de geniu. Asta pentru că toată pasiunea şi abilităţile unei femei energice sunt consumate de familia ei, de dragoste, de soţul ei – în special copiii ei.(...) După ce şi-a crescut şi educat copiii, nevoile sale artistice se trezesc la viaţă, dar atunci e prea târziu”.

Jeni Acterian

Regizoare română din perioada interbelică, sora scriitorilor Haig şi Arşavir Acterian este adesea privită ca un Cioran în variantă

feminină datorită luciditătţii sale („Sufăr, sufăr de prea multă luciditate”) şi observaţiilor sale ascuţite. Ceea ce îi apropie însă pe cei doi intelectuali, care au ţinut legătura prin corespondenţă după ce Cioran a părăsit plaiurile româneşti, este mai ales obsesia pentru moarte. Ea a fost prietenă şi cu Eugen lonescu, Marietta Sadova, Clody Berthola (actriţe), Mircea Eliade şi Alice Botez.

Dezamăgită în dragoste, Jeni analizează şi despică problema amoroasă pe pagini întregi, în sute de nuanţe. Însă mai surprinzătoare sunt vederile sale pătrunzătoare asupra paradoxurilor vieţii. Jurnalul unei fete greu de mulţumit este jurnalul unei femei extrem de inteligente, integre, sensibile şi orgolioase, cu evident talent literar, care vrea să studieze logica matematică, critică aspru ce citeşte şi care inventariază neputinţe şi constatări amare: „Dacă ai în fată oameni inteligenţi, nu reuşeşti, de cele mai multe ori, să laşi o punte a inteligenţei spre comuniere. Dacă ai în faţă cretini, la ce bun să faci eforturi?”.

Alice Voinescu

Prima românca doctor în filosofie la Sorbona a suferit în perioada comunistă un an şi şapte luni în închisoare şi ulterior domiciliu obligatoriu, destin tipic în comunism pentru mulţi dintre intelectualii români valoroşi. Jurnalul lui Alice Voinescu ne înfăţişează astfel umilinţa unei femei culte, a unei doamne a culturii române, cum o numeşte Andrei Pleşu.

Admirată de Jeni Acterian pentru moralitate şi integritate feminină, Alice a scris un jurnal al interiorităţii, unde îşi enumeră şi analizează tulburări de ordin sentimental, realizând şi un inventar al inerţiilor şi nimicniciilor existenţiale, dezamăgirilor cauzate de soţul infidel sau neputinţelor culturii şi epocii. Un soi de îndrumător spiritual care se detaşează de formarea filozofică a scriitoarei, jurnalul devine spaţiu de defulare, reconstruire,

exercitare a sincerităţii şi libertăţii neîngrădite. Pe lângă critica la adresa regimului comunist, notele intime redau şi întâlniri cu personalităţi ca André Gide, Roger Martin du Gard, George Enescu şi Regina Maria.

55.Sindromul Bartleby sau când autorul îşi urăşte opera

de Ioana Vighi

Sintagma „Sindrom Bartleby” este propus de Enrique Vila-Matas, autorul cărţii Bartleby and co. Scriitorul, în urma unei experienţe traumatice din tinereţe, ajunge să teoretizeze un întreg concept despre neputinţa de a scrie, în ciuda unei vădite şi manifeste înzestrări literare. Cartea lui Vila-Matas e un colaj de poveşti despre aşa-numiţii scriitori-bartleby, acei scriitori care nu se împacă/împăcau deloc cu operele lor.

Autorul afirmă că respingerea propriei opere a devenit „un rău endemic al literelor din zilele noastre, o pulsiune negativă sau o atracţie pentru neant, care, în pofida (sau poate tocmai în virtutea) conştiinţei lor literare foarte exigente, îi face pe unii creatori să nu ajungă niciodată să scrie; ori să scrie una sau două cărţi şi apoi să se lase de scris; ori chiar, după ce au început o scriere şi aceasta progresează, să rămână, într-o zi, literalmente paralizaţi pe vecie”.

De aici a derivat ideea de literatură negativă – un termen folosit pentru acea literatură nepublicată care (totuşi) există. Definiţia literaturii negative e refuzul unui autor de a scrie, de a publica, precum şi sentimentul profund al (auto)deprecierii, artiştii aceştia fiind numiţi şi artişti ai refuzului. Uneori e vorba şi de acel blocaj al scrisului, de respingere, de greaţă, de nevoia de detaşare faţă de orice înseamnă instituţia unei opere. Culmea sau poate nu, literatura negativă afectează şi influenţează literatura pozitivă, cea publicată. Sindromul Bartleby, care pare şi este, după denumire, o maladie de natură psihologică, este exact acest sindrom al textelor aflate peren în şantier, iar autorii lor acuză o

lipsă acută de inspiraţie. Absenţa „împlinirii” acestor texte este desăvârşită de ura faţă de literatură, un dezgust patologic, o delăsare.

În această categorie a literaturii negative intră şi bibliotecile-fantomă care apar în jurul bibliotecilor reale. Bibliotecile-fantomă sunt cele ce adăpostesc exact scriiturile lăsate de izbelişte şi urâte de autorii lor, cărţi cumva pierdute, refuzate de edituri, abandonate. Una dintre aceste biblioteci este Bilioteca Brautigan din America.

Există, evident, o predilecţie a postmodernismului pentru aceste opere suspendate şi imperfecte, care neagă orice canoane legate de ideea de carte. Însă conceptul de opera nonfinita îşi are rădăcinile încă din perioada Renaşterii, o întâlnim chiar şi la Michelangelo, care obişnuia, de multe ori, să lase sculpturilor sale o mică suprafaţă nefinisată (cum e statuia ce-l înfăţişează pe David, care nu are creştetul şlefuit). Apoi, gustul şi magnetismul pe care fragmentarea, informitatea şi precaritatea le exercitau asupra romanticilor, mai apoi paradigma decadentismului care refuza orice şabloane sau doctrine deja existente (un faimos bartleby era chiar Remy de Gourmont). În cele din urmă, ironia postmodernă şi recuperarea parodică a ideii de operă.

Un caz renumit este acela al lui Nikolai Gogol, care era deja faimos pentru alte scrieri când a publicat Suflete moarte. Gogol se afla atunci într-o fervoare religioasă şi spera ca ceea ce scrie el să salveze cumva Rusia. Curând însă, dădu peste un preot care l-a convins că ceea ce nu are legătură directă cu Biserica Ortodoxă Rusă este un mare păcat, astfel că îi spuse lui Gogol să-şi ardă manuscrisul pentru partea a doua din Suflete moarte. Gogol îl ascultă şi la ora trei noaptea, pe 24 februarie 1852, şi-a aruncat în flăcările şemineului manuscrisul. S-a apucat să postească, nu a mai mâncat nimic şi a murit.

Faimoşi bartlebies: George Bacovia, care îşi strigă în poezii neputinţa şi disperarea, Kafka, ce şi-a lăsat manuscrisele nepublicate şi l-a rugat pe prietenul său, Max Brod, să i le arunce

în foc după moarte (noroc că poetul nu i-a respectat dorinţa testamentară), Emil Brumaru, care, uitându-se la o coală albă liniată, spera ca acele linii să se întâlnească undeva în infinit împreună cu vorbele pe care să nu fie nevoit să le scrie niciodată, Rimbaud care nu mai scrie nimic după vârsta de 20 de ani, Stendhal, care a aruncat o mulţime de manuscrise şi mulţi alţii.

56.Metamorfoze în literatura populară şi cultă

de Patricia Lidia

Folclorul este plin de transformări fantastice, oameni metamorfozaţi în animale, copaci sau obiecte, de bună voie sau nu. Transformarea în „celălalt” a fost preluată în literatura modernă pentru a permite explorarea problemelor complexe de identitate sau, pur şi simplu, în scopuri distractive, dând astfel formă viselor şi fanteziilor. Nu există nicio limită a imaginaţiei unui scriitor, iar un scriitor priceput poate face ca cele mai ciudate lucruri să pară extrem de naturale.

În literatura populară, metamorfozele sunt foarte des întâlnite, indiferent de popor şi cultură. În literatura populară românească, de exemplu, în basmul Aleodor-Împărat, personajul principal, care dă şi numele operei, înţelege glasul făpturilor necuvântătoare (ştiucă, tăun, corb) şi are capacitatea de a se metamorfoza în pui de corb, lindină sau cosaş prin intervenţia ajutoarelor sale. Totodată, lirica populară ne prezintă mitul erotic al Zburătorului, ca „personificare a invaziei instinctului puberal”; Zburătorul este o fiinţă malefică, supranaturală, care are capacitatea de a se metamorfoza într-un tânăr frumos care trezeşte în sufletul fetelor la vârsta puberală sentimentul erotic, mit prelucrat de I.H. Rădulescu în poemul Zburătorul şi de Eminescu în Luceafărul.

În literatura populară finlandeză, în povestea Pasărea Măiastră, trei vrăjitoare tinere încearcă să ucidă un om care reînvie mereu. Răzbunare lui este să le transforme în trei iepe negre, pe care le foloseşte la cărat mari greutăţi.

În literatura populară engleză, în Povestea lui Wyrm Laidley, o

legendă din Northumbria secolului al XIII-lea, Margareta a Bamburghului a fost transformată de o vrăjitoare într-un dragon. Fratele ei a reuşit în cele din urmă să o readucă la forma umană cu un sărut. Procedând astfel, blestemul a revenit la vrăjitoare, care s-a transformat într-o broască.

În literatura populară germană, în povestea Mirele Broască (preluată de Gustav Jungbauer), mezinul unui fermier, Hansl, a fost forţat să se căsătorească cu o broască, ce s-a dovedit în cele din urmă a fi o femeie frumoasă, transformată printr-o vrajă.

În literatura populară norvegiană, în povestea La est de Soare şi la vest de Lună, eroul a fost transformat într-un urs de mama lui vitregă, pentru că i s-a opus dorinţei de a se căsători cu fiica sa.

În literatura populară lituaniană, în basmul Egle, Regina Şerpilor, Egle îşi transformă copiii, dar şi pe ea însăşi, în copaci, ca pedeapsă pentru trădare.

În literatura populară indiană, în fabula Mireasa Câine, un păstor de bivoli s-a îndrăgostit de o căţea care avea puterea de a reveni la forma feminină umană atunci când se scălda.

În literatura populară franceză, în faimoasele păduri magice ale Franţei trăia o creatură jumătate orcă, jumătate zeu, Le Maître de Forêt, celebră pentru puterea sa de a schimba oamenii în animale.

În literatura populară italiană, în povestea Prinţul care s-a căsătorit cu o broască, o prinţesă este transformată de un magician în amfibie, ca pedeapsă pentru vanitatea şi obiceiurile sale. Numai prin iubirea şi compasiunea unui prinţ frumos broasca a revenit la forma umană.

În literatura populară irlandeză, în celebra Legendă a Prinţului Diarmuid, uriaşul din pădurea Fagului Negru ţinea captive trei femei. Pentru a se distra, pe două dintre ele le-a transformat într-un câine şi un cal.

În literatura populară croată, într-o carte de poveşti croate (Şaizeci de poveşti populare de inspiraţie exclusiv slavonă) culese

de A.H. Wratislaw există o fabulă intitulată Femeia-lup. În această poveste o lupoaică imensă care controla o moară avea obiceiul de a se transforma din când în când în femeie, dezbrăcându- se de piele. Într-o zi, un om a văzut-o transformându-se şi i-a furat blana, obligând-o astfel să se căsătorească cu el. Iar exemplele pot continua la nesfârşit.

În ceea ce priveşte literatura cultă, una dintre cele mai faimoase poveşti ale metamorfozei este cea a lui Franz Kafka, la fel de celebră ca epopeea lui Homer, Odiseea; să nu uităm de Povestea porcului, a lui Creangă, sau povestea Frumoasa şi Bestia şi, evident, Aventurile lui Alice în Tara Minunilor, de Lewis Carroll.

Bine-cunoscuta nuvelă Metamorfoza prezintă transformarea lui Gregor Samsa, care se trezeşte dimineaţa în corpul unui gândac. Metamorfoza acestuia vizează sensuri adânci, relevând dezumanizarea omului în faţa vieţii moderne. Neînţeles şi evitat de familie, care nu-l mai consideră fiul lor, stă închis în camera sa şi-şi duce amărâtul trai. El munceşte din greu ca şi comis-voiajor pentru a achita o datorie mare a părinţilor lui, dar este forţat să lipsească de la locul de muncă pentru prima dată în cinci ani, când se trezeşte într-o dimineaţă „transformat în patul lui într-o insectă gigantică”.

Odiseea este una dintre cele două poeme epice atribuite lui Homer şi spune povestea întoarcerii soldaţilor greci care au luptat la Troia. Deoarece zeii sunt nemulţumiţi, nici unul dintre soldaţi nu are o călătorie uşoară. Odiseu, în special, va trebui să călătorească timp de zece ani înainte de a i permite să revină acasă la Ithaca şi la soţia lui. Pe drum are parte de multe aventuri ciudate. Pe insula Aeaea, Odiseu şi oamenii săi o întâlnesc pe zeiţa magiei, Circe. Aceasta îi ademeneşte pe toţi să i se alăture într-o sărbătoare. Mâncarea este dantelată cu poţiunile ei. După ce bărbaţii sunt sătui, îi transformă în porci. Doar inteligenţa lui Odiseu şi un avertisment de la zeul Hermes îl ţin departe de complotul ei. Bărbaţii sunt transformaţi în oameni din nou şi călătoria poate astfel continua.

Ovidiu este sursa celor mai multe legende greco-romane cu privire la transformări. Poemul său enciclopedic, Metamorfozele, urmează un fir narativ de la crearea Pământului la transformarea

lui Cezar în zeu. Amploarea poveştilor lui Ovidiu le-a asigurat popularitatea chiar şi atunci când autorităţile creştine sau încruntat văzând conţinutul păgân. Poate cea mai elocventă este povestea lui Arachne, o tânără foarte mândră de abilitatea ei de a toarce, lăudându-se cu faptul că materialele sale sunt chiar mai bune decât ale Athenei. Athena organizează un concurs între ele, pentru a decide cine este mai iscusită. Atunci când Arachne produce o tapiserie magnifică, dar cu imagini ale păcatelor sexuale ale zeilor, Athena este atât de exasperată, că o loveşte pe Arachne. Ea este salvată de la moarte, însă degetele ei subţiri şi iscusite sunt preschimbate în picioare şi astfel Arachne devine un păianjen ce trebuie să înveţe să ţească ceva mai adecvat.

Cunoscut, de asemenea, şi sub numele de Metamorfoze, Măgarul de aur al lui Apuleius este singurul roman complet ce a rezistat timpului. Spre deosebire de unele lucrări antice care par „expirate”, această carte încă amuză şi trezeşte interesul. Protagonistul este un tânăr, Lucius, care, după ce îşi finalizează anii de şcoală, decide să călătorească mai degrabă decât să muncească şi astfel îşi vizitează vechiul oraşul natal, unde întâlneşte o vrăjitoare pe care o urmăreşte transformându-se într-o bufnită. Dorindu-şi să zboare, se furişează şi fură din potiunea ei, pe care o bea, însă în loc de pene îi cresc blană aspră şi urechi mari şi Lucius se transformă într-un măgar. Pentru a-şi reveni la forma iniţială, este informat că trebuie să mănânce un trandafir, iar de aici începe o întreagă aventură.

Straniul caz al doctorului Jekyll şi al domnului Hyde, de Robert Louis Stevenson, este una dintre cărţile mele preferate; romanul prezintă istoria unei duble personalităţi, o metamorfoză a binelui şi a răului. Doctorul Jekyll, un Faust al experimentelor medicale sau Frankestein al lui Mary Shelley, încearcă să-şi separe partea bună de cea rea şi într-un final îi reuşeşte, aşa apare domnul Hyde. Curând Hyde comite crime, iar Jekyll sfârşeşte în lupta dintre instinctele animalice şi raţiune. Transformarea este marcată de Jekyll, care devine la fel de hidos ca şi Hyde.

Romanul Orlando: o biografie, al Virginiei Woolf, este o cu totul altfel de metamorfoză: transformarea de sexe, transformare care cunoaşte o istorie relativ veche, un veritabil exemplu fiind în

mitologia greacă, când Tiresias este transformat într-o fată. În romanul lui Woolf, Orlando devine peste noapte Lady Orlando. Se pare că asta nu-l preocupă câtuşi de puţin, pentru că persoana din corp rămâne neschimbată. Aşa cum Woolf este una dintre cele mai cunoscute feministe, are astfel ocazia să compare masculinitatea cu feminitatea, precum şi ideea iubirii care nu ţine cont de gen.

Portretul lui Dorian Gray, al lui Oscar Wilde, prezintă povestea lui Dorian, care, pentru a-şi menţine frumuseţea şi tinereţea, renunţă la suflet, un subiect specific perioadei victoriene: Ars gratia artis – arta de dragul artei. Portretul este oglinda lui Dorian, astfel că atunci când se desparte de Sibyl Vane, care se sinucide, portretul său se schimbă într-un monstru din cauza tuturor păcatelor adunate în sufletul său. O metamorfoză a tinereţii şi a sufletului.

Lamia lui Keats este un poem tragic despre vrajă şi deziluzie. Lamia este o vrăjitoare prinsă în trup de şarpe. Într-o zi, în timp ce vâna o nimfă de care era îndrăgostit, zeul Hermes o întâlneşte pe Lamia. Revenită la trupul ei uman superb, Lamia se căsătoreşte cu iubitul ei. Din păcate, la petrecerea de nuntă, un om înţelept dezvăluie adevărata natură a Lamiei şi ea revine la forma de şarpe înainte de a muri. Soţul ei moare de durere. Poetul nu dezvăluie prea multe despre personajele din poemul său, şi semnificaţia acţiunilor lor este lăsată pe seama cititorului, dar există clare rezonanţe creştine ale unui om ruinat de femeie, amintind de povestea lui Adam şi a Evei.

În Arthur, regele Camelotului, de T.H. White, transformarea ne permite să ne exteriorizăm, astfel încât să putem să îi înţelegem pe alţii mai bine. În cărţile lui T.H. White, metamorfoza are ca scop educarea personajelor. Aceste cărţi prezintă primii ani ai regelui Arthur, aici un scutier pe nume Wart. Merlin îl ia pe băiat sub aripa sa, ca să-l pregătească pentru rolul său ca viitor monarh. Pentru a face acest lucru, el îl transformă pe Wart în diferite animale. Wart devine pe rând: şoim, furnică, bufniţă, gâscă şi bursuc. Fiecare transformare vine cu o nouă aventură şi o nouă lecţie. Cele mai spectaculoase transformări din carte apar în timpul luptei între Merlin şi Doamna Mim, în care magicienii

se transformă rapid pentru a-şi păcăli şi surprinde adversarul. Într-o transformare radicală, Merlin devine o bacterie mortală pentru a-şi ucide rivalul.

În Cronicile din Narnia, de C.S. Lewis, animalele pot vorbi, deoarece acolo trăiesc făpturi mitice, iar magia este un lucru obişnuit. Eustace Scrubb se transformă într-un dragon şi Rabadash, negustorul, într-un măgar. Transformarea lui Eustace nu este neapărat o pedeapsă, dezvăluie pur şi simplu adevărul naturii sale umane, revenind la forma umană după ce îşi regretă faptele şi îşi schimbă natura morală. Lui Rabadash îi este permis să se transforme înapoi în om numai dacă face acest lucru într-un loc public, astfel ca foştii săi parteneri să ştie că a fost măgar şi este avertizat că, în cazul în care părăseşte din nou oraşul său, va deveni măgar pentru totdeauna, lucru ce previne orice campanii militare ulterioare. De asemenea, Dufflepuds sunt pitici care au fost transformaţi în monopozi ca pedeapsă. Cu toate acestea, în cele din urmă se dovedeşte că aceştia sunt mai fericiţi în noua lor formă.

Acţiunea trilogiei Stăpânul inelelor, a lui Tolkien, se petrece într-o preistorie imaginară, cu ţinuturi populate de oameni şi de alte specii umanoide (hobbiţi, elfi, gnomi şi orci), precum şi de multe alte creaturi reale sau imaginare. În Pământul de Mijloc, Sauron, personajul negativ principal, se poate metamorfoza lejer; dacă iniţial el se poate preschimba în orice formă frumoasă necesară pentru a înşela naivii, pe parcurs, capacitatea sa de metamorfozare se extinde, astfel că în timpul luptei cu Huan Câinele-Lup ia nu mai puţin de cinci forme diferite, inclusiv de vârcolac, dar este înfrânt şi fuge în forma unui vampir uriaş. Când insula Numenor este distrusă, Sauron îşi pierde puterile de metamorfozare şi rămâne blocat în forma sa hidoasă şi întunecoasă, astfel duşmanii săi nu mai sunt înşelaţi. În afară de Sauron, multi alti Maiari îsi pot schimba forma, iar la Valari schimbarea formei depinde de starea lor de spirit.

57.Două feluri de cunoaştere a Diavolului. Papini şi Duquesne

de Ilinca Damian

Să scrii despre Bine e uşor. Să ai răbdare să cauţi, reflectezi şi să conturezi Binele pentru a-l prezenta celorlalţi e uşor, pentru că face parte din felul nostru de a fi. În cei două mii de ani de creştinism ne-am obişnuit atât de mult să împărţim lumea în Bine şi Rău, încât am uitat de unde a pornit totul. Pe alocuri am uitat chiar că şi noi, ca indivizi, nu suntem doar buni sau doar răi.

Ideea este că am ignorat Răul, l-am ascuns în spatele draperiilor şi, în timp, el a devenit tabu, iar acum ne e greu sau straniu să vorbim despre el. Iar Diavolul, ca întrupare a Răului, e mai excentric şi mai nebăgat în seamă ca niciodată. Şi chiar dacă s-au scris „sute de volume” (zise Giovanni Papini), el tot obscur a rămas şi cred că îi place.

Poate la asta s-au gândit şi Jacques Duquesne, şi Papini când s-au apucat să se documenteze pentru cărţile lor, numite amândouă Diavolul. S-au gândit să-i zgândărească obscuritatea şi să-i găsească certificatul de naştere şi urmele vieţii sale sociale. Pentru că Diavolul e atât de vechi, încât pare că a fost tot timpul unde se întâmpla ceva şi totuşi, parcă nu ştie nimeni cum a ajuns acolo.

Sunt multe moduri de a analiza Diavolul, depinde cât de dedicat eşti acestei misiuni. Duquesne şi Papini au ales două, fiecare câte unul, fiecare după propriile gusturi şi preocupări. Duquesne propune o abordare istoricistă şi analitică: când şi unde s-a vorbit de Diavol mai întâi, ce-a făcut el în toate epocile istorice şi cum a fost văzut. Papini, pe de altă parte, este mai umanist: el caută

Diavolul prin legăturile lui sociale: îl pune în balanţă cu diferiţi actori ai scenei noastre mintale şi observă cum interacţionează cu aceştia. Cumva, firele celor două cărţi nu se întâlnesc niciodată, cu toate că vorbesc despre acelaşi personaj. Oare?

Giovanni Papini scrie Diavolul cu subtitlul „Note pentru o viitoare diabologie” în 1953, pătruns de curiozitate şi hotărât să-şi lase la o parte toate prejudecăţile. Cu milă şi cu răbdare umblă prin toate cele care au menţionat vreodată existenţa Diavolului (cărţi, în mare parte). După ce îi stabileşte, pe cât posibil, coordonatele (cum a devenit diavolul Diavol, pe scurt), Papini îl observă în relaţie cu ceilalţi: Diavolul în relaţie cu Dumnezeu, Hristos şi cei din acest mare grup şi în relaţie cu omul, tot ce face el şi percepţia omului despre Diavol. Dintr- odată parcă nu mai pare „Dracul atât de negru”, vorba-ceea, şi începi, ca om, să vezi tu ce ai de-a face cu soarta celui blestemat.

Diavolul lui Duquesne, o carte mai nouă, scrisă în 2009, ne povesteşte istoria Diavolului şi are îndrăzneala de a băga şi diavolii altor religii în seamă, pe cât posibil, pentru a contura un alt portret. Pentru că Duquesne crede că dacă ştim istoria diavolului, ne putem explica multe nenorociri şi absurdităţi din viaţa noastră. Şi pentru că, jurnalist fiind, nu teolog, nici filozof, Duquesne îşi permite să scrie pentru public, să vulgarizeze (în sensul originar al cuvântului).

Ce au în comun ambii autori, în afară de curiozitatea pentru Diavol care i-a împins să-şi piardă timp preţios documentând cărţi despre el? Faptul că sunt creştini. Ambii îşi afirmă titulatura de creştin şi scriu cartea din perspectiva unui creştin care vrea să ştie mai bine ce e răul. Şi nu e gestul copilăresc de a face ceva ce „nu e voie”, ci un gest asumat, conştiincios, matur. Paradigma Diavolului şi a lui Dumnezeu sunt înţelese cel mai bine de creştini, pentru că totul ţine de unghiul din care vezi lucrurile. Se spune că însuşi Diavolul e cel mai mare creştin, pentru că el nu bâjbâie, ci ştie de-a dreptul de existenţa lui Dumnezeu.

În Maestrul şi Margareta al lui Mihail Bulgakov, Diavolul, după ce ascultă pologhia comunistului ateu despre inexistenţa lui

Dumnezeu, confirmă, cu simplitate zdrobitoare, nu numai că Dumnezeu există, ci că el, Diavolul, a fost acolo când lui Hristos i s-au întâmplat toate cele.

Diavolul nu-şi poate însuşi existenţa decât prin existenţa lui Dumnezeu, iar creştinul, dedicat lui Dumnezeu, trebuie să-l cunoască, să-l înţeleagă şi să-i fie milă şi de Diavol, pentru a ajunge la înţelegerea lui Dumnezeu. Ce fac Papini şi Duquesne nu este decât un mijloc al omului modern de a-şi găsi pacea interioară. Pe vremuri, s-ar fi dus în munţi şi ar fi cugetat singuri la toate acestea. Dar, din fericire pentru noi, au ales calea documentării în bibliotecă şi mersului cu manuscrisul la edituri, lăsându-ne şi nouă diavolii lor, să citim, să ne informăm, amuzăm şi să înţelegem mai bine care-i treaba cu Răul.

58.Voi cât de des aveţi impresia că nu trăiţi, de fapt?

de Alexandra-Georgiana Andrei

Poate o senzaţie acută că sunteti închişi într-o cuşcă peticită de convenţii sociale care construiesc un ghid de viaţă sănătoasă şi pe care, dacă îl urmaţi cu abnegaţie, vă transformaţi în nişte prototipuri umanoide cu simţuri funcţionale, dar având cutii cu fire cerebrale în loc de creier. Poate o teamă claustrofobă de a trăi realmente păşind pe o traiectorie nebătătorită de altcineva în prealabil şi de a face alegeri neconcordante cu aşteptările altor bipezi similari. Sau, pe de altă parte, un egoism abisal dezumanizant de orice amprentă parţială de blândeţe.

Am adoptat mereu o postură chircită în faţa fricii. Mi-am căutat personajele de orice urmă de teamă şi le-am învăţat pe de rost. Îmi plac într-atât protagoniştii disfuncţionali, încât îi las să-mi rămână blocaţi în memoria pe termen lung şi îi mai scot uneori din Cutia Pandorei ca să îi pun faţă-n faţă, să se cunoască mai bine. Pare-se că am făcut asta şi recent, după ce am terminat de citit Moartea lui Ivan Ilici de Lev Tolstoi şi Thera de Zeruya Shalev. Poate pare nedrept să-i pun faţă-n faţă, fiind atât de diferiţi şi totodată remarcabili prin stilul definitoriu al fiecăruia. Dar pur şi simplu mi s-au părut de neuitat asemănarea şi antiteza parţiale dintre personaje: Ivan Ilici şi Ella, protagonista din Thera. Spun parţiale, pentru că ar fi fost trist să fie identici sau totalmente distincţi.

Nu mi-am început pledoaria cu vieţuire nonveridică degeaba. Ambele personaje mi-au lăsat o impresie puternică de fiinţe care trăiau după reguli, conform considerentelor de bine şi rău văzute drept universal valabile de către umanitate. O slujbă decentă,

bine plătită, pe care s-o transformi într-un automatism, o căsătorie uşor blazată şi construirea unei familii pentru că, în fond, „De ce să nu mă însor?” şi un număr considerabil de ani care trec şi se adună, pentru ca-n final să-ncepi să-ţi pui întrebări şi să conştientizezi că ai umbrit pământul cu atâtea mişcări pulmonare, fără să te poţi mândri cu momente care să-ţi fi tăiat respiraţia.

Ce-am zis mai sus e aplicabil în cazul Ellei până la un punct, în cazul lui Ivan Ilici până-n clipele de dinaintea morţii. Admirabil chin prin care au trecut ambele personaje – unul se chinuie să trăiască, altul se chinuie să moară. Pe ea ajungem s-o cunoaştem trecând prin chinurile unui divorţ, dorind să iasă dintr-o căsătorie nefericită, în care sentimentele îşi pierduseră din intensitate de multă vreme, alegând s-o continue de dragul copilului. Nu vreau să spun aici câtă laşitate văd eu în argumentul ăsta, pentru că Ella ajunge să-mi fie pe plac. Ella nu prea ştie să vieţuiască după bunul plac, cu dorinţe proprii şi libertatea de a fi fericită.

„Nu mă enervează, o corectez, mă sufocă, mă chinuie, mă epuizează, cândva eram atât de orbită de el, dar acum orice cuvânt care-i iese din gură mi se pare inutil, nu numai că am încetat să-l iubesc, dar am încetat să-l stimez. M-am săturat de pretenţiile lui, de reproşurile lui, e nemulţumit de el însuşi şi îşi descarcă nervii pe mine, iar de când s-a născut Ghily e şi mai rău. N-am puterea, şi nici dorinţa să mă ocup de amândoi, iar dacă trebuie să aleg, îl aleg pe Ghily, oricum îl cresc singură acum, mi-au trebuit ani de zile ca să-nţeleg că n-o să se schimbe, nu mai vreau să trăiesc aşa, am acest drept.”

De multe ori tinde să-şi chestioneze decizia şi la un moment dat alege să meargă la noul apartament al fostului soţ, pentru a încerca să îl recâştige. M-a enervat tare de tot în momentul ăla, dar mi-am dat seama că trebuia s-o facă şi pe asta, ca să-şi confirme că decizia luată iniţial a fost una raţională, în cunoştinţă de cauză şi potrivită pentru necesităţile ei de a trăi. Cu tot ce presupune o viaţă în deplinătatea conceptului. Şi se chinuie după ce iese din acea căsătorie bolnavă şi nocivă în care nu era om, era servitor dedicat vieţii de familie. Trece peste multe praguri,

găseşte un alt bărbat care ajunge s-o facă femeie, un individ la fel de chinuit la rându-i, de o viaţă de familie violentată de crize excesive de gelozie.

Ivan Ilici, pe de altă parte, lâncezeşte într-un egoism penetrant, gândind ca pentru sine că are o viaţă justă şi nu face rău nimănui. Mi-a părut rău că a conştientizat uşor cam târziu că-şi făcea rău sie însuşi, când era un muribund ce împrăştia miros de moarte prin paginile cărţii. Puteam chiar să-i văd chipul cangrenos cadaveric, trupul schilodit şi figura disperată, incapabilă să-şi accepte moartea care-i învăluia măruntaiele. În fine, dorinţa lui de a trăi în continuare aceeaşi viaţă de până acum se diminuează, cunoscând licărirea din ochii lui Gherasim cel răbdător, blând şi constructor de epifanii. El este cel care-i dovedeşte lui Ivan Ilici că el de fapt n-a trăit, ci a construit un simulacru de viaţă, pe care a ajuns să-l considere un deziderat. Acesta e momentul în care protagonistul nuvelei lui Lev Tolstoi îşi dă seama că a clădit o minciună în juru-i, de la slujba de judecător, la familie şi la toate accesele de materialism pe care lea avut de-a lungul anilor.

„Suferinţa morală consta în faptul că în noaptea trecută, privind la chipul blând, toropit de somn, cu pometii ieşiţi în afară ai lui Gherasim, pe Ivan Ilici îl fulgerase gândul că, într-adevăr, toată viaţa lui, viaţa conştientă, nu fusese ceea ce ar fi trebuit să fie. Îi trecuse prin minte că ceea ce i se păruse o aberaţie, adică gândul că nu îşi trăise viaţa cum ar fi trebuit, s-ar putea să fie un adevăr. Îi mai trecuse prin minte că acele tentative firave de a se lupta cu ceea ce oamenii sus- puşi socoteau a fi onorabil – tentative firave la care renunţase imediat – ar fi putut să fie calea corectă, iar restul să fie fals. Şi slujba, şi felul în care-şi rânduise viaţa, şi familia lui, şi preocupările sociale şi profesionale – era posibil ca toate acestea să fi fost false. Încercase să le apere în faţa propriei sale conştiinţe, dar brusc pricepuse toată şubrezenia lor. De fapt, nu avea ce apăra.”

Şi ajunge să-şi accepte moartea ca pe un bun companion, un prieten vechi pe care-l primeşti cu braţele deschise. Şi-n momentul în care se-ntâlnesc, conceptul în sine pare să se dizolve, atât de multă linişte transpare în ultimele pagini de

nuvelă, comparativ cu tortura care viola atât psihicul protagonistului, cât şi pe cel al cititorului din paginile anterioare, alea în care simţurile mele olfactive au fost abuzate de odorul viitorului stârv, văzul mi-a fost siluit de osemintele acoperite de un strat lejer de piele şi de răceala macabră a camerei.

Mi-a amintit de apatia şi încărcătura emoţională a jocului de şah dintre Moarte şi Jons din A şaptea pecete a lui Bergman şi de finalul dans lugubru care mi-a rămas multă vreme încordat în spatele umorii apoase. Aşa păţesc dacă fac legături morbide şi sinapsele mele funcţionează mai bine în momente de umor negru.

„Îşi căută frica de moarte cu care se obişnuise de atâta vreme şi n-o găsi. Unde e? Care moarte? Nu mai exista niciun fel de frică de moarte, pentru că nici moartea nu exista. În loc de moarte era lumină.”

Ella, pe de altă parte, se luptă din răsputeri să nu ajungă, să-i spunem, într-un moment similar. Ea vrea să trăiască, fiind doritoare să-şi îmbrăţişeze suferinţa, ştiind că la final va regăsi pace, linişte şi mai presus de toate va simţi că trăieşte, nu că doar numără zilele spre inevitabilul final. Psihicul ei sucombă, urmând să renască în paragrafe lungi, care ne afundă-n gândurile pe care le are. Cititorii au un rol uşor nedrept, trebuie să-i asculte pledoariile, ceea ce uneori e dificil, fiind o femeie aprigă, paranoică şi sclavă a distrugerii de sine. N-ar fi greu de intuit de unde vin aceste caracteristici ale personajului, ştiind că Zeruya Shalev este un atent observator al vieţii de familie şi al traumelor care se nasc în sânul său. Ella începe să se trezească în momentul în care, părăsind viaţa de familie, se- ndrăgosteşte de psihologul său, care, la rândul său, trece printr-un divorţ de soţia sa, psihic invalidă.

De asemenea, Ella este pe drumul de a deveni femeie, fiindu-ne înfăţişată ca o tânără, o Lolita israeliană căreia şi trupul i-a rămas pubescent. Deşi diferenţele pe care personajul le resimte între rolul pe care l-a avut ca soţie şi rolul pe care şi-l asumă după divorţ par incomparabile, mie ultimele pagini din Thera mi-au dat impresia că respiră. La propriu. Că găsesc o uşurare şi o linişte despre care nar fi crezut nici ele că pot exista.

„Îi privesc lipită de tocul uşii, nu, n-am să mă alătur lor deocamdată, poate niciodată, poate nu vom fi niciodată ca acele familii care se caţără firesc într-un singur pat, dar cu toate acestea victoria noastră va fi şi mai importantă, pentru că fiecare clipă banală şi de la sine înţeleasă va fi pentru noi o victorie. Uite, le promit în tăcere, într-un fel ciudat viaţa va deveni valoroasă şi cu toate că nu mă întind alături de ei pe pat, aşternutul pare că se lăţeşte, cuprinzându-mă indirect şi pe mine, căci dincolo de necesităţile contradictorii şi de ataşamentele opuse se ascunde o singură dorinţă şi mi se pare că totul depinde de mine şi că e în mâinile mele, sunt în stare să fac minuni dacă vreau (...)”

De ce am luat aceste două personaje şi le-am pus faţă-n faţă? Pentru că am fost părtaşă la chinul prin care au trecut amândoi, acceptându-şi propriile decizii şi îmbrăţişând consecinţele acestora. Am văzut cum unul a tras să moară, după ce şi-a dat seama într-un mod de-a dreptul dureros că n-a trăit, ci doar a făcut schimburi de O2 şi CO2 până când s-a evaporat. L-am văzut pe celălalt cum a tras să trăiască, după ce a simţit cum s-a dezintegrat şi şi-a diagnosticat organele interne drept claustrofobe, dar a avut încăpăţânarea să se reconstruiască din petice. Ella a ajuns la concluzia că nu e suficient doar să fie vie, ci şi-a dorit să şi trăiască şi, spre deosebire de Ivan Ilici, a făcut asta înainte să devină un cadavru cu capacitate pulmonară. Mă-ntreb cum le-ar fi stat personajelor schimbând locurile şi dacă vieţile lor ar fi fost cu mult diferite, cum ar fi arătat Ivan Ilici în romanul autoarei Zeruya Shalev şi cum s-ar fi descurcat Ella în nuvela lui Lev Tolstoi. Chinul nu-şi pierde însă esenţa.

59.Mă obsedează ideea de moarte din cărţile şi filmele astea

de Alexandra-Georgiana Andrei

Obsedez pe marginea ideii de moarte ca gând egolatru al omului,

ca punct terminus al vieţii, ca o necunoscută dintr-o funcţie algebrică de gradul al doilea şi ca manieră de căutare a unui sens. Cea mai mare teamă a mea, care creşte din întuneric şi dublu alter ego, se plimbă în jurul efemerităţii morţii în cea mai pură formă. Nu vorbesc despre vremelnicia Biblică sau de Judecata de Apoi, concepte deja suprautilizate de fundamentalişti religioşi, popi şi băbuţe care-şi folosesc scaunele din biserici pe post de praguri de socializare şi vorbe de duh. Vorbesc despre incertitudinea care-mi apasă fiecare por, punct negru sau coş de pe frunte.

Totuşi, trăiesc în reverii interminabile în care indivizi ştiuţi morţi încep să vorbească şi se retrag în nişte bule obscure, pe care nu le ştiu a înţelege. Nu duc vieţi ca mai-nainte, dar sunt vieţi. Nu, nu am văzut nici prea multe filme de groază (de altfel, ăsta e un concept isterico-malign şi lipsit de veridicitate), şi nici nu trăiesc în continuare la tumultuoasa vârstă de 17 ani. Totuşi, e o fantasmă pe care nu mi-o pot scoate din minte, deşi nici măcar nu are puterea de a-mi mişca vreun rid de expresie măcar doi milimetri. Poate e un simplu joc al seducţiei între ceea ce e palpabil şi ceea ce cunosc în mod constant, viaţa, şi un propriu ideal dihotomic şi de neatins fără repercusiuni.

Cândva, aproape într-o altă viaţă sau într-o realitate a lui Vonnegut, visam cu ochii deschişi la o modalitate de a trăi două stări antinomice în acelaşi timp. Îmi tot hrănesc acest gând obsesiv cu tot felul de secvenţe din filme şi cu metafore din cărţi, care mai de care mai pline de tropi care analizează şi alienează moartea cât mai în profunzime. Mă tot învârt în jurul ei, dar are limite ale raţiunii. E un soi de studiu de caz cu o nebuloasă, care-mi pune constant psihedelicul la încercare.

Tot gândindu-mă la asta, îmi amintesc o secvenţă memorabilă din universul cineast: un joc de şah seducător dintre cavalerul Antonius Block şi Moartea din A şaptea pecete a lui Bergman şi excelentul dans macabru de la final. Mi-a zburat mintea, în primă instanţă, la cursurile de Antropologie şi la ritualurile de înmormântare şi dansurile macabre, o formă de artă macabră şi o ironie la adresa morţii. Secvenţa jocului de şah care se-ntinde pe

tot parcursul filmului pare mai degrabă un flirt continuu între două realităţi care se întrepătrund, o ramificaţie de lumină şi întuneric. Antiteza pregnantă mă poartă pe aripi de lumină care vine din întuneric şi parcă ajung să cred în ceva, fie acel lucru o iminenţă a morţii ca stare, un sens determinist terminal.

Moartea lui Ivan Ilici a lui Lev Tolstoi este o scriere care lasă un iz de moarte pe măsură ce dai paginile spre final. Protagonistul nu e Ivan Ilici, ci propria-i moarte apropiată, pe care nu reuşeşte s-o înţeleagă nici până la capătul nuvelei. El resimte o ură crescândă faţă de tot ce înseamnă viaţă, pe măsură ce îşi află sfârşitul, în aceeaşi casă cu el şi îi detestă pe cei din jurul lui pentru că vor trăi şi după moartea lui. Încă mi-e greu să scap de mirosul de leş care-mi penetrează nările de fiecare dată când îmi amintesc de nuvela lui Tolstoi sau de gustul de putregai pe care-l resimt prin papilele gustative când revăd în faţa ochilor ultimele pagini. El n-a găsit un sens în moarte, ci mai degrabă un nonsens. I-a dat drumul în casă şi a lăsat-o să-l învăluie, să stea în aceeaşi cameră cu el.

Şi tot aşa, mi-amintesc cu o oroare fascinantă de o secvenţă din Zhit, regizat de Vasily Sigarev, secvenţă în care două gemene, pe care le ştiam moarte, mi se arată în faţa ochilor la fel de vii ca mine. Ce-i drept, în spatele ecranului, dar ideea e aceeaşi. Pare-se că disperarea mamei de a-şi vedea fiicele trece peste ireversibilitatea morţii. Şi mai paradoxală este traducerea titlului filmului – Life, prezenţa morţii în viaţă. Sau poate viaţa în moarte. Nu reuşesc să-mi scot din minte nici momentul în care, în schizoidia aproape fetidă, femeia îşi vedea fetele în viaţă, le îmbăia şi le pieptăna, pregătindu-le de somn. Iar eu nu reuşeam să le văd umbrele din lumină. Femeia părea să fi descoperit o altă realitate peste moarte, tocmai pentru a-şi vedea copiii în viaţă. Deşi, probabil, efectul morţii asupra ei a lăsat o umbră de schizofrenie uşor paranoică.

Tot în aceeaşi lumină am citit şi (re)citit Metamorfoza de Kafka, gândindu-mă la fiecare lectură că Gregor Samsa moare şi se trezeşte într-o altă realitate. Momentul transformării în gândac mi se pare terifiant, mai ales pentru că trece brusc într-o altă stare. Dar după cum bine ştim, totul este o tranziţie. De asta

asociez momentul suprarealist al schimbării cu moartea. Dimineaţa trezirii a fost una grotescă şi brutală, iar pe măsură ce gândacul Gregor se obişnuia cu noua stare, scabrosul situaţiei creştea în intensitate. Iar la final, moare singur, ca un parazit, externalizat vieţii şi umanităţii. Şi cât de ironică e această treabă, faptul că poţi dezumaniza o arătare tocmai pentru că-şi pierde forma bipedă. Şi s-o laşi să moară pentru că simţul tău vizual şi propria-ţi raţiune nu poate percepe mai departe de limitele (auto-)impuse.

Death în Venice a lui Visconti, pe de altă parte, mi-a oferit o privire în culise despre modul în care se comportă un om aflat în apropierea morţii, când o adulmecă şi poate să o pipăie cu voluptatea unui îndrăgostit. Pe măsură ce tot treceau minutele din film, observam o atenţie crescută a protagonistului faţă de un tânăr aflat la începutul vieţii, numit Tadzio. Iniţial am perceput-o drept o dorinţă ascunsă, aproape senzuală, dar la final m-am gândit că se datora pur şi simplu oglindirii cuplului dihotomic viaţă/moarte, el văzând cum un tânăr abia păşeşte spre viaţă, în timp ce lui i se scurge timpul. Interesant ce obsesii poţi creşte pe măsură ce ştii că te apropii de un final, fără să ştii ce vine după el. Sau dacă vine ceva. Poate că-ţi percepi secvenţial toată viaţa, pe măsură ce-ţi trece filmic prin faţa ochilor.

Mai am. Moartea Annei Karenina, văzută ca o scăpare din ghearele propriei minţi. Sinuciderea ei mi s-a părut eliberare, linişte: propriul său mod de a-şi împiedica gândurile să mai vorbească pentru ea. Poate chiar mai mult decât şi-ar fi dorit. Deşi am judecat-o în momentul în care am citit cartea, i-am înţeles gestul. Şi nu mi s-a părut femeia care să facă asta din gelozie, ci pur şi simplu ca să scape de produsul propriului cerebel. Că a început să sufere de „scenarită” drept cauză a propriilor decizii, e cu totul altceva. Însă, s-a sinucis pentru că n-a mai suportat să trăiască cu propriile-i apăsări şi pentru că a găsit în moarte o scăpare. Una laşă, poate, de ce nu? Dar n-o fi aia pe care inconştient o căutăm cu toţii?

Şi, poate, Pădurea de mesteceni a lui Andrzej Wajda, film în care am văzut cea mai naturală şi liniştită reacţie a unui om aflat în preajma morţii. Starea lui Stanislaw era aproape extatică,

trăgând de fiecare iţă de viaţă şi profitând de ultimele momente ca de o gură straşnică de aer rece. În primă instanţă chiar mi sa părut uşor bolnav psihic, dar n-om fi toţi aşa, mai ales pe măsură ce ne apropiem de un moment clar final? Tânărul îşi aştepta moartea cu braţele deschise sau poate cu o inconştienţă de-a dreptul vanitoasă, gândindu-se că dacă nu se lasă marcat de ideea asta, moartea n-o să mai vină. N-o să am ocazia să aflu, pentru că el şi-a găsit sfârşitul pe fundalul metaforic al pădurii de mesteceni, ca un spaţiu de tranziţie semiobscen între cele două stări/realităţi/vieţi, să zicem.

Gata, nu mai vreau. Simt nevoia să-mi cer scuze chiar morţii pentru incapacitatea de a o trata ca subiect în profunzime. Dar, ştiţi vorba aia, nu poţi niciodată vorbi suficient de mult, de adânc sau de minunat despre ceva ce ţi se pare de-a dreptul fascinant. Mă gândeam că toate personajele pe care le-am amintit mai sus şi toate morţile lor sunt mai mult sau mai puţin abjecte şi totuşi la fel de vii. Nu ştiu dacă prin reguli matematice absolut toate morţile devin vii sau depinde pur şi simplu de reacţia pe care alegi s-o ai. Cândva, cineva, mi-a pus o întrebare: „Mai bine viu mort sau mort viu?”. Nu mi-am aflat răspunsul nici până-n ziua de azi şi probabil nici n-o să mi-l pot da până la un punct, când oricum nu va mai conta.

Nu ştiu de voi, eu sigur îmi voi mai hrăni obsesia cu tot felul de opere care să-mi dea ocazia să văd în moarte şi prin ea. Dar voi, voi vă gândiţi vreodată la asta sau trăiţi fără să ştiţi că la un moment dat n-o să mai fiţi şi, poate ca şi Ivan Ilici, oamenii or să uite pur şi simplu? Eu ştiu că-mi zidesc gândurile ca Manole pe Ana şi le vizualizez din fiecare realitate. Probabil o să-mi zgârii sinapsele cu fiecare carte şi film pe care o să mi le însuşesc şi cu siguranţă o să-mi cresc fetişurile ca pe nişte prunci care se-ntrupează din sângele şi coasta mea. Şi-o să- mi fac moartea parte din viaţă. Nici măcar nu văd o altă modalitate de a fi. Dacă alegi să fii, nu să te trezeşti un simulacru antropomorfizat.

60.Respinse la început de edituri, apoi devenite celebre

Câteva cărţi care au fost considerate fără valoare

de Laura Bucur

În urma exemplelor de mai jos, putem doar să concluzionăm că nu întotdeauna o editură/un editor recunoaşte talentul (sau vandabilitatea unui produs) şi că meseria de scriitor poate fi şi dătătoare de dureri de cap.

Harry Potter şi piatra filozofală, primul volum al celebrei serii create de scriitoarea J.K. Rowling a fost refuzat de 12 edituri pe motiv că piaţa de carte pentru copii era la vremea aceea (în anii '90) saturată şi încă un produs care se încadra în această nişă era pur şi simplu nevandabil. În plus, deşi mulţi dintre aceşti 12 „oameni furioşi" au apreciat povestea, au considerat-o mult prea lungă pentru copii – căci în epoca jocurilor video şi televiziunii cu cablu, ce copil ar avea răbdare să citească cele câteva sute de pagini?

Cum de a ajuns totuşi să fie publicată? Ei bine, într-un final, o editură şi-a asumat acest risc, avertizând-o pe autoare să nu se aştepte să scoată cine ştie ce avere şi oferindu-i un avans de 1 500 de lire sterline. La trei zile după publicarea cărţii, editura Scholastic Publishers i-a oferit lui J.K. Rowling 100 000 de lire pentru drepturi, respectiv cea mai mare sumă din istorie oferită până la acea oră.

Lolita lui Nabokov şi-a avut şi ea partea, substanţială chiar, de

refuzuri înseriate de la editori, care invocau obscenitatea şi teama de a fi daţi în judecată. Una dintre scrisorile de respingere primite de Nabokov spunea aşa: „E copleşitor de scârboasă, chiar şi pentru un freudian luminat. Iar pentru public va fi revoltătoare. Nu se va vinde şi va dăuna teribil reputaţiei noastre (...) recomand să fie îngropată sub o stâncă pentru următoarea mie de ani".

Ferma animalelor de George Orwell, una dintre cele mai renumite scrieri satirice la adresa guvernării autoritare, a fost şi ea pusă pe linie moartă. Şi nu de către oricine, căci la vremea respectivă în editura căreia i se adresase Orwell, Faber & Gwyer (ulterior Faber & Faber) era nimeni altul decât celebrul scriitor T.S. Eliot. Eliot a considerat că viziunea romanului, pe care el o interpreta ca având un filon troţkian, nu era deloc convingătoare şi că nu acela ar fi punctul de vedere corect prin care ar trebui să se critice situaţia politică de la acea oră.

În 1944, Statele Unite şi Anglia aveau relaţii de bună prietenie cu Stalin, care le era vital în efortul de a câştiga Al Doilea Război Mondial, iar cartea lui Orwell făcea din personajul troţkian un erou, într-o perioadă în care Troţki era extrem de nepopular. Însă istoria şi-a urmat cursul, necesitatea de a menţine relaţii bune cu URSS s-a diluat odată cu sfârşitul războiului, iar cartea lui Orwell a putut fi publicată fără impedimente, ajungând să obţină recunoaştere şi apreciere (aproape) mondială.

Jurnalul Annei Frank, vândut în peste 30 de milioane de exemplare şi recunoscut drept una dintre cele mai emoţionante mărturii ale Holocaustului, nu a fost prea agreat de editori, care l-au respins în 1950 de 16 ori. Cartea era prea plictisitoare. Unul dintre ei chiar nota, în ideea că scrierea nici nu merită citită, „Această fată, mi se pare mie, nu are nici o percepţie specială, nici un sentiment care să ridice această carte peste nivelul unei simple curiozităţi".

Otto Frank, tatăl Annei, a reuşit să publice cartea în Anglia în 1952 cu prea puţin succes, succes care însă nu a lipsit, la vremea aceea, în Franţa, Statele Unite şi – ciudat – în Germania şi Japonia.

Si poate nu ştiaţi, dar serialul M.A.S.H. este ecranizarea unei cărţi cu acelaşi titlu. Doctorul Richard Hornberger, după ce a fost încorporat în războiul din Coreea, a scris, la opt ani după întoarcerea acasă, un roman despre viaţa sa în Coreea ca medic chirurg militar. Deşi tot firul epic şi personajele erau descrise în urma unei experienţe reale, editorii pur şi simplu au refuzat să publice asemenea aiureli legate de o temă atât de serioasă cum era războiul. Doctorii din armată efectiv nu aveau cum să fie atât de indisciplinaţi pe cât îi descria romanul!

Totuşi, se pare că şi când vine vorba de publicare a fi la locul potrivit atunci când trebuie e un criteriu definitoriu – în 1968, atunci când America era deja implicată în Războiul din Vietnam, cartea a fost acceptată şi a văzut lumina tiparului tocmai fiindcă lua în derâdere inutilitatea unui război. A fost publicată sub pseudonimul Richard Hooker, s-au vândut drepturile de ecranizare pentru un lung-metraj premiat cu Oscar, iar ulterior s-a transformat într-un serial pentru televiziune care a durat mai mult de 10 ani.

Conjuraţia imbecililor, scrisă de John Kennedy Toole, s-a izbit constant de un zid de respingere din partea editurilor. Simon & Schuster notau că e o carte fără nici o idee centrală, din cauza stilului şi subiectului neobişnuit.

Autorul nu a reacţionat prea bine la refuz: s-a apucat de băut şi a ajuns să sufere de migrene severe, iar în 1968, după asasinarea lui Robert Kennedy şi a lui Martin Luther King, a devenit de-a dreptul paranoic. Sinuciderea sa la 31 de ani ar fi pus punct întregii poveşti, dacă nu ar fi lăsat câteva copii ale manuscrisului trântite prin diverse locuri. Mama sa a găsit unul dintre aceste exemplare şi a decis să reia drumul spre edituri, la 11 ani după moartea fiului ei – cu mult înainte să apară Seinfeld şi „nimicul” să devină un subiect. Au urmat noi refuzuri, până când recenzia favorabilă a unui profesor de la o universitate din New Orleans a dus la publicarea cărţii, care a câştigat un premiu Pulitzer pentru ficţiune şi a devenit o efigie a literaturii din sudul Americii.

Thor Heyerdahl a alcătuit, în 1947, un echipaj de şase oameni cu care a pornit într-o călătorie de 7 000 de km peste Pacific. Şi nu

pe un vas de croazieră, ci pe o reproducere de plută antică, unicul echipament modern de la bord fiind un aparat radio. Heyerdahl a scris povestea adevărată a călătoriei din Peru în Polinezia, Kon-Tiki, însă când a vrut s-o publice a fost întrebat de un editor dacă se înecase cineva din echipaj şi în ce condiţii, cum s-au simţit ceilalţi etc. Heyerdahl le-a răspuns că nu, aşa ceva nu s-a întâmplat. În acest caz, a primit răspunsul „nu vă publicăm, nu e deloc o poveste interesantă”. În 1953, după 20 de refuzuri, Kon-Tiki a fost publicat şi astăzi este tradus în peste 60 de limbi.

Nici temerile lui Ray Bradbury din Fahrenheit 451 privind absenţa raţiunii critice, reprimare şi lipsa libertăţii de exprimare a gândului şi a presei nu au fost deloc bine primite: nimeni nu voia să publice o întreagă carte despre (printre altele) rolul tehnologiei în a înstrăina oamenii unii de alţii.

S-a găsit totuşi un tânăr editor îndrăzneţ, Hugh Hefner pe numele său, care nu se temea de un pic de tămbălău. Aşa că a publicat capitole din cartea lui Bradbury în revista pe care o deţinea, adică Playboy. În urma gestului său şi a cererii publicului, Fahrenheit 451 a fost publicat ca roman în 1953. În 2004, Ray Bradbury a primit de la George W. Bush o medalie de onoare pentru contribuţia în literatură.

Pe plan internaţional, foarte razant, cifrele ar mai fi: Oameni din Dublin, de James Joyce, refuzată de 22 de ori; Carrie, de Stephen King, respinsă de 30 de ori; Pe aripile vântului, de Margaret Mitchell, 25 de „nu”-uri; Dune, de Frank Herbert, 23 de „nu ne mai căutaţi”; Împăratul muştelor, de William Golding, 20 de editori care au spus „nu”.

61.Poveştile de dragoste ale scriitorilor sunt cel puţin la fel de intense ca şi cărţile lor

Franz Kafka şi Dora Diamant

de Laura Bucur

Pentru istoricii literaturii, numele Dorei Diamant (sau Dymant) este ca o lumină aruncată asupra misterului care învăluie o preţioasă serie de scrieri (note, povestiri, scrisori) ale lui Franz Kafka. O lumină însă care a funcţionat şi destructiv, Dora Diamant rămânând în amintire drept cea care, la dorinţa expresă a scriitorului, a rupt, într-o seară din iarna lui 1924, şi a ars filă cu filă lucrările lui Kafka.

Europa era sfâşiată de conflicte naţionale şi internaţionale încă de prin 1917, înainte ca Hitler să ajungă la putere, iar boala, teroarea, şomajul, invaziile armate şi distrugerile erau la ordinea zilei, de la ororile fronturilor din Primul Război Mondial, la mercenarii care se duelau în plin Berlin sau la hrubele din lagărele de tortură ale poliţiei secrete ruseşti. Deşi acest context istoric traumatizant tinde a fi adesea uitat, pălind în faţa ororilor care au urmat după începutul regimului hitlerist, el poate da seamă pentru filonul de nelinişte, violenţă şi absurd care traversează scrierile lui Kafka.

Atunci când a întâlnit-o pe tânăra Dora Diamant la Graal-Muritz, pe Marea Baltică, Kafka avea 40 de ani şi era serios afectat de tuberculoza care i-a marcat şi sfârşit existenţa. Dora Diamant era o tânără poloneză de 25 de ani, evreică ortodoxă, ce lucra ca

voluntară cu un grup de copii. Se spune că între ei a fost dragoste la prima vedere, iar cele trei săptămâni pe care le-au petrecut aproape exclusiv împreună au avut ca rezultat mutarea la Berlin, o mutare care, după cum au admis toţi observatorii, a avut un efect excelent asupra lui Kafka, atât în ceea ce priveşte productivitatea literară, cât şi liniştea sufletească.

Dora era mereu alături de el, admirându-l şi sustinându-l cu devotament şi discreţie. De aceea, atunci când Kafka i-a cerut cu încăpăţânare să îi distrugă caietele şi scrisorile, ea a făcut-o ca pe un gest de afecţiune care lui îi aducea un o vizibilă uşurare, dar şi ca pe un gest simbolic, după cum observă Kathi Diamant în biografia Dorei, care ar fi epurat scrierile nereuşite de până atunci ca să lase loc unora noi, mai puternice şi mai semnificative.

Dora Diamant a fost învinovăţită după moartea lui Kafka de a fi fost de acord să distrugă opera scriitorului, dar şi de a fi păstrat pentru ea câteva documente – un număr niciodată cunoscut de caiete şi cele 36 de scrisori ale lui pentru ea, scrisori pe care a refuzat să le înmâneze altcuiva, deşi Max Brod, prietenul lui Kafka, i le cerea cu obstinaţie pentru a le alătura altor scrieri kafkiene pe care, în ciuda promisiunii făcute scriitorului, nu le distrusese nici el. Toate documentele pe care le avea Dora Diamant au fost însă pierdute pentru totdeauna în 1933, într-un raid al Gestapo-ului care i-a devastat locuinţa.

Deşi Kafka a fost perceput, prin prisma alegerii metaforelor folosite în ceea ce scria, drept un degenerat care simţea repulsie şi teamă faţă de propria sexualitate şi, în această logică, s-a sugerat că şi relaţia sa cu Dora a fost doar o conlocuire castă, scrisorile sale zbuciumate şi comportamentul protector pe care l-a avut faţă de ea, jocurile lor de teatru de umbre atunci când nu-şi mai permiteau să plătească electricitatea, mesele luate împreună la un mic restaurant vegetarian, toate acestea vorbesc, în opinia altor cărturari, despre un ataşament mai profund care includea şi carnalul.

În mod cert, o relaţie dintre o tânără voluntară şi una dintre cele mai complexe minţi ale secolului XX, care dorea să nu lase nimic în urma sa, este şi va fi o relaţie care incită curiozitatea pe mai

multe planuri.

Jean-Paul Sartre şi Simone de Beauvoir

„TU eşti pentru mine relaţia necesară. Toţi ceilalţi sunt întâmplători”

de Ioana Vighi

Când s-au întâlnit prima oară, amândoi erau studenţi la Filosofie. El, 24 de ani, ea, abia 21. El, plin de viaţă şi nebunie, ea, frumoasă şi inteligentă. După examenul final, el a curtat-o intens, ea îl găsea urât, aproape respingător. Însă exuberanţa lui nu a lăsat-o indiferentă. Cei doi s-au împrietenit şi au căzut de acord să aibă o relaţie de doi ani de zile. După care ar fi continuat, dar pentru că timpul alocat „relaţiei exclusive” s-ar fi scurs, trebuiau să se vadă şi cu alţii.

Au trecut cei doi ani de când s-au cunoscut, în 1929. Nici Sartre, şi nici Beauvoir nu dădeau vreun semn că ar vrea să renunţe. Ba chiar Sartre ajunge la concluzia că Simone este pentru el „relaţia necesară. Toţi ceilalţi sunt întâmplători.” Totuşi, s-au ţinut de cuvânt şi au început să dezvolte şi relaţii în afara relaţiei oficiale. Mai mult el. Ea avea să „îndrăgească” şi să se refugieze în femei pe care avea să i le prezinte lui.

Îmbinarea dintre libertăţile reciproc asumate ale unor amoruri pasagere şi exterioare şi relaţia lor nu a făcut decât să înnoade şi mai strâns legătura dintre cei doi, care avea să ţină toată viaţa. Intensitatea şi fascinaţia continuă a unuia faţă de celălalt survenea din ceea ce aveau în comun: ideile, dezbaterile, nevoia de dialog. Un dialog perpetuu, o legătură preponderent intelectualicească.

Sartre: „Fără ea nu aş fi avut niciodată aceeaşi experienţă. Fără să fi discutat cu ea despre acestea, ele ar fi fost nespecifice. Un gest pe care îl descriu, o situaţie de viaţă pe care o analizez – ele capătă precizia şi exactitatea lor realistă prin intensitatea experienţei cu Simone de Beauvoir”. Tot el spunea într-un interviu video (un proiect de-al lui Gerard Byrne) că relaţiile dintre bărbaţi şi femei sunt posibile şi esenţiale doar dacă cei doi au culturi egale sau chiar aceeaşi cultură. Trebuie să avem aceeaşi cultură pentru a dori aceleaşi libertăţi, ar spune el.

De-a lungul anilor, nimic nu părea să sărăcească între cei doi filosofi existenţialişti. Trăiau într-o dublă complicitate, atât intelectuală, cât şi emoţională. Se spune că nu au renunţat niciodată la politeţurile şi respectul adresabilităţii, vorbindu-şi cu „dumneavoastră”, şi au înţeles că tocmai sinceritatea totală, confesiunile nedisimulate şi transparenţa absolveau ieşirile erotice „din decor” ale celor doi de orice urmă de vulgaritate. Îşi povesteau totul.

Un punct de plecare al relaţiei lor se pare că a fost recunoaşterea superiorităţii în gândire a lui Sartre de către de Beauvoir, înţelegând legătura cu el ca pe un soi de provocare, o experienţă care suscita, incita şi o obliga la o neostoită evoluţie. De Beauvoir îşi extrăgea forţa necesară maturizării şi devenirii din dependenţa pe care o simţea faţă de scriitorul şi filosoful de lângă ea, ajungând la concluzia că „Femeie nu te naşti, ci devii”.

Deşi niciunul nu credea în căsătorie, iar Sartre era cel mai acerb duşman al acestei instituţii, dintre cei doi, el va fi totuşi cel care îşi va încălca rigurozităţile şi va ajunge să o ceară pe de Beauvoir de trei ori în căsătorie, ea refuzând pe motiv că dorea să rămână devotată principiilor sale.

Iar totul s-a terminat la moartea lui Sartre pe 15 aprilie 1980, la spitalul Broussais din Paris, la cei 75 de ani ai săi, din cauza unei embolii pulmonare şi a altor complicaţii. Simone de Beauvoir va muri peste şase ani, lăsând în lucrarea sa, La Cérémonie des adieux, din 1981, ultimele cuvinte ale omului lângă care şi-a petrecut toată viaţa: „Moartea nu ne va reuni. Aşa stau lucrurile. Cu toate astea, e splendid în sine că am reuşit să ne trăim vieţile în armonie pentru atâta vreme”.

După ce scriitoarea moare, presa se năpusteşte haină peste jurnalul acesteia, devorând toate intimităţile lui de Beauvoir şi descoperind, de fapt, suferinţa mută şi demnă a unei femei care a iubit toată viaţa un singur bărbat şi care a înţeles, dintr-o afecţiune şi o răbdare fără limite, libertinajul său.

Dragostea la scriitori – multe nebunii, boemie şi orgolii

de Cristina Stan

Cine poate pune mai tare literatura pe jar decât amorul care se înfiripă între scriitori? Dragostea între artişti adună la un loc boemie, nebunie, sensibilităţi aparte, inimi mari şi intelecte impresionante. Înfruntând infidelităţi şi orgolii, aceste relaţii de dragoste au dat naştere unor poveşti memorabile, stârnind în aceeaşi măsură mirarea şi admiraţia.

Percy Shelley şi Mary Shelley

Pionier al fanteziei neîngrădite şi al amorului liber, poetul englez Percy Shelley s-a îndrăgostit de Mary Wollstonecraft Godwin, care avea să scrie mai târziu romanul Frankenstein, în timp ce era deja însurat cu altă femeie.

Nimic spectaculos până aici. Partea gotico-romantică abia acum urmează: cei doi se întâlneau pe ascuns în cimitir, la mormântul mamei lui Mary.

Spre dezamăgirea tatălui său, tânăra Mary, în vârstă de doar 16

ani, alege să fugă cu Percy în Franţa şi acesta din urmă îşi abandonează astfel fără niciun regret soţia însărcinată. Cei doi fugari se căsătoresc abia după ce soţia lui Percy, Harriet, se sinucide prin înec doi ani mai târziu.

Shelley şi prietenul său Lord Byron şi-au format în timp reputaţii de adevăraţi Don Juan. Conform lui Janet Todd, autoarea cărţii Death and the Maidens: Fanny Wollstonecraft and the Shelley Circle, cei doi poeţi s-ar fi încurcat cu sora vitregă a lui Mary, Claire. Shelley şi Mary au avut un singur fiu, pe nume Percy Florence.

Sylvia Plath şi Ted Hughes

Discuţiile purtate în jurul tumultuoasei relaţii dintre poeta americană Sylvia Plath şi Ted Hughes (Poetul Laureat al Marii Britanii 14 ani la rând) tind adesea să îl învinovăţească pe cel din urmă pentru depresiile şi sfârşitul Sylviei. Cei doi au reuşit totuşi să fie unul pentru celălalt sursă de inspiraţie poetică şi cel mai sincer critic, oferindu-şi suport moral şi dragoste.
Mulţi biografi afirmă că sentimentele Sylviei ar fi fost totuşi mai puternice, iar implicarea sa în relaţie, mai adâncă. Poeta obişnuia să scrie în jurnalul său cât de mult îşi iubeşte soţul, cât îi adoră până şi mirosul pielii („lovelier than any field of new cut grasses”), dar când i-a descoperit infidelitatea, această iubire s-a transformat în furie: a smuls telefonul din perete şi i-a distrus lui Ted nişte hârtii importante.

Apoi, Sylvia şi-a ars romanul la care lucra şi s-a mutat în altă parte. Atât ea, cât şi Assia Wevill, femeia cu care a înşelat-o Ted, s-au sinucis în acelaşi mod: dând drumul la gazele de la maşina de gătit. Unul din copiii Sylviei şi ai lui Ted, Nicholas Hughes, s-a sinucis pe 16 martie 2009 prin spânzurare.

D.H. Lawrence şi Frieda Lawrence

Scriitorul englez a întâlnit-o pe viitoarea sa soţie când aceasta era căsătorită şi avea trei copii. Nu a fost un impediment însă. Cei doi au evadat, au fugit spre aşi consuma iubirea şi a-şi petrece, în cele din urmă, întreaga viaţă împreună.

La un moment dat, se zvonea că amândoi ar cam fi dat pe „de lături”, având escapade şi aventuri amoroase de scurtă durată. Frieda îl cam ţinea din scurt, s-ar zice, îl controla. De la agonie la extaz şi invers, relaţia lor a fost caracterizată de o prietenă de-a lor astfel: „Nici nu ştiu ce e mai dezgustător la relaţia asta, când se iubesc şi sunt jucăuşi şi tandri unul cu celălalt sau când urlă şi se ceartă şi el o trage de păr, răcnind la ea «O să-ţi iau gâtu', curvo!»„.

Până la urmă, Frieda a rămas lângă Lawrence şi chiar i-a inspirat unul dintre personaje, pe Gudrun din Femei îndrăgostite, şi chiar mârşava Lady Chatterley.

În martie 1912, el i-a scris: „Eşti cea mai uimitoare femeie din toată Anglia”.

F. Scott Fitzgerald şi Zelda Sayre

Cel mai efervescent cuplu literar al Epocii Jazz a fost cu siguranţă cel alcătuit din prozatorul american F.S. Fitzgerald şi soţia sa, Zelda. Energici, cu temperamente puternice, dornici de a experimenta tot ce înseamnă viaţă bună şi lux, cei doi s-au iubit enorm, dar au avut o relaţie dificilă.

Scott voia să o ţină pe Zelda departe de tentaţii, numai pentru el, şi încerca să o controleze într-atât, încât nu i-a încurajat niciodată pasiunea pentru scris, deşi se inspira pentru propriile creaţii din jurnalele ei. Zelda obişnuia să facă însemnări cu privire la stilul lor de viaţă petrecăreţ, boem, la călătoriile şi oamenii pe care îi

întâlnea împreună cu Scott.

În anii '20, cei doi erau plini de vervă şi făceau „ravagii” la petrecerile din Paris şi prin localurile unde colindau împreună cu Ernest Hemingway. Scott era gelos pe bărbaţii care îi plăceau Zeldei, iar ea se zbătea şi mai mult pentru libertate. Căsnicia lor a constituit sursă de inspiraţie atât pentru romanul lui Fitzgerald, Blândeţea nopţii, cât şi pentru romanul Zeldei, Save Me the Waltz, pe jumătate autobiografie.

Henry Miller şi Anais Nin

Scriitoarea Anars Nin l-a întâlnit pe Henry Miller în Paris la începutul anilor '30. Deşi Anars era căsătorită la vremea respectivă, acest lucru nu a contat absolut deloc, având în vedere cât de repede s-a înfiripat o pasiune intensă între cei doi scriitori.

Nin este cea care l-a sprijinit pe Miller cu scrisul, dându-i sfaturi pentru Tropicul Cancerului şi susţinând financiar publicarea cărţii. În jurnalele sale, Nin a notat până la cele mai mici detalii relaţia dintre ea şi Henry, în pagini pline de sensibilitate, rafinament psihologic şi francheţe. Volumele de jurnal ale scriitoarei, împreună cu corespondenţa îndelungată pe care au ţinut-o cei doi, redau relaţia puternică, de peste douăzeci de ani, dintre franţuzoaică şi autorul american.

Ernest Hemingway şi Martha Gellhorn

Jurnalistă talentată, Martha Gellhorn şi-a exercitat cu eficienţă şi profesionalism meseria, chiar pe terenurile de luptă, şi a scris despre conflictele majore ale secolului trecut. Ea a fost de altfel unul dintre primii jurnalişti care a relatat despre lagărul de concentrare Dachau după eliberarea acestuia. Travels With Myself and Another e cartea de memorii în care Martha îşi povesteşte uimitoarele aventuri. Ernest Hemingway a cunoscut-o în 1936 şi au călătorit împreună în Spania pentru a se informa despre Războiul Civil Spaniol.

Se pare că prozatorul american a fost impresionat de demonstraţia de curaj a Marthei în acest conflict şi s-a îndrăgostit de ea, deşi era deja căsătorit. Gellhorn a devenit ulterior cea de-a treia soţie a scriitorului, între anii 1940 şi 1945.

Hemingway era iritat de absenţele sale lungi şi dese şi i-a scris aproape revoltat la un moment dat: „Eşti corespondent de război sau femeie în patul meu?”. Martha nu i-a suportat reproşurile şi l-a părăsit după ce s-a întors din Londra, în '45. Ambiţioasă şi puternică, aceasta a declarat apoi că nu dorea să fie „nota de subsol a nimănui” şi insista ca numele fostului soţ să nu fie pomenit în interviurile care i se luau.

Virginia Woolf şi Leonard Woolf

Virginia Stephen s-a căsătorit cu autorul şi criticul Leonard Woolf în 1914 şi, deşi mariajul s-a consumat fără probleme, în câteva săptămâni a devenit unul lipsit de pasiune. Cauza ar fi traumele legate de sex din copilăria Virginiei. Relaţia dintre cei doi avea să devină una bazată mai mult pe prietenie tandră.

O cădere nervoasă a Virginiei, imediat după publicarea primului său roman, l-a convins pe Leonard că starea ei psihică n-ar fi potrivită pentru un viitor rol de mamă.

Căsnicia celor doi scriitori s-a dovedit a fi mai mult o colaborare avantajoasă bazată pe dialogul despre idei sociopolitice şi literare. Aceste idei se regăsesc în operele lor şi chiar în modernism, ca mişcare literară, datorită influenţei pe care a avut-o editura fondată de cei doi, Hogarth Press. Leonard, un socialist convins, a ajutat-o pe Virginia să scape de prejudecăţi şi de preferinţa pentru elitism, sporindu-i identificarea cu indivizii de la periferia societăţii britanice.

Allen Ginsberg şi Peter Orlovsky

Relaţia dintre Ginsberg şi Orlovsky a fost una foarte strânsă şi îndelungată. Cei doi poeţi s-au întâlnit în San Francisco, în 1954. Allen s-ar fi îndrăgostit încă din clipa în care i-a zărit portretul lui Peter, care lucra ca model pentru un artist. Cei doi au călătorit împreună la Paris şi în Africa de Nord şi au petrecut doi ani în India, unde au fost fascinaţi de filozofia orientală care i-a influenţat poemele lui Ginsberg şi orientarea religioasă lui Orlovsky, convertit ulterior la budism.

Povestea lor de dragoste s-a sfârşit abia la moartea lui Ginsberg, în 1997. Orlovsky a murit în 2010, la vârsta de 76 de ani. Deşi Orlovsky este considerat de critica literară ca fiind un poet mai puţin important decât partenerul său, cei doi, împreună cu Kerouac şi Burroughs, au reprezentat motorul generaţiei Beat.

62.De Black Friday, ia o carte la reducere, frăţioare

de Dorian Dron

Acum câteva zile, mai exact de Black Friday, când rulam cu şoricelul prin librăriile online după cărţi reduse, s-a uitat pieziş şi mi-a spus: „Păi, frăţioare, tu de Black Friday te uiţi la cărţi? la-ţi şi tu o plasmă full HD, o cască d-asta şmecheră ca a mea, ceva acolo de valoare! Pe mine mă doare-n cot de literatură!”. L-am întrebat din bun-simţ: „Dar tu, frăţioare, câte cărţi ai citit la viaţa ta ? Nu ai vrea să-ţi iei şi tu una, că tot e la reducere, poate mai peticeşti o gaură, două prin mansardă?”. Şi sărăcuţul a plecat, lăsându-mă cu întrebarea în coadă de peşte.

Cum pana penelor să nu mă enervez, când văd în fiecare zi mocirla asta a kitsch- ului, a nonvalorilor, a nonculturii, când văd o societate ce se duce pe Dunăre către insula magică a despuiatelor, tunatelor, barosanilor, siliconatelor, botoxatelor şi manelelor? Nu am nimic cu nimeni şi cu niciun mod de a trăi viaţa, fie ea la extrem sau nu, ci vreau să vă provoc, să vă arăt că se poate şi altfel. O carte nu muşcă din noi şi nu ne transmite ideea de inadaptaţi social, oricât de mult aţi milita voi pentru ea.

A vorbi despre cărţi sau despre lumile imaginate de autori pare de multe ori o misiune imposibilă în diferite medii. Te simţi ca în filmul cu Tom Cruise, ascuns în spatele vreunei mese cu diferite borcane şi lichide, bombe sau cabluri fisurate din care sar scântei şi aştepţi să fii lovit în orice secundă. Dacă ai o carte în mână, rişti să fii devorat de miile de ochi ce se încruntă sincron şi îţi scanează plăsuţa, în speranţa că vor găsi decoraţii de pom sau ziare cu surprize, vreo copertă cu o buculiţă sau ţâţică sărită în zoomul fotografului de consum sau vreo hârtie igienică a vreunui paparazzi. Ţeapă, e o carte! O carte pe care o voi citi şi o voi

folosi împotriva ta! Pentru că eu, spre deosebire de tine, voi avea acces în fiecare zi la o altă lume, voi reuşi să mă identific cu spaţii şi idei, cu lumi adiacente, cu peisaje şi mentalităţi diferite, noi, şi cu toate că îmi veţi spune că sunt un inadaptat şi nu ştiu eu cu ce se mănâncă creierul vostru, eu voi şti.

Şi voi şti pentru că în cărţile acestea, pe care voi le rejectaţi ca pe nişte carii într- o măsea sănătoasă, voi găsi modele, voi găsi modelele la care mă voi raporta, voi găsi viziuni asupra lumilor exterioare la care voi tinde şi voi găsi de fiecare dată nişte idei pentru o educaţie exemplară. D-asta, căutând mereu ceva superior mie, voi reuşi într-un final să ţintesc spre acea valoare şi îmi va fi mult mai uşor să văd mizeria în care voi vă bălăciţi şi pe care nu o vedeţi.

Nu vedeţi că în jur pute a dezinteres din partea tuturor şi că „marile valori” suspuse tind să uniformizeze masele, să le manipuleze mult mai uşor pentru a-şi atinge ţelurile? De ce să fim cu un grăunte mai deştepţi decât masele, de ce să citim şi să ne informăm când în fiecare zi primim ce vrem? Nu ţi-e mai uşor să deschizi televizorul şi să te uiţi la un program? Vei spune că ecranul te destinde, că te relaxează, că îţi alungă din preaplinul acumulat peste zi. Nimic mai adevărat! Îţi va alunga bruma de tristeţe şi ţi-o va înlocui cu o idee prefabricată, cu o idee la care s-a lucrat mult timp, la o idee subliminală de consumerism. Şi vei spune în fiecare zi că nu te uiţi decât din inerţie la emisiunea X, fără a-ţi da seama că, desprinzându-te din faţa catodului, tu nu poţi funcţiona corect.

Ia bagă mâna frumuşel în biblioteca ta şi fură o carte, fără să te vadă prietenu', soţia/soţul, cochilul, vecina sau şeful şi acordă câteva pagini din viaţa ta pe zi, să vezi ce se întâmplă. Poate te va prinde şi îţi vei da seama că se poate şi aşa, că în loc să stai cu ochii împăienjeniţi pe ecran poţi să stai şi să citeşti în linişte. Oricum, împuşti doi iepuri dintr-un foc:

1. nu te vei face de râs; cei din jurul tău nu vor şti că tu citeşti;

2. chiar s-ar putea să-ţi prindă bine, mai vezi şi tu una, alta. Ia gândeşte-te, decât să vezi ţâţele uneia la TV sau curul cu aţă minusculă, mai bine trage, frate, o carte şi pune-te să vezi aici

descriere.

Nu e mai fain să îţi imaginezi totul, să laşi scriitorul să-ţi invadeze mintea şi să te bage în diverse stări, decât să ţi se dea totul de bun, să nu mai ai discernământul de a-ţi imagina ce este dincolo de ţoale? Şi produsul brut, livrat de media, oricât de mult te-ar încânta şi oricât de multe senzaţii ar trezi în tine, se va evapora în faţa unei cărţi. Ea te ţine într-o tensiune atipică, îţi ţine creierul acordat la sute de senzaţii şi vei căuta, inevitabil, să descoperi şi să te descoperi citind.

Hai, lectură plăcută!

63.Ce citim când nu citim nimic?

de Dorian Dron

Cred că nu sunt singurul care se gândeşte la întrebarea asta, mai ales când vine vorba despre oameni pasionaţi de cărţi. Eu, cel puţin, am o mare nelămurire cu mine însumi, pe care sper să o pot rezolva. De când am lucrat în librărie, am prins inevitabil gustul cărţilor, pasiunea de a achiziţiona. Nu conta care era preţul ataşat pe spate sau că îmi aruncam jumătate de salariu. Dacă îmi plăcea o carte anume, păi ea trebuia să fie pe raftul meu şi în cel mai scurt timp, fără ezitare.

Se întâmpla, printr-o minune, să nu iasă pe poarta librăriei înspre biblioteca mea şi atunci era prăpăd. Erau două opţiuni: ori nu aveam bani şi mă rodea atât de tare creierul să o devorez la mine în pat, cu lumina lămpii focusată spre pagini şi cu liniştea din jur şi, din păcate, eram nevoit să aştept ca un copil pedepsit săptămâni întregi, ori mă gândeam de o sută de ori, înainte să o iau, dacă merită. Şi ultima decizie era întotdeauna cea mai grea, pentru că mintea trecea prin procesul de autocenzură, de pasiune care trebuie îndeplinită atunci, pentru că altfel m-ar fi trântit într-o stare naşpa, de gândire raţională: „frate, ăştia sunt banii, cu

ăştia trebuie să trăieşti până la sfârşitul lunii!” sau de: „no, mi se rupe, o iau!”. Dă-i, atunci, luptă tu cu tine însuţi, tu cu personalităţile tale multiple, încercând să o scoţi la liman.

Totuşi, cea mai frumoasă bucurie rămânea atunci când deschideam uşa de la sufragerie şi conştientizam că le am pe toate, pe cele pe care mi le doream. Numai că bucuria se oprea în secunda când ajungeam faţă în faţă cu raftul şi pur şi simplu ochii mi se blocau pe titluri. În dreapta camerei, pe etajera de lângă pat, cartea începută cu câteva seri în urmă stătea acolo, dar nu, eu rămâneam în faţa bibliotecii, nimic nu mai conta! Şi, inevitabil, îmi trecea prin cap: „Pe asta o s-o citesc după! Baaaa nu, pe asta! Dar ia uite cât de interesantă e şi cealaltă!”.

Iar stările se schimbau în flashuri! Îmi doream să-mi despic craniul în două şi să ingurgitez totul, toate cărţile pe care le cumpărasem, doar pentru a mă trânti înapoi în pat, să-mi termin cartea aia nenorocită, începută cu câteva zile înainte.

E frustrant să-ţi vezi pasiunea faţă în faţă cu un alter ego al tău şi să fii pus în situaţia de a alege. De multe ori reversul este cu atât mai surprinzător, pe cât de ciudat este. Îţi garantez că măcar o dată ai trecut şi tu prin starea asta. Cum e să termini cartea, să fii atât de mândru de tine, să te duci în faţa raftului şi să începi să analizezi: „Păi, am zis că o să mă apuc de asta, dar parcă nu am chef acum! Mai degrabă aş citi ceva ce m-ar ţine în priză, dar nu foarte mare, că după ceaslovul ăla nu mai ţine! Parcă nici pe asta nu aş lua-o!”. Şi aşa ajungi să fii cel mai de neînţeles om de pe faţa pământului. Eşti pus faţă în faţă cu pasiunea ta şi, parcă pe moment, frenezia cu care ai cumpărat cartea à l'époque, vorba franţuzilor, este diminuată. Am dreptate?

Mă, dar noi ce citim când de fapt nu citim nimic? Ce citim când ne punem în faţa bibliotecii şi nu ne putem decide, pentru că mintea noastră e deodată prea pretenţioasă? După mult chin şi nehotărâre, aleg întotdeauna în funcţie de stare.

64.Cum m-am apucat de citit prima oară

De fiecare dată când ne întâlnim, noi, echipa Hyperliteratura, ne întindem la poveşti despre… evident, cărţi, autori, citit, filme şi multe altele. Astfel, tot povestind noi, mi-a venit ideea să-mi întreb colegii cum s-au apucat ei de citit, cine i-a îndemnat şi le-a sădit plăcerea lecturii pentru prima oară. Şi să-mi spună şi titlul primelor trei cărţi citite de care îşi amintesc cu drag. Iată ce mi-au răspuns.

Anca Elena Zaharia

Am învăţat să scriu şi să citesc la vârsta de doi ani. La trei, deja îmi citeam singură. Uneori, destul de des, nimeream cărţile nepotrivite mie; dar nu-i nimic, asta m-a ajutat să am un limbaj care-mi determina colegii de la grădiniţă să mă privească ciudat şi să nu-mi mai vorbească. Acum e amuzant să-mi amintesc. Am învăţat să citesc pentru că mama a fost destul de amabilă să mă ajute cu asta, mai ales pentru că o rugam să mă ajute să aflu eu lucrurile alea interesante din cărţi, să n-o mai aştept pe ea să-mi citească numai când avea timp.

Pe de altă parte, am început să citesc din curiozitate, dar am continuat asiduu pentru că voiam să fiu absentă unei realităţi traumatizante pentru mine la acel moment. Cititul chiar te duce-n altă lume, e testat, să ştiţi. E un bun tratament, e protector irecuzabil, e poate cel mai ieftin, eficient şi de calitate scut în faţa multor mizerii pe care universul ni le oferă. Pe la vreo patru-cinci ani mă delectasem cu toată seria Karl May. Pe la cinci-şase, cu seria Jules Verne, iar mai târziu, tare m-au impresionat Cireşarii de Constantin Chiriţă. Sau Robert Musil, cu Rătăcirile elevului Torless. Şi sigur uit acum alte zeci de cărţi, tot minunate, care m-

au făcut nu neapărat să ştiu mai mult, dar să vreau să descopăr.

Alexandra-Georgiana Andrei

Nu-mi amintesc nicio entitate care să-mi fi arătat cum să iubesc lectura. Îmi amintesc doar cine m-a învăţat să citesc. Primul cuvânt pe care am reuşit să-l citesc a fost „modă”. Nu ştiu câtă cinste-mi face. Nu am crescut într-un mediu care să aduleze introvertiţii citiţi sau cititori, şi nici măcar nu-mi amintesc să fi cunoscut tineri sau adulţi care să citească sau să fie îndrăgostiţi aproape obsesiv de cărţi. Ba chiar la mine-n casă vedeam zilnic nişte titluri pe un raft de bibliotecă care adunau praf între curăţeniile de sezon. Poate momentul decisiv pentru sadismul meu literar care mă-mpinge şi astăzi să devorez cărţile ca un gurmand a fost vârsta de 14 ani, când mi-am dat seama că popularitatea nu-mi şade bine şi că sunt de fapt un exemplar introvertit care adună multiple temeri de toate naţiile.

Nu exista vreun mediu în care să mi le pot exprima fără să am impresia că sunt „greşită” şi am început să citesc tot ce prindeam în mână, ca să-mi înţeleg solilocviile şi să-nvăţ să fiu singură fără să mă doară. De atunci tot asta fac, pe măsură ce trec anii. Mă înţeleg. Am câteva cărţi de pe urma cărora am suferit dea dreptul şi mi-a plăcut la nebunie: Magicianul de John Fowles, Soţ şi soţie de Zeruya Shalev şi Educaţie libertină de Jean-Baptiste Del Amo. Nu ştiu în ce măsură m-au influenţat, n-am fost niciodată vreo aptă evaluatoare. Ştiu doar că mi-au cel puţin distorsionat vreo câteva percepţii şi au contribuit la dragostea mea în creştere faţă de cărţi şi de personajele din cărţi. Mi-au fost şi îmi sunt amanţi loiali.

Carla Francesca Schoppel

A citi îmi părea o activitate a lumii adulte, înfăţişând secrete şi o realitate pe care voiam să o cunosc cât mai curând.

Se amâna mereu momentul, căci aveam timp toată viaţa să citesc – spuneau cei mari –, dar pentru mine timpul deja trecea prea repede, ca pe cea de a şaptea planetă pe care o vizitează Micul Prinţ şi pe care am vizitat-o şi eu la scurt timp după aceea. Pentru că nu mi se citea atât cât voiam şi fiindcă membrii familiei erau adesea absenţi cu totul între braţele cărţii, am fost curând învăţată să scriu şi să citesc.

În acest fel, ştiam că urmează să îmi încep călătoriile peste mări şi ţări sau pe planete îndepărtate, în vremea lui „a fost odată ca niciodată”. Mi-am început cea dintâi călătorie cu Alice în Ţara Minunilor de Lewis Carroll, după al cărei model am simţit că mi se va desfăşura întreaga viaţă (şi nu am greşit crezând asta). A urmat o carte cu Poveşti fermecate ruseşti, pe care am recitit-o mulţi ani după iniţierea în spaţiul literelor. Apoi, toate volumele au făcut drumul de la raft până la ochi, apoi spre suflet. S-a pornit mecanismul aparent de neînţeles, specific intimităţii cititorului, învârtindu-se din ce în ce mai repede ceea ce constituia instalaţia lecturii, de la vizualizat textul, până la înţelegere şi ţesut conexiuni.

Asemenea oricărei prima dată, e cu neputinţă să uit primul contact cu textul. Am simţit că asta trebuiau să vadă ochii mei, adevărata lume a literelor. De atunci totul a început să îşi schimbe veşmântul, traducându-se totul în lecturi şi în efectele produse de litera scrisă.

Patricia Lidia

Chiar dacă orice poveste începe cu „A fost odată…”, istoria pasiunii mele pentru citit nu porneşte din epoci demult apuse. Am urât limba şi literatura română în şcoală. În clasele gimnaziale nu am avut note mai mari de 7 la această materie, prima notă a fost un magnific 4, iar în liceu am început să înţeleg şi eu cu ce se mănâncă literatura.

În anul întâi de facultate la Politehnică, mi-am dat seama că nu există delectare mai mare ca cititul, aşa că am devorat orice carte îmi pica în mână. Îmi amintesc şi acum cum am citit, ba cu sufletul la gură, ba cu lacrimi în ochi, ba cu invidie pentru talentul autorului cărţi precum Maxim Gorki, La stăpân; Nichita Stănescu, opera completă; Irvin D. Yalom, Plânsul lui Nietzsche. Am intrat în grupuri de literatură contemporană, am citit tot ce se scria nou, la zi, ca să mi se facă dor de literatura clasică, de calitate. Am ieşit din atelierele de literatură (unde, în cea mai mare parte, domnea mediocritatea şi inferioritatea!) şi m-am dedicat cititului de cărţi clasice, de calitate.

Am cheltuit sute de lei pe cărţi până l-am cunoscut pe Bogdan Munteanu, pe atunci colaborator Hyperliteratura, care mi-a arătat că pasiunea pentru literatură poate avea şi o altă faţă... iar de aici încolo povestea este cunoscută. Şi-am încălecat pe-o şa şi v-am spus povestea-aşa.

Ilinca Damian

Sinceră să fiu, datorez obiceiul lecturii mamei mele. Eu am fost un copil nu neapărat leneş, cât preocupat de alte lucruri decât cititul. De exemplu, desenatul şi uitatul la emisiuni de modă şi albume de artă îmi ocupa tot timpul. Mama a încercat să mă înveţe să scriu şi să citesc încă înainte să încep şcoala, dar nu prea i-a ieşit. Ştiam doar să mă semnez şi îmi era de ajuns. Aşa că în clasa întâi ajunsesem printre codaşii clasei în materie de citit, iar mama a aflat asta cu stupoare abia la o şedinţă cu părinţii. A doua zi a venit cu o carte de basme (din toată lumea) şi mi-a zis că zilnic trebuie să citesc zece rânduri din ea.

O să aibă grijă să mă verifice şi să se asigure că le citesc. Era o carte hardcover, n-o puteam strica prea uşor, foarte groasă şi n-avea nicio poză. DELOC. Iar scrisul era destul de mic, nu ca în cărţile pentru copii. Am fost îngrozită şi, ca să îmi calmez disperarea, m-am uitat obsesiv la ilustraţia copertei pentru mult

timp în ziua aceea. Zilnic citeam fix zece rânduri, pe care le marcam cu stiloul, să nu cumva să depăşesc norma. La un moment dat însă poveştile începeau să devină din ce în ce mai interesante, iar zece rânduri au devenit cincisprezece, apoi douăzeci, apoi tot basmul, apoi toată cartea. După ce am terminat-o, mama m-a premiat cu un abonament la biblioteca judeţeană, de unde puteam lua câte două cărţi la fiecare două săptămâni.

Aveam deadline şi multe poveşti de citit, aşa că, treptat, am început să apreciez şi textul de lângă ilustraţii. Când am crescut destul de mare, mi l-a prezentat pe tatăl meu ca poet, dar niciodată n-am putut termina de citit volumul lui minuscul de poezii. Tot de la mama am primit şi recomandări literare în liceu şi ea a fost cea care m-a întrebat de fiecare dată când plecam la un drum lung dacă am şi o carte cu mine. În toate mutările mele a criticat cantitatea impresionantă de haine, dar niciodată nu a zis nimic când a văzut cărţile. Poate doar să am grijă totuşi la bani, dar de când cu Hyperliteratura nici asta nu-mi mai zice.

Uneori mă întreabă ce mai citesc şi îi pare rău că ea nu mai are timp de lectură ca pe vremuri. Am citit multe poveşti, dar îmi amintesc foarte puţine din ele. Fetiţa cu chibrituri, de H.C. Andersen, deşi i-am blocat mintal finalul până când am citit-o din nou în adolescenţă şi am realizat că viaţa e nedreaptă. Pipăruş Petru şi Florea Înflorit de Ion Pop-Reteganul, un basm ciudăţel, care m-a impresionat că mi se părea foarte diferit de alte basme.

Elegie pentru păpuşa cu tărâţe şi Moartea păpuşii, de Eugen Ionescu. În general, o puneam pe mama să îmi citească multe poezii de-ale lui Ionesco când eram la grădiniţă.

Amelia Prisăcaru

Am învăţat să citesc de la tatăl meu, la şase ani şi jumătate. M-au dus ai mei într- un concediu la Băile Felix şi cum nu era nimic de

făcut şi oricum intram la şcoală, tata, omul eficient care e, şi-a zis că măcar îşi ia ceva de pe cap. Încă mai am cartea, Lassie se întoarce acasă de Eric Knight, n-am mai recitit-o de atunci, dar mereu dau peste ea în prima mea bibliotecă. Am prins drag instant de lectură şi am continuat.

Prima carte pe care îmi amintesc s-o fi citit au fost cinci – adicătelea clasicul Cireşarii. Am citit cărţile alea cu adevărat pe nerăsuflate. Încă mai încep câte una din când în când, chiar dacă nu reuşesc s-o termin. Nu am mai găsit nicăieri un stil mai candid de a scrie la vreun alt scriitor până acum. Următoarele au fost Magicianul de John Fowles şi Shogun de James Clavell. Nu le-am putut lăsa din mână. Încă mai citesc Magicianul, dacă am două zile libere şi o stare nostalgică. Iar a treia, seria lui Anne Rice, Cronicile Vampirilor. Aveam oricum predilecţie în zona respectivă, deci mi-a deschis ochii. Am făcut rost de cărţi în dezordine. Bine că nu se uita mama ce-i cer; nu mi-au cenzurat niciodată lecturile şi pentru asta le voi fi mereu recunoscătoare.

Tibi Oprea

Nu m-am întrebat niciodată care au fost primele cărţi pe care le-am citit. În casă nu am avut bibliotecă de la părinţi sau bunici, aşa că nu mă pot lăuda cu nu ştiu ce cărţi interzise vârstei mele.

Primele cărţi pe care le-am citit sunt şi primele cărţi primite cadou de la Moş Crăciun. Le-am găsit pe amândouă sub pom într-un an: Amintiri din copilărie de Ion Creangă şi Proverbe, zicători şi ghicitori. Şi sora mea primise o carte şi bineînţeles că am citit-o şi pe a ei, eram un elev model. Probabil că primisem cărţi pentru că de jucării nu avea Moş Crăciun destui bani, dar acum mă bucur că n-a avut.

Aşa cum am povestit şi cu altă ocazie, în clasa întâi am primit la sfârşit de an alte două cărţi: Muc cel mic de Wilhelm Hauff şi Licean... odinioară de Ion Agârbiceanu. Pe prima am pierdut-o la scurt timp după ce am căpătat-o, deşi ştiu că titlul mă făcuse s-o

îndrăgesc mult. Pe cea de-a doua am urât-o mult timp, pentru că tata m-a obligat să citesc câteva pagini din ea zilnic, până am terminat- o. Ce mă enerva de fapt era că nu înţelegeam nimic, absolut nimic din ea, dar ştiu că am fost mândru când am ajuns la final. Cred că de aici încolo apetitul meu pentru cărţi era deja deschis, chiar dacă au mai existat pauze în care n-am citit deloc.

Aveam apetit, dar nu-mi era foame. În adolescenţă, Paulo Coelho a fost cel care mi-a stârnit foamea de lectură şi de atunci n-am mai luat nicio pauză, mănânc întruna. De doi ani scriu la revista asta mişto şi primesc spre „cetire” numai cărţi faine, cum aş putea să nu le citesc?! Şi cum aş putea să nu vă vorbesc despre ele? Aş fi un egoist.

65.15 citate de dragoste cu care să agăţi cititori înrăiţi

Probabil ţi s-a întâmplat şi ţie să te îndrăgosteşti de un om cu care ai descoperit că nu prea ai mare lucru în comun. De exemplu, dacă tu ai intrat într-o librărie ultima dată când erai la şcoală, ca să-ţi cumperi sfoară să-l legi pe colegul de bancă, şi celălalt/cealaltă de care te-ai îndrăgostit, nu-şi scoate capul din carte nici când merge la budă, s-ar putea să vrei să recuperezi distanţa asta astronomică. Dacă e musai şi îţi place prea tare. Şi atunci, am zis să nu te strofoci tu foarte mult şi să te apuci să haleşti biblioteci doar ca să poţi schimba două cuvinte monosilabice cu persoana respectivă, că o facem noi pentru tine. Mă rog, cel puţin îţi dăm un ghiont cu citatele noastre preferate despre dragoste din cărţile pe care le-am citit. Aşa, ca să începi o conversaţie cu cineva mai inteligent decât tine.

Să vedem ce îţi spune fiecare membru Hypera în parte.

Anca Elena Zaharia

Deşi puţine se compară cu „fetele e frumoase”, parcă tot ne-am topi când un om face aluzie la Van Gogh, deşi ce zice el e destul de frumos încât să-ţi asigure măcar startul la agăţat: „Cu cât mă gândesc mai mult, cu atât îmi dau seama că nu e nimic mai artistic decât iubirea”.

Pe de altă parte, nu vedem cum n-ar avea succes ce zice Dante: „Iubeşte puţin cel ce poate spune prin cuvinte cât iubeşte”. Dar, pentru un motiv ciudat şi necunoscut, ne imaginam că după asta, „cuceritorul” ar adăuga şi nişte manelism: „Eu nu ştie multe cuvinte, dar lasă-mă să-ţi arăt”. Da, tocmai ne-am ruinat reveria-n

care se amestecau Van Gogh şi Dante. Şi dacă tot ne-am stricat momentul, ultimul exemplu e din Cărtărescu şi e cât se poate de fizic (şi frumos, să nu vă îndoiţi de asta!): „De ce iubim femeile? (…) Pentru că din ele-am ieşit şi-n ele ne-întoarcem şi mintea noastră se roteşte mereu şi mereu, numai în jurul lor”. Ca femeie te poţi cuceri singură cu ce zice Cărtărescu. Păi dacă ăsta nu e succes, atunci nu ştiu...

Carla Francesca Schoppel

Goethe scrie în Faust: „Îl tutuieşti pe diavol şi te temi de-o flacără?”. În momentul îndrăgostirii ne pierdem de noi înşine. Ne găsim rezervaţi înaintea chipurilor pe care le-ar putea lua dragostea şi ne temem de apele-i învolburate care ne absorb. Între teamă şi curaj, cunoaştem contradicţiile specifice îndrăgostitului. Replica asta încurajează recuperarea puterilor în momentul în care dragostea pare să fie mai de temut decât diavolul.

Nu avem niciodată în vedere finalitatea unei iubiri care abia se naşte. Ea creşte de la sine, în timp ce îndrăgostiţii încearcă mersul pe sârmă, deasupra unor nisipuri mişcătoare. „Nimic nu se construieşte pe piatră; totul se construieşte pe nisip, dar trebuie să construim ca şi când nisipul ar fi piatră”, zice Borges. Construim pe nisip, fără anticipare, în speranţa că putem da formă şi rezistenţă sentimentelor noastre. Asta ne face să ne simţim nemuritori, asumându-ne toate riscurile în numele unei iubiri. Avem în vedere durata, puterea iubirii înaintea efemerităţii specifice vieţii şi terenului înşelător pe care alunecăm în iubire.

„Nu ştiu nimic despre literatura actuală. De multă vreme, grecii sunt contemporanii mei” (J.L. Borges).

Au încetat să îmi placă acele conversaţii despre lecturi comune care au ca scop apropierea. Mă îndepărtez imediat de cei care

citează din bestseller şi citesc tot mai rar noi apariţii, încercând să recuperez clasicii în drumul meu de cititor. Miar plăcea să pot discuta pe marginea textelor care m-au schimbat cu adevărat şi care mă determină să îmbrac haina atemporalului, găsind răspunsurile despre mine şi despre lume altfel decât prin simple ficţiuni. Să întâlnesc pe cineva care consideră grecii drept contemporani ai săi, mi-ar oferi certitudinea că trăim în acelaşi spirit. Asta înseamnă de fapt întâlnirea a doi oameni la jumătate de drum.

Tibi Oprea

Primăvara, într-o grădină cu cireşi parc-ar merge şi-un Neruda: „Vreau să fac cu tine ce face primăvara cu cireşii”. Şi dacă zăpada mcă nu s-a topit, o dăm pe Mihail Sebastian: „Nu voi fi niciodată destul de bogat ca să trimit liliac, iarna, unei femei”.

Gabriel García Márquez are şi el o mulţime de dude romanţioase. „Le-aş dovedi oamenilor cât greşesc gândind că încetează să iubească atunci când îmbătrânesc, fără să ştie că îmbătrânesc numai când încetează să iubească”. Poţi da subiectul pe spate cu: „Dragostea adevărată este o limbă pe care surzii o pot auzi şi orbii o pot vedea”. Iar lovitura finală o poţi da cu Rosemonde Gerard: „Vezi tu, în fiecare zi te iubesc tot mai mult./ Azi mai mult decât ieri şi mult mai puţin decât mâine” („Când o să fii bătrân”, din volumul Fluierele).

Patricia Lidia

Poate că cele mai siropoase replici de agăţat sunt în literatura pentru copii: „Dacă va veni vreodată o zi când nu vom putea fi împreună, păstrează-mă în inima ta. Voi rămâne acolo pentru

totdeauna” (Winnie The Pooh). Ele nu pot fi nici vulgare, nici abstracte, ele sunt la nivelul de gândire al unui copil, reflectând inocenţa şi puritatea acestuia. Dar poate că tocmai această sinceritate copilărească le dă cea mai mare perversitate replicilor de agăţat, deoarece ajung direct la inima destinatarului şi deschid porţi nebănuite. „O zi petrecută cu tine este ziua mea preferată. Aşa că astăzi este noua mea zi preferată” (Winnie The Pooh). Spuse din gura unei tipe sună siropos, dar ce romantic sună spuse de un tip!

Ioana Vighi

Dacă ar fi să aleg un citat care, după părerea mea, s-ar înfige direct în inima unei cititoare, aş alege fără să clipesc versul lui Cesare Pavese (care-i dă şi titlul poeziei sale): „Va veni moartea şi va avea ochii tăi”. Personal, nu cred să fi citit un vers care să concentreze prin câteva vocabule şi să absoarbă atâta frumuseţe şi simplitate definitivă şi fără cusur. Îmi sună ca un acord de pian – cea mai limpede şi aievea muzică. Cred că e cea mai frumoasă declaraţie de dragoste a lumii.

Alexandra-Georgiana Andrei

Dacă Romeo şi Julieta îşi făceau declaraţia asta, nu mai murea niciunul dintre ei:

„Este poemul impudic

Căruia îi plac cuvintele interzise

Poemul capabil să nu mai plece niciodată

Dintre sânii dumneavoastră

Să vă lase pe buze un gust de nuci verzi

Să se înfigă brutal în clitorisul dumneavoastră

De unde să deseneze apoi cercuri tremurătoare

Şi foarte concentrice

La infinit” (Negustorul de începuturi de roman, M. Vişniec).

66.Revolte „culturale” şi sfaturi de doi bani

de Andrei Ruse

Acum ceva timp, mi-a atras atenţia povestea unei traducătoare care a făcut cunoscut cazul ei cu o anume editură, cazul de altfel, din nefericire, deja clasic, în care editura nu îşi respectă angajamentele financiare faţă de colaboratorii ei.

Dincolo însă de acţiunea ei onorabilă, prin care îşi cerea drepturile, acţiune pe care şi eu la rându-mi am promovat-o, luându-i chiar un interviu, traducătoarea a sugerat, ca boicot, ca solidaritate, whatever, ca oamenii să nu mai cumpere cărţi de la editura respectivă. Am discutat apoi şi cu câţiva aşa-zişi prieteni pe Facebook la un moment despre asta (aşa-zişi, pentru că nu-i cunosc personal), care cu foarte mare mândrie au spus răspicat cum s-au decis ei să nu mai cumpere cărţi de la editura cu pricina. Am văzut apoi şi alţii, şi alţii cu acelaşi mesaj, sfătuindu-i mai departe pe cunoscuţii lor să-i urmeze în acest demers.

Eu cred că se confundă grav, dar foarte grav, atitudinea sănătoasă de revoltă (da, corect, de a sesiza o nedreptate, de a o face mai departe cunoscută) cu un sfat de doi bani, o aşa-zis „revoltă culturală” din care de fapt mai mult vor avea de suferit tot traducătorii, până la urmă, ba mai mult, autorii, distribuitorii şi alţi playeri importanţi de pe piaţa de carte, care n-au cu nimic de-a face cu bijniţăreala madmoazelei şi madmoazelului de la orice editură.

Eu cred că nu toţi oamenii îşi cunosc drepturile pe lumea asta şi automat nu ştiu nici să şi le apere. Eu cred că într-o ţară în care 40% sunt analfabeţi şi mai mult semianalfabeţi (bonus: ipocriţii patrioţi cărora le sare ţandăra când aud această cifră, de parcă

ar fi vina mea sau a Uniunii Europene, care a făcut studiul, că suntem proşti şi prea fuduli să recunoaştem), într-o ţară cu astfel de cifre, în care vânzarea de carte e catastrofală, să recomanzi necumpărarea unor cărţi din orice motiv este nu doar infantil, dar se apropie puţin de stupiditate, mai ales dacă nu realizezi consecinţa gestului.

Haideţi să presupunem că eu, ca autor, aş fi publicat la editura respectivă. Ce vină aş avea eu, ca scriitor, că doamna traducătoare, sau redactorul X, sau personajul Y nu au fost plătiţi? De ce să sufere şi vânzările titlului/titlurilor mele, fie cât de puţin, pentru politica unei edituri sau un caz aparte, fie el de neseriozitate?

Dar să spunem că n-aş fi scriitor. Să spunem c-aş fi distribuitor, c-aş avea o librărie şi 10-20% dintre cărţile de pe rafturi sunt de la editura respectivă. Să presupunem c-aş avea şi câţiva angajaţi, şi o maşină, nu? Cel puţin. Şi abia rezist pe piaţa de carte cu salariile, cu taxele, cu nenorocirile. Iar de la scandalul ăsta vânzările îmi scad cu l-2%. Cum e asta corect? Poate aceşti 1 sau 2 % mă vor face să dau afară un om, să anulez un eveniment, să, să, să... Sau poate nu, desigur.

Cum să dau un astfel de sfat de căcat, doar pentru că nu eşti în stare să-ţi iei un avocat care să rezolve problema? Cum, să nu se mai cumpere cărţi doar pentru că eşti tu frustrat?

Aşa că, în urma tuturor comentariilor pe care le-am văzut, m-am hotărât să vă zic şi eu vreau două, deşi nu m-a întrebat nimeni nimic.

Cumpăraţi cărţi! Dacă vă permiteţi financiar, cumpăraţi cât mai multe. Dacă luaţi cărţi cu împrumut şi vă plac, după ce le daţi înapoi, cumpăraţi-le.

Dacă simţiţi neapărat nevoia să faceţi ceva important legat de piaţa de carte, veniţi la lansări în număr cât mai mare, cumpăraţi-ne (pe noi, scriitorii) şi cereţi- ne autografe, că atunci simţim că munca noastră nu este chiar în zadar.

Mai mult? Recomandaţi cărţi! Recomandaţi autori români, ei au cea mare nevoie. Sau înjuraţi-i, dar spuneţi ceva despre ei, dacă tot nu vă plac.

Fâlfâiţi cu mândrie mesaje cum ar fi CUMPĂR CÂRTI, nu invers. Simţiţi-vă mândri că lectura este printre pasiunile voastre şi daţi Share. Share! Share! Share!

Umpleţi librăriile! Daţi oamenilor cărţi cadou! Daţi cărţile voastre celor care nu şi le pot permite, donaţi-le la biblioteci sau în alte campanii media care promovează cititul.

Cât despre scandaluri cu edituri, ele sunt nenumărate. Nu doar din partea traducătorilor, să le vedeţi pe cele din partea autorilor. Toţi avem poveştile şi experienţele noastre neplăcute. Şi eu am nemulţumiri continue legat de ceea ce mai mult nu fac anumite edituri. Dar îmi rezolv problema altfel, nu recomand oamenilor să nu mai cumpere cărţi.

Ba, mai mult, am lucrat în domeniu şi ştiu foarte bine ce înseamnă să fii şi traducător, dar şi editor de carte sau redactor (fie el şi redactor-şef). Lucrurile nu se rezolvă aşa, pentru că nu asta e calea. Calea e informarea şi demersul în justiţie, mai departe putem fi cel mult penibili.

67.Cine îmi împrumută o carte îmi spune prin gestul său că mă preţuieşte

de Carla Francesca Schoppel

Avem tendinţa să povestim celor apropiaţi despre poveştile care ne-au marcat, recomandând fiecare nouă carte preferată ca pe un text sfânt. Uităm că experienţa este individuală şi că aceasta acţionează ca un elixir personalizat, pe modelul vieţii celui care parcurge textul. Eu, cel puţin, am încetat să recomand cărţi. În primul rând, am înţeles că ele vin către noi printr-o forţă nebănuită. Apoi, îmi este imposibil să suport eventuala indiferenţă a cuiva vizavi de un subiect care mie mi-a întors lumea pe dos, pentru ca apoi să mă simt deşteptată într-un vis nou. Am încetat deopotrivă să mai împrumut cărţi, cel puţin nu o mai fac după regulile care funcţionau înainte şi care îmi pricinuiau cu fiecare ocazie neplăceri.

Atunci când citesc literatură şi romanul m-a smuls cu totul din lumea asta, obişnuiesc să stau cu stiloul în mână. Am avut deseori norocul să experimentez în viaţa reală o avalanşă de simţăminte care să se regăsească într-un volum nou început. Cum povestea mea se asemăna într-atât cu a personajului, ajungeam să subliniez similitudini sau să însemnez pur şi simplu fraze care urechii mele de biet romantic sunau ca dintr-o îndepărtată viaţă pierdută şi rechemată cu prilejul metaforei.

Dacă împrumutam cuiva astfel de romane, însemna că mă spovedesc gratuit. Aş fi oferit unui cititor întregul meu univers interior surprins pe acea felie de timp literar. Oricât de ignorant s-ar putea arăta celălalt faţă de povestea narată de autor, sublinierile ar fi obligatoriu un deliciu, căci prin ele ar deschide un soi de jurnal de-al meu. Cum să îngădui cuiva să sape

neştiutor în adâncurile melancoliilor mele, să-mi cunoască miezul afectelor şi să dea apoi fila mai departe, fără a zăbovi asemenea mie pe aceleaşi meleaguri?

Până la urmă, fiecare carte este aşa cum o spune clişeul: un bun prieten. Înţeleg ideea de a avea prieteni comuni. Chiar şi aşa, prefer ca prietenii mei fictivi să se împrietenească singuri cu cei din real. Să intervin înseamnă să dau de bunăvoie părţi din mine, căci fiecare carte dragă devine o parte din mine. Se multiplică în interiorul fiinţei mele, iar eu mă descompun puţin în ea. Las pe raft un soi de piele de-a mea, de care m-am lepădat pentru a îmbrăca haina nouă, a cititorului metamorfozat.

Dacă un volum îmi este pierdut sau înapoiat peticit, mă arăt teribil de ofensată. Rare sunt excepţiile. Numai când aflu că volumul meu a fost într-o călătorie alături de acel cititor îi pot accepta veşmântul uzat. Sosit cu paginile galbene şi îndoite ca nişte urechi moi, coperta povesteşte despre tărâmurile în care s-a tăvălit şi care mie îmi rămân necunoscute. Prin asta, cel care a împrumutat volumul îmi devine cu atât mai drag ca cititor, căci a ales să parcurgă aventura alături de o carte dragă mie, a mea.

Nu pot împrumuta o carte decât dacă împărtăşesc ceva deosebit cu cel curios să o citească: e o înţelegere, o promisiune tacită că va încerca să o iubească şi el. Este o legătură imposibil de descris, care leagă prin vrajă doi cititori. Intuieşti într-o sclipire de ochi, într-un gest mărunt, în freamătul vocii câtă aşteptare stă între curiozitatea celuilalt faţă de secretul unei cărţi pe care o păzeşti între rafturi. Dacă împrumut cartea, înseamnă că am multă încredere şi drag faţă de celălalt.

În comparaţie cu anii anteriori, în prezent împrumut cărţi foarte rar. În mod curios, am ajuns deopotrivă să nu mai trag cu dinţii de cărţile care îmi plac, ca şi cum ar fi ultimele exemplare de pe pământ. Le ofer uneori fără vreo sămânţă de anticipare, de parcă privesc la un om şi-i pun pe chip masca vreunui personaj în care îmi doresc să se regăsească. Uite aşa, las cărţile să se întoarcă singure la mine. Nu le mai chem obsesiv în spaţiile goale de pe rafturi, de parcă viaţa mea ar depinde de întoarcerea lor. În lipsa

cărţilor, fac exerciţiul rememorării.

Aduc în prezent fantome ale nuvelelor, vizualizez pagini şi alineate, mici pete lăsate de scrum sau nisip. Las totuşi cartea în compania dragilor cititori, cu speranţa că îşi va arunca seminţele şi în alte piepturi.

Abia acum capătă sens împrumutatul de cărţi, care se pare că avea nişte reguli bine conturate, fără ca eu să ştiu. Pe acelaşi model, cine îmi împrumută de bunăvoie o carte îmi spune prin gestul său că mă preţuieşte. Oare cine şi-ar da cărţile la întâmplare?

68.Cum au devenit cărţile noile pisici de pe Facebook

de Tibi Oprea

Trecerea de la pisici la cărţi pe Facebook s-a realizat destul de greu. Mă gândesc că sunt mai mulţi oameni care au pisici decât oameni care citesc sau că unii s-au simţit pur şi simplu stânjeniţi să dea cărţile pe... Facebook. Unii mai curajoşi nu s-au sfiit să posteze pe timeline o poză cu o carte. Iar alţii au găsit de cuviinţă doar să critice, ca tot omul: că nu impresionează pe nimeni ce şi câte cărţi citim noi, că să nu mai fim ipocriţi, că nu aşa se îndeamnă oamenii la lectură etc.

Oameni şi muşte

Facebook-ul e ca o hârtie lipicioasă de prins muşte, iar efectul de turmă e lesne de observat aici. După câteva lepşe cu mâncăruri, lucrări de artă, filme, fete şi băieţi a venit în sfârşit şi timpul

lepşelor cu cărţi. Au intrat în joc scriitori şi cititori deopotrivă, cititori şi (mai în glumă, mai în serios) necititori. Băi, şi sunt sigur că în urma acestor lepşe cineva a furat din topul altcuiva o carte ca s-o citească. Şi dacă un singur om din lumea asta mare şi frumoasă a urmat recomandarea unui tovarăş de Facebook, atunci jocurile astea n-au fost în zadar.

Bookselfie is the new selfie

Şi pentru că pozele cu cărţi erau prea boring pentru unii, ce-am zis noi? Hai să le facem mai atractive! Si-asa, din mintisoara luminată a lui Victor Miron a ieşit, ca dintr-o crisalidă, proiectul Cărţile pe fată. Adică ne lipim cărţile pe fată, mai lăsăm un ochi, o şuviţă de păr la vedere şi ne imortalizăm. Punem pe Facebook poza şi, iată, like-urile se dublează.

Peste noapte se inventează un nou termen: bookselfie. Un nou trend? Poate. Dar poate la un moment dat pe unii îi macină păcatul că s-au pozat fără să fi citit cartea şi se gândesc să-şi răscumpere păcatul. Cum ar fi fost să o fi citit totuşi? Si citesc titlul. Si crăcănează coperta. Si dau prima pagină. Si încep să citească prologul. Si nu se mai opresc.

Ce se mai câştigă în ziua de azi din poezie

Mi-am amintit şi de „Metroul poeziei” şi „Plăteşte cu poezie”, campanii organizate de Julius Meinl România, când pe ruta Berceni-Pipera metroul a fost împânzit cu post-it-uri cu poezie pe care lumea le lua acasă sau le făceau poze şi le puneau pe Facebook, când în cafenelele lor puteai bea cafea pe gratis dacă scriai o poezie, pe care bineînţeles că o fotografiai şi o puneai pe Facebook, că nu de multe ori se întâmplă să câştigi ceva din

poezie. Si, eventual, descopereai poetul din tine şi gândeai că trebuie să-l cultivi. Si-aşa te-apucai să citeşti o carte de poezie.

De la citit pentru alţii la citit pentru tine

Si să ne aducem aminte când editura All propunea părinţilor campania „Pentru o lume mai bună, citeşte-le copiilor poveşti” şi un guvern de poveste în care Harap-Alb era prim-ministru, Ileana-Cosânzeana, ministru al Educaţiei Naţionale, Făt-Frumos, ministru al Afacerilor Externe, iar Prâslea cel Voinic era la Ministerul Finanţelor Publice. Poate au existat părinţi care şi-au dat seama că privesc prea mult la TV şi că odrasla lor priveşte prea mult la TV şi au început să-i citească plodului basme. Si bineînţeles că după lectura din dormitorul copiilor au trecut la ceva cărţi mai hard.

Autobuz, maşină mică, un' te duci tu... Ion Creangă?

Sau poate nimereşti prin Vrancea, într-un autobuz cu BiblioPovestaşi şi dai de ochii vreunei fete de vârstă acneică citind cu glas tare călătorilor din Ion Creangă. Şi-atât de tare eşti fermecat de glasul ei, că uiţi să cobori la staţia ta. Şi când fata pleacă, tot ce-ţi mai rămâne în memorie sunt doi ochi frumoşi şi Ion Creangă. Şi te duci acasă şi după trei zile de dor începi să citeşti Doi ochi albaştri de Thomas Hardy. Şi desigur că nu te mai interesează tipa din autobuz şi continui să citeşti şi alte cărţi. Ba chiar ţi-aduci aminte că avea şi coşuri pe frunte.

Uită o carte undeva!

În 2014, a avut loc campania internaţională de promovare a lecturii „Oublie un livre quelque part” („Uită o carte undeva!”). Adică luai o carte, scriai pe ea un mesaj celui ce avea s-o găsească şi o „uitai” undeva, pe o bancă, la metrou sau într-un parc. Şi aşa, poate te-ai apucat de citit într-un mod mai puţin dramatic. Te-ai aşezat pe bancă în parc şi priveai la oamenii abătuţi. Şi-atunci ai văzut-o. Atrăgătoare, incitantă. Îţi făcea cu ochiul. În toată splendoarea ei, cartea. Parcă radiază lângă tine pe bancă. Simţi că e ceva intim la ea. Şi o atingi. Mici furnicături în buricele degetelor. O deschizi. Găseşti un mesaj pentru tine: „Nu mă cunoşti, nu te cunosc. Primeşte din partea mea ca dar această carte, la care am vibrat şi în care m-am regăsit. Dacă vrei, dăruieşte şi tu o carte cuiva necunoscut, pentru ca acest joc frumos să continue”.

Cineva şi-a rupt din fiinţa lui cuvinte şi le-a aşternut acolo. Pentru tine. Păi cum să nu citeşti cartea asta?

Scenarii cu oameni care se apucă accidental de citit sunt multe. Scenariile de mai sus sunt de fapt câteva proiecte organizate în România, promovate şi răspromovate pe Facebook. Tot în această reţea s-au organizat donaţii de cărţi, campanii de promovare a lecturii pentru copii şi alte asemenea evenimente literare. Sper doar să nu intre şi cărţile în uitare, aşa cum (aproape că) au intrat pisicile. Pentru că singurul lucru constant la noi, generaţia Facebook, este inconsecvenţa.

69.Eşti un cititor responsabil?

de Andrei Ruse

În ultimii ani am participat sau am asistat la n conferinţe/prezentări/emisiuni legate de problema cititului în România, de vânzări, de promovarea de carte ş.a.m.d. Întotdeauna se pune accentul pe defectuoasele strategii ale editurilor, ale librăriilor, chiar ale scriitorului în cele din urmă, neinteresul pentru cultură din partea mass-mediei, lipsa de profesionişti în domeniul vânzărilor şi marketingului, în fine, lista ar putea continua la nesfârşit, problemele sunt bine punctate de multe ori (chiar din ce în ce mai bine punctate şi argumentate), se arată cu degetul spre vinovatul X, oricare ar fi el, şi gata, putem dormi liniştiţi.

Cum rămâne însă, dincolo de toate aceste personaje misterioase – autorul, editorul, PR-ul, librarul, omul de vânzări, specialistul online de câţiva ani încoace ş.a.m.d. –, cu consumatorul de carte? Mi se pare că se exclude mereu din discuţie tocmai personajul principal din piaţa de carte, cititorul. Cumpărătorul de carte.

Mai exact, cei care decid totul, indiferent de toate strategiile din spate, bune sau rele, simple sau elaborate. Da, cei care pot oferi notorietate unui scriitor cumpărându-i titlurile sau invers, îl pot lăsa să „putrezească” în anonimat din varii motive. Cititorii „transformă” scriitorul într-o persoană publică care are ceva de zis; dincolo de calitatea lucrărilor autorului, tot cititorii sunt cei care îl pot duce efectiv de mână spre un contract mai bun cu o editură mai mare (automat o distribuţie mai bună, o vizibilitate mai mare); tot cititorii sunt cei care de mai multe ori îl pot trimite pe scriitor peste hotare – doar nu vă imaginaţi că trece neobservat un succes la publicul autohton atunci când se prezintă un proiect unui editor străin.

Da, tot ei sunt cei care stabilesc topurile. Coperţile şi genurile mai mult sau puţin literare care să fie publicate/scoase în evidenţă. Că doar nu de dragul literaturii sau a urii faţă de copaci avem Chick lit şi alte d-astea. Şi tot nu de dragul literaturii avem din ce în ce mai multe vedete care îşi scriu poveştile de viaţă pe pagini, fie starurile creatoare de chiloţi, vedete TV, actori celebri care ajung inevitabil aproape să joace în telenovele sau cântăreţi care vor neapărat să spună că-n viaţă e mai OK să fie bine şi să nu fie rău. Toate astea există pentru că se vând.

Aşa că te-ntreb, simplu şi direct: TU eşti un cititor responsabil?

• Cumperi cărţile sau le iei cu-mprumut? Sau „faci rost de ele?”

În ultimul timp, eu, unul, din păcate, întâlnesc oameni care ar răspunde afirmativ doar la ultimele întrebări. Când îţi place un autor sau o carte cu adevărat, nu cred că trebuie desenat faptul că cel mai sănătos lucru ar fi să cumperi produsul. Rezultatul? Dacă titlul e cerut de public, se cere şi de către librării, dacă editura vinde din acel titlu mai bine, îi va oferi autorului mai multe oportunităţi (de promovare în special), în fine, cota scriitorului va creşte. La ce e asta important?

Un exerciţiu de imaginaţie: Gicu, în loc să vândă 500 de exemplare care apoi se împrumută la greu, vinde 3 000, pentru că cititorii lui sunt „responsabili”, iar dacă ţin neapărat să dea titlul şi altora, îl cumpără şi-l fac cadou, nu-l dau dintr-o mână-ntr-alta. Gicu începe să dea tot felul de interviuri şi să aibă tot felul de apariţii şi evenimente, pentru că lucrurile merg bine, iar o revistă importantă îi propune să scrie un editorial pe săptămână. După câteva apariţii televizate şi ceva tam-tam cu încă o ediţie vândută, o editură din Anglia începe să se intereseze de cartea lui. Şi uite cum contează cât vinzi şi cum prizezi la public.

Şi vă rog să nu aduceţi în discuţie problema cu banii. O carte e cât o şaorma şi- un suc sau cât două bilete la film. Patru beri în oraş sau juma' de gram de iarbă (chiar mai ieftin). Deci despre ce vorbim aici? Dacă vom căuta scuze, găsim şi mai mari.

• Te duci la lansările/lecturile/evenimentele scriitorilor tăi preferaţi?

Sau ai alte lucruri mai bune de făcut? Pentru că şi scriitorul, şi organizatorul evenimentului/patronul localului au altele mai bune de făcut atunci. Cu cât vin mai puţini oameni, cu atât va fi mai greu ca un astfel de eveniment cultural să aibă loc într-un loc cât mai OK şi vizibil. Cu cât vin mai puţini, cu atât va fi organizat mai prost – interesul e reciproc. În fine, până la urmă, de ce să-şi mai bată capul scriitorul cu atâtea evenimente, din moment ce abia apar 20-30 de curioşi?

Te duci la lecturi şi la lansări măcar pe jumătate/un sfert faţă de câte ori de duci la un film sau ieşi la bere cu prietenii? Atunci, dragule/drăguţo, să nu te plângi când ajungi întâmplător la un event de genul ăsta şi nu-ţi place cum a ieşit, şi nici să nu judeci autorul după faţa lui plictisită.

Şi dacă te duci, de câte ori mai iei cu tine un amic/un cunoscut? Poate chiar mai mulţi?

• Ce faci dacă ţi-a plăcut o carte, o recomanzi şi altora?

Vorbeşti despre ea? Scrii măcar două rânduri pe Facebook, pe Twitter sau pe blogul tău? Share-uieşti măcar o poză a ei? Cauţi să vezi dacă există pe net autorul/titlul, ca să laşi un link şi să-l recomanzi?

Am zis zilele trecute pe FB, mai în glumă, mai în serios, că dacă s-ar pune pe net poze cu cărţi pe un sfert din câte se pun cu mâncăruri sau se share-uiesc drame (de parcă dând share salvezi Africa sau oamenii cu cancer), piaţa de carte din Ro s-ar dubla. Câte poze de la profilul tău au şi cărţi?

Dacă ai trecut pe lângă o librărie şi ai văzut ceva interesant, ai postat despre asta? Ai idee că şi dacă vezi o copertă mişto şi o pui pe FB, poţi influenţa vânzarea unui titlu? N-ai.

• Urmăreşti site-uri/reviste literare?

Dincolo de scriitor, care trebuie să vândă, există atâtea n proiecte care se deschid şi se închid peste noapte, din păcate. De ce? Nu lipsa de trafic neapărat, ci lipsa de interes. Majoritatea site-urilor, ca şi acesta care a demarat proiectul acestei cărţi, abia produc ceva financiar, iar şansele ca ele să continue şi să ofere informaţii noi despre cărţi/autori/edituri ş.a.m.d. ţin numai de ambiţia echipei/colaboratorilor ei, în mare. Sigur că lumea va continua bine mersi şi fără ele. Dar poate nu va mai fi la fel de colorată. Iar scriitorul de care ziceam mai sus, Y să-i spunem, sau editura Z, sau librăria M va avea tot mai puţine canale prin care să-şi promoveze materialele.

Concluzia?

Vrei ca în luna asta să faci un bine pieţei de carte? Cumpără cel puţin un titlu, dragă cititorule! Dacă nu-ţi place, înjură-l public, dar nu-l lăsa neobservat. Încearcă şi a două carte, poate vei avea mai mult noroc.

Când găseşti ceva mişto, nu uita să spui despre ea tuturor. Nu o da împrumut, dacă ţii cu adevărat la ea. Dacă cineva o s-o vrea, o să găsească o soluţie s-o cumpere, nu mai fi salvatorul indolenţilor, te rog.

Fă-ţi o poză cu cartea şi scrie câteva impresii. Caută autorul sau locul de unde se poate comanda titlul pe net şi lasă şi un link, nu ştii cine s-ar putea găsi interesat.

Recomandă o carte! Poate chiar pe aceasta.